

ΑΙΣΧΥΛΟΥ: 'ΧΟΗΦΟΡΟΙ'

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ – ΣΧΟΛΙΑ

ΟΡ. Ερμή, εσύ που βρίσκεσαι στον Κάτω κόσμο, και που επιτηρείς την εξουσία του πατέρα σου, γίνε ο σωτήρας μου και ο συνεργάτης μου εμένα που στο ζητώ.

Έχω έρθει σ' αυτήν εδώ την περιοχή και επιστρέφω από την εξορία.

* * * * *

Και απ' αυτήν εδώ την στήλη του τάφου φωνάζω στον πατέρα μου

να δώσει προσοχή, να ακούσει * * *

* * * * *

5

μια πλεξίδα μαλλιών ως αφιέρωμα στον Ίναχο,

κι αυτήν εδώ την επόμενη ως ένδειξη πένθους.

Διότι δεν θρήνησα όντας παρών, πατέρα, τον θάνατό σου

ούτε άπλωσα το χέρι μου στην διάρκεια της μεταφοράς του νεκρού στον τάφο

Τι βλέπω; Με ποια ιδιότητα αυτή εδώ η ομάδα

10

των γυναικών προχωρεί, με τα μαύρα φορέματα

ξεχωρίζοντας. Με ποια δυστυχία να ταυτίσω το γεγονός αυτό;

Τι από τα δύο· ένα καινούργιο κακό έχει συμβεί στο σπίτι μας,

ή τυχαία να υποθέσω ότι αυτές στον δικό μου πατέρα

φέρνουν χοές, εξίλαστήριες προσφορές σ' αυτούς στον κάτω κόσμο;

15

Δεν υπάρχει άλλη εξήγηση· όμως νομίζω ότι Ηλέκτρα

βαδίζει, η αδελφή μου, με ένα πένθος θλιβερό

ξεχωρίζοντας. Ω Δία! βοήθησέ με να εκδικηθώ τον θάνατο

του πατέρα μου, γίνε με την θέλησή σου σύμμαχός μου.

Πυλάδη, ας σταθούμε παράμερα, ώστε με ακρίβεια τυχόν

20

να μάθω τι σημαίνει αυτή η λιτανεία των γυναικών.

[Βρισκόμαστε εμπρός από το παλάτι του Αγαμέμνονα, στο εξωτερικό του χώρο, εκεί όπου προφανώς βρίσκεται και το μνήμα του. Βέβαια χωροταξικά το μνήμα βρίσκεται μακριά από την πύλη των ανακτόρων, αλλά για λόγους σκηνοθετικής οικονομίας ο τύμβος βρίσκεται εκεί κοντά. Ο Ορέστης με τον φίλο του, τον Πυλάδη, μπαίνουν στην σκηνή από την αριστερή πάροδο ως ερχόμενοι από τοποθεσία εκτός του Άργους. Ο Χορός με την Ηλέκτρα θα μπου σε λίγο στην σκηνή από την δεξιά πάροδο ως ερχόμενοι από το εσωτερικό της πόλεως.]

1-21. Ο 'πρόλογος' των 'Χοηφόρων' έχει χαθεί. Η συμπλήρωση έχει γίνει ως εξής: οι στχ. 1-5 προέρχονται από τους στχ. 1126-1128, 1172-3 των 'Βατράχων' του Αριστοφάνη· οι στχ. 6-7 προέρχονται από τον 'Αρχ. Σχολ.' των στχ. 8-9 του Πινδάρου 'Πυθ. 4 & 145'· τέλος οι στχ. 8-9 προέρχονται από τον 'Αρχ. Σχολ.' στον στχ. 768 στην 'Αλκηστη' του Ευριπίδη.

1. «Ερμή χθόνιε»: για την ίδια έκφραση στχ. 124. Ο 'Ερμής' σχετίζεται με τον 'Κάτω' κόσμο, διότι λειτουργούσε ως συνοδός των ψυχών, 'χθόνιοι δαίμονες άγνοί/Γῆ τε καὶ Ἑρμῆ, Αἰσχ. Πέρ.627/8· χθόνιός θ' Ἑρμῆς, Εὐρ.Ἀлк.743· Ἑρμῆν χθόνιον, Σοφ.Αἶ. 832· ὦ χθόνι' Ἑρμῆ, Σοφ.Ἠλ.111'. «πατρῶ'... κράτη»:

το επίθετο ‘πατρῶ’ είναι αιτιατική πληθυντικού του ουδετέρου, και ως επιθετ. προσδ. στο ‘κράτη’, και μ’ αυτό η αναφορά γίνεται στην ‘εξουσία που ασκεί ο Δίας στον Κάτω κόσμο μέσω του Ερμή ως ‘ψυχοπομπού’. Ο ‘Αριστοφάνης’ στους ‘Βατράχους’ διακωμωδεί τον στχ. με την εξής στιχομυθία: «–ΕΥΡ.: Για πες πάλι τον στίχο. – ΑΙΣΧ.: Ερμή, άρχοντα του Άδη, προστάτη της εξουσία τους πατέρα μου. – ΕΥΡ.: Ο Ορέστης δεν τα λέει αυτά πάνω στον τάφο του πατέρα του; – ΑΙΣΧ.: Ναι. – ΕΥΡ.: Ωραία λοιπόν, ο Ορέστης αν και βλέπει ότι ο πατέρας του πέθανε με άσκηση βίας με τα χέρια μιας γυναίκας με ενέδρα, πώς μπορεί να λέει ότι ο Ερμής τα προστατεύει όλα αυτά;» Πράγματι δεν είναι δυνατόν το επίθετο ‘πατρῶ’ να είναι η κλητική του ενικού του αρσενικού γένους ως ‘πατρῶε’ και να σημαίνει ‘Ερμή, προστάτη της εξουσίας του πατέρα μου’, γιατί μόνο αυτό δεν έχει συμβεί. Απλώς ο ‘Αριστοφάνης’ βάζει στο στόμα του ‘Αισχ.’ μια επίτηδες ψευδή ερμηνεία, για να προκαλέσει γέλιο.

3. «κατέρχομαι»: το ρ. έχει την έννοια ‘επιστρέφω από εξορία, εκτοπισμό’, ‘οὕτω οἱ Σκύθαι τῆς τε Ἀσίας ἤρξαν καὶ ἐξελασθέντες αὐτίς ὑπὸ Μήδων κατηλθον, Ἡροδ.4,4’ Ο ‘Ορ.’ βρίσκεται τώρα στην ηλικία της ‘ἡβης’, δηλ. είναι περίπου δέκα οκτώ ετών ‘ἐξεθρεψάμην/τοσόνδε ἐς ἡβης, Σοφ. Ἡλ.13/4’
4. «ὄχθῳ τῷδε»: πρόκειται για αναθηματική στήλη την οποίαν συνήθιζαν να στήνουν δίπλα στους τάφους τιμητικά για τους ενταφιασμένους. Έτσι απάντα και σε ‘Αἰσχ.Πέρσες, 647 & 659’
5. «κλύειν»: το ρ. αυτό έχει την σημασία του ‘δίνω προσοχή σε κάτι, διαισθάνομαι’. Έτσι απαντά ‘Οδ.ζ,185’.
6. «πλόκαμον...θρεπτήριον»: ήταν ένδειξη σεβασμού στα θεϊκά στοιχεία της φύσεως, και ειδικά στους ποταμούς, να αφιερώνουν οι νέοι μια πλεξίδα από τα μαλλιά τους εκδηλώνοντας έτσι την ευχαρίστηση τους που έως εκείνη την χρονική στιγμή έζησαν χωρίς κανένα πρόβλημα υγείας. Έτσι έκανε και ο Αχιλλέας ‘Τότε ο Αχιλλέας ο γοργοπόδαρος στοχάστηκε άλλα πάλε /αλάργα απ’ την πυρά ετραβήχτηκε, και τα ξανθά του κόβει/μαλλιά, που μακροπλόκαμα έθρεφε στου Σπερχειού τη χάρη, Ίλ.Ψ,141, Μετάφρ. Ν.Καζαντζ.’ «Ἰνάχω»: ο ‘Ἰναχος’ ήταν ποταμός στην περιοχή του Άργους. Αρχικά ο ποταμός ονομαζόταν ‘Καρμάνωρ’, αλλά αργότερα πήρε το όνομα του μυθικού ‘Ἀλιάκμονος’. Η μετονομασία σε ‘Ἰναχο’ προήλθε ως ακολούθως: ‘Ἰναχος, Ὡκεανοῦ παῖς, φθαρείσης τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἰοῦς ὑπὸ Διὸς, τὸν θεὸν βλασφήμοις λοιδορίαις ἐπέπληττεν κατόπιν ἀκολουθῶν· ὁ δὲ ἀναξιοπαθὴσας ἔπεμψεν αὐτῷ Τισιφόνην, μίαν τῶν Ἑρινύων· ὑφ’ ἧς ἐξοιστρηλατούμενος ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς ποταμὸν Ἀλιάκμονα, ὃς ἀπ’ αὐτοῦ Ἰναχος μετωνομάσθη. Ψευδ. Πλουτ. Περὶ ποταμῶν, 18,1,1-14’
7. «τόνδε πενθητήριον»: i.e. ‘πλόκαμον’. Το κόψιμο μιας τούφας μαλλιών και η προσφορά τους στους νεκρούς ήταν η συνήθης εκδήλωση πένθους για τα πολύ συγγενικά πρόσωπα. Αυτό γινόταν είτε στην διάρκεια της ταφής, ‘Σοφ. Αἶ.1173· Εὐρ. Ἀλκ.101’, είτε μετά την ταφή ως ανάμνηση, όπως εδώ ‘Σοφ. Ἡλ.449κ.έ.’ Η ίδια σκηνή προσφοράς τμήματος μαλλιών στους ενταφιαζομένους απαντά και στην σκηνή της ταφής του ‘Αἴαντα’, όταν ο Τεύκρος καλεί τον γιο του Αἴαντα να πλησιάσει στην σωρό του νεκρού και να προσφέρει τμήμα από τα μαλλιά τους ως ένδειξη σεβασμού και εκτιμήσεως στον νεκρό ‘θάκει δὲ προστρόπαιος ἐν χεροῖν ἔχων /κόμας ἐμὰς καὶ τῆσδε καὶ σαυτοῦ τρίτου, /ἰκτήριον θησαυρόν, Σοφ. Αἶ.173/5’
9. «ἐξέτεινα χεῖρ»»: το ‘ἀπλωμα’ του χεριού ως ένδειξη ύστατου χαιρετισμού στον νεκρό που ενταφιάζεται, απαντά και αλλού, ‘Εὐρ. Ἰκ.772· Ἀλκ.767’
10. «τὶ χρῆμα»: ‘τὶ χρῆμα <ἐστὶ ὃ> λεύσσω τι εἶναι αὐτό που βλέπω;’. «τὶς ποθ’ ἦδ’ ὁμήγυρις»: ‘τὶς ποθ’ <οὔσα> ἦδε ὁμήγυρις στείχει...; Τι ὄντας αὐτὴ ἡ ομάδα των γυναικῶν προχωρεῖ;’
12. «πρέπει»: (Σχόλ. Εὐρ. Ἀλκ. στχ.512).
13. «δόμοισι»: η ομάδα των μαυροφορεμένων γυναικῶν κατευθύνεται στο μέρος όπου θάβονται τα μέλη της βασιλικῆς οικογένειας, ὁπότε εἶναι λογικὸ να υποθέσει ο ‘Ορ.’ πως ἴσως να πρόκειται για ἓνα θάνατο κάποιου ἄλλου μέλος της οικογένειάς του.
14. «ἦ...ἀπεικάσας τύχῳ...»: το ρ. ‘τυγχάνω+Μτχ.’ έχει δυο ερμηνείες που στην ουσία εἶναι ἰσοδύναμες, ἀλλὰ κάποιες στιγμές εἶναι ἡ μια ἐκ των δυο καταλληλότερη ἀπὸ την ἄλλη: (i) ‘συμβαίνει να+το ρ. της μετοχής’, (ii) ‘τυχαία, συμπτωματικά +το ρ. της μτχ.’, δηλ. ‘τυγχάνω λέγων’ (i) ‘συμβαίνει να μιλάω’, (ii) ‘τυχαία, συμπτωματικά μιλάω’. Πάντως σε κάθε περίπτωση ἡ μτχ. εἶναι κατηγορηματικὴ, ‘Εὐρ. Ἰφ.Τ. πῶς σὲ ὀνομάσας τύχῳ;’ (i) ‘πῶς να συμβεῖ να σε ὀνομάσω;’ (ii) ‘πῶς να σε ἀποκαλέσω συμπτωματικά;’

15. «**χοᾶς φερούσας**»: πρόκειται για προσφορές ποτών, με τις οποίες σκόπευαν να ηρεμήσουν την οργή των θεοτήτων του Κάτω κόσμου ως προς την μεταχείριση των νεκρών. Η τραγωδία εξ άλλου πήρε την ονομασία της από αυτές ακριβώς τις 'χοές = προσφορές'. Οι αντίστοιχες 'προσφορές' για τους θεούς του Ολύμπου καλούντο 'σπονδαί > σπένδω'
16. «**δοκῶ**»: δεν είναι σίγουρος πως πρόκειται για την Ηλέκτρα. Έχει δέκα χρόνια να την δει, και μόνο από το νεαρό της ηλικίας της μπορεί να συναγάγει ένα τέτοιο συμπέρασμα.
18. «**δός με τίσασθαι**»: 'βοήθησέ με να...', η ίδια σύνταξη 'Ζεῦ ἄνα δός τίσασθαι ὃ με πρότερος κάκ' ἔοργε, Ἰλ.Γ,351'
- 20/1. «**ὥς ἄν.../μάθω**»: η τελική πρόταση δέχεται τον αοριστολογικό – υποθετικό 'ἄν' για να δείξει ότι ο 'σκοπός' τελεί κάτω από προϋποθέσεις και δεν είναι απόλυτα σίγουρος. Άρα, όχι 'για να μάθω', γιατί έτσι θα φαινόταν σίγουρος για το αποτέλεσμα, αλλά 'ὥστε ἴσως, τυχόν να μάθω' (Kühner,1089,5). «**ἦτις..**»: πλάγια ερώτηση, αντικ. στο ρ. Το 'ἦτις' κατηγορούμενο, το 'ἦδε' υποκείμενο.

ΠΑΡΟΛΟΣ, στχχ. 22-82

ΧΟ. *Ξεκίνησα από το παλάτι σταλμένη εμπρός*

κρατώντας μπροστά προσφορές για νεκρούς με το γρήγορο χτύπημα των χεριών μου.

Το μάγουλό μου μοιάζει, κοκκινισμένο από τις αμυχές

των νυχιών μου, με αυλάκι προσφάτως χαραγμένο,

25

και συνεχώς με λυγμούς

τρέφεται η καρδιά μου,

κι αυτά που καταστρέφουν την ύφανση των ρούχων

τα σχισίματα, ξεσπούσαν εξ αιτίας του πόνου μου,

περιλαίμια φορέματα από μανδύες οι οποίοι από χωρίς ανακούφιση

30

συμφορές χτυπήθηκαν.

Ασταμάτητος με όρθιες τις τρίχες του σώματός του, του σπιτιού μας

ο προφήτης των ονείρων απ' τον ύπνο αποπνέοντας οργή,

μια μεσονύχτια αναβόηση

ανέκραξε μέσα από το βάθος του παλατιού που έφερε φόβο,

35

στα γυναικεία

δωμάτια πέφτοντας με βάρος.

Και ερμηνευτές αυτών των ονείρων

από τους θεούς εγγυημένοι κραύγασαν

ότι αυτοί που βρίσκονται κάτω από την γη με μεγάλο θυμό κατηγορούν

40

εκείνους που τους σκότωσαν, και είναι μαζί τους αγανακτισμένοι.

Μία τέτοιου είδους προσφορά που όμως είναι ακατάδεκτη, ως αποφυγή των συμφορών,

ω μητέρα γη!, επειδή επιθυμεί σφοδρώς, στέλνει εμένα

45

αυτή η μισητή στους θεούς γυναίκα· φοβάμαι

αυτήν εδώ την κουβέντα να εκφέρω·

Γιατί ποια εξιλέωση υπάρχει για το αίμα που χύθηκε στην γη;

Αλίμονο, σίτι πλημμυρισμένο στην θλίψη,

αλίμονο, καταστροφές του παλατιού.

50

Ανήλιαγα μισητά από τους ανθρώπους

σκοτάδια γεμίζουν τους χώρους του παλατιού
εξ αιτίας του θανάτου του άρχοντα.

Ο σεβασμός, που στο παρελθόν ήταν ακαταμάχητος, ακατάβλητος, απροσμάχητος,
ο οποίος περνούσε μέσα από τα αυτιά και το μυαλό του λαού, 56
τώρα έχει εξαφανιστεί.

Και υπάρχει κάποιος που φοβάται· αντιθέτως όμως το να ευτυχεί,
αυτό ακριβώς για τους θνητούς είναι και θεός και ανώτερο από τον θεό. 60

Όμως η ζυγαριά της Δίκης επιβλέπει
κάποιους γρήγορα στο φως,
ενώ μέσα στο ημίφως του σκοταδιού
παραμονεύουν οι πόνοι αυτούς που καθυστερούν,
αλλά και η απόλυτη νύχτα κατέχει τους άλλους. 65

Εξ αιτίας του αίματος που κατάπιε η γη που μας συντηρεί
ένας φόνος εκδικητής έχει παγιωθεί χωρίς να απομακρύνεται.
Ένα διαρκές επώδυνο θόλωμα του νου δίνει αναβολή χρόνου στον υπεύθυνο
ώστε αυτός να πλημμυρίσει από μία ολοκληρωτική ασθένεια. 69

Και γι' αυτόν που θα προσβάλει τα νυφικά δωμάτια, δεν υπάρχει
θεραπεία, και όλοι γενικώς οι ποταμοί στην ίδια κατεύθυνση 72
βρέχοντας, τον φόνο που έχει μολύνει τα χέρια
άδικα αγωνίζονται καθαρίζοντάς τον.

ΕΠΩΛΟΣ

Επάνω μου — διότι ένα εξαναγκασμό πολιορκητικό πόλεως
οι θεοί επέβαλαν, καθώς από το σπίτι 76
το πατρικό μου με οδήγησαν σε ένα δουλικό πεπρωμένο, —
είτε πρόκειται για δίκαια είτε για άδικα πράγματα,
αυτά είναι επιβεβλημένα εξ αιτίας της υποτέλειας της ζωής μου
ώστε να τα εγκρίνω βιάζοντας την λογική μου, το πικρό μου μίσος 80
συγκρατώντας. Και δακρύζω κάτω από το πέπλο μου
εξ αιτίας της χωρίς αντίκρισμα των αρχόντων μου
κακοτυχίας, έχοντας παγώσει από το κρυφό μου πένθος.

22. «**ἰαλτὸς**»: 'σταλμένη', ένα επίθετο που απαντά μόνο εδώ. Είναι περίεργο που το λεξικό LSJ το παρουσιάζει ως τριγενές και τρικατάληκτο, ενώ εδώ είναι προφανές ότι το γένος είναι θηλυκό. Συντακτ. είναι επιρρ. κατηγ. τρόπου.
23. «**χοᾶς προπομποῦς**»: υπάρχει και η γραφή 'χοᾶν προπομποῦς'¹. Είναι προφανές ότι η 'Κλυταιμνήστρα' είναι τώρα θορυβημένη από το όνειρο που είδε, και γι' αυτό με τις προσφορές της θέλει να εξευμενίσει το πνεύμα του 'Αγ.' Η μτχ. 'προπομποῦς(α) > προπομπῶν, -οῦσα, -οῦν > προπομπέω'. «**ὀξύχειρι σὺν κόπῳ**»: 'με το χτύπημα των γρήγορων χειριών μου', αντί 'μ' ένα γρήγορο χτύπημα των χειριών μου'. Το ουσιαστ. 'κόπος' εδώ σημαίνει 'το χτύπημα στο στήθος των χειριών για την ένδειξη του πένθους'. Το

¹ Η γραφή πάνω στην οποίαν στηρίζεται η συγκεκριμένη μετάφραση και τα αντίστοιχα σχόλια, βασίζεται πάνω στην έκδοση του D.Page, OXF.1972

‘όξύχειρ’ είναι επίθετο διγενές και μονοκατάληκτο, και δηλώνει αυτόν -ήν που είναι ‘γρήγορος -η στην κίνηση των χεριών’. Έτσι απαντά προκειμένου να χαρακτηρίσει αυτόν που απλώνει τα χέρια και τρώει γρήγορα ‘δειπνῶν δὲ πᾶς τὰλλότρια γίνετ’ όξύχειρ κοῦκ έγκρατής’ Ἀθήν. Δειπ. 7,38,8(Kaibel).’ Ἡ πάλι τους τεχνίτες που είναι γρήγοροι στα χέρια ‘όρᾶν τε γὰρ ἔν τε ταῖς τέχναις βαναύσοις καὶ ταῖς ἄλλαις οὐ τὴν τυχοῦσαν όξυχειρίαν τοὺς τεχνίτας ἀπὸ τῆς μελέτης πεπονημένους Διογ.Λαέρτ. Βίοι Φιλ.6,70,7’ Ἡ και τους ταχυδακτυλουργούς ‘καθὰ γὰρ οἱ ψηφοπαῖκται τὰς τῶν θεωμένων ὄψεις δι’ όξυχειρίαν κλέπτουσιν, οὕτως οἱ ῥήτορες διὰ πανουργίαν τὰς τῶν δικαστῶν διανοίας ἄμαυρώσαντες τῷ νόμῳ συγκλέπτουσι τὰς ψήφους. Σέξτ.Έμπ., Πρὸς Μαθημ.2,39,1’. Στην γραφή ‘κόπω’, που είναι διόρθωση, υπάρχει η γραφή του κώδδ. Μ ‘κτύπω’.

24/5. «παρής φοίνισσ’»: το ουσιαστικό ‘παρής, -ῆδος’ είναι δεύτερος τύπους του ‘παρηίς, -ίδος’ δηλώνοντας το ‘μάγουλο’. Υπάρχει και η εναλλακτική γραφή ‘παρηίς φοινίσις’. Όσον αφορά το ‘παρηίς’ η διαφορά δεν είναι ουσίας, όμως η γραφή ‘φοινίσις’ αλλάζει την ερμηνεία ως ‘το μάγουλό μου μοιάζει εξ αιτίας των κόκκινων αμυχών των νυχιών μου, με αυλάκι προσφάτως χαραγμένο’. Με νόμο ο Σόλων είχε απαγορεύσει ρητῶς στις γυναίκες ως ακραία εκδήλωση πένθους το γδάρσιμο του προσώπου με τα νύχια και την δημιουργία αμυχών ‘ἀμυχὰς δὲ κοπτομένων καὶ τὸ θρηνεῖν πεπονημένα καὶ τὸ κωκύειν ἄλλον ἔν ταφαῖς ἑτέρων ἀφεῖλεν. Πλούτ.Σόλ. 26,6,1’. Πάντως στην ‘Ομηρική’ λεγόμενη εποχή, όποια χρονική περίοδο κι αν αυτή έκφραση υποδηλώνει, τέτοιου είδους θρηνητικές εκδηλώσεις ήταν καθεστῶς, ‘χερσὶ δ’ ἄμυσσε / στήθεά τ’ ἦδ’ ἀπαλὴν δειρὴν ἰδὲ καλὰ πρόσωπα, Ἰλ.Τ,284’, όπου η Βρισηίδα θρηνεί με τον τρόπο αυτόν τον θάνατο του Πατρόκλου. Αλλά και στην τραγωδία έχει παραμείνει το έθιμο, ‘σπάραγμα κόμας όνύχων τε / δαί’ ἀμύγματα θήσομαι, Εὐρ.Άνδρ.826’.

28-31 «λινόφθόροι...λακίδες»: *‘σχισίματα που καταστρέφουν την ύφανση’.* «**ύφασμάτων**»: *‘των ρούχων’.* «**έφλαδον**»: *‘ξέσπασαν, ξεχύθηκαν’,* αόριστος του ρ. ‘φλάζω’. «**πρόστερνοι στολμοί**»: *‘περιλαΐμια φορέματα – φορέματα μέχρι γύρω από τον λαιμό’.* «**πέπλων**»: *‘από χιτώνες’.* «**πεπληγμένων**»: *‘οι οποίοι είναι χτυπημένοι’.* «**άγελάστοις ξυμφοραῖς**»: *‘με συμφορές που δεν σηκώνουν γέλια’.* Κεντρικό ρ. είναι το ‘έφλαδον’. Υποκείμενο είναι η ονομ. ‘λακίδες’. Το επίθ. ‘λινόφθόροι’ είναι επιθ. προσδιορισμός. Η γενική ‘ύφασμάτων’ είναι αντικ. στο ‘λινόφθόροι’. Η ονομαστική ‘στολμοί’ είναι παράθεση στο υποκ. του ρ. Το επίθ. ‘πρόστερνοι’ είναι επιθ. προσδ. Η γενική ‘πέπλων’ είναι διαιρετική στο ‘στολμοί’. Η γενική ‘πεπληγμένων’ είναι επιθ. προσδ. στο ‘πέπλων’. Η δοτική ‘ξυμφοραῖς’ είναι οργανική του μέσου. Το επίθ. ‘άγελάστοις’ είναι επιθ. προσδ.

32/3. «[Φοῖβος] όρθόθριξ»: αυτή είναι η γραφή του κώδ. Μ, ο οποίος έχει διασώσει το όνομα ‘Φοῖβος’. Όσοι εκδότες διατηρούν το όνομα, βασίζονται στην λογική ότι δεν πρόκειται για φυσική παρουσία του ‘Φοῖβου’ μέσα στο ανάκτορο, αλλά για την πνευματική. Π.χ. η εξήγηση που δίνει ο Wecklein στην δική του έκδοση, όπου διατηρείται η γραφή ‘Φοῖβος όρθόθριξ’, είναι η εξής: *«Αυτός που κάνει τις τρίχες της κεφαλής να ανορθωθούν, δεν είναι ο Φοῖβος που βρίσκεται στους Δελφούς, αλλά η πνευματική του παρουσία είναι αυτή που μέσα από τα όνειρα στην διάρκεια του ύπνου εξανάγκασε φυσικά πρόσωπα, (εν προκειμένω την Κλυταιμνήστρα) να αναφωνήσει από την φρίκη του ονείρου που είδε με βαριά κραυγή μέσα στον γυναικωνίτη)».* Από την άλλη μεριά αυτοί που εισηγούνται την διαγραφή του ονόματος (Blass), δίνουν τις ακόλουθες εξηγήσεις: (i) αν διατηρηθεί το όνομα του ‘Φοῖβου’, τότε σε συνδυασμό με τη πιο κάτω έκφραση φόβου ‘περὶ φόβῳ’ το έργο αυτό θα κινδύνευε να χαρακτηριστεί ένα έργο με κεντρικό ζήτημα τον ‘φόβο που ένοιωσε η Κλυταιμνήστρα και τις συνέπειές που αυτός είχε’. Δηλ. θα συνέβαινε κάτι παρόμοιο με ό,τι συμβαίνει στους ‘Πέρσες’, όπου κεντρικό θέμα είναι ο ‘τρόμος – φόβος’ που ένοιωσε η ‘Ατοσσα’ για την εκστρατεία του γιου της στην Ελλάδα. Όμως εδώ το κεντρικό θέμα δεν είναι ο ‘φόβος’ του ονείρου, αλλά η συνέχεια σε μία σειρά φονικών εκδικητικών πράξεων, εκ των οποίων αυτή που πρόκειται να συμβεί σε λίγο, θα είναι η πιο σοβαρή απ’ όλες, αφού είναι ‘μητροκτονία’. (ii) Η φυσική παρουσία του ‘Φοῖβου’ μέσα στο παλάτι δεν μπορεί να δικαιολογηθεί με κανένα τρόπο, έστω κι αν ο ίδιος έχει ένα παρελθόν συνδεδεμένο με την ονειρομαντεία, και αυτό το παρελθόν του Φοῖβου προφανώς θα ήταν εκείνο που ανάγκασε κάποιον αντιγραφέα να εισαγάγει το όνομα ‘Φοῖβος’ στον στχ. (iii) Είναι γεγονός ότι η διαγραφή του

ονόματος 'Φοῖβος' δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στο αρσενικού γένους 'ὄνειρόμαντις' και στην επίσης αρσενικού γένους μτχ. 'πνέων'. Προφανώς υποκείμενο αυτών των δυο δεν μπορεί καν να εννοηθεί η 'Κλυταιμνήστρα', αλλά όμως μπορεί να εκληφθεί το ουσιαστ. 'δαίμων', αφού κάτι παρόμοιο απαντά και στον 'Αγαμέμνονα' (δαίμων ὑπερβαρῆς ἐμπίτνων, 1175). Εκτός από την διορθωτική γραφή 'τορὸς γὰρ ὀρθόθριξ δόμων' με την απαλοιφή του ονόματος 'Φοῖβος', έχει προταθεί και η γραφή 'ὀρθόθριξ φόβος' του Heath, η οποία συγκεντρώνει μεγάλες πιθανότητες, λόγω και του 'Αρχ. Σχολ.', ο οποίος σημειώνει πως 'ἀνακαλεῖν καὶ βοῆσαι τὴν Κλυταιμνήστραν ἐποίησεν ὁ σαφὴς φόβος, Σ35c'. Η αποδοχή της γραφής αυτής σκοντάφτει πάνω στον αμέσως μετά προσδιορισμό 'περὶ φόβῳ'. «τορὸς»: 'ὁ καθαρὸς, διαυγής, διαπεραστικός, αληθής'. Εδώ ως 'τορὸς...ὄνειρόμαντις' θεωρείται 'ὁ ονειροκρίτης που διαπερνά τα πάντα, ὁ διαπεραστικός, ὁ ακράτητος, ὁ ασταμάτητος'. Η λ. απαντά και αλλού με συγγενείς σημασίες: 'Τῶν περδίκων οἱ τοροὶ τε καὶ ὠδικοὶ τῇ σφετέρᾳ θαρροῦσιν εὐγλωττία, Αἴλιαν.Περὶ Φύσ.Ζώων, 4,13,1', όπου δηλώνεται η 'οξύτητα' της φωνῆς των πουλιών· 'τοροῖσι ἐρμηνεύσιν, Αἰσχ.Ἀγ.616', όπου υπονοεῖται η 'καθαρότητα, η διαύγεια της ερμηνείας'· 'τί τόδε τορὸν ἄγαν ἔπος ἐφημίσω; Αἰσχ.1163', με επίσης την σημασία της 'καθαρότητας του λόγου'. «ὀρθόθριξ»: η εικόνα του ανθρώπου εκείνου που έχει τις 'τρίχες' του σώματός του ὀρθιες ἐξ αἰτίας του φόβου του, απαντά και αλλού 'ὀρθαὶ δὲ τρίχες ἔσταν ἐνὶ γναμπτοῖσι μέλεσσι, Ἰλ.Ω,359', 'τριχὸς δ' ὀρθίας πλόκαμος ἴσταται, Αἰσχ.Ἐπτ.564'. «ὄνειρόμαντις»: η λ. απαντά εδώ και στον Μάγνητα 'ὄνειρομάντεσιν ἀναλύταις, Ἀποσπ.4'. Δηλώνει αυτό το πνεῦμα που στέλνει τα προφητικά όνειρα. «ἐξ ὕπνου»: 'ἀπὸ τον ὕπνο, στην διάρκεια του ὕπνου'. Προφανώς διακρίνεται εδώ το 'ὄνειρο' που εμφανίζεται στην διάρκεια του ὕπνου, ἐξ αἰτίας του ὕπνου, ἀπὸ εκείνο το 'ὄραμα' που βλέπει κάποιος ξύπνιος.

34. «ἄωρόνυκτον»: ένα επίθετο που απαντά μόνο εδώ και δηλώνει τον 'μεταμεσονύκτιο'. «ἀμβόαμα»: ἀντί για 'ἀναβόαμα', η 'αναβόησις, η κραυγή'.
35. «ἔλακε»: ἀόριστος του ρ. 'λάσκω κραυγάζω'. «περὶ φόβῳ»: 'μία αναβόηση που σχετίζονταν με τον φόβο, που ἔφερε φόβο'.
39. «θέοθεν...ὑπέγγυοι»: 'με την εγγύηση των θεών'.
40. «τοῦς γῆς νέρθεν»: 'αυτοὶ που βρίσκονται κάτω ἀπὸ την γῆ', δηλ. 'οι νεκροί'. Η δύναμη του ἄρθρου εἶναι τέτοια, ὥστε μπορεί να ουσιαστικοποιεῖ ἀκόμη και επιρρήματα, ὅπως εδώ ουσιαστικοποιεῖται το 'νέρθεν' με το ἄρθρο ἐμπρός του γίνεται αιτιατική ουσιαστικού, υποκείμενο στο ἀπαρέμφατο 'μέμφεσθαι'. «προθύμως»: 'με γεμάτο τον θυμό τους'.
41. «τοῖς κτανούσιν»: δοτική προσωπική με το 'μέμφεσθαι' ἀλλά και το 'ἐγκοτεῖν'.
- 42/5. Η συντακτική σειρά των λλ. «ἰὼ γαῖα μαῖα, δύσθεος γυνὰ μωμένα τοιάνδε χάριν ἀχάριτον ἀπώτροπον κακῶν, μ' ἰάλλει» 'ὦ μητέρα γῆ, αὐτὴ ἐδὼ ἡ μισητὴ στους θεοὺς γυναῖκα, ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ σφοδρῶς μία τέτοια προσφορά, που ὁμως εἶναι ἀκατάδεκτη, ὡς ἀποφυγὴ των συμφορῶν, στέλνει ἐμένα'. «χάριν ἀχάριτον»: η αιτιατ. του ουσιαστ. εἶναι ἀντικ. στην μτχ. 'μωμένη' και το ἐπίθ. εἶναι ἐπιθετικός προσδιορισμός. Ὡς 'χάρις ἀχάριτος' ἐννοεῖται ἡ τωρινὴ προσφορά στον νεκρὸ 'Αγ.', ἡ ὁποία φυσικὰ δεν πρόκειται να γίνεῖ δεκτὴ ἀπὸ τον νεκρὸ, ἀφοῦ προέρχεται ἀπὸ την γυναῖκα που τον δολοφόνησε. Θα μπορούσε να ἐννοηθεῖ και ὡς μία 'προσφορά ἀναποτελεσματική'. «ἀπώτροπον»: ἐπιρρ. κατηγορ. του ἀποτελέσματος, 'για να ἀποτρέψει'. «κακῶν»: γενικὴ ἀντικειμενική. Αναφέρεται στις συμφορὲς που προφητεύει το ὄνειρο ἐναντίον της δολοφόνου 'Κλ.'. «ἰὼ γαῖα μαῖα»: ἡ 'Γαῖα' ὡς μητέρα των πάντων παραδίδεται ἀπὸ τον Ἡσίοδο στην 'Θεογονία', 'ἥτοι μὲν πρῶτιστα Χάος γένετ'· αὐτὰρ ἔπειτα/Γαῖ' ἐυρύστερνος, πάντων ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ, Ἡσιόδ. 116/7 πράγματι κατ' ἀρχὴν ὑπῆρχε το Χάος· κατόπιν ἡ Γῆ ἐυρύστερνη, ὅλων γενικῶς ἡ ἀσφαλὲς ἐδρά'. 'Γαῖα δὲ τοι πρῶτον μὲν ἐγένετο ἴσον ἐωυτῇ /Οὐρανὸν ἀστερόενθ', ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτει, ὁ.π. 126/7 και ἡ Γῆ ἀρχικὰ γέννησε ὅμοιο με τον εαυτὸ της τον ἑναστρο Ουρανὸ, για να την καλύπτει αὐτὴν ἀπ' ὅλες τις μεριές'. «μωμένα»: μτχ. του 'μάομαι' με ἐνεργητικὴ σημασία, 'ἐπιθυμῶ σφοδρῶς'. «ἰάλλει»: 'στέλνει'.

47. «φοβοῦμαι δ' ἔπος τόδ'»: αυτό που 'φοβάται' να εκφέρει δια λόγου ο 'Χο.' είναι προφανώς η φράση η κατευναστική για τον νεκρό 'Αγ.', την οποία της εμπιστεύτηκε. Αυτό που 'φοβάται' ο 'Χο.' είναι την οργή του νεκρού 'Αγ.', όταν ακούσει να ζητεί κατευνασμό το άτομο εκείνο το οποίον δολοφόνησε.
48. Ο 'Χο.' διαπιστώνει πως δεν υπάρχει κανένα τρόπος να κατευνασθεί η οργή του δολοφονημένου 'Αγ.'
49. «πάνοιζυς»: 'πᾶν + οἰζύς, ὕος η θλίψη, ο πόνος'.
50. «κατασκαφαί»: πάντοτε στον πληθυντικό δηλώνει την 'καταστροφή', 'Ἰλίου κατασκαφαί, Εὐρ.Ελ.196', 'Φρυγῶν κατασκαφαί, Εὐρ.Ἰφ.Αὐλ.1379', 'πόλεων ἀναιρέσεις καὶ κατασκαφαί, Αἴλ.Ἀρ.Ρώμ.Έγκ. 204', 'Διον.Ἀλικ.Αntiqu.Rom.3.51.1.1'.
51. «βροτοστυγεῖς»: 'αυτοί που μισούνται από τους θνητούς', 'δρακοντόμαλλοι Γοργόνες βροτοστυγεῖς, Αἰσχ.Πρ.Δ.799'
52. «δνόφοι»: 'σκοτάδια', 'γνόφος λέγεται δνόφος τοῖς Αἰολεῦσι ἀπὸ τοῦ δονεῖσθαι τὰ νέφη, Ἡρωδιανός, Περὶ Ὁρθογρ.3,2,p.487'
- 54/5. «σέβας»: αναφέρεται στον 'σεβασμό' που έδειχνε το σύνολο του πληθυσμού στο πρόσωπο του 'Αγ.' Για τον τριπλό χαρακτηρισμό, 'ἄθεος, ἄνομος, ἄχαρις ὁ φόνος, Εὐρ.Ἀνδρ.491'
- 58-60 «φοβεῖται δέ τις»: 'καὶ κάποιος υπάρχει που νοιώθει φόβο'. Δεν είναι απολύτως διευκρινισμένο σε ποιόν αναφέρεται το 'τις', αλλά δεδομένου ότι έως τώρα έχει μιλήσει για τον φόβο που έχει νοιώσει η 'Κλ.' εξ αιτίας του ονείρου που είδε (έλακε περὶ φόβῳ), είναι λογικό να υποθέσουμε ότι σε αυτήν αναφέρεται το ρ. 'φοβεῖται', κι όχι στους κατοίκους του Ἀργους ή στους υπηρέτες του παλατιού. Επίσης αυτή η εκδοχή ενισχύεται από την παρατήρηση του 'Χο.' πως 'κανείς πλέον δεν σέβεται μέσα στην πόλη' (σέβας δ'... νῦν ἀφίσταται).
- 61-65 «ρόπα δ' ἐπισκοπεῖ»: 'η ζυγαριά της δικαιοσύνης επιβλέπει'. Μια παρόμοια έκφραση 'τάδ' ἐπισκοπεῖ / Ζεὺς, Αἰχ.Ἰκ.402'. «ἐπισκοπεῖ»: 'επιβλέπει, επιθεωρεῖ', αυτή είναι η γραφή των κωδδ. και έχει κριθεί ως μη αναγκαία η διόρθωση που προτείνεται σε 'ἐπισκοτεῖ συσκοτιζει'. «Δίκας»: η 'Δίκη' ήταν η προσωποποιημένη έννοια της 'δικαιοσύνης', έχοντας φυσικά αναχθεί σε θεϊκή οντότητα. Η 'Δίκη' μαζί με τις 'Εὐνομία' και 'Εἰρήνη' ήταν κόρες της 'Θέμιδος' και του Δία, 'δεύτερον ἡγάγετο λιπαρὴν Θέμιν, ἣ τέκεν Ὠρας, / Εὐνομίην τε Δίκην τε καὶ Εἰρήνην τεθαλυῖαν, Ἡσίοδ.Θεογ.901'. Ήταν η θεότητα που ρύθμιζε τις υγιείς κοινωνικές σχέσεις και συναθροίσεις 'Κι ἀπ' την κορφή του πολυφάραγγου του Ολύμπου ο Δίας προστάζει/τη Θέμη, τους θεούς σε σύναξη να κράξει, Ἰλ.Υ,4, Μτφρ.Ν.Καζαντζ.· Στο Δία και στις Θέμιδας τη χάρη σας ξορκίζω,/που αυτή συνάξει και σκολνά τη σύνοδο στον κόσμο, Ὀδ.Β,68, Μτφρ.Β,68'. «μένει χρονίζοντας ἄχη»: αυτή είναι η ανάγνωση του Dindorf, η οποία έχει γίνει ευρέως αποδεκτή, με την μτχ. να εκλαμβάνεται συντακτικά ως έναρθρη, αντικείμενο στο ρ. 'μένει', με υποκείμενο του ρ. την ονομαστική 'ἄχη' με 'αττική' σύνταξη. Στην γραφή «μένει χρονίζοντας ἄχη βρύει» η 'αττική' σύνταξη γίνεται ανάμεσα στο 'ἄχη βρύει οι πόνοι πληθαίνουν' με το 'μένει' να εκλαμβάνεται πλέον ως δοτική της αιτίας της ονομαστικής 'μένος', 'οι πόνοι γεμίζουν αυτούς που εξ αιτίας του πάθους τους περιμένουν μέσα στο ημίφως'. «ἄκρατος»: 'αμιγής, καθαρός, γνήσιος', είναι η γραφή του Schütz, ενώ ο κώδ. Μ έχει 'ἄκραντος ἀναποτελεσματικός, ανεπαρκής'. — Το νόημα των στχχ. αυτών είναι σκοτεινό και δυσνόητο, και αυτό οφείλεται στον τριμερή χωρισμό που κάνει εδώ ο Αισχύλος, όσον αφορά την απονομή της δικαιοσύνης: την υποδιαιρεί (i) 'σ' αυτούς που βρίσκονται στο φως' (τούς μὲν ἐν φάει), (ii) 'σ' αυτούς που βρίσκονται στο ημίφως, λίγο πριν το σκοτάδι' (ἐν μεταίχιμῳ σκότου), και (iii) 'σ' εκείνους τους οποίους κρατεῖ η νύχτα' (τούς δ'... ἔχει νύξ). Το σίγουρο είναι πως και στις τρεις αυτές υποδιαιρέσεις αναφέρεται σε θνητούς στους οποίους αποδίδεται δικαιοσύνη για παράνομες εκτελεσμένες πράξεις, είναι όμως ασαφές 'σε ποιους' αναφέρεται, ή 'τι θέλει να υποδηλώσει'. Ανάμεσα στις πολλές ερμηνείες που έχουν προταθεί², έχω επιλέξει δυο ως επικρατέστερες κατά την γνώμη μου: αυτήν του Headlam, σύμφωνα με την οποία ο τριμερής εδώ χωρισμός της 'Δίκης' θυμίζει τον τριμερή διαχωρισμό στην απονομή δικαιοσύνης που παραδίδει

² Να αναφέρω μόνο λίγους από τους πολλούς διακεκριμένους φιλόλογους που έχουν ασχοληθεί εδώ με το θέμα αυτό, όπως τους Hermann, Paley, Sidwick, Davies, Tucker, Page, Blomfield, Wecklein.

- ο Πλάτων (Νόμοι,905a)³, όπου αναφέρει πως κανείς δεν διαφεύγει από την τιμωρία για πράξεις παράνομες, είτε *‘όντας μικρός κι ασήμαντος κρυφτεί στα βάθη της γης’* (ούχ ούτω σμικρός ὢν δύση κατὰ τὸ τῆς γῆς βάθος), είτε *‘επειδή είναι διάσημος φτάσει μέχρι τον ουρανό’* (οὐδ’ ὑψηλὸς γενόμενος εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναπτῆση), είτε *‘είτε παραμένει εδώ ή και ακόμη και αν κρυφτεί στον Άδη’* (ἐνθάδε μένων εἴτε καὶ ἐν Ἄιδου διαπορευθεῖς). Η αντίρρηση εδώ όμως έγκειται στο γεγονός ότι η έκφραση *‘έν μεταιχιμίῳ σκότου’* μένει μετέωρη, αφού δεν μπορεί να ταυτιστεί με καμία από τις υποδιαιρέσεις του Πλάτωνα. Μία δεύτερη, και ίσως η πιθανότερη, είναι αυτή που παραδίδουν οι Hermann και Conington. Σύμφωνα μ’ αυτήν ο τριμερής χωρισμός υποδηλώνει τα εγκλήματα τριών παραβατών, αυτό της ‘Κλυτ.’ και του ‘Αίγ.’, που έγινε στο ‘φως’ της ημέρας, αυτό του ‘Ορ.’, που βρίσκεται στο ‘ημίφως’, αφού ακόμη δεν έχει εκτελεστεί, και εκείνο του ‘Αγαμ.’, το οποίο πλέον είναι χαμένο στον Άδη, στο ‘σκοτάδι της νύχτας’, αφού έχει ήδη τιμωρηθεί με την δολοφονία του, και φυσικά εννοούν το έγκλημα του πατέρα του, του Θυέστη, το οποίο τον βαρύνει από το παρελθόν, αλλά και αυτό που είναι αποκλειστικά δικό του, δηλ. την θυσία της Ιφιγένειας.
- 66.** *«δι’ αἵματα...ὕπὸ χθονός»*: η εικόνα της γης που ‘καταπίνει’ το αίμα των δολοφονημένων, απαντά και σε άλλες τραγωδίες, *‘πέπωκεν αἷμα γαῖ’ ὑπ’ ἀλλήλων φόνω, Αἰσχ.Έπτ.806· γαῖα κόνις / πῖη μελαμπαγές αἷμα φοῖνιον, Αἰσχ.Έπτ.735’*. Προφανώς εδώ ο ‘Χο.’ αναφέρεται στην σειρά των εγκλημάτων που έχουν γίνει στον οίκο του Ταντάλου (δες σχολ. Αγαμέμνων στχ.167). *«τροφοῦ»*: για την Γη να αποκαλεῖται ‘τροφός’, *‘Γῆ τε μητρί, φιλτάτη τροφῶ, Αἰσχ.Έπτ. 16’*.
- 67.** *«τίτας»*: μια άγνωστη κατ’ ουσίαν λ. Η λ. απαντά παραδόξως και σε μία επιγραφή της Γόρτυνας *‘ἀποτεισίοντ’ ἄρ{αρ}γύρω ἀργύρω 2000 / στατ(ή)ρανς πᾶρ τὸν τίταν, IC IV (Gortyna) document 165 8’* με την προφανή σημασία του ατόμου εκείνου που λειτουργεί ως εγγυητής ενός δανεισθέντος χρηματικού ποσού. Υπ’ αυτήν την έννοια πρέπει εδώ να σημαίνει τον *‘εκδικητή’*, αυτό δηλ. που πληρώνει για κάτι *‘κακό’* που έχει συμβεί.
- 68.** *«διαλγής»*: *‘ευρισκόμενος σε συνεχή πόνο’*, όπως *‘διώδυνος, Σοφ.Τραχ.777’*. *«ἄτα»*: είναι το θόλωμα του νου, το οποίο σταλμένο από τους θεούς οδηγεί τον άνθρωπο στην καταστροφή. Εδώ όλο μαζί ως *‘διαλγής ἄτα ένα συνεχόμενο και επώδυνο θόλωμα του νου’*. *«διαφέρει»*: *‘δίνει αναβολή χρόνου’*. Με την ίδια σημασία του *‘προσφέρω αναβολή χρόνου’* *‘Ἡ δὲ νοῦσος διαφέρει μάλιστα ἑννέα ἔτεα, ἔπειτα διαφέρει φθειρόμενος· Corp.Hipp.De Aff.int. 12.16’*. *«τὸν αἴτιον»*: *‘τον υπεύθυνο ενός φόνου’*. Το νόημα: *‘Ἡ τιμωρία στον δολοφόνο δεν έρχεται αμέσως μετά την διάπραξη του εγκλήματός του. Παρέχεται από την Δίκη μια αναβολή χρόνου, ώστε ο δολοφόνος σ’ αυτό το χρονικό διάστημα να διαπράξει και άλλα ατοπήματα, λόγω της συσκοτίσεως του νου του’*.
- 69.** *«παναρκέτας νόσου βρύειν»*: *‘ώστε αυτός να είναι πλέον γεμάτος από μία καθολική νόσο’*. Το επίθετο ως κατηγορ. προσδ. του αποτελέσματος, και το ουσιαστικό ως γενική διαιρετική στο *‘βρύειν’*, το οποίο λειτουργεί ως επιρρ. του αποτελέσματος.
- 70-74** *«θιγόντι»*: το ρ. *‘θιγγάνω’* λέγεται προκειμένου για σεξουαλικά εγκλήματα, όπως ο βιασμός ή η αποπλάνηση ανηλίκου. Οι Πέρσες βασιλείς τιμωρούσαν με θάνατο αυτόν που θα εκδήλωνε ερωτική διάθεση έναντι μιας παλλακής *‘ώστε μὴ μόνον τὸν προσελθόντα καὶ θιγόντα παλλακῆς βασιλέως, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν πορείᾳ παρεξελθόντα καὶ διεξελάσαντα τὰς ἀμάξας ἐφ’ αἷς κομίζονται θανάτῳ κολάζεσθαι. Πλούτ.Άρταξ.27,1,3’*. *«νυμφικῶν ἔδωλίων»*: *‘οι κοιτώνες των γυναικῶν’*. *«πόροι»*: *‘ποταμοί, χείμαρροι’*. *«ἐκ μιᾶς ὁδοῦ»*: *‘ακολουθώντας μια, την ίδια πορεία’*, έτσι ώστε να ενωθούν και να δυναμώσουν το ρεύμα τους. *«διαίνοντες»*: *‘υγραίνοντας, βρέχοντας’*, πρόκειται για διόρθωση της γραφής του Μ *‘βαίνοντες’*. *«τὸν χερομυσῆ φόνον»*: *‘την δολοφονία εκείνη, η οποία έχει μολύνει τα χέρια του δολοφόνου’*. *«ἴθυσαν»*: γνωμικός αόριστος του ρ. *‘ιθύω αγωνίζομαι’*.
- 75-81** *«ἐμοὶ δ’»*: η δοτική αυτή συντάσσεται με την μτχ. *‘πρέπεοντ(α ἐστί)’*, *‘ταῦτα γὰρ δίκαια καὶ πρέποντα ἅμα τῇδε τῇ πόλει ἀποκρίνασθαι. Θουκ.1,144,12’*. *«ἀνάγκαν γὰρ ἀμφίπολιν»*: *‘μια υποχρέωση για την πολιορκία της πόλεως’*, ενν. πως η πολιορκία της Τροίας ήταν υποχρεωτική, εξαναγκαστική από

³ Βέβαια ο Πλάτων ζει εκατό χρόνια μετά τον Αισχύλο, αλλά εννοείται πως και οι δυο έχουν μια κοινή πηγή εμπνεύσεως, που δεν είναι άλλη από την Ορφική διδασκαλία και τον Πυθαγορισμό.

τους θεούς. «ἐκ γὰρ οἴκων»: εννοεί τις πατρικές κατοικίες που είχαν στην Τροία. «<μ> ἐσᾶγον αἴσαν»: 'με οδήγησαν σε ένα δουλικό πεπρωμένο', δηλ. 'με κατέστησαν δούλα'. Το ρ. 'ἐσᾶγον' συντάσσεται με δυο αιτιατικές, η μία είναι προσώπου ως αντικείμενο, το '<με>', και η άλλη αιτιατική είναι του τόπου, ή μεταφορικά δηλώνει κατάσταση, το 'αἴσαν', 'ὑπερήνεγκαν τὸν Λευκαδίων ἰσθμὸν τὰς ναῦς, Θουκ. 3,81', 'τὴν ὁδὸν ἣν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν, Ζ, 292', 'γυναικ(α) ἀρίσταν λίμναν Ἀχεροντίαν πορεύσας, Εὐρ. Ἀλκ.442'. «δίκαια καὶ μὴν δίκαια»: δυο αιτιατικές, αντικείμενα στο 'αἰνέσαι'. «πρέποντα»: i.e. 'ἐστὶ δίκαια καὶ μὴ δίκαια'. «ἀπ' ἀρχᾶς βίου»: ο εμπρόθετο 'ἀπ' ἀρχᾶς' της αιτίας, 'ἐξ αιτίας της εξουσίας'. Η γενική 'βίου' είναι αντικειμενική 'που ασκείται στην ζωή μου'. «βία φρενῶν αἰνέσαι»: 'να συναινέσω πάνω σ' αυτά παραβιάζοντας την λογική μου'. «πικρὸν στύγος»: το επίθετο είναι επιθ. προσδιορισμός, και η αιτιατική αντικ. στην μτχ. 'κρατούση'. «κρατούση»: η δοτική της μτχ. έχει υποκείμενο την δοτική 'ἐμοί'.

81/3. «ὕφ' εἰμάτων»: 'κάτω από τα πέπλα μου'. «ματαίοισι...τύχαις»: 'ἐξ αιτίας της κακοτυχίας που βρήκε τους δικούς μου άρχοντες στην Τροία', προφανώς χαρακτηρίζει ως μάταιη, χωρίς αντίκρισμα την όλη δυστυχία των Τρώων, κρίνοντας φυσικά τώρα από την μεριά του ηττημένου. «παχνουμένα»: μτχ. του 'παχνόω παγώνω, πῆζω, στερεοποιῶ'. Με την μεταφορική του σημασία εδώ ως 'έχω παγώσει ἐξ αιτίας του κρυφού μου πένθους', και είναι λογικό να κρατεί το πένθος του ο 'Χο.' μυστικό, κρυφό. Με την ίδια μεταφορική σημασία 'τοῦ δ' ἐν φρεσὶν ἄλκιμον ἦτορ /παχνουῖται, Ρ,112 και του θεριού παγώνει η ατρόμητη καρδιά, Μτφρ. Ν.Καζαντζ.', 'το γ' ἐπάχνωσεν φίλον ἦτορ, Ἡσίοδ. Ἔργ.360 και πάγωσε η αγαπητή καρδιά του', 'λύπη παχνωθείς' ἢ ἀπὸ συμφορᾶς τινός; Εὐρ. Ἰππ.803 πάγωσε ἀπὸ τὴν λύπη της, ἢ ἀπὸ κάποια ἄλλη δυστυχία;'

Το μέτρο στους στχχ. 22-31 = 32-41⁴ Στροφή α' & Αντιστροφή α'

ἰαλτὸς ἐκ δόμων ἔβαν

U — U — // U — U —

τορὸς γὰρ ὀρθόθριξ δόμων

δυο ιαμβικά μέτρα με διαίρεση

χοᾶς προπομποῦσ' ὀξύχειρι σὺν κόπῳ.

U — U — — / — U — U — U —

ὄνειρόμαντις, ἐξ ὕπνου κότον πνέων, ἓνα ιαμβρικό τρίμετρο με πενθημιμερή τομή

πρέπει παρῆς φοίνισσ' ἄμυγ—

U — U — // X — U —

ἄωρόνυκτον ἄμβόα—

ἓνα ιαμβικό δίμετρο με διαίρεση. Η 5^η συλλ. ως πρώτη του 2^{ου} ιάμβου, ὄντας ἄλογη, στον πρώτο στχ. είναι μακρά, στον δεύτερο βραχεία.

μοῖς ὄνυχος ἄλοκι νεοτόμῳ,

[X ŪŪ Ū ŪŪ] [Ū ŪŪ Ū —]

μα μυχόθεν ἔλακε περὶ φόβῳ,

δυο ιαμβικά μέτρα. Η συλλ. '-μοῖς' είναι μακρά, ενώ η '-μα' είναι βραχεία, ὁμως δεν ενοχλεῖ, γιατί το πρώτο στοιχείο του ιαμβικού μέτρου είναι πάντοτε ἄλογο (X). Τα βραχέα αντιστοιχοῦν σε αναλύσεις μακρών και σε πραγματικές βραχείες συλλαβές

δι' αἰῶνος δ' ἰιγυ—

U — — — U —

γυναικείοισιν ἐν

Ένας 'βακχείος' (U — —) κι ἓνα 'κρητικός' (— U —).

μοῖσι βόσκεται κέαρ.

— U — U — U — 'ληκύθιος' με σταθερό τύπο (— U — X — U —).

δῶμασιν βαρὺς πίτνων

Στην λ. 'πίτνων' το 'ι' είναι βραχύ και παραμένει βραχύ, ἔστω κι αν ακολουθουν δυο σύμφωνα, διότι το πρώτο είναι ἄφωνο⁵ και το δεύτερο ἔρρινο.

λινοφθόροι δ' ὕφασμάτων

U — U — // U — U —

κριταί <τε> τῶνδ' ὄνειράτων

ιαμβικό δίμετρο

⁴ Ο χωρισμός των στχχ. καθώς και αρίθμησή τους έχει γίνει με βάση την έκδοση του D.Page, OXF.1972. Σε κάθε μέτρο αντιστοιχεί κάθε στίχος Στροφής και Αντιστροφής.

⁵ Το φαινόμενο στην μετρική λέγεται 'positio debilis'.

λακίδες ἔφλαδον ὑπ' ἄλγεσιν,
θεόθεν ἔλακον ὑπέγγυοι

[U $\overline{UU}$ U $\overline{UU}$] [U — U —]

ένα ιαμβικό δίμετρο. Στο πρώτο μέτρο όλα τα μακρά αναλύονται σε βραχείες συλλαβές. Το δεύτερο είναι κανονικό (U — U —). Στην λ. 'ἔφλαδον' το 'ε' παραμένει βραχύ, διότι ακολουθεί ένα άφωνο κι ένα υγρό.

πρόστερνοι στολμοὶ πέπλων ἀγελάστοις

— — — — — — — UU — —

μέμφεσθαι τοὺς γᾶς νέρθεν περιθύμως πέντε δάκτυλοι με μόνο τον τέταρτο δάκτυλο με τα δυο βραχέα.

ξυμφοραῖς πεπληγμένων.

— U — U — U —

τοῖς κτανουσί τ' ἐγκοτεῖν.

ληκύθιος.

Το μέτρο στους στχ. 42-52 = 53-65⁶ Στροφή β' & Αντιστροφή β'

τοιάνδε χάριν ἀχάριτον ἀπότροπον κακῶν, [X — U UU] [U / UU U UU] [U — U —]

σέβας δ' ἄμαχον ἀδάματον ἀπόλεμον τὸ πρὶν ένα ιαμβικό τρίμετρο με πενθημιμερή τομή. Η πρώτη συλλ. ε-πάνω (τοι) είναι μακρά, ενώ η πρώτη κάτω (σε) είναι βραχεία

ἰὼ γαῖα μαῖα, μωμένα μ' ἰάλλει

[U — — U —] [U — U —] [U — —]

δι' ὧτων φρενός τε δαμίας περαῖνον

Ένας 'δόχμιος' με τύπο (X — — U —). Ένα ιαμβικό μέτρο, κι ένα βακχείος.

δύσθεος γυνά. φοβοῦ-

— U — U — U —

νῦν ἀφίσταται. φοβεῖ-

ληκύθιος με τύπο (— U — X — U —)

—μαι δ' ἔπος τόδ' ἐκβαλεῖν.

— U — U — U —

—ται δέ τις. τὸ δ' εὐτυχεῖν,

ληκύθιος.

τί γὰρ λύτρον πεσόντος αἵματος πέδοι;

U — U — U — U — U — U —

τόδ' ἐν βροτοῖς θεός τε καὶ θεοῦ πλέον

ιαμβικό τρίμετρο. Στην λ. 'λύτρον' το 'υ' παραμένει βραχύ.

ἰὼ πάνοιζυς ἐστία,

U — U — U — U —

ρόπα δ' ἐπισκοπεῖ Δίκας

δυο ιαμβικά μέτρα

ἰὼ κατασκαφαῖ δόμων.

U — U — U — U —

ταχεῖα τοῖς μὲν ἐν φάει

δυο ιαμβικά μέτρα

ἀνήλιοι βροτοστυγεῖς

U — U — U — U —

τὰ δ' ἐν μεταχμίῳ σκότου

δυο ιαμβικά μέτρα

δνόφοι καλύπτουσι δόμους

U — U — — U U —

μένει χρονίζοντας ἄχη

χοριαμβικό δίμετρο.

δεσποτᾶν θανάτοισι.

— U — U U — —

τοὺς δ' ἄκρατος ἔχει νύξ

φερεκράτειος με τύπο (OO — U U — —)⁷

Το μέτρο στους στχ. 66-69 = 70-74⁸ Στροφή γ' & Αντιστροφή γ'

δι' αἵματ' ἐκποθένθ' ὑπὸ χθονὸς τροφοῦ

U — U — U — U — U — U —

θιγόντι δ' οὔτι νυμφικῶν ἐδωλίων

ιαμβικό τρίμετρο.

τίτας φόνος πέπηγεν οὐ διαρρῦδαν.

U — U — U — U — U — U —

⁶ Ο χωρισμός και η αρίθμηση ό.π.

⁷ Τα σημεία (OO) δείχνουν ότι αυτές οι δυο συλλαβές μπορεί να είναι είτε βραχείες είτε μακρές, ποτέ όμως και οι δυο βραχείες.

⁸ Ο χωρισμός και η αρίθμηση ό.π.

ἄκος, πόροι τε πάντες ἐκ μιᾶς ὁδοῦ

ιαμβικό τρίμετρο.

διαλγῆς ἄτη διαφέρει τὸν αἴτιον
διαίνοντες τὸν χερομουσῆ φόνον ἱκαθαί-

[U — — —] [UU U — U — U —]

Ένας ιαμβικό μέτρο με συγκοπή του βραχέος (U — ; —) ακολουθούμενο από ένα σπονδείο (— —). Και ένας 'ληκύθιος' με ανάλυση του πρώτου μακρού σε δυο βραχέα.

παναρκέτας νόσου βρύειν
ροντες ἴθυσαντ μάταν

U — U — U — U —
— U — — — U —

ο στχ. «καθαί ροντες ἴθυσαν» παρουσιάζει σοβαρά προβλήματα αξιοπιστίας με την γραφή του να είναι υποθετική, καθώς υπολείπεται μιας συλλαβής συγκριτικά με το αντίστοιχο στχ. της στροφής

ΕΠΩΛΟΣ στχ. 75-83

ἐμοὶ δ', ἀνάγκαν γὰρ ἀμφίπτολιν

U — U — — U — — U — ιάμβ. + κρητ. + κρητ.
Η 9^η συλλ. είναι βραχεία, διότι ακολουθεί το σύμπλεγμα 'πτ'.

θεοὶ προσήνεγκαν, ἐκ γὰρ οἴκων

U — U — — U — U — — ιάμβ. + ιθυφαλλικός.
Ο ιθυφαλλικός έχει τον τύπο '— U — U — —'

πατρῶων δούλιόν <μ'> ἐσᾶγον αἴσαν

U — — — U — U — — U — — βακχείο + 2 τροχαίοι
Η 1^η συλλ. παραμένει βραχεία, γιατί ακολουθούν άφωνο και υγρό.

δίκαια καὶ μὴ δίκαια,

U — U — — U — U ιάμβος + τροχαίος

πρέποντ' ἀπ' ἀρχᾶς βίου,

U — U — — U — ιάμβος + κρητ.

βίᾳ φρενῶν αἰνέσαι, πικρὸν στύγος

U — U — — U — U — U — ιάμβος + ληκύθιος.
Ο ληκύθιος έχει τον τύπο '— U — X — U —'. Η 8^η συλλ. παραμένει βραχεία, γιατί ακολουθούν άφωνο και υγρό.

κρατούση. δακρύω δ' ὑφ' εἰμάτων

U — — — U — — — U — U — 2 βακχείοι + ιάμβος
η 4^η συλλ. παραμένει βραχεία, γιατί ακολουθεί άφωνο και υγρό.

ματαίοισι δεσποτᾶν

U — U — — U — U — βακχείος + ιάμβος

τύχαις, κρυφαίοις πένθεσιν παχνουμένη.

U — U — — — U — — U — U — 3 ιάμβοι
η 9^η συλλ. παραμένει βραχεία, γιατί ακολουθεί άφωνο και υγρό.

ΠΡΩΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ στχ. 84-584

ΗΛΕΚΤΡΑ

*Δούλες γυναίκες, εσείς που βάζετε σε τάξη το παλάτι,
επειδή ακριβώς είσθε παρούσες, αυτής εδώ την θρησκευτικής αποστολής για μένα
ως συνοδοί, γίνετε σύμβουλοι γι' αυτά εδώ.*

85

Τι να πω καθώς θα ρίχνω αυτές τις νεκρικές χοές;

Πώς να πω κουβέντα καλοπροαίρετη; πώς να προσευχηθώ στον πατέρα μου;

*Τι απ' όλα, με το λέω ότι μεταφέρω μηνύματα από μια γυναίκα γεμάτη αγάπη
στον αγαπημένο της σύζυγο, δηλ. από την μητέρα μου;*

90

- Δεν έχω το θάρρος για αυτά εδώ, ούτε έχω τι να πω [91]⁹ [98]
 ρίχνοντας αυτήν την υγρή προσφορά στο μνήμα του πατέρα μου. [92] [99]
 Ή μήπως να διατυπώσω αυτόν εδώ τον λόγο, όπως είναι ο νόμος στους θνητούς, [93] [91]
 δηλ. να ανταποδίδει κάποιος σ' αυτούς που στέλνουν προσφορές, αυτά [94] [92]
 εδώ τα τιμητικά δώρα, δηλ. μια ανταμοιβή αντάξια των συμφορών; [95] [93]
 Ή σιωπηλά μέσα στην ατιμία, όπως ακριβώς δολοφονήθηκε [96] [94]
 ο πατέρας μου, αφήνοντας να χυθούν αυτές οι προσφορές, μια έκχυση που ποτίζει την γη, [97] [95]
 να προχωρήσω, σαν κάποιον ο οποίος πετάει από πάνω του τα μολύσματα, πάλι [98] [96]
 έχοντας ξεφορτωθεί το δοχείο προσφορών με τα μάτια μου χωρίς να γυρίσουν να κοιτάζουν; [99] [97]
 Σ' αυτήν εδώ την απόφαση, φίλες μου, γίνετε συμμετοχοί· 100
 διότι μέσα στο παλάτι αντιμετωπίζουμε ένα κοινή εχθρότητα.
 Μη καταφεύγετε στην απόκρυψη εξ αιτίας του φόβου μέσα στην καρδιά σας για κάτι.
 Διότι αυτό που είναι αναπόφευκτο, περιμένει τόσο τον ελεύθερο άνθρωπο,
 όσο και αυτόν που εξουσιάζεται από το χέρι κάποιου άλλου.
 Έχεις την δυνατότητα να λες αν γνωρίζεις κάτι καλύτερο απ' αυτά εδώ. 105
- ΧΟ. Επειδή σέβομαι προς τιμήν σου τον τάφο του πατέρα σου ως θυσιαστήριο,
 θα εκφράσω, γιατί με προτρέπεις, την ομιλία μου μέσα από την καρδιά μου.
 ΗΛ. Μπορείς να μιλήσεις, όπως ακριβώς ένιωσες σεβασμό για τον τάφο του πατέρα μου.
 ΧΟ. Καθώς ρίχνεις τις χοές πρόφερε λέξεις καλοπροαίρετες στους έμπιστους.
 ΗΛ. Και ποιους από τους φίλους μου να ονοματίσω ως τέτοιους; 110
 ΧΟ. Κατ' αρχήν τον ίδιο σου τον εαυτό, αλλά και όποιον μισεί τον Αήγισθο.
 ΗΛ. Δηλ. να κάνω τις ευχές αυτές για μένα και για σένα;
 ΧΟ. Επειδή ήδη πλέον εσύ καταλαβαίνεις, κατονόμασέ τα αυτά μόνη σου.
 ΗΛ. Και ποιόν άλλον να προσθέσω σ' αυτήν εδώ την ομάδα;
 ΧΟ. Θυμήσου τον Ορέστη, έστω κι αν τώρα βρίσκεται σε άλλη περιοχή. 115
 ΗΛ. Αυτό είναι σωστό, και μου έδωσες μία πολύ καλή συμβουλή.
 ΧΟ. Φέρνοντας στην μνήμη σου τώρα την δολοφονία όσον αφορά τους υπεύθυνους
 ΗΛ. Να πω τι; Λέγε εξηγώντας μου, μιας και είμαι άπειρη.
 ΧΟ. Να έρθει εναντίον εκείνων κάποιο θεϊκό πνεύμα ή κάποιος θνητός.
 ΗΛ. Τι από τα δυο εννοείς, ένα δικαστή ή ένα τιμωρό; 120
 ΧΟ. Πολύ απλά κατονομάζοντας κάποιον ο οποίος θα ανταποδώσει τον φόνο.
 ΗΛ. Και είναι αυτά για μένα εγκεκριμένα από τους θεούς;
 ΧΟ. Πώς δεν είναι, δηλ. να ανταμείβει κάποιος τους εχθρούς του με κάτι το κακό;
 ΗΛ. Μεγάλε αγγελιαφόρε του πάνω και του κάτω βασιλείου [124a] [165]
 <βοήθησέ με>, Ερμή άρχοντα του κάτω κόσμου, καλώντας για μένα [124b]
 τα θεϊκά πνεύματα κάτω από την γη να ακούσουν τις δικές μας
 προσευχές, τα οποία επιβλέπουν το παλάτι του πατέρα μου,
 αλλά και την αυτήν την γη, η οποία γεννά τα πάντα,

⁹ Οι στχχ. 98&99 του Κώδ. 'Μ' έχουν μεταφερθεί μετά τον στχ. 90, οπότε μετά τον στον στχ. 90 έχουμε δυο αριθμήσεις σε κάθε στχ. Ο πρώτος αριθμός δείχνει την θέση που έχει ο στχ. στην μετάφραση μετά την μετακίνηση, ενώ ο δεύτερος αριθμός δείχνει την θέση που έχει ο ίδιος στχ. στον 'Μ' πριν την μετακίνηση. Άρα ο στχ. 91 στην μετάφραση = ο στχ. 98 του 'Μ', όπως και ο στχ. 92 στην μτφρ. = ο στχ. 99 του 'Μ'. Και συνεχίζει: ο στχ. 93 στην μτφρ. = ο στχ. 91 του 'Μ', ο στχ. 94 στην μτφρ. = ο στχ. 92 του 'Μ', ο στχ. 95 = ο στχ. 93 του 'Μ', ο στχ. 96 = ο στχ. 94 του 'Μ', ο στχ. 97 = ο στχ. 95 του 'Μ', ο στχ. 98 = 96 του 'Μ', και ο στχ. 99 = ο 97 του 'Μ'.

και αφού τα αναθρέψει, πάλι παίρνει πίσω τους σπόρους εκείνων.

Και εγώ ρίχνοντας αυτό εδώ το ιερό νερό στους νεκρούς

λέω καλώντας τον πατέρα μου “λυπήσου και εμένα

130

και τον αγαπητό Ορέστη και άναψε ένα φως μέσα στο παλάτι.

Διότι τώρα περιπλανιόμαστε, επειδή κατά κάποιο τρόπο έχουμε πουληθεί

από την μητέρα μας, και ως άνδρα πήρε ως αντάλλαγμα

τον Αίγισθο, ο οποίος είναι συμμετέτοχος.

Κι εγώ λοιπόν βρίσκομαι στην θέση μιας δούλας, ενώ από την κτηματική περιουσία του

135

ο Ορέστης έχει εξοριστεί, ενώ εκείνοι υπερβολικά

εκμεταλλευόμενοι τους δικούς σου κόπους απολαμβάνουν σε μεγάλο βαθμό.

Όμως να έρθει ο Ορέστης εδώ με κάποια καλή τύχη

παρακαλώ εσένα, και συ άκουσέ με, πατέρα,

σε μένα την ίδια δώσε πολύ πιο σώφρων

140

να γίνω από την μητέρα μου, και το χέρι μου να είναι περισσότερο ευλαβικό.

Για εμάς αυτές οι συγκεκριμένες ευχές, ενώ για τους εχθρούς μας

λέω να φανερωθεί ένας δικός σου, πατέρα, εκδικητής

και τους δολοφόνους να τους σκοτώσει σε αντιστάθμισμα με βάση το δίκαιο.

Αυτά εδώ τα τοποθετώ στο ενδιάμεσο της καλής ευχής,

145

με το να εκφράζω την κακή ευχή αυτήν εδώ για εκείνους.

Γίνε όμως εσύ ο αποστολέας σε μας των καλών πραγμάτων εδώ πάνω στην γη

με την βοήθεια των θεών και της γης, αλλά και της δικαιοσύνης που φέρνει την νίκη.”

Με τέτοιου είδους ευχές ρίχνω αυτές εδώ τις προσφορές.

Και το καθεστώς είναι εσείς να στολίζετε αυτές με θρήνους,

150

κραυγάζοντας ένα παιάνα για τον νεκρό.

ΧΟ. Ρίξτε ένα δάκρυ να παφλάζει, ενώ χάνεται

για τον άρχοντα που χάθηκε,

ενάντια στο ρεύμα αυτό εδώ, το οποίο στα ευπρεπή αλλά και στα κακά

είναι ενάντιο, σ’ αυτήν την μόλυνση που είναι απευκταία,

155

ενώ διαρκούν οι ροές των χρών.

Άκουσέ με εσύ σεβαστέ, άκουσέ με, άρχοντα, μέσα

από το σκοτεινό σου μυαλό.

Ωωωωωω!

Να έρθει κάποιος άνδρας γενναίος στο ακόντιο,

160

σωτήρας του παλατιού, †και Σκυθικά στα χέρια του

διπλό-τεντωμένα την ώρα της μάχης βέλη† κραδαίνοντας ο Άρης,

και ξιφη για εκ του συστάδην μάχη, που έχουν την λαβή συνεχί με την λεπίδα κρατώντας.

ΗΛ. Ο πατέρας μου έχει ήδη πλέον τις χοές που έχει απορροφήσει η γη.

164

Όμως γίνετε συμμετέτοχοι σ’ αυτήν εδώ την αιφνιδιαστική είδηση.

166

ΧΟ. Μπορείς να μιλήσεις. Η καρδιά μου ταράζεται από τον φόβο.

ΗΛ. Βλέπω αυτήν εδώ την κομμένη πλεξίδα μαλλιών πάνω στον τάφο.

ΧΟ. Ποιου άνδρα ή ποιας νεαρής κοπέλας με λεπτή μέση;

- ΗΛ. *Αυτό είναι εύκολο στον καθένα να το αντιληφθεί.* 170
- ΧΟ. *Πώς γίνεται να δεχθώ εγώ συμβουλές από μια νεότερη στην ηλικία γυναίκα;*
- ΗΛ. *Κανείς δεν είναι δυνατόν να την κόψει αυτήν, εκτός από εμένα.*
- ΧΟ. *Φυσικά, διότι εκείνοι στους οποίους ταίριαζε να πενθήσουν, είναι αντίπαλοι.*
- ΗΛ. *Κι όμως αυτή εδώ η πλεξίδα είναι απολύτως όμοια στην υφή, για να την δει κάποιος.*
- ΧΟ. *Με ποια μαλλιά; Αυτό θέλω να μάθω.* 175
- ΗΛ. *Αυτή είναι απολύτως όμοια, για να την δει κάποιος, με εμένα την ίδιαν.*
- ΧΟ. *Μήπως λοιπόν αυτό εδώ είναι ένα κρυφό δώρο του Ορέστη;*
- ΗΛ. *Πλησιάζει στην ομοιότητα με τις πλεξίδες εκείνου.*
- ΧΟ. *Και πώς τόλμησε εκείνος να έρθει εδώ;*
- ΗΛ. *Έστειλε μια κομμένη πλεξίδα του για να τιμήσει τον πατέρα του.* 180
- ΧΟ. *Είναι εξ ίσου άξια για δάκρυα είναι αυτά που μου λες,
αν ποτέ πια αυτός δεν πρόκειται να πατήσει το πόδι του εδώ.*
- ΗΛ. *Επίσης και στην δική μου καρδιά πέρασε ένα μικρό κύμα
χολής, και χτυπήθηκα από βέλος σαν διαμπερές,
και μου πέφτουν εμένα από τα μάτια αυτές, που προκαλούν δίψα,
οι σταγόνες χωρίς τέλος, από μία άγρια νεροποντή,
όταν είδα αυτήν εδώ την πλεξίδα. Διότι πώς να υποθέσω
ότι κάποιος άλλος από τους πολίτες έχει αυτήν την πλεξίδα;
Όμως αυτήν ούτε και η δολοφόνος δεν την έκοψε,
δηλ. η μητέρα μου, η οποία μητέρα μου μια καθόλου σύμφωνη με την ονομασία της
άθεη ψυχική διάθεση έχει αποκτήσει απέναντι στα παιδιά της.
Εγώ όμως πώς να συμφωνήσω να αποδεχθώ ξεκάθαρα αυτά εδώ,
πως δηλ. αυτό εδώ το στολίδι είναι του πιο αγαπητού σε μένα
ανάμεσα στους ανθρώπους, του Ορέστη — Παρ' όλα αυτά όμως ικανοποιούμαι από την ελπίδα.
Αλίμονο!*
- Μακάρι αυτή να είχε φωνή λογική σαν ένα αγγελιαφόρο, 195
- για να μη ταρασδύουν εγώ ευρισκόμενη ανάμεσα σε δυο απόψεις,
αλλά για να με παρότρυνε αυτός σωστά με ακρίβεια να πετάξω αυτήν την πλεξίδα,
αν φυσικά ήταν κομμένη από το κεφάλι ενός εχθρού μου,
ή πάλι για να μπορούσε αυτή να θρηνηθεί μαζί μου όντας στην δική μου πλευρά,
σαν ένα στολίδι αυτού του τάφου και προς δόξαν του πατέρα μου.
- 200
- Όμως επικαλούμαστε τους θεούς οι οποίοι έχουν γνώση
στους οποίους στις δυσκολίες, σαν τους ναύτες,
στρεφόμεστε. Όμως αν πρέπει να βρω την σωτηρία,
από ένα μικρό σπόρο, μπορεί να δημιουργηθεί ένας μεγάλο κορμός.
- Να όμως αυτά εδώ τα χνάρια, μια δεύτερη επίσης απόδειξη, 205
- των ποδιών, είναι όμοια, με τα δικά μου ταιριαστά.
- Μα όμως δυο διαφορετικά είναι αυτά εδώ τα δυο περιγράμματα των δυο ποδιών,
αυτού του συγκεκριμένου, και κάποιου συνταξιδιώτη του.
- Οι φτέρνες και τα περιγράμματα των τενόντων αν υπολογιστούν
συνγλίνουν στο ίδιο ακριβώς αποτέλεσμα με τα δικά μου αποτυπώματα βημάτων.
- 210

- Βρίσκομαι σε κατάσταση πόνου και η λογική μου είναι συγχυσμένη —*
- ΟΡ. *Να εύχεται τα υπόλοιπα, στους θεούς την εκπλήρωση
των επιθυμιών σου αναθέτοντας, να έχουν μία ευτυχή κατάληξη.*
- ΗΛ. *—γιατί, τι είναι τώρα αυτό που συναντώ εξ αιτίας των θεών;*
- ΟΡ. *Έφτασες στο σημείο να δεις εκείνους ευχόσουν από παλιά.* 215
- ΗΛ. *Και ποιόν από τους θνητούς ξέρεις εσύ για μένα ότι τον προσκαλούσα;*
- ΟΡ. *Ξέρω καλά ότι εσύ πολλές φορές εκφράστηκες με θαυμασμό για τον Ορέστη.*
- ΗΛ. *Και σε σχέση με ποιο πράγμα λοιπόν εγώ επιτυγχάνω τις προσδοκίες μου;*
- ΟΡ. *Εδώ είμαι εγώ. Μη προσδοκάς άλλον περισσότερο ως φίλο από εμένα.*
- ΗΛ. *Μήπως όμως κάποια πλεκτάνη, εσύ ξένε, στήνεις γύρω από εμένα;* 220
- ΟΡ. *Τότε λοιπόν εγώ ο ίδιος εναντίον του εαυτού μου κάνω ραδιουργίες.*
- ΗΛ. *Όχι, απλώς θέλεις να γελάσεις με τα δικά μου βάσανα.*
- ΟΡ. *Τότε λοιπόν και με τα δικά μου, αν και με τα δικά σου.*
- ΗΛ. *Άρα λοιπόν να σε προσφωνήσω εσένα σαν να είσαι πλέον ο Ορέστης;*
- ΟΡ. *Αν κοιτάξεις εμένα τον ίδιον, τότε δύσκολα θα με αναγνωρίσεις,* 225
αν όμως δεις αυτήν εδώ την κομμένη πλεξίδα από τα μαλλιά μου ως στοιχείου θρήνου, 226
κι αν επίσης ελέγξεις τα αποτυπώματα στα δικά μου βήματα, [228]¹⁰ 227
τότε θα αναπτρωθεί το ηθικό σου και πιστεύεις ότι βλέπεις εμένα. [227] 228
Έλεγε την πλεξίδα βάζοντάς την στο μέρος που έχει κοπεί απ' τα μαλλιά [230] 229
του αδελφού σου, οποία είναι ακριβώς στα ίδια μέτρα με το δικό σου κεφάλι. [229] 230
Δες αυτό εδώ το ύφασμα, δημιούργημα από τα δικά σου χέρια,
και τα χτυπήματα από το χτένι, όπως και την εικόνα του θηρίου.
Έλεγε την σκέψη σου, και μη τρελαθείς από την χαρά σου,
γιατί ξέρω καλά ότι οι πιο στενοί μας συγγενείς είναι απέναντί μας εχθρικοί.
- ΗΛ. *Ω πολυαγαπημένη φροντίδα του πατρικού παλατιού,* 235
ελπίδα πολυπόθητη μιας γενιάς που θα φέρει την σωτηρία,
βασισμένος στην δύναμή σου θα ξαναπάρεις το παλάτι του πατέρα σου.
Ω γλυκό θέαμα εσύ, το οποίο έχει τέσσερεις διαφορετικές ιδιότητες
για εμένα, και το οποίο μου δημιουργεί την ανάγκη να προσφωνώ
εσένα πατέρα, αλλά επίσης και σε εσένα μου κατευθύνεται της μητέρας 240
η αγάπη, και η οποία απολύτως δίκαια είναι μισητή,
όπως κι εκείνης της όμαιμης που θυσιάστηκε εντελώς άπονα.
Ήσουν για μένα ένα πιστός αδελφός που μου δημιουργούσες τον σεβασμό.
Φτάνει μόνο η Δύναμη και η Δικαιοσύνη μαζί με το τρίτο
που είναι ο μεγαλύτερος απ' όλους, τον Δία, να συνυπάρξουν μαζί μου. 245
- ΟΡ. *Δία, Δία, πρόσεξε αυτά εδώ τα ζητήματα,*
ρίζε τα μάτια σου στην ορφανή γενιά του πατέρα αετού
ο οποίος πέθανε στα δίχτυα και στα πλοκάμια
της φοβερής έχιδνας. Ενώ τα ορφανά παιδιά
τα πιέζει η έλλειψη τροφής που φέρνει την πείνα· διότι δεν είναι ανεπτυγμένα πλήρως 250
ώστε να μεταφέρουν την λεία του πατέρα τους στην φωλιά τους.

¹⁰ Ο πρώτος αριθμός δείχνει την θέση που έχει στχ. στον 'Μ' πριν την μεταφορά του, και ο δεύτερος την θέση μετά την μεταφορά.

Ἔτσι λοιπόν τόσο ἐμένα όσο κι αὐτὴν ἐδῶ, τὴν Ἠλέκτρα ἐννοῶ,
πρέπει ἐσύ να κοιτάξεις, που ἔχει στερηθεῖ τὸν πατέρα της,
γιατί και οἱ δυο μας ἀντιμετωπίζουμε μιὰ ἐξορία ἀπὸ τὸ σπῖτι μας.

Πράγματι ὅμως, ἐκείνου τοῦ πατέρα που θυσίαζε και σε τιμοῦσε ιδιαίτερα

255

τὰ παιδιὰ αὐτὰ ἐδῶ, ἀν τὰ καταστρέψεις, ἀπὸ ποῦ

θα ἔχεις μιὰ τιμὴ μεγαλοπρεπὴ ἀπὸ ἓνα ἴδιο χέρι;

Οὔτε πάλι ἀν εξαφανίσῃς τὰ γεννήματα τοῦ αἵτου

θα μποροῦσες νὰ στέλνῃς σημάδια ἐμπιστοσύνης στοὺς θνητοὺς.

Οὔτε πάλι, ἀν σου ἀποξηραθεῖ γενικῶς αὐτός ἐδῶ ὁ κορμὸς ἐξουσίας,

260

θα βοηθήσῃ τοὺς βωμούς σου κατὰ τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες που γίνονται θυσίες βοδιῶν.

Φρόντιζέ τον, και εἶναι δυνατόν ἀπὸ μικρὸ νὰ σηκώσῃς ὥστε νὰ γίνῃ μεγάλο
τὸ παλάτι, τὸ ὁποῖο τώρα δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι ἔχει καταρρεύσει ἐξ ὀλοκλήρου.

ΧΟ. Ω παιδιὰ! Ω σωτήρες τοῦ πατρικοῦ σας οἴκου,

σιωπήστε, νὰ μὴ πληροφορηθεῖ κανεὶς, παιδιὰ μου,

265

και νὰ μὴ τὰ ἀνακοινώσῃ ὅλα αὐτὰ ὑποχωρώντας στὴν ἀνάγκη τῆς ἐπικοινωνίας

σ' αὐτοὺς που ἔχουν τὴν ἐξουσία. Αὐτοὺς μακάρι ἐγὼ νὰ τοὺς δῶ κάποια στιγμή
νεκροὺς μέσα στα ρετσινωμένα σταλάγματα μιᾶς φωτιάς.

ΟΡ. Αποκλείεται νὰ με προδώσῃ τοῦ Ἀπόλλωνα ὁ υπερβολικὰ δυνατός

χρησμός, ὁ ὁποῖός με διατάσσει νὰ διαβῶ αὐτὸν τὸν κίνδυνον,

270

και ὁ ὁποῖός φωνάζει δυνατό πολλὰ πράγματα, ἀλλὰ και ἀνυπόφορες

δυστυχίες ξεφωνίζει μέσα στὴν καρδιά μου κάνοντάς τὴν φλογισμένη,

ἀν δὲν κυνηγήσω τοὺς υπεύθυνους γιὰ τὸν πατέρα μου

με τὸν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο, ἐννοώντας νὰ τοὺς ἀνταποδώσω τὸν θάνατο.

Και ἔλεγε ὅτι ἐγὼ ὁ ἴδιος με τὴν δική μου τὴν ζωὴ αὐτὰ

[276]¹¹ [275]

θα τὰ πληρώσω με τὸ νὰ με βρουν πολλές συμφορές,

[277] [276]

με τὸν νὰ ἐξοριστώ σαν ταῦρος γιὰ χρηματικὲς ἀποζημιώσεις.

[275] [277]

Αὐτὰ που καταπραῖνουν τὰ ὀργισμένα πνεύματα κάτω ἀπὸ τὴν γῆ,

ἀνέφερε ἀποκαλύπτοντας στοὺς θνητοὺς, ἐνῶ συγχρόνως παρουσίαζε τὶς ἀρρώστιες

οἱ ὁποῖες ἐπεμβαίνουν πάνω στὶς σάρκες με τὰ σαγόνια τοὺς νὰ εἶναι ἀγριεμένα,

280

λειχήνες που κατατρῶγουν τὴν ἀρχικὴ σύσταση τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ,

και λεύκες δημιουργοῦνται στοὺς κροτάφους στὴν συγκεκριμένη ἀσθένεια,

ἀλλὰ και ἄλλες ἐπιθέσεις ἐπὶ πλέον φώναζε δυνατό ἀπὸ μεριάς των Ἐρινύων,

οἱ ὁποῖες πραγματοποιοῦνται ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ δολοφονημένου πατέρα μου.

Γιατί τὸ σκοτεινὸ βέλος ἐκείνων που βρίσκονται στὸν Κάτω Κόσμος,

[286]¹² 285

και προέρχεται ἀπ' αὐτοὺς που σκοτώθηκαν ἀπὸ συγγενεῖς και προσβλέπουν σ' αὐτοὺς,

[287]

και μιὰ λύσσα ἀλλὰ κι ἓνας ἀνεξήγητος φόβος μέσα στὴν νύχτα

[288]

ἐκείνον που βλέπει καθαρά κουνώντας τὰ φρύδια τοῦ μέσα στο σκοτάδι,

[285]

τὸν κινεῖ, τὸν ταράσσει και διώχνει ἀπὸ τὴν πόλη

τὸ σῶμα ἐκεῖνο που λερώθηκε με τὴν χάλκινη πινακίδα.

290

Και σε τέτοιου εἶδους ἀνθρώπους οὔτε στὸ ἐλάχιστο σε συμπόσια

¹¹ Οἱ πρώτοι ἀριθμοὶ δείχνουν τὴν θέση τῶν στχχ. πρὶν τὴν μεταφορὰ τοὺς, ἐνῶ οἱ δεύτεροι δείχνουν νέα ἀρίθμησή τοὺς.

¹² Οἱ πρώτοι ἀριθμοὶ δείχνουν τὴν θέση τῶν στχχ. ὅπως ἔχει στὴν ἐκδόση τοῦ Page, ἐνῶ οἱ δεύτερη τὴν νέα τοὺς θέση, ἡ ὁποία ὑπάρχει στὴν μετάφραση, μετὰ τὴν μετακίνησή τοὺς.

να επιτρέπεται να συμμετέχουν, ούτε στις συγκεντρώσεις που αγαπούν τις σπονδές,
 και από τους βωμούς να τους διώχνει, αν και δεν φαίνεται, του πατέρα Δία
 η οργή, και να δέχεται ούτε καν να συγκατοικεί μαζί τους κανείς,
 και στερημένος από όλα γενικώς και χωρίς φίλους να πεθάνει σταδιακά 295
 καθώς θα μαραίνεται θλιβερά εξ αιτίας ενός θανάτου που καταστρέφει τα πάντα.
 Δεν υπάρχει λοιπόν ανάγκη να πιστεύω σ' αυτούς τους χρησμούς;
 Αλλά ακόμη και στην περίπτωση που δεν έδειχνα εμπιστοσύνη, η πράξη αυτή επιβάλλεται να γίνει.
 Διότι αν και πολλά είναι αυτά που με παρακινούν, εν τούτοις συγκλίνουν σε μια απόφαση,
 δηλ. αρ' ενός υπάρχουν οι εντολές του θεού, κι αρ' ετέρου το μεγάλο πένθος για τον πατέρα μου, 300
 και συγχρόνως πιέζει και η απουσία των αναγκαίων,
 ως προς το γεγονός ότι πολίτες που είναι οι πιο ένδοξοι απ' όλους τους θνητούς,
 αυτοί που ανέτρεψαν την Τροία με το πνεύμα της δόξας,
 βρίσκονται έτσι ακριβώς υποτελείς σε δυο γυναίκες.
 Γιατί αυτός έχει ένα γυναικείο μυαλό. Κι αν δεν το γνωρίζει, σύντομα θα το μάθει. 305

ΚΟΜΜΟΣ στχχ. 306-478

- ΧΟ. Εσείς λοιπόν μεγάλες Μοίρες, μέσω του Δία
 έτσι ακριβώς μακάρι να δώσετε ένα τέλος,
 όπως προχωρεί η απονομή της δικαιοσύνης εγκαθίσταται.
 Και απέναντι σε μία εχθρική ομιλία, μια εχθρική
 ομιλία να αποδοθεί. Αυτό που πρέπει 310
 πραγματοποιώντας η Δικαιοσύνη φωνάζει δυνατά:
 'απέναντι σε ένα τραύμα θανατηφόρο, θανατηφόρο
 χτύπημα κάποιος να πληρώσει. Να πάθει αυτός που έκανε,
 αυτά ακριβώς φωνάζει ένα πολύ παλιός λόγος.
- ΟΡ. Πατέρα δύστυχε, τι πράγμα σε σένα 315
 αφού πω ή τι αφού κάνω
 μπορεί να πετύχω ένα ευνοϊκό άνεμο από εδώ ψηλά
 για εκεί όπου σε κρατούν τα νεκρικά κρεβάτια;
 Το φως είναι αντίπαλο στο σκοτάδι
 όμως με όμοιο τρόπο ευχάριστος 320
 χαρακτηρίζεται ένας θρήνος που τιμά
 τους Ατρείδες που κατοικούσαν παλιά στο παλάτι.
- ΧΟ. Παιδί μου, την γενναία ψυχή ενός νεκρού άνδρα
 δεν την υποτάσσει το φοβερό σαγόνι της φωτιάς, 325
 αλλά αυτός αργότερα κάνει φανερό τον θυμό του.
 Αυτός που πεθαίνει θρηνείται·
 και αυτός που κάνει την ζημιά εμφανίζεται,
 και για τους πατέρες και τους γεννήτορες
 ο θρήνος που είναι νόμιμος, αναζητεί 330
 την τιμωρία έχοντας δημιουργήσει θόρυβο επαρκώς.
- ΗΛ. Άκουσε τώρα, πατέρα, με βάση την δική μου σειρά,

- δυστυχίες που έχουν φέρει πολλά κλάματα.
 Να! Των δυο σου παιδιών εσένα πάνω στον τάφο σου
 ο οδυρμός θρηνεί. 335
 Και το μνήμα σου έχει δεχθεί τόσο ικέτες
 όσο και φυγάδες με τον ίδιο ακριβώς τρόπο.
 Ποιο είναι το σωστό σ' αυτήν την περίπτωση, και ποιο είναι αυτό που συνεπάγεται συμφορές;
 Το πεπρωμένο δεν είναι αναπόφευκτο;
- ΧΟ. Όμως όταν περάσει αυτή η τωρινή κατάσταση, η θεότητα αν ακόμη το θεωρεί αναγκαίο, 340
 τότε μπορεί βάλει ήχους περισσότερο εύηχους,
 αλλά και στην θέση των θρήνων πάνω στο μνήμα
 ένας ύμνος νίκης μέσα στα βασιλικά ανάκτορα
 μπορεί να συνοδεύσει το αγαπητό προσφάτως αναμειχθέν με κρασί κύπελλο.
- ΟΡ. Μακάρι κάτω από τα τείχη της Τροίας 345
 από κάποιον από την Λυκία, πατέρα μου,
 να είχες σκοτωθεί χτυπημένος με δόρυ.
 Αν είχες αφήσει πίσω σου μια καλή φήμη μέσα στο παλάτι σου,
 αλλά και μέσα στους δρόμους των παιδιών σου
 την ζωή άξια θαυμασμού, 350
 τότε θα είχες δημιουργήσει ένα πανύψηλο
 τάφο πέρα από την θάλασσα,
 τον οποίον θα μπορούσε να τον διαχειριστεί εύκολα το σπίτι σου.
- ΧΟ. Αγαπητός σ' αυτούς που εκεί σε αγαπούν εκεί έχοντας πεθάνει ένδοξα, 355
 κάτω από την γη όντας επιφανής
 τιμημένος βασιλιάς
 αλλά και υπηρέτης των σπουδαίων
 κάτω από την γη εκεί βασιλέων.
 Γιατί ήσουν βασιλιάς όσο ζούσες 360
 ανάμεσα σ' αυτούς οι οποίοι το πεπρωμένο του καθενός † ικανοποιούσαν,
 αλλά και το βασιλικό σκήπτρο των χειρών που έχει την ικανότητα να πείθει τους θνητούς†.
- ΗΛ. Ούτε όμως κάτω της Τροίας
 τα τείχη σκοτωμένος, πατέρα μου,
 μαζί με άλλους στρατιώτες χτυπημένους από δόρυ 365
 να είχες ταφεί δίπλα στην ροή του ποταμού Σκαμάνδρου.
 Μακάρι αυτοί που σκότωσαν
 αυτόν, έτσι να πέθαιναν,
 ώστε μια θανατηφόρα μοίρα
 να μαθαίναμε από μακριά 370
 η οποία να ήταν άσχετη με τις τωρινές δυστυχίες μας.
- ΧΟ. Αυτά εδώ, παιδί μου, ως αξιολογότερα απ' το χρυσάφι,
 ως πολύ μεγάλης τύχης, και από τον λαό των Υπερβορείων
 ως σπουδαιότερα τα αναφέρεις· διότι έχεις αυτήν την δυνατότητα.
 Αλλά όμως απ' αυτό εδώ το διπλό μαστίγιο 375

- φτάνει ένας γόος. Αυτών εδώ οι βοηθοί
βρίσκονται ήδη κάτω από την γη, ενώ αυτών που έχουν την εξουσία
τα χέρια είναι ανόσια, ἤκαθώς μάλιστα και οι δυο τους είναι μισητοί,
πιο πολύ έχουν γίνει απέναντι στα παιδιά αυτάῤ.
- ΟΡ. Αυτός ο λόγος με διαπεραστικό τρόπο στο αντί 380
έφτασε όπως ένα βέλος.
Δία, Δία, από κάτω στείλε εδώ επάνω
μια καταστροφή τιμωρητική με καθυστέρηση
για θνητούς με άθλιο και έτοιμο για όλα
χέρι. Σε κάθε περίπτωση όμως αυτή θα πραγματοποιηθεί για λογαριασμό των γονέων 385
- ΧΟ. Μακάρι να συμβεί σε μένα να εκφράσω με ύμνους
ένα διαπεραστικό θρίαμβο για ένα άνδρα
που σφάζεται και για μια γυναίκα
που σκοτώνεται. Διότι για ποιο λόγο
κρύβω τι είναι αυτό που παρ' όλα αυτά στην συνείδησή μου
εμπρός πετάει; Και από την πλώρη 390
της καρδιάς μου φρυσιέται ώστε να είναι οξύς
ένας θυμός, ένα οργισμένο μίσος.
- ΗΛ. Και τότε μπορεί ο πανίσχυρος 395
Δίας να ρίξει το χέρι του,
αλίμονο, συνθλιβοντάς τους τα κεφάλια;
Μακάρι να υπάρξει στην χώρα μια υπόσχεση.
Την δικαιοσύνη ζητώ μέσα από τις άδικες πράξεις.
Ακούστε λοιπόν εσείς Γη και τιμημένες θεότητες του Κάτω κόσμου.
- ΧΟ. Αλλά όμως ο νόμος είναι ότι σταγόνες από αίμα που προέρχονται από φόνο 400
κι έχουν πέσει στο έδαφος, να επιζητούν καινούργιο
αίμα. Διότι αυτή η συμφορά φωνάζει την Ερινύα
εξ αιτίας εκείνων που σκοτώθηκαν στο παρελθόν, η οποία ένα χαμό
νέο φέρνει πάνω στον χαμό.
- ΟΡ. Α! Αλίμονο, δυνάμεις εσείς του Κάτω Κόσμου. 405
Πανίσχυρες Κατάρες των σκοτωμένων, δείτε με προσοχή,
δείτε με προσοχή πως ό,τι έχει απομείνει από την γενιά του Ατρέα, σε δυσκολία
βρίσκεται και έχουν εξοριστεί από το παλάτι. Πού
κάποιοι θα μπορούσε να απευθυνθεί, ω Δία;
- ΧΟ. Έχει που τρέμει λοιπόν η δική μου καρδιά, 410
ακούγοντας αυτόν εδώ τον θρήνο.
Κι αμέσως απελπίζομαι,
και τα σπλάχνα μου μαυρίζουν
όταν ακούω αυτά τα λόγια.
Κι όταν πάλι αντιθέτως ἤφέρει ψηλά σε σημείο δύναμηςῤ 415
ἤμενα η ελπίδαῤ, τότε απομακρύνει την λύπη
ἤμε το να μου εμφανιστείῤ ολοκάθαρα μπροστά μου.

- ΗΛ. *Τι αν πούμε, είναι δυνατόν να επιτύχουμε; Πράγματι αυτά που πάθαμε τα βάσανα απ' αυτούς που μας γέννησαν; Αυτή είναι δυνατόν να μας καταπραΰνει, όμως αυτά τα βάσανα δεν θεραπεύονται. Διότι σαν λύκος αιμοσταγής ακαταπραΰντος από την μητέρα μου είναι ο θυμός μου.* 420
- ΧΟ. *Έβγαλα ένα θρήνο όμοιο με τον Άριο και με βάση από την Κισσία τους κανόνες της μοιρολογίστρας. Είναι δυνατόν να δει κάποιος να χτυπούν με πάθος λεκιασμένα με αίμα αλλεπάλληλα τα απλώματα των χειρών μου. από πάνω από ψηλά, και από το χτύπημα αντηχούσε το χτυπημένο μου και πανάθλιο κεφάλι.* 425
- ΗΛ. *Αλίμονο, εχθρική, αδίστακτη μητέρα, σε εχθρικές ταφικές τελετές χωρίς την συμμετοχή πολιτών τον βασιλιά δίχως θρήνους άντεξες να θάψεις τον άντρα σου ώστε να είναι άκλαντος.* 430
- ΟΡ. *Τα πάντα τα έκανες με ανέντιμο τρόπο, αλίμονο, και θα πληρώσεις έτσι λοιπόν την στέρηση των τιμών του πατέρα με την συμβολή των θεών, αλλά και με την συμβολή των δικών μου χειρών. Κατόπιν εγώ αφού σε σκοτώσω, ας χαθώ.* 435
- ΧΟ. *Επίσης ακρωτηριάστηκε, έτσι για να το μάθεις. Κι αυτή η γυναίκα που έτσι ακριβώς τον έθαβε, ενεργούσε επιδιώκοντας να δημιουργήσει ένα πεπρωμένο που να είναι ανυπόφορο για την υπόλοιπη ζωή σου. Πληροφορείσαι τις αισχρές ατιμώσεις προς τον πατέρα σου.* 440
- ΗΛ. *Αναφέρεις το κακό πεπρωμένο του πατέρα. Ενώ εγώ κρατήθηκα μακριά, χωρίς στέρημένη από τιμές και εντελώς ανάξια, και αποκλεισμένη στα ενδότερα του παλατιού σαν ένα πολυχτυπημένο σκυλί προσέφερα τα δάκρυα πιο έτοιμα από τα γέλια χύνοντας ένα πολύκλαντο θρήνο όντας κρυμμένη. Τέτοιου είδους πληροφορίες ακούγοντας κατάγραφέ τις στο μυαλό σου.* 445
- ΧΟ. *Κατάγραφε, και μέσα απ' τα αυτιά σου άφησε να διαπεράσει αυτή η πληροφορία με ένα ήρεμο βηματισμό της λογικής σου. Αυτά λοιπόν έτσι ακριβώς έχουν, ενώ τα υπόλοιπα εσύ ο ίδιος έχει την επιθυμία να τα ανακαλύψεις. Και επιβάλλεται να προχωρήσεις με ένα μίσος ανυποχώρητο.* 450
- ΟΡ. *Σε σένα απευθύνομαι, βοήθησε πατέρα τα αγαπημένα σου πρόσωπα.*
- ΗΛ. *Κι εγώ επίσης προσθέτω τον δικό μου λόγο μέσα στα κλάματά μου.*
- ΧΟ. *Και η ομάδα μας αυτή εδώ με ένα κοινό πνεύμα εκφράζει την απόλυτη συμφωνία της. Άκουσέ μας καθώς ανεβαίνει στο φως, και στάσου δίπλα μας ενάντια στους αντιπάλους μας.* 455
- 460

- ΟΡ. *Μια στρατιωτική δύναμη θα συγκρουστεί με μία άλλη, και μία αντίληψη δικαίου με μία επίσης άλλη.*
- ΗΛ. *Αλίμονο θεοί, διευθετήστε με δίκαιο τρόπο τις επικλήσεις μας.*
- ΧΟ. *Ένας τρόμος κυριαρχεί μέσα μου, όταν ακούω αυτές τις παρακλήσεις.
Το πεπρωμένο έχει καιρό που περιμένει,
και μπορεί να εμφανιστεί σ' εκείνους το εύχονται.* 465
- Α! τι θλίψη συγγενική,
αλλά και ένα αταίριαστο της μοίρας
αιματηρό χτύπημα,
αλίμονο, θλιβερές και ανυπόφορες στενοχώριες,
αλίμονο, ένας πόνος που δύσκολα σταματά.* 470
- Στο παλάτι μία εσωτερική
θεραπεία αυτών εδώ υπάρχει, όχι από άλλους
από το εξωτερικό περιβάλλον, αλλά απ' αυτούς τους ίδιους,
με μία άγρια διαμάχη αιματοβαμμένη.
Αυτός ο ύμνος ανήκει στους θεούς του κάτω κόσμου.* 475
- Όμως ακούγοντας, ευτυχισμένοι θεοί,
αυτήν εδώ την ικεσία στείλτε την βοήθειά σας
στα παιδιά εκουσίως με σκοπό την νίκη*
- ΟΡ. *Πατέρα, ο οποίος πέθανες με διαδικασίες που δεν ταιριάζουν σε βασιλείς,
σε μένα που στο ζητώ, δώσε μου την εξουσία του παλατιού σου.* 480
- ΗΛ. *Κι εγώ, πατέρα, την ίδια ακριβώς ανάγκη έχω από εσένα,
να φύγω αφού δώσω στον Αίγισθο μια μεγάλη καταστροφή.*
- ΟΡ. *Γιατί έτσι λοιπόν θα μπορούσαν δείπνα από θνητούς νόμιμα
να οργανώνονταν. Διαφορετικά δίπλα σ' εκείνους που είχαν καλά δείπνα, θα βρίσκεσαι
χωρίς τιμές με καιόμενα σφάγια που αφήνουν καπνό οργανωμένα από την πόλη.* 485
- ΗΛ. *Κι εγώ προσφορές σε σένα από την προίκα μου
θα φέρω μέσ' απ' το πατρικό παλάτι, σαν κι αυτές που ταιριάζουν σε γάμους,
και πρώτο ανάμεσα σ' όλα θα τιμήσω τον δικό σου τον τάφο.*
- ΟΡ. *Ω Γη! Στείλε επάνω τον πατέρα μου, για να παρακολουθήσει την μάχη.*
- ΗΛ. *Ω Περσεφόνη! Δώσε μας την εξουσία εκείνου με όλη της την χάρη.* 490
- ΟΡ. *Θυμήσου, πατέρα, το λουτρό μέσα στο οποίο έχασες την ζωή σου.*
- ΗΛ. *Θυμήσου επίσης με ποιο τρόπο εγκαινιάσες εσύ εκείνο το περίβλημα.*
- ΟΡ. *πιασμένος, πατέρα, σε δεσμά που δεν είχαν ποτέ χαλκευθεί από σιδηρουργό.*
- ΗΛ. *μέσα σε σκεπάσματα τα οποία είχαν επινοηθεί με ελεεινό τρόπο.*
- ΟΡ. *Ξεσηκώνεσαι λοιπόν, πατέρα, με τέτοιου είδους προσβολές;* 495
- ΗΛ. *Σηκώνεις λοιπόν όρθιο το αγαπητό σου κεφάλι;*
- ΟΡ. *Είτε πράγματι στείλε την δικαιοσύνη να είναι σύμμαχος στα αγαπημένα σου πρόσωπα,
είτε δώσε σε αντιστάθμισμα την ευκαιρία να έχουμε τις ίδιες τεχνάσματα,
αν βέβαια επειδή νικήθηκες, θέλεις να πάρεις μία νίκη.*
- ΗΛ. *Και αυτήν εδώ την τελευταία μου κραυγή άκουσέ την, πατέρα.
Κοιτώντας αυτά εδώ τα νέα παιδιά που βρίσκονται στο τάφο σου,* 500

- λυπήσου το κοριτοίστικο αλλά και τον αντρικό θρήνο εξ ίσου.
- ΟΡ. και μη διαγράψεις αυτούς εδώ τους απογόνους του γένου του Πέλοπα.
Γιατί έτσι δεν έχεις πεθάνει, έστω κι αν πέθανες.
- ΗΛ. Τα παιδιά είναι σωτήρες της υστεροφημίας για ένα άνδρα
που έχει πεθάνει, και σαν φελλοί οδηγούν το δίχτυ
διασώζοντας το λινό σχοινί από τον βυθό.
- ΟΡ. Άκου! Για σένα είναι αυτοί οι οδυρμοί,
κι εσύ ο ίδιος σώζεσαι με το να εκτελέσεις αυτές τις παρακλήσεις μας.
- ΧΟ. Πράγματι απευθύνετε αυτήν την παράκλησή σας με τρόπο άψογο,
ως μία απόδοση τιμής σ' αυτόν εδώ τον τάφο εξ αιτίας μιας τύχης αθρήνητης.
Ως προς τα υπόλοιπα, επειδή έχεις σταθεροποιηθεί στην λογική σου,
είναι δυνατόν πλέον να περάσεις στα έργα δοκιμάζοντας την τύχη σου.
- ΟΡ. Αυτά θα γίνουν. Δεν είναι όμως καθόλου ανεπίκαιρο να ρωτήσω
από ποια αιτία έστειλε αυτές τις προσφορές, για ποιο λόγο
σε μεταγενέστερο χρόνο αποδίδοντας τιμές σε μία συμφορά αθεράπευτη.
Και σ' ένα νεκρό, ο οποίος δεν είχε κανένα ενδιαφέρον, μια άχαρη προσφορά
στάλθηκε. Δεν θα μπορούσα να υποθέσω κάτι τέτοιο.
Οι προσφορές αυτές είναι πολύ κατώτερες σε σχέση με το έγκλημα.
Ακόμη και τα πάντα να σπαταλήσει κάποιος για το αίμα
ενός ανθρώπου, ο κόπος του θα είναι μάταιος. Έτσι λέγεται.
Σε μένα επειδή θέλω, αν γνωρίζεις, πες τα μου αυτά.
- ΧΟ. Γνωρίζω καλά, παιδί μου, γιατί ήμουν μπροστά. Εξ αιτίας ονείρων
αλλά και φόβων που τριγυρίζουν την νύχτα όντας εκείνη ταραγμένη
έστειλε αυτές τις προσφορές, αυτή η ασεβής γυναίκα.
- ΟΡ. Μήπως επίσης έχει πληροφορηθεί και το όνειρο να το αποκαλύψεις λεπτομερώς;
- ΧΟ. Της φάνηκε ότι γέννησε ένα φίδι, όπως αυτή ισχυρίζεται.
- ΟΡ. Και πώς τελειώνει και ολοκληρώνεται η διήγησή της;
- ΧΟ. Αυτή το έβαλε μέσα σε φασικές σαν να ήταν παιδί.
- ΟΡ. Και τι είδους τροφή χρειαζόταν, αυτό το νεογέννητο τρωκτικό;
- ΧΟ. Αυτή στο όνειρό της αντέταξε τον μαστό της....
- ΟΡ. Και πώς η θηλή της παρέμεινε αβλαβής από το σιχαμερό όν;
- ΧΟ. ...με αποτέλεσμα να τραβήξει ένα πηγμένο κομμάτι από αίμα.
- ΟΡ. Όμως σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να είναι χωρίς νόημα αυτή η οπτασία.
- ΧΟ. Κι αυτή ξεφώνισε μέσα στον ύπνο της κατατρομαγμένη,
και πολλές άναβαν πάλι, ενώ είχαν γίνει άφωτες από το σκοτάδι,
εστίες φωτιάς μέσα στο παλάτι για χάρη της κυρίας αυτής.
Και αμέσως μετά στέλνει αυτές εδώ τις νεκρικές προσφορές
επειδή ήλπιζε ότι αυτή ήταν μια χειρουργικού τύπου θεραπεία των προβλημάτων της.
- ΟΡ. Όμως παρακαλώ την γη και τον τάφο του πατέρα μου
αυτό εδώ το όνειρο να φέρει για μένα αποτελέσματα.
Και το ερμηνεύω αυτό έτσι ώστε να είναι απολύτως ταιριαστό.
Διότι αν αφήνοντας το ίδιο περιβάλλον με μένα

- το φίδι ἤελισσόταν μέσα στις δικές μου φασκιές᾽
 και άνοιγε το στόμα του για τον στήθος που έθρεψε εμένα 545
 και αναμείγνυε το χρήσιμο αυτό γάλα με σταγόνες αίματος,
 και κυριευμένη από φόβο στρίγκλιζε εξ αιτίας αυτού του κακού,
 τότε πρέπει εκείνη, επειδή ανέθρεψε ένα φριχτό τέρας,
 να πεθάνει βίαια. Ενώ εγώ τώρα παίρνοντας την θέση του φιδιού
 θα την σκοτώσω, όπως ακριβώς εξιστορεί αυτό εδώ το όνειρο. 550
- ΧΟ. Σχετικά μ' αυτά που ανέφερες θεωρώ ότι είσαι ερμηνευτής ονείρων.
 Μακάρι λοιπόν να γίνει έτσι. Και ως προς τα υπόλοιπα δώσε εντολές στους φίλους σου,
 λέγοντάς του οι μεν τι να κάνουν, και οι δε τι να μην επιχειρήσουν.
- ΟΡ. Τα λόγια είναι απλά. Αυτή εδώ να προχωρήσει μέσα στο παλάτι.
 Και προτείνω να κρατήσει μυστικές τις συμφωνίες που έχουμε κάνει, 555
 ώστε επειδή με απάτη σκότωσαν ένα ένδοξο άνδρα,
 επίσης με απάτη και να πιαστούν, με την ίδια θηλειά
 βρίσκοντας τον θάνατο, όπως ακριβώς και ο Αοξίας διεμήνυσε,
 ο βασιλιάς Απόλλων, ένας προφήτης που ποτέ στο παρελθόν δεν διαψεύστηκε.
 Μοιάζοντας με ένα ξένο, έχοντας τον πλήρη εξοπλισμό, 560
 θα φτάσω μαζί μ' αυτόν εδώ τον άνδρα μπροστά στις πύλες του περιβόλου χώρου,
 τον Πυλάδη, και ως ένας ξένος αλλά συγχρόνως και ως παλιός σύμμαχος του παλατιού.
 Και οι δυο θα βγάλουμε προς τα έξω τον τρόπο ομιλίας στον Παρνασσό
 με το να μιμούμαστε την εκφορά του λόγου στην Φωκίδα.
 Και ας υποθέσουμε ότι κανείς από τους φύλακες στην πόρτα με καλή διάθεση δεν 565
 μας υποδεχθεί, επειδή το παλάτι δαιμονίζει εξ αιτίας κάποιων κακών περιστατικών.
 Θα παραμείνουμε έτσι ώστε να δούμε κάποιον
 να περνά κοντά από το παλάτι και θα του πούμε τα εξής:
 "γιατί φέρνει εμπόδια με τις πύλες στον ικέτη
 ο Αήγισθος, αφού ο ίδιος έχει αντίληψη όντας μέσα στο παλάτι;" 570
 Και σε περίπτωση που περάσω το κατώφλι των πυλών του περιβόλου
 και βρω εκείνον πάνω στον θρόνο του πατέρα μου,
 αλλά όντως ακόμη κι αν, αφού επιστρέψει, κατόπιν απέναντι σε μένα
 μιλήσει· να είσαι σίγουρη, θα με καλέσει εμπρός του·
 πριν αυτός πει "από πού είσαι, ξένε;" νεκρό 575
 θα τον κάνω, στριφογυρίζοντάς τον με το γρήγορο ξίφος.
 Και η Ερινύα, στην οποία δεν λείπει ποτέ ο φόνος,
 θα πιεί καθαρό αίμα για τρίτη φορά.
 Κι εσύ τώρα δείξε προσοχή σ' ό,τι γίνεται μέσα στο παλάτι,
 έτσι ώστε αυτά όλα να γίνουν με συντονισμένο τρόπο, 580
 και προτρέπω εσάς να λέτε μόνο ό,τι είναι βοηθητικό,
 και να σιωπάτε όπου πρέπει, ενώ να λέτε αυτά που είναι απαραίτητα.
 Και τα υπόλοιπα λέω να τα έχει υπό την εποπτεία του αυτός εδώ,
 κανονίζοντας με ευνοϊκό τρόπο για μένα αυτόν τον αγώνα με τα ξίφη.

84. «**δωμάτων εὐθήμονες**»: (εὐθήμων > εὐ+τίθημι *αυτός που βάζει σε τάξη κάτι*). Η γενική 'δωμάτων' είναι αντικειμενική. Για την ίδια έκφραση, όπως και εικόνα 'πεντήκοντα δέ οἱ δμῶαί κατὰ δῶμα γυναιῖκες, Ὀδ.η,104'
85. «**τῆσδε προστροπῆς**»: η γενική εξαρτάται από το 'πομποί' ως γενική αντικ. «**έμοί**»: δοτική χαριστική.
86. «**πομποί**»: επιρρ. κατηγορ. του τρόπου. «**τῶνδε**»: αναφέρεται σ' αυτά που θα πει στην συνέχεια.
- 87/8 «**τί φῶ...;**»: υποτακτική που εκφράζει απορία. «**πῶς...εἴπω; πῶς κατεύξομαι...;**»: ομοίως υποτακτικής που δηλώνουν απορία.
- 89-90 Η 'Ηλ.' όντας συγχυσμένη ζητεί από τον 'Χο.' να της πει τι πρέπει να κάνει τώρα που βρίσκεται πάνω από τον τάφο του πατέρα της. Παρουσιάζει τρεις πιθανές ενέργειες. Στους στχχ. 89-90 εκθέτει την πρώτη πιθανή ενέργειά της, δηλ. διερωτάται αν πρέπει 'να πει τα κατευναστικά προς τον πατέρα της λόγια, τα οποία της είπε πριν λίγο η μητέρα της να τα μεταφέρει, ώστε να αποτραπεί μια πράξη εκδικήσεως στο πρόσωπό της εκ μέρους του νεκρού'. Και για να δείξει πόσο γελοία είναι ένα μια τέτοια επιλογή εκ μέρους της, διερωτάται με ειρωνεία αν θα πρέπει να πει 'αυτά τα λόγια που προέρχονται από μία γυναίκα γεμάτη αγάπη προς τον αγαπημένο της σύζυγο'. Πόση αγάπη πράγματι μπορεί να έχει μια γυναίκα στον σύζυγό της, τον οποίον η ίδια δολοφόνησε;
- [91-92]¹³ Οι στχχ. (91-92) αυτοί έχουν μεταφερθεί από τις θέσεις [98-99], διότι με βάση το νόημά τους η θέση τους βρίσκεται εδώ, κι όχι εκεί. Η φράση 'τῶνδ' οὐ πάρεστι θάρσος' δεν μπορεί να βρίσκεται στον στχ. 98, εκεί δηλ. που η 'Ηλ.' έχει εκθέσει και τις τρεις πιθανές επιλογές που έχει εμπρός της, και έτσι να αναφέρεται και στις τρεις προηγούμενες γενικώς και απροσδιορίστως, διότι αμέσως μετά ομολογεί πως 'οὐδ' ἔχω τι φῶ', μια έκφραση που παραπέμπει στον στχ. 87, όπου διερωτήθηκε 'τί φῶ'. Αν η έκφραση 'οὐδ' ἔχω τι φῶ' παραμένει εκεί που βρίσκεται, δηλ. στον στχ. 98, τότε βρίσκεται πολύ μακριά από την έκφραση 'τί φῶ' στον στχ. 87, με την οποίαν έχει λογική σχέση και ανταπόκριση. Επίσης η ομολογία της 'χέουσα τόνδε πελανὸν ἐν τύμβῳ πατρός' δεν μπορεί να βρίσκεται κι αυτή στην θέση 99, διότι έχει στενή σχέση και λογική ανταπόκριση με την ερώτηση που διατυπώνει στον εαυτό της 'χέουσα τάσδε κηδείους χοάς' στον στχ. 87. Αυτοί οι λόγοι που ανάγκασαν τους εκδότες να μεταφέρουν τους στχχ. 98-99 στις θέσεις 91-92. «**πελανὸν**»: πρόκειται για ένα μείγμα από γάλα, κρασί και μέλι. Αυτή η τριπλή σύσταση του υλικού αυτού παρουσιάζεται λεπτομερώς από τον Αισχύλο στους 'Πέρσες' (609-615).
- [93-95] Οι στχχ. αυτοί κανονικά βρίσκονταν στις θέσεις (91,92,93), αλλά τώρα μετά τον στχ. 90 έχουν παρεμβληθεί οι στχχ. (98,99). Στους στχχ. [93-95] η 'Ηλ.' παρουσιάζει την δεύτερη εναλλακτική επιλογή που έχει, τώρα που βρίσκεται στον τάφο του πατέρα της. Ενώ η πρώτη επιλογή (στχχ. 89-90) ήταν ανεπτυγμένη σε δυο στχχ., αυτή τώρα αναπτύσσεται σε τρεις (93-95). Στην επιλογή της αυτή η 'Ηλ.' εξετάζει το ενδεχόμενο να ξεχάσει εντελώς τις ικετευτικές παρακλήσεις της μητέρας της προς τον νεκρό σύζυγο, και να παρακαλέσει το πνεύμα του πατέρα της να πάρει την νόμιμη εκδίκηση που δικαιούται με βάση το εθιμικό δίκαιο από τον δράστη του εγκλήματος εναντίον του, που δεν είναι άλλη από την μητέρα της, την 'Κλυταίμνηστρα'. «**ἢ τοῦτο φάσκω**»: υποτακτική Ενεστώτα εκφράζουσα απορία. «**ὥς νόμος βροτοῖς**»: αναφ. πρόταση του τρόπου με ενν. το ρ. 'έστί'. «**ἀντιδοῦναι**»: ἀναρθρο ἀπαρέμφ. ως επεξηγήση. «**τάδε/στέφη**»: λέγεται με άκρως ειρωνικό τρόπο, αφού για να ανταποδώσει κάποιος 'στέφη = τιμές', πρέπει να έχει δεχθεί και ισάξια δώρα,. Όμως εν προκειμένω ο νεκρός 'Αγ.' αυτό που έχει εισπράξει από την σύζυγό του, είναι η δολοφονία του· άρα βασιζόμενος στην πάγια αρχή του 'quid pro quo' πρέπει να της ανταποδώσει 'δόσιν κακῶν ἐπαξίαν', δηλ. να οργανώσει τον θάνατό της.
- [96-99] Στους στχχ. αυτού η 'Ηλ.' εξετάζει το τρίτο ενδεχόμενο, δηλ. να πετάξει απλώς στο χώμα τις χοές χωρίς καμία άλλη θρησκευτική ιερουργία, σαν να πετά από πάνω της κάτι το άχρηστο, το μολυσματικό, και κατόπιν να πετάξει και το δοχείο των προσφορών χωρίς καν να δει που θα πάει. Η τρίτη επιλογή εκτίθεται με τέσσερεις στχχ. και εμφανίζει την 'Ηλ.' ως πλήρως αδιάφορη απέναντι στην αποτελεσματικότητα που μπορεί να έχουν αυτές οι προσφορές τις οποίες έστειλε η μητέρα της. «**καθάρμαθ' ὥς τις ἐκπέμψας**»:

¹³ Οι αριθμοί στην παρένθεση δείχνουν την θέση που έχουν οι σχολιαζόμενοι στχχ. μετά την μετακίνηση των στχχ. 98&99

με τον όρο 'κάθαρμα' εννοούσαν αντικείμενο ή άτομο, το οποίο μόλυνε μια οικογένεια ή μια κοινωνία. Κατά την διάρκεια της θρησκευτικής τελετής του 'καθαρμοῦ', αφού είχαν εξακριβώσει την αιτία της μόλυνσας, τότε αν αυτή ήταν αντικείμενο, το έκαιγαν και πέταγαν τις στάχτες του κυρίως σε ποταμούς. Αυτήν ακριβώς την διαδικασία παρουσιάζει ο Θεόκριτος σ' ένα 'Ειδύλλιο' του, όπου τα φίδια τα οποία επετέθησαν στον Ηρακλή όντας βρέφος, τα έκαψαν και πέταξαν την στάχτη τους στο ποτάμι (Θεόκρ. Ειδ.24,93-97). Αν επρόκειτο για συμπολίτη τους, τον εξόριζαν από την πόλη. Μια τέτοια περίπτωση 'εκτοπισμού' με σκοπό τον 'καθαρισμό' της πόλεως των Αθηνών διασώζεται σ' ένα λόγο του Λυσία 'τὴν πόλιν καθαίρειν καὶ ἀποδιοπομπεῖσθαι καὶ φαρμακὸν ἀποπέμπειν καὶ ἀλιτηρίου ἀπαλλάττεσθαι, Λυσ.Κατὰ Ἀνδ.53,5¹⁴'. Εκτός όμως από τέτοιες έκτακτες θρησκευτικές τελετές, υπήρχε και για λόγους προληπτικούς μια αντίστοιχη εορταστική εκδήλωση, τα 'Θαργύλια', τα οποία τελούνταν τον μήνα 'Θαργηλιῶνα' (Μαῖος), δυο Αθηναῖοι, ένας άνδρας και μία γυναίκα, συμβόλιζαν τους 'μολυσμένους', και υποτίθεται ότι εξορίζονταν από την πόλη παίρνοντας μαζί τους κάθε κακή πράξη που είχαν ίσως διαπράξει οι συμπολίτες τους 'δύο ἄνδρας Ἀθήνησιν ἐξῆγον καθάρσια ἐσομένους τῆς πόλεως ἐν τοῖς Θαργηλίοις, ἓνα μὲν ὑπὲρ τῶν ἀνδρῶν, ἓνα δὲ ὑπὲρ τῶν γυναικῶν, Ἀρποκρ. p.298, lin,10' Βέβαια η λ. 'κάθαρμα' είχε και μεταφορική χρήση, καθώς μ' αυτήν χαρακτήριζαν κάθε ανέντιμο κατά την γνώμη τους άτομο μέσα στην Αθήνα, όπως ο Δημοσθένης, ο οποίος έτσι ακριβώς χαρακτηρίζει τον Αισχίνη 'σοὶ δ' ἀρετῆς, ὦ κάθαρμα, ἢ τοῖς σοῖς τίς μετουσίᾳ; Δημ.Περὶ τοῦ Στεφ.128, Παλιάνθρωπε, ὑπάρχει μήπως σε σένα ἢ στους συγγενεῖς σου κάτι ἀπὸ ἀξιοπρέπεια;» «δικοῦσα»: *μτχ. θηλυκού γένους Ενεστώτα του υποθετικού ρ. 'δίκω πετάω, ρίχνω, αποδιώχνω'.* «ἀστρόφοισιν ὄμμασι»: *'με τα μάτια μου να μη γυρίζουν, να μη κοιτάζουν, πίσω'.* Όταν πετούσαν στους ποταμούς τις στάχτες των 'καθαρμάτων', έφευγαν χωρίς να δουν πίσω τους τι απέγιναν οι στάχτες αυτές. Το επίθετο έχει την σημασία του 'δεν γυρίζω προς τα πίσω, δεν επιστρέφω' 'ἔπειτ' ἀφέρπειν ἄστροφος, Σοφ.Ο.Κ.490'

102. «μὴ κεύθετε»: το ρ. εδώ χρησιμοποιείται απόλυτα χωρίς αντικείμενο, γι' αυτό και η μτφρ. 'μη καταφεύγετε στην απόκρυψη'. Το ίδιο 'Σοφ.Τραχ.989'.
- 103/4. «τὸ μόρσιμον»: δηλ. 'ο θάνατος'. 'Αυτός περιμένει τόσο τον ελεύθερο όσο και τον σκλάβο, όπως εσείς'.
105. «λέγοις ἄν»: στον μέχρι τώρα λόγο της η 'Ηλ.' απευθυνόμενη στον 'Χο.' έχει χρησιμοποιήσει τον πληθυντικό αριθμό, όπως είναι και το λογικό 'δμῶαι 84, πάρεστε 85, γενέσθε 86, ἔστε 100, κεύθετ(ε) 102'. Εδώ τώρα χρησιμοποιεί σκοπίμως τον ενικό, για να δώσει την ευκαιρία στην 'Κορυφαία' να πάρει αυτήν τώρα τον λόγο και να ξεκινήσει η στιχομυθία μαζί της.
106. «σοι»: δοτική προσωπική, χαριστική, 'για σένα, προς τιμήν σου', εννοώντας πως ο σεβασμός που νοιώθει για τον νεκρό 'Αγ.' οφείλεται στην προσωπικότητα της 'Ηλ.', κι όχι στην προσωπικότητα εκείνου. «βωμόν ὧς»: i.e. 'ὥσπερ βωμόν'. Για την εξομοίωση συναισθηματικά του τάφου με το θυσιαστήριο, τον 'βωμό', 'Εὐρ.Ἑλ.64κ.ε. & 797-801'.
108. 'Μίλησε με τον τρόπο που σου επιτρέπει ο σεβασμός που έδειξες στον τάφο του πατέρα μου'.
109. «τοῖς εὐφροσιν»: i.e. 'τῷ σῷ πατρί', 'σ' εκείνους που είναι έμπιστοι στον πατέρα σου, που παραμένουν πιστοί στον δολοφονημένο πατέρα σου'.
110. «τούτους»: i.e. 'εὐφρονας', η αντων. είναι κατηγορούμενο.
111. «χῶστις...στυγεῖ»: i.e. 'καὶ τοῦτον ὅστις...στυγεῖ'.
113. «αὐτὴ σὺ»: 'εσύ η ίδια από μόνη σου'. «ταῦτα...φράσαι»: 'πες τα αυτά, κατονόμασέ τα αυτά', δηλ. 'δώσε από μόνη σου την απάντηση στο ερώτημά σου αν πρέπει να κάνεις ευχές για μένα και για σένα'. Ο ρ. τύπος 'φράσαι' είναι προστακτική αορίστου του ρ. 'φράζομαι' σε μέση φωνή, αλλά με ενεργητική διάθεση. Έτσι απαντά στην τραγωδία 'μῦθον ἔχω φράσασθαι, Εὐρ.Μήδ.653'. «μανθάνουσα ἤδη»: 'αφού πλέον καταλαβαίνει'. Πολύ προσεγμένη και άκρως ψυχολογημένη η απάντηση του 'Χο.', ο οποίος παρά τα λόγια έμπιστοσύνης που δείχνει η 'Ηλ.', δεν ξεχνά ότι είναι γυναίκες ξένες, αιχμάλωτες πολέμου και δούλες, οπότε η 'Κορ.' είναι λογικό να διστάζει να συμπεριλάβει η ίδια τον εαυτό της και τις λοιπές γυναίκες του 'Χο.' στον κύκλο έμπιστοσύνης της 'Ηλ.', αλλά αφήνει την ίδια να το αποφασίσει αυτό.

¹⁴ Ο λόγος αυτός εντάσσεται στο corpus των έργων του Λυσία, αλλά η γνησιότητά του αμφισβητείται έντονα.

114. «τῇδε στάσει»: 'σ' αὐτὴν τὴν ομάδα, σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν σύλλογο'. Το ουσιαστικό 'στάσις' με τὴν ἴδια σημασία τῆς 'ομάδας' Αἰσχ.Ἀγ.1117· Εὐμ.311'.
117. Στον στχ. αὐτὸν ἡ 'Κορ.' συνεχίζει τὴν σκέψη τῆς ἀπὸ τὸν στχ. 115, 'Θυμήσου τὸν Ορέστη...φέρνοντας σὲ τὴν μνήμη σου τώρα τὴν δολοφονία...', δηλ. 'συνδύασε τὴν ἀνάμνηση τοῦ Ορέστη με τοὺς υπεύθυνους τοῦ φόνου τοῦ πατέρα σου'. Εἶναι σαν νὰ τῆς λέει 'προσευχῆσου νὰ ἔρθει ὁ Ορέστης νὰ τιμωρήσει τοὺς υπεύθυνους τοῦ φόνου'.
118. «ἄπειρον»: i.e. 'μὲ ἄπειρον οὕσαν'.
- 120 «δικηφόρον»: μια λ. αποκλειστικά τοῦ Αἰσχύλου. Απαντᾷ ἐδῶ καὶ στὸν 'Ἀγαμ.525'. Ἐχει τὴν ἐννοια ὅχι τόσο αὐτοῦ ποὺ κρίνει τι εἶναι σωστό καὶ τι λάθος, ἀλλὰ ἐκείνου ποὺ τιμωρεῖ.
121. «ἀπλωστί»: ὁ 'Μ' ἔχει τὴν γραφή 'ἀπλῶς τί'. Ὁμως ἐτσι ὡς ἀντικείμενο τοῦ 'φράζουσα' γίνεται τὸ 'τί' καὶ τότε χαλαεῖ τὸ νόημα 'απλῶς λέγοντας κάτι, ὁ ὁποῖος θὰ ανταποδώσει τὸν φόνο'. Αὐτὸ ἀνάγκασε τὸν Hermann νὰ εφεύρει τὸ ἐπίρρημα 'ἀπλωστί' κατὰ τὰ 'νεωστί, ταχεωστί', ὥστε πλέον ἀντικείμενο τῆς μτχ. νὰ θεωρηθεῖ ἓνα ἐνν. 'τοῦτον'. Ἡ διόρθωση τοῦ Meineke εἶναι πιο λογικὴ 'ἀπλῶς πιφανύσκουσα', καθὼς παρακάμπτει ευφυῶς τὸ ἀντικ. 'τί'.
122. «μουστίν»: 'καὶ ἐστὶν μοι ταῦτα εὐσεβῇ παρὰ θεῶν;' 'καὶ ἔχουν αὐτὰ τὴν ἐγκριση τῶν θεῶν γιὰ μένα'.
123. «πῶς δὲ οὐ»: ἡ ἀρνηση αὐτὴ παραμένει ψιλούμενη καὶ ἀτονη ὡς 'οὐ', μόνο ἀν ἀκολουθεῖ ἄλλη λέξη χωρὶς τὴν παρεμβολή οποιουδήποτε σημείου στίξεως, 'οὐ γὰρ οἶδα, Σοφ.Τραχ.22· οὐ χρὴ φθόνον, ὁ.π.250'. Γίνεται ὁμως καὶ τονιζόμενη ὡς 'οὔ', σὲ δυο περιπτώσεις: (i) ὅταν ἀκολουθεῖ ἐγκλιτικός τύπος λέξεως, ὅπως οἱ 'γε, τε, περ, πω, νυν, δε', πάλι φυσικά χωρὶς τὴν παρεμβολή οποιουδήποτε σημείου στίξεως, 'οὔ με φεύξεται, Αἰσχ.Ἰκ.456· οὔ μοι μέλει τὸ λοιπόν, Εὐρ.Κύκλ.322'. (ii) ὅταν ἀκολουθεῖ σημείο στίξεως, εἴτε τελεία, 'τίπτε Δαρειὸς μὲν οὐ. Αἰσχ.Πέρ.554.554· θεοῖσι δ' οὐ. Εὐρ.Κύκλ.334', εἴτε κόμμα 'Σηλυμβριανοὶ δὲ ἐδέξαντο μὲν οὐ, χρήματα δὲ ἔδοσαν, Ξεν.Ἑλλ.1,1,21,2'. Στὴν ἐκδοση τῆς Οξφόρδης ὁ Page βάζει κόμμα μετὰ τὴν ἀρνηση 'πῶς δ' οὐ,' καθιστώντας αὐτὴν τὴν πρόταση ὡς τὴν κυρίως ἐρωτηματικὴ, ἐνῶ τὸ ἀπαρέμφατο 'ἀνταμείβεσθαι' ποὺ ἀκολουθεῖ λογίζεται ὡς ἐπεξηγηματικό. Δηλ. μετὰ τὴν ἐρώτηση 'πῶς δ' οὐ;' ἐννοεῖται 'ταῦτα ἐστὶν σοι εὐσεβῇ παρὰ θεῶν', ἀπὸ τὸν προηγούμενο στχ., 'καὶ πῶς δὲν εἶναι αὐτὰ γιὰ σένα ἐγκεκριμένα ἀπὸ τοὺς θεοὺς;' ἐννοώντας πῶς 'σίγουρα εἶναι ἐγκεκριμένα'. Αὐτὴ ἡ στίξη καὶ φυσικά ἡ σύνταξη εἶναι ἡ σωστὴ σὲ σύγκριση μ' ἐκείνην ποὺ θέλει ολόκληρη τὴν πρόταση ὡς μια ευθεῖα ἐρώτηση, χωρὶς δηλ. τὸ κόμμα μετὰ τὴν ἀρνηση, καὶ φυσικά ἡ ἀρνηση εἶναι ἀτονη 'πῶς δ' οὐ τὸν ἐχθρόν...κακοῖς;' Σ' αὐτὴν τὴν σύνταξη ἡ ἀντωνυμία 'ταῦτα' δὲν ἔχει καμία λογικὴ πλέον συντακτικὴ θέση. «τὸν ἐχθρόν ἀνταμείβεσθαι κακοῖς»: ἡ πάγια ἡ ἑλληνικὴ ἀντίληψη πῶς στὸν φίλο πρέπει νὰ δίνεις ὅ,τι καλύτερο, ἐνῶ στὸν ἐχθρό νὰ ἀνταμείβεις τὸ κακό ποὺ σου κάνει, ἔχει διατυπωθεῖ μισό αἰῶνα πρὶν τὸν Αἰσχύλο ἀπὸ τὸν Σόλωνα 'ὄλβον μοι πρὸς θεῶν μακάρων δότε, καὶ πρὸς ἀπάντων / ἀνθρώπων αἰεὶ δόξαν ἔχειν ἀγαθὴν / εἶναι δὲ γλυκὺν ὧδε φίλοις, ἐχθροῖσι δὲ πικρόν, Σόλων, 13,5'. Ακόμη πιο ἀκραίες ἐκδικητικὲς τάσεις ἐκφράζουν καὶ στὰ ἔργα τοῦ Εὐριπίδη οἱ δούλοι καὶ οἱ βάρβαροι, ὅπως ὁ δούλος 'Πρεσβύτης' στὸν "Ἰωνα", 'ὅταν δὲ πολεμίους δρᾷσαι κακῶς / θέλη τις, οὐδεὶς ἐμποδῶν κεῖται νόμος, Εὐρ.Ἰων,1045/6', ἀλλὰ καὶ βάρβαροι μὴ Ἕλληνες, ὅπως ἡ 'Μήδεια' στὴν ομώνυμη τραγωδία τοῦ Εὐριπίδη, 'μηδεῖς με φαύλης κάσθενῃ νομιζέτω / μηδ' ἡσυχαίαν, ἀλλὰ θατέρου τρόπου, / βαρεῖαν ἐχθροῖς καὶ φίλοις ἐμμενῇ, Εὐρ.Μήδ. 804/9'.
- 124a Ὁ κώδ. 'Μ' ἀμέσως μετὰ τὸν στχ. 123 ἐμφανίζει τὸν στχ. « <> Ἑρμῇ χθόνιε, κηρύξας ἐμοί» ὡς 124. Ὁμως ὁ Herman διεπίστωσε πολὺ σωστά ὅτι μετὰ τὸν στχ.123 ἐπρεπε νὰ ὑπῆρχε ὁ στχ. ποὺ βρίσκεται στὸν κώδ. 'Μ' στὴν θέση 165, γιατί εἴτε ἐκ λάθους εἴτε ἐκ παραλείψεως μεταφέρθηκε ἀπὸ κάποιον ἀντιγραφέα σ' ἐκείνη τὴν θέση. Ἐτσι μετέφερε τὸν στχ. 165 ἀμέσως μετὰ τὸν 123. Ἐτσι ὁμως προέκυψαν δυο στχχ. με τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἀρίθμηση, γι' αὐτὸ ὁ μεταφερθεὶς στχ. 165 πήρε τὴν ἀρίθμηση 124a, ἐνῶ ὁ ἤδη ὑπάρχων στχ. 124 πήρε τὴν ἀρίθμηση 124b.
- 124b ὁ στχ. αὐτὸς χωρὶς τὴν υποθετικὴ συμπλήρωση τοῦ κενοῦ <> ἐμφανίζει μετρικὰ τὴν εἰκόνα τοῦ ὡς ἐξῆς: '— — U U U — — — U —'. Με βάση τὸν τύπου τοῦ 'ιαμβικοῦ μέτρου' (X — U —), ἔχουμε τὴν ἐξῆς διάταξη μέτρου: 'μία μόνη συλλ. —', 'ένα ιαμβικὸ μέτρο με τὸ πρῶτο μακρὸ νὰ ἀναλύεται σὲ δυο

βραχείες συλλ. X UU U —', και 'ένα ακόμη ιαμβικό μέτρο X — U —'. Συνεπώς λείπουν συλλ. από το πρώτο ιαμβικό μέτρο, του οποίου υπάρχει μόνο μία — συλλ., δηλ. λείπουν οι συλλ. 'X — U'. Αυτές συμπληρώθηκαν με την υποθετική προσθήκη που έκανε ο Klausen 'ἄρηξον', μια προστακτική που απαντά άλλη μία φορά στον Αισχύλο (Επτά, 117-119) και τέσσερεις φορές στον Ευριπίδη (Κύκλ. 351· Ήρακλ. 494· Απόσπ. 60,16· Απόσπ. 12,201). «**κηρύξας**»: έχει μείνει κλασσικός και μοναδικός ο συντακτικός σχολιασμός του Barrett στους στχχ. 289-292 στον 'Ιππόλυτο' του Ευριπίδη της μτχ. του Αορίστου γενικώς. Εκεί εν ολίγοι τοποθετείται η εξής άποψη, 'Η μτχ. του Αορίστου είναι χρονική, μόνο όταν και εάν ανάμεσα στο δικό της νοηματικό περιεχόμενο και στο περιεχόμενο του συντακτικού ρήματος από τον οποίο αυτή εξαρτάται, υπάρχει στενή και άρρηκτη σχέση. Αν ανάμεσα σ' αυτήν και στο συντακτικό ρήμα υπάρχει νοηματική ανεξαρτησία, τότε η μτχ. είναι 'τροπική', ή καλύτερη δείχνει και δηλώνει 'κατάσταση, συνθήκες', και τίποτε περισσότερο. Δηλ. για παράδειγμα να πούμε 'ὁ ῥήτωρ ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ βήματος εἶπε', ή 'ὁ ῥήτωρ ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ βήματος λέξει', επειδή η νοηματική σχέση μεταξύ μτχ. και ρ. είναι απολύτως στενή, διότι για να μιλήσεις πρέπει να ανέβεις στο βήμα, γι' αυτό οι μτχ. αυτές δεν αποδίδουν 'χρόνο' σε καμία περίπτωση, αλλά 'τρόπο' ή 'συνθήκες' (ο *ρήτορας ανέβηκε στο βήμα και είπε*) ή (ο *ρήτορας θα ανέβει στο βήμα και θα πει*). Αντιθέτως τώρα αν πω 'ὁ ῥήτωρ λέξας ταῦτα βοήν μεγάλην ἤγειρε ἐν τῷ πλήθει', ή (ὁ ῥήτωρ λέξας ταῦτα βοήν μεγάλην ἐγερεῖ ἐν τῷ πλήθει), επειδή ανάμεσα στις μτχ. και στα ρρ. δεν υπάρχει λογική εξάρτηση, οι μτχ. μπορεί να είναι αιτιολογική και υποθετική αντιστοίχως.

126. «**ἐπισκόπους**»: αναφέρεται στους 'δαίμονες'.

128. «**τῶνδε κῦμα λαμβάνει**»: 'εἰσπράττει, παίρνει πίσω, τον σπόρο αυτών', ενν. 'αυτῶν των ὄντων που οι ἴδια δημιούργησε'. Το ουσιαστικό 'κῦμα' σημαίνει 'σπόρος, καρπός, ἔμβρυο' ὄντας συγγενής ετυμολογικά η λ. με το ουσιαστικό 'κύημα', αλλά και το ρ. 'κυμαίνω', που σημαίνει 'δίνω ζωή σε κάτι, αναπτύσσω κάτι, δημιουργώ κάτι'. Έτσι απαντά το ρ. στον Πίνδαρο 'σὸν δ' ἄνθος ἥβας ἄρτι κυμαίνει· Πίνδ. Πνθ. 4,158 *το ἄνθος της δικής σου νεότητος μόλις έχει που αναπτύσσεται*'. Το νόημα του στχ.: 'η γη είναι αυτή που δημιουργεί όλα τα ἔμβια ὄντα πάσης μορφής και παντός είδους, και όταν αυτά φτάσουν στο πλήρες βιολογικό τους ανάπτυγμα, τότε η γη παίρνει από αυτά ό,τι εκείνα με την σειρά τους δημιουργούν'. Η ερμηνεία αυτή ανήκει στους Verrall & Groeneboom, οι οποίοι βλέπουν εδώ μια αναπαράσταση της διαδικασίας σποράς και θερισμού, και κατόπιν μία νέας σποράς από τους σπόρους που έχουν δημιουργήσει οι έως τώρα καρποί. Η παρομοίωση βρίσκεται στο γεγονός ότι ο θάνατος του Αγαμέμνονα (θερισμός) άφησε πίσω του τους σπόρους για μία νέα σπορά (την *Ηλέκτρα και τον Ορέστη*). Στην ουσία πρόκειται για την αναπαράσταση του 'κύκλου' της ζωής¹⁵.

130. «**τ' ἐμέ**»: η φυσιολογική θέση του εγκλιτικού 'τε' είναι πάντοτε μετά την λέξη την οποία θέλει να προσθέσει σε μία άλλη επόμενη, και θα περιμέναμε 'ἐμέ τε / φίλο τε Όρέστην και ἐμένα και τον αγαπητό Όρέστη'. Προφανώς εδώ μετατέθηκε εμπρός από την αντωνυμία 'ἐμέ', για να κάνει την κατάληξη '-ον' βραχεία. Όμως, όπως σημειώνει και ο Denniston, δεν είναι σπάνια η περίπτωση όπου οι 'τε...τε' ενώνουν λλ. με διαφορετικό περιεχόμενο, και δίνει ένα παράδειγμα από τον Ευριπίδη, 'ἅ τ' εἶδον εἰσήκουσά τ' Ἀργείων πάρα, Εὐρ. Φοίν. 96', όπου θα περιμέναμε 'ἅ εἶδον τ' εἰσήκουσά τ' Ἀργείων πάρα'. Όμως και εδώ για μετρικούς λόγους το 'τε' πέρασε εμπρός από το 'εἶδον', γιατί αν πήγαινε στην κανονική του θέση μετά το 'εἶδον', τότε θα έκανε την κατάληξη '-ον' μακρά, ενώ το μέτρο την θέλει εδώ να παραμείνει βραχεία.

131. «**φῶς τ' ἄναψον ἐν δόμοις**»: 'και ἀναψε ένα φως μέσα στο παλάτι', εννοώντας φυσικά 'φως ελπίδας για την τιμωρία των ἐνόχων'. Αυτή είναι η γραφή του Schneidewin, την οποία έχει αποδεχθεί εδώ ο Page σ' αυτήν την έκδοση. Υπάρχει και η ανάγνωση του κώδ. 'Μ', 'πῶς ἀνάξομεν δόμοις' 'πῶς θα κυβερνήσουμε το παλάτι', όπου το ρ. 'ἀνάξομεν' είναι ο Μέλλων του 'ἀνασσω'. Τέλος υπάρχει η ανάγνωση

¹⁵ Η ερμηνεία που δίνει ο A.F. Garvie, OXF., 1986 στον συγκεκριμένο στχ., πως δηλ. πρόκειται για μια αναπαραγωγή της περικοπής από την 'Γένεσι' (ἐν ἰδρῶτι τοῦ προσώπου σου φάγη τὸν ἄρτον σου ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σε εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήμφθης· ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση, Γέν. 13,9), είναι πολύ ρομαντική για να είναι Ελληνική.

- ‘πέϊσμ’ ἄναψον ἐν δόμοις’ του Ραυω, *‘δέσε ένα χοντρό σχοινί στο παλάτι’*, εννοώντας πως ‘μ’ αυτό να ρυθμίσουμε την τύχη του, όπως σ’ ένα ακυβέρνητο πλοίο’.
- 133.** «πρὸ τῆς τεκούσης»: εμπρόθετος του ποιητικού αιτίου στον παθητικό τύπο ρ. ‘πεπραμένοι’.
- 137.** «ἐν τοῖσι σοῖς πόνοισι»: εννοεί πως ενώ ο πατέρας της αγωνίστηκε δέκα χρόνια να νικήσει την Τροία, τώρα απολαμβάνουν άλλοι τα έργα και τους κόπους του.
- 142.** «ἡμῖν μὲν εὐχὰς τάσδε»: αναφέρεται στις ‘ευχές’ που είχε κάνει στον στχ. 126κ.ε. Πρέπει να καταλάβουμε πως αυτό που εύχεται η ‘Ηλ.’ δεν είναι να βοηθήσει ο νεκρός πατέρας της από τον Άδη αυτήν και τον Ορέστη να σκοτώσουν την ‘Κλ.’ και τον ‘Αίγ.’· η επίκλησή της να είναι ‘σωφρονεστέρα μητρός’, αλλά και να έχει ‘χεῖραν τ’ εὐσεβεστέραν’ δεν αφήνει καμία αμφιβολία περί τούτου. Αυτό που εύχεται είναι ο πατέρας της να οργανώσει τον θάνατο των δολοφόνων με ένα τρόπο και διαδικασία που δεν περιλαμβάνει τα δυο αδέλφια. Η παρουσία του κόμματος μετά το ‘τάσδε’ δείχνει ότι έχουμε δυο προτάσεις, με τον ίδιο ρ., το ‘λέγω’, το οποίο πρέπει να εννοηθεί και στην πρώτη, άρα το η αιτιατική ‘εὐχὰς’ είναι αντικείμενο στο ενν. ‘λέγω’, ενώ η δοτική ‘ἡμῖν’ είναι της αναφοράς, *‘όσον αφορά εμάς, εμένα και τον Ορέστη’*, όπως και η δοτική ‘τοῖς ἐναντίοις’.
- 143.** «φανῆναι»: αντικ. στο ‘λέγω’. «σοῦ... τιμάορον»: *‘ένας εκδικητής δικός σου’*, όχι βέβαια ‘αυτός που εκδικηθεί εσένα’, αλλά ‘αυτός ο εκδικητής που θα είναι δικός σου, εσύ θα τον έχεις στείλει’. Η γενική ως κτητική και η αιτιατική ‘τιμάορον’ υποκείμενο στο ‘φανῆναι’
- 144.** «τοὺς κτανόντας»: αντικείμενο στο ‘ἀντικαθθανεῖν’ με υποκείμενό του την αιτιατική ‘τιμάορον’. «δίκη»: δοτική του τρόπου. Η δοτική είναι διόρθωση του Scaliger, ενώ ο ‘Μ’ έχει την αιτιατική ‘δίκην’, η οποία ως επιρρ. του τρόπου δεν μπορεί εύκολα να γίνει αποδεκτή. Σε ορισμένες εκδόσεις εμφανίζεται η αιτιατική ως ‘Δίκην’ υπονοώντας έτσι την προσωποποιημένη έννοια της δικαιοσύνης.
- 145/6.** Η ‘Ηλ.’ ξεκίνησε το ευχολόγιό της στον στχ. 130, και από τον στχ. αυτόν μέχρι τον στχ. 141 οι πόθοι τους οποίους εξέφρασε ήταν με θετικό πρόσημο· (i) ζητεί να λυπηθεί ο πατέρας της την ίδιαν και τον Ορέστη, 130/1· (ii) τον παρακαλεί να τους δώσει ένα ‘φως’ σωτηρίας, 131· (iii) τους εκθέτει την δουλική κατάσταση στην οποία την έχει φέρει η μητέρα της, όπως και την εξορία στην οποία έχει υποχρεωθεί ο Ορέστης, 132/6· (iv) εύχεται να επιστρέψει ο Ορέστης, 138· (v) και η ίδια να έχει σωστή κρίση και αμόλυντο χέρι, 140/1. Αμέσως μετά στους στχ. 142-144 οι ευχές και οι πόθοι της έχουν αρνητική εικόνα, καθώς εύχεται να φανεί κάποιος που να εκδικηθεί τον φόνο του πατέρα της σκοτώνοντας τους δυο δολοφόνους του. Στους στχ. 147-148 επανέρχεται στις προηγούμενες ανώδυνες εξελίξεις που ευχήθηκε στους στχ. 130-141.
- 147.** Υποκείμενο της προστακτικής ‘ἴσθι’ είναι φυσικά ο ‘Αγ.’, και του ζητείται τώρα να γίνει αυτός ο ‘αποστολέας’ των καλών αυτών επιθυμιών, τις οποίες ευχήθηκε η ‘Ηλ.’ στο πρώτο μέρος του ευχολογίου της. Με το επίρρ. ‘ἄνω’ εννοεί πως αυτά τα περιμένει να πραγματοποιηθούν ‘εδώ επάνω στην γη’. Μια παρόμοια ευχή εξέφρασε ο ‘Χο.’ και στους ‘Πέρσες’, όπου παρακαλεί παρακαλεί το πνεύμα του Δαρείου στον άδη, να στείλει χαρούμενες εξελίξεις για την Άτοσσα και τον Ξέρξη εδώ επάνω στην γη ‘έσθλά σοι πέμπειν τέκνω τε γῆς ἔνερθεν ἐς φάος, Αἰσχ.Πέρ.222’.
- 148.** «σὺν θεοῖσι»: εννοεί τις θεϊκές δυνάμεις στις οποίες έκανε επίκληση στον στχ. 125.
- 149.** «ἐπισπένδω χοάς»: Ήταν σύνηθες να ρίχνουν τρεις συνεχείς χοές πάνω από τον τάφο του τιμωμένου νεκρού (χοαῖσι τρισπόνδοισι τὸν νέκυν στέφει, Σοφ.Ἀντ.431). Η αρχή για μία τέτοια συνήθεια ανάγεται στην λεγόμενη ‘Ομηρική εποχή’, και απαντά στην Οδύσσεια *‘πρώτα μελόγαλα και δεύτερα κρασί γλυκό να χύσεις,/ νερό στο τέλος, και πασπάλισε κριθάλευρο από πάνω, Όδ.κ,518/9, Μτφρ.Ν.Καζαν.’* Την ίδια ακριβώς προσφορά στους νεκρούς έκανε και ο Οδυσσεύς, όταν φτάνοντας στον Άδη ήθελε να καλέσει τα πνεύματα των νεκρών, όπως του είχε πει η Κίρκη (Όδ.λ.26-28). Παρόμοια προσφορά αναφέρεται και στον Ευριπίδη (Ιφ.Ταύρ.159-166). Εδώ δεν υπάρχει καμία συγκεκριμένη πληροφορία όσον αφορά το ερώτημα ‘πόσες τέτοιου είδους χοές έκανε στον τάφο του πατέρα της’ η ‘Ηλ.’ ανάμεσα στους στχ. 84 - 149. Στους στχ. αυτούς είτε η ίδια η ‘Ηλ.’ είτε ο ‘Χορ.’ έχουν αναφερθεί πέντε φορές σε ‘χοές’, από τις οποίες τρεις αναφέρονται απλώς σε προθέσεις (στχ. 87, 92, 109), ενώ δυο παρέχουν ενδείξεις πως όντως

εκείνη την στιγμή η 'Ηλ.' εκτελούσε αυτήν την θρησκευτική τελετή, η πρώτη στον στχ. 129, όπου φαίνεται εκείνη την στιγμή να 'προσφέρει' τις 'χοές', και η δεύτερη στον στχ. 149, όπου επίσης έχουμε μία παρόμοια ένδειξη.

151. «**παιᾶνα τοῦ θανόντος**»: 'ένα παιᾶνα για τον Αγαμέμνονα'. Οι 'παιᾶνες' ήταν ύμνοι αφιερωμένοι κατ' αρχήν στον Απόλλωνα και στον ρόλο του ως θεραπευτού των ασθενειών (Ιλ.1,473). Πολύ σύντομα όμως χρησιμοποιήθηκαν και για άλλους σκοπούς: (i) προκειμένου για στρατιωτικές επιχειρήσεις (Ιλ.22,391· Αίσχ. Έπ.635). (ii) σε συμποσιακές συγκεντρώσεις, όταν όλοι μαζί οι συνεστιαζόμενοι τραγουδούσαν πριν από την έναρξη του συμποσίου (Πλ.Συμπ.176a· Ξεν.Συμπ.2,1-2). (iii) στην επικύρωση μια ειρηνευτικής διαπραγματεύσεως (Ξεν. Έλλ.7,4,36). Εδώ με μια πρώτη ματιά δεν φαίνεται να έχει θέση ο 'παιᾶν'. Η μόνη λογική εξήγηση που μπορεί να δοθεί, είναι πως η 'Ηλ.' θεωρεί ότι η τιμωρία των ενόχων, την οποία έχει ήδη ζητήσει από τους θεούς του Άδη, μοιάζει με μία πολεμική επιχείρηση εναντίον της 'Κλυτ.' και του 'Αίγ.', και πως για την επιτυχή έκβασή της απαιτείται η ίδια διαδικασία, όπως και πριν από τις ένοπλες στρατιωτικές επιχειρήσεις.

152-163 Σ' αυτό το λυρικό του τραγούδι ο 'Χο.' αμέσως στους στχ. 152-159 εκτελεί την επιθυμία της 'Ηλ.' να ψάλλουν ένα θρήνο για τον νεκρό (κωκυτοῖς ἐπανθίζειν,150), ενώ στους στχ. 160-163 ψάλλει τον 'παιᾶνα' που ζήτησε η 'Ηλ.' στον στχ. 151. Το μέτρο των στχ. είναι το ακόλουθο:

στχ. 152 UU UU U UU U UU U Δυο τροχαίοι. Ο 'τροχαίος' έχει τον τύπο (— U — X)¹⁶. Η 4^η συλλ. (-ακρ) παραμένει βραχεία, γιατί ακολουθούν άφωνο και υγρό σύμφωνο.

153 UU U — — U — Δυο 'κρητικοί'. Ο 'κρητικός' έχει τον τύπο (— U —), όπου οι μακρές μπορούν να αναλυθούν σε δυο βραχείες, όπως γίνεται εδώ στις δυο πρώτες βραχείες συλλ.

154 — — U UU — — U — Δυο 'ιαμβικά' μέτρα.

155 U UU U UU — — U — Δύο 'ιαμβικά' μέτρα. Η 2^η συλλ. παραμένει βραχεία, γιατί ακολουθούν ένα άφωνο κι ένα υγρό σύμφωνο.

156 U UU — U — Ένας 'δόχμιος'. Ο 'δόχμιος' έχει τον τύπο (X — — U —), όπου κάθε μακρά συλλ. μπορεί να αναλυθεί σε δυο βραχείες, εκτός από την τρίτη μακρά συλλ., η οποία μπορεί να αναλυθεί είτε σε δυο βραχείες, είτε και σε μία, όπως συμβαίνει εδώ.

157 U UU — U — U — — U — Δυο 'δόχμιοι'.

158 U — — U — Ένας 'δόχμιος'.

159 U UU UU U — Ένας 'δοχμιος'

160 U — — — U — U — U — Ένας 'δόχμιος' και ένας 'ιαμβος'.

161 U UU — U — U UU — U — Δύο 'δόχμιοι'

162 U — UU — — U — U — — U — [Ένας 'δόχμιος', ένας 'ιαμβος' και ένας 'κρητικός']¹⁷

163 U UU — U — U — — U — Δύο 'δόχμιοι'

152/3. «**ὀλόμενον / ὀλομένω**»: πρόκειται για δεύτερο τύπο της μτχ. Αορίστου αντί του 'ὀλόμενος,-η,-ον'. Ως 'δάκρυ ὀλόμενον' πρέπει να αντιληφθούμε 'το δάκρυ εκείνο που πέφτοντας χάμω απορροφάται, διαλύεται, χάνεται. Έτσι χάθηκε και ο Αγαμέμνων'. Το επίθ. 'καναχές' είναι κατηγορούμενο του αποτελέσματος 'ὥστε να παφλάζει, να πέφτει με κρότο'. Η μτχ. 'ὀλόμενον' είναι χρονική 'ενώ χάνεται'. Η δοτική 'δεσπότη' είναι χαριστική.

154/6. Είναι τεράστια τα προβλήματα σ' αυτό εδώ το δίστιχο, και οφείλονται πρωτίστως στην ανάγνωση της γραφής των κωδδ. Η γραφή που έχει η έκδοση του Page, και πάνω στην οποία γίνεται η συγκεκριμένη παρουσίαση, έχει ως εξής: «ἴετε δάκρυ καναχές ὀλόμενον/ὀλομένω δεσπότη/πρὸς ῥεῦμα τόδε κενῶν κακῶν τ'/ἀπότροπον, ἄγος ἀπεύχετον,/κεχυμένων χοᾶν.» Η διαφορετικότητα στις εκδόσεις βρίσκει κυρίως στις εξής λλ. «ἔρυμα» αντί για «ῥεῦμα», «ἐπεύχετον» αντί για «ἀπεύχετον», και

¹⁶ Τα δυο ενωμένα UU δείχνουν μια μακρά συλλαβή, που όμως έχει αναλυθεί σε δυο βραχείες. Η βραχεία συλλ. U που είναι μόνη της δείχνει την πραγματική βραχεία συλλ. Το σύμβολο X δείχνει ότι η συλλ. είναι 'άλογη', δηλ. άλλοτε βραχεία κι άλλοτε μακρά.

¹⁷ Η αυθεντικότητα του στχ. αυτού ελέγχεται έντονα, και το πιο πιθανό είναι να πρόκειται περί για εμβόλιμο.

βεβαίως η αποδοχή διαφορετικών λλ. μεταβάλλει άρδην και την σύνταξη. Σύμφωνα με την γραφή του Page: «πρὸς ῥεῦμα τόδε»: συντάσσεται με την προστακτική 'ἴετε', *‘αφήστε το δάκρυ σας... να πάει προς, ενάντια, αντίθετα σ’ αυτό εδώ το ρεύμα, την τάση, την ροπή’*, και μ’ αυτή την έννοια αναφέρεται στην εγκληματική δραστηριότητα που εκδήλωσε η 'Κλ.' μαζί με τον 'Αίγ.' Δηλ. στην ουσία *‘αφήστε το δάκρυ σας.... να βρεθεί αντιμέτωπο με τους φονιάδες’*. «κεδνῶν κακῶν τ’/ἀπότροπον»: *‘(το οποίο ρεύμα) αντιστέκεται (ἀπότροπον) στα αξιοπρεπή αλλά και στα άσχημα’*. [Ο 'Χο.' καλείται να αντισταθεί στην εγκληματική τάση (ρεύμα) που έχουν επιβάλει οι δολοφόνοι μέσα στο παλάτι, και η οποία τάση αντιστέκεται (ἀπότροπον) σε ό,τι είναι ευπρεπές (ενν. για τον 'Χο', δηλ. αντιστέκεται στην τιμωρία τους), αλλά αντιστέκεται και σε ό,τι είναι κακό (ενν. για τους ίδιους τους δολοφόνους), δηλ. το 'ρεύμα' αυτό έχει την τάση να τους προστατεύει απομακρύνοντας ό,τι είναι καλό για τους αντιπάλους τους, και ό,τι είναι κακό για τους ίδιους]. Αυτή είναι η ερμηνεία που έχει προτείνει ο Dodds με βάση φυσικά τις συγκεκριμένες γραφές και στίξεις. Οι γεν. 'κεδνῶν κακῶν' είναι αντικ. στο 'ἀπότροπον', το οποίο είναι επιθ. προσδ. στο 'ρεύμα'. «ἄγος ἀπεύχeton»: *‘μία μόλυνση που την απευχόμαστε, που είναι απευκταία’*. Η αιτιατική 'ἄγος' παράθεση στο 'ρεύμα', *‘ενάντια σ’ αυτό το ρεύμα.... που είναι μία μόλυνση απευκταία’*. «κεχυμένων χοᾶν»: γενική απόλυτη, *‘ενώ πέφτουν στο έδαφος οι χοές, ενώ εκτελούνται οι λιτανείες των χοών’*. Μπορώ εδώ να δώσω και την γραφή, όπως και την ερμηνεία που έχει προτείνει στην δική του έκδοση ο Wecklein: *‘ἴετε δάκρυ καναχές/ ὀλομένῳ μελόμενον δεσπότη, / πρὸς τόδ’ ἔρυμα κακῶν ἀπότροπον κεδνῶν τ’ / ἄγος ἐπεύχeton κεχυμένων χοᾶν’*. Τόσο η γραφή, όσο και η στίξη και η σύνταξη τώρα έχουν αλλάξει άρδην, *‘ρίζτε ένα δάκρυ που παφλάζοντας να ενδιαφέρεται για τον άρχοντα που χάθηκε, ενώ πάνω σ’ αυτό εδώ το οχυρό, το οποίο απομακρύνει τα κακά, αλλά και εύχεται τον εξαγνισμό των ευπρεπών, ρίχνονται οι χοές’*. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής της γραφής είναι τα εξής: ο εμπρόθ. 'πρὸς τόδ' ἔρυμα' συμβολίζει τον τάφο του 'Αγ.' και συντάσσεται με το 'κεχυμένων χοᾶν'· η γενική 'κακῶν' αντικειμ. στο 'ἀπότροπον', το οποίο είναι επιθ. προσδ. στο 'ἔρυμα', *‘το οχυρό αυτό που αντιστέκεται, εμποδίζει τους κακούς’*· η γενική 'κεδνῶν' είναι αντικειμ. στο 'ἄγος'· η αιτιατ. 'ἄγος' σημαίνει εδώ τον 'εξαγνισμό' (Σοφ. Αντ. 775) ως αντικ. στο 'ἐπεύχeton'· το 'ἐπεύχeton' ό,τι και το 'ἀπότροπον'· και τέλος η γενική 'κεχυμένων χοᾶν' γενική απόλ. χρονική. Τέλος η γραφή του κώδ. 'Μ', την οποίαν αποδέχονται αρκετές εκδόσεις, είναι η εξής: *‘ἴετε δάκρυ καναχές ὀλόμενον/ ὀλομένῳ δεσπότη/ πρὸς ἔρυμα τόδε κακῶν, κεδνῶν τ’/ ἀπότροπον ἄγος ἀπεύχeton/ κεχυμένων χοᾶν’*, *‘ρίζτε ένα δάκρυ με παφλασμό το οποίο να χάνεται για χάρη του άρχοντα που χάθηκε, προς το μέρος μας οχυρώνει απέναντι στις συμφορές, και προς το μέρος που μας οχυρώνει απέναντι σ’ αυτό που εμποδίζει τα καλά πράγματα το οποίο απομακρύνει την μόλυνση, ενώ ρίχνονται οι χοές’*.

157. «σέβας»: το ουσιαστικό 'σέβας' έχει μόνο ονομαστική, αιτιατική και κλητική. Εδώ βρίσκεται η κλητική πτώση ως *‘εσύ σεβαστέ’*, και απευθύνεται στον 'Αγ.'
158. «ἐξ άμαυρᾶς φρενός»: ο 'Χο.' δεν εννοεί το 'δικό του' μυαλό, αλλά το μυαλό του νεκρού 'Αγ.' Ότι μπορεί οι νεκροί να διατηρούν τις πνευματικές τους δραστηριότητες, αυτή είναι μια ελεγχόμενη εν μέρει αντίληψη, που ισχύει φυσικά κάτω από προϋποθέσεις. Η μητέρα του Οδυσσέα, όταν την επισκέφτηκε στον άδη, μπόρεσε να τον αναγνωρίσει μόνο όταν ήπια από το αίμα των θυσιασθέντων ζώων, και ανέκτησε τις λογικές της δυνάμεις και συνομίλησε μαζί του *‘Μα εγώ κει πέρα αμετασάλευτος καθόμουν, κι ήρθε τότε/κι ήπια απ’ το μαύρο γαίμα η μάνα μου· μεμιάς νογάει ποιος ήμουν,/και μες στα κλάματα ανεμάρπαστα μου συντυχαίνει λόγια, Όδ.λ,152/4, Μτφρ. Ν.Καζαντζ.’* Όμως μιλώντας για εικόνες 'φαντασμάτων' ή 'σκιών', οι οποίες μπορούν και συνομιλούν με ζωντανούς, εκεί δεν απαιτείται η πόση του 'αίματος', όπως για παράδειγμα όταν η 'Πηνελόπη' συνομιλεί με το 'φάντασμα' της αδελφής της, *‘τήν δ’ άπαμειβόμενον προσέφη εἴδωλον άμαυρόν, Όδ.δ,824’*
159. «ότοτοτοτοτοτοτοῖ»: η κλασσική έκφραση θρήνου ήταν 'ότοτοῖ', (Αίσχ. Πέρ.918).
160. «ἴτω»: πρόκειται για διόρθωση καθώς ο 'Μ' έχει την γραφή 'ίώ', και μέχρι το τέλος του στχ 163 δεν υπάρχει άλλο ρ.

- 161/2.** Τα πολύ σοβαρά προβλήματα γραφής που υπάρχουν στον 'Μ' επίσης σ' αυτό το δίστιχο, είναι τα εξής:
- (i) η ανάγνωση 'Σκυθιτάτ' εμφανίζει πάνω από την συλλ. '-θιτ' την κατάληξη '-θης' κάνοντας την λ. να είναι πλέον 'Σκύθης', διότι προφανώς κάποιος αντιγραφέας θεώρησε ότι θα πρέπει η λ. αυτή να ταιριάζει γραμματικά με την ακόλουθη 'Άρης' εκλαμβάνοντας το 'Σκύθης Άρης = Σκυθικόν τόξον'. Εδώ έχουμε την λογική διόρθωση του Robortello σε 'Σκυθικά τ', παρά τις αντιρρήσεις που γράφτηκαν με αφορμή το γεγονός ότι το επίθετο αυτό δεν απαντά πουθενά στον Αισχύλο, ενώ αντιθέτως όπου και όταν έχει κληθεί να χρησιμοποιήσει επίθετο, υπάρχει το 'Σκύθης' όχι ως εθνικό, αλλά ως κανονικό επίθετο 'Σκύθην ἐς οἶμον, Π.Δ., 2 & 417· Σκύθης ὄμιλος, Ἑπτὰ, 818· Σκύθησιν...τόποις, Εὐμ., 703'. Μια ευφυής διόρθωση είναι αυτή του Gronoboom, ο οποίος διαβάζει 'Σκύθην τ' ἐν χεροῖν παλίντον<ον ἰέντα> ἐν ἔργῳ βέλη πιπάλλων Ἄρη', '[ἐνα λυτρωτή του παλατιού] ο οποίος κράδαινε (πιπάλλων) στα χέρια του ἐνα Σκυθικό τόξο (Σκύθην Ἄρη), το οποίο τεντωμένο (παλίντονον) έριχνε (ἰέντα) την ώρα της μάχης (ἐν ἔργῳ) βέλη'.
 - (ii) επίσης πρόβλημα εμφανίζει η επανάληψη της προθέσεως 'ἐν = ἐν χεροῖν, ἐν ἔργῳ'. Εδώ υπάρχει η διόρθωση του Bothe του 'ἐν ἔργῳ' σε 'ἐναργῶς'.
 - (iii) η λ. 'παλίντον' ελέγχεται ως προς την αξιοπιστία της με το πλέον πιθανό, έτσι όπως εμφανίζεται στον 'Μ', να πρόκειται περί γλωσσήματος – ερμηνεύματος. Ίσως κάποιος αντιγραφέας να θέλησε έτσι να σκιαγραφήσει την εικόνα του Σκυθικού τόξου, την οποία έχουμε από περιγραφή του Αγάθωνα (Απ.4,3-6), όπου φαίνεται να μοιάζει με το γράμμα S. Καλείται 'παλίντονον', γιατί τεντώνεται και από τις δυο πλευρές του, όπως κι αν το κρατήσει κανείς.
 - (iv) η λ. 'βέλη' βρίσκεται εδώ καταχρηστικώς αντί της λ. 'τόξα', διότι αυτά είναι 'παλίντονα'.
- 164-204** Στους στχχ. αυτούς έχουμε το πρώτο στάδιο για την αναγνώριση των δυο αδελφών· ο Ορέστης έχει αφήσει μια πλεξίδα από τα μαλλιά του πάνω στον τάφο του πατέρα του, και η Ηλέκτρα, όταν την βρίσκει, θεωρεί πως λόγω της υφής της και του χρωματισμού της ανήκει στον εδώ και καιρό εξόριστο αδελφό της, ο οποίος όμως τώρα είναι κρυμμένος και παρακολουθεί την συγκεκριμένη 'άγνωστη', όπως πιστεύει, μαζί με τις γυναίκες συνοδούς της. Ακολουθούν άλλο ένα προστάδιο αναγνωρισμού στους στχχ. 205-211, το οποίο στηρίζεται στα ίχνη των βημάτων, και τέλος έρχεται η τελική αναγνώριση στους στχχ. 212-245, όπου εμφανίζονται ο ένας ενώπιον του άλλου. Η τεχνική των κομμένων που χρησιμοποιεί ο Αισχύλος στο πρώτο αυτό στάδιο αναγνωρισμού, είναι επινόηση του Στησίχορου, όπως μας πληροφορεί ένα απόσπασμα για τον Στησίχορο 'φων[...]. Αἰσχύλο[ς μὲν γὰρ /'Ορέστ<ε>[ια]ν ποιήσα[ς] / .ιαν [']Α]γαμέμνον[α / Χ]οηφ[όρ]ους Εὐμεν[ίδας] / ...[...]. τὸν ἀναγ[νωρισ/μὸ]ν διὰ τοῦ βοστρύχου / Στ]ησιχόρῳ γάρ ἐστιν. Απ. 40,7-13'
- 168.** Εδώ ξεκινά η πρώτη σκηνή της 'αναγνωρίσεως' του 'Ορ.' με την 'Ηλ.' μέχρι τον στχ. 204. Ως πρώτο στοιχείο αναγνωρίσεως λειτουργεί η 'πλεξίδα' από μαλλιά που παρατηρεί η 'Ηλ.' πάνω στον τάφο του πατέρα της, και η ομοιότητα στο χρώμα και στην υφή των μαλλιών την κάνει να πιστέψει πως τα εναπόθεσε εκεί ο 'Ορ.', αφού κανείς άλλος μέσα στην πόλη δεν τρέφει αισθήματα συμπάθειας για τον νεκρό πατέρα της.
- 169.** «βαθυζώνου κόρης»: 'βαθύζωνος' ονομάζεται η 'κόρη' εκείνη στην οποία η ζώνη στην μέση της χάνεται, δεν διακρίνεται εύκολα, διότι όντας αυτή με ιδιαίτερος λεπτή μέση οι πτυχές από τον μανδύα που φοράει καλύπτουν την ζώνη της. Αντιθέτως σε μία γυναίκα με μεγάλη περιφέρεια μέσης, η ζώνη θα φαίνεται, διότι ο μανδύας της δεν θα έχει περιθώρια να καλύψει την ζώνη. Αυτή η παρατήρηση δείχνει πως ίσως να πρόκειται για νεαρή κοπέλα.
- 171.** Η ενόχληση του 'Χο.' από το γεγονός ότι μια νεότερη στην ηλικία γυναίκα θα είναι εκείνη που θα την ενημερώσει, είναι απολύτως δικαιολογημένη, αφού στην Ελληνική τραγωδία πάντοτε οι μεγαλύτεροι στην ηλικία είναι εκείνοι που 'γνωρίζουν' και κατέχουν την 'γνώση' γενικώς.
- 172.** «οὐκ ἔστιν ὅστις»: η έκφραση αυτή δεν αποτελεί πρόταση, αλλά ισούται με το 'οὐδείς'. «κείραιτό νιν»: 'δεν είναι δυνατόν να την κόψει'. Η δυνητική ευκτική μετά από την έκφραση 'οὐκ ἔστιν ὅστις' αποβάλλει το δυνητικό μόριο 'ἄν' κατά κανόνα στην ποίηση (Goodwin, §241· Kühner, σελ.1127,2).
- 173.** «έχθροι»: υπονοώντας φυσικά την 'Κλ.'

174. «ιδεῖν»: απαρέμφατο επιρρηματικό της αναφοράς.
176. Η 'Ηλ.' συντάσσει τον λόγο της εδώ με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, όπως στον στχ. 174, '<ὅδε βόστρυχος> κάρτα προσφερέης <ἐστί> ἡμῖν αὐτοῖσι ἰδεῖν'. «αὐτοῖσι ἡμῖν»: Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι η 'Ηλ.' δεν λέει ότι *‘αυτή η πλεξίδα είναι όμοια με τις δικές μου’*, αλλά ότι *‘αυτή η πλεξίδα είναι όμοια με εμένα την ίδιαν’*, αφήνοντας φυσικά τα μαλλιά της να εννοηθούν. Περίεργο εν πρώτοις φαίνεται πως ενώ μιλάει για τον εαυτό της, χρησιμοποιεί πληθυντικό αριθμό, και το πιο περίεργο είναι πως στην αυτοπαθή αντωνυμία χρησιμοποιεί το αρσενικό γένος αντί του θηλυκού 'αὐταῖς ἡμῖν'. Για το θέμα αυτό ο Kühner σημειώνει στο συντακτικό του τα εξής: 'Όταν πρέπει να δοθεί έμφαση στην προσωπικότητα του ομιλούντος, τότε ακόμη κι αν πρόκειται για πρόσωπο θηλυκού γένους, οι προσδιορισμοί τίθενται το αρσενικό γένος. Και δίνει ένα παράδειγμα από τον Ξενοφώντα, όπου ο Αρίσταρχος αναφερόμενος στο ολιγαρχικό πραξικόπημα στην Αθήνα στο τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου, και στην διαφυγή πολλών τότε στον Πειραιά για να γλυτώσουν τις συνέπειες, λέει ότι «πολλῶν φυγόντων εἰς τὸν Πειραιᾶ, συνελήλυθασι ὥς ἐμὲ καταλελειμμένοι ἀδελφαί τε καὶ ἀδελφιδαὶ καὶ ἀνεψιαί τοσαῦται ὥστ' εἶναι ἐν τῇ οἰκίᾳ τέτταρας καὶ δέκα τοὺς ἐλευθέρους, Ξεν. Ἀπομ.2,7,2», χρησιμοποιώντας το αρσενικό γένος αντί του θηλυκού 'τὰς ἐλευθέρας'. Και ο Kühner συνεχίζει σημειώνοντας πως: «Οὗτος φαίνεται νὰ ἦναι ὁ λόγος, δι' ὃν καὶ οἱ τραγικοὶ ἐκφέρουσι τὸν προστιθέμενον ἐπιθετ. προσδιορισμόν, ἐπίθετον δηλ. ἢ συνήθως μετοχὴν, κατ' ἄρσενικ. πληθυντικόν, ὅταν γυνὴ μία ὁμιλῇ περὶ ἑαυτῆς κατὰ πληθυντικόν, καὶ λοιπὸν ἐν τῷ πρώτῳ μόνον προσώπῳ. Ἐν τῇ ἀφηρημένῃ ὁμως ἐννοίᾳ τῆς πληθύος ἀπόλλυται ἡ διαφορὰ τοῦ γένους, καὶ οὕτως τίθεται τὸ ἄρσενικόν, ὥς ἡ καθόλου δήλωσις τῆς προσωπικότητος, ἀντὶ τοῦ θηλυκοῦ, σελ.84,2», και φέρνει ως παράδειγμα μια περικοπή από την 'Αντιγόνη', όπου μιλώντας η ίδια λέει: 'παθόντες ἄν ξυγγυνοῖμεν ἡμαρτηκότες, Σοφ. Ἀντ.926', αντί φυσικά όπως θα περίμενε κανείς «παθοῦσαι ἄν ξυγγυνοῖμεν ἡμαρτηκυῖαι».
181. «οὐχ ἥσσον»: i.e. 'μᾶλλον'. «εὐδάκρυτα»: κατηγορούμενο του αποτελέσματος στο 'τάδε', 'λέγεις ταῦτα ὥστε μᾶλλον εὐδάκρυτα εἶναι'. «λέγεις τάδε»: *‘ερμηνεύεις αυτά’*, δηλ. 'την παρουσία της κομμένης πλεξίδας'.
- 183/4. «κλυδώνιον/χολῆς»: *‘ένα κύμα χολῆς’*. Είναι συζητήσιμο αν εδώ ο Αισχ. χρησιμοποιεί την λ. 'χολή' μεταφορικά, ως *‘πίκρα’*, δηλ. *‘χτύπησε την καρδιά μου ένα κύμα πίκρας, στενοχώριας’*, ή αν χρησιμοποιεί την λ. αυτήν κυριολεκτικά, δηλ. ως μία ιατρική διαπίστωση, *‘ένα κύμα χολῆς έφτασε στην καρδιά μου’*.
- 185/6. «δίψιοι.../σταγόνες»: *‘δάκρυα που όντας τόσο πολλά, με κάνουν να διψῶ’*. Το επίθ. 'δίψιος' εδώ όχι με την σημασία *‘εκείνος που διψᾷ’*, αλλά *‘εκείνος που προκαλεί την δίψα, η αιτία της δίψας’*. Πάλι κι εδώ φαίνονται κάποια στοιχεία τόσο για μεταφορική χρήση της γλώσσας, όσο όμως και για υπαινιγμούς ιατρικών γνώσεων. Η σύσταση του ανθρώπινου οργανισμού από υγρά ήταν γνωστή στον Ιπποκράτη 'Τέσσαρα έόντα τό τε αἷμα καὶ ἡ χολὴ καὶ τὸ φλέγμα καὶ ὁ ὕδρωψ, Ἰππ. De Sem.38,19', και προφανώς πως η απώλεια υγρών δημιουργεί την δίψα. «μοι»: δοτική ηθική. Πρόκειται για την δοτική εκείνη που δείχνει το πρόσωπο που επηρεάζεται από μία ενέργεια, χωρίς όμως να υπάρχει έκδηλη σκοπιμότητα, και αυτή είναι η διαφορά της 'ηθικής' από την 'χαριστική' ή 'αντιχαριστική'. «πλημυρίδος»: γενική διαιρετική στην λ. 'σταγόνες'. «ιδούση»: με εξάρτηση από το 'μοι'.
187. «πῶς γὰρ ἐλπίσω»: *‘πώς να υποθέσω’* ερωτηματική πρόταση με Υποτακτική που εκφράζει απορία. Η ομοιότητα της πλεξίδας αυτής με τα δικά της μαλλιά, και φυσικά και με τα μαλλιά του Ορέστη, είναι τόσο μεγάλη, ώστε της είναι αδύνατον να υποθέσει ότι αυτή ανήκει σε κάποιον από τους πολίτες.
189. «νιν»: i.e. 'φόβην'
- 190/1. Η σειρά των λλ. *‘ἐμὴ μήτηρ, πεπαμένη φρόνιμα δύσθεον παισὶ οὐδαμῶς ἐπώνυμον’* *‘δηλ. η μητέρα μου, η οποία έχει αποκτήσει μία ψυχική άθεη διάθεση απέναντι στα παιδιά της, η οποία (διάθεση) δεν είναι καθόλου σύμφωνη με την ονομασία της’*, δηλ. με την ονομασία της ως 'μητέρας'.
192. «ὅπως...αἰνέσω»: υπάρχουν δυο κατηγορίες προτάσεων με τον 'ὅπως': (i) στην πρώτη υπάγονται οι προτάσεις με 'ὅπως + Μέλλοντα Ὀριστικῆς'. (ii) στην δεύτερη κατηγορία υπάγονται οι προτάσεις με τον 'ὅπως + Υποτακτική'. (i) Οι προτάσεις της πρώτης κατηγορίας είναι τελικές, αλλά 'ουσιαστικές',

δηλ. μεταφράζονται απλά και μόνο με τον ν.ε. 'να+ρήμα', π.χ. 'καὶ οἱ μὲν... ἔπρασσον ὅπως τις βοήθεια ἦξει, Θουκ.3,4,6,1 και εκείνοι...φρόντιζαν να έρθει μία βοήθεια'. (ii) Οι προτάσεις της δεύτερης κατηγορίας χωρίζονται σε δυο υποομάδες: (iia) ο 'ὅπως' αντικαθιστά τον 'ἵνα+Υποτ.' και οι προτάσεις είναι επιρρηματικές τελικές και μεταφράζονται με τον ν.ε. 'για να+ρήμα', π.χ. 'ὕμεις, ὅπως διδῶσι δίκην οἱ ἀντιδικοῦντες, τούτου ἕνεκα καὶ δικασταὶ ἐγένεσθε καὶ ἐκλήθητε, Ἀντ.1,23 εσείς, για να κρίνονται στα δικαστήρια αυτοί που αντιδicoύν, γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο και γίνετε δικαστές, αλλά και ονομαστήκατε'. (iib) ο 'ὅπως' εξαρτάται από ρήματα που δηλώνουν 'γνώση' ή 'άγνοια' και εισάγει πλάγιες ερωτήσεις, δηλ. 'οἶδα/γιγνώσκω ὅπως +Υποκτική = γνωρίζω/ξέρω πώς/με ποιο τρόπο να+ρήμα'. Σε κάποιες περιπτώσεις στην θέση των γνωστικών ρρ. χρησιμοποιείται το ρ. 'ἔχω + ὅπως + Υποτακτική' με την ν.ε. ερμηνεία 'δεν γνωρίζω πώς να +ρήμα'. Αυτή ακριβώς η σύνταξη απαντά εδώ στον στχ. 192, όπου όμως το ρ. 'ἔχω', που εξαρτά την πρόταση του 'ὅπως', παραλείπεται για να δείξει την ψυχολογική ταραχή στην οποίαν βρίσκεται η 'Ηλ.': «ἐγὼ δ' ὅπως μὲν ἄντικρυς τὰδ' αἰνέσω = ἐγὼ ὁμως <δεν γνωρίζω> πώς (με ποιο τρόπο) να αποδεχθῶ ανεπιφύλακτα αὐτά εδώ», θέλοντας έτσι να εκφράσει τον λογικό δισταγμό της απέναντι στο ενδεχόμενο η συγκεκριμένη πλεξίδα να είναι ὄντως του 'Ορ.'

193. «εἶναι»: επεξηγηματικό απαρέμφοτο. «τόδ' ἀγλᾶϊσμα»: αιτιατική, υποκ. στο απαρέμφοτο. «μοι»: δοτική ηθική.
195. «εἶθε εἶχε»: με ενν. υποκ. 'ή φόβη αὕτη'. Όταν πρόκειται να εκφραστεί μία ευχή για το παρόν και μέλλον, η οποία όμως είναι βέβαιο πως δεν πρόκειται να πραγματοποιηθεί, τότε έχουμε την σύνταξη του 'εἶθε+Ὀριστική Ἱστορικοῦ Χρόνου' χωρίς όμως τον δυνητικό 'ἄν' (Kühner, σελ.228,Σημ.4). «δίκην»: αιτιατική επιρρ. που δηλώνει τρόπο και συντάσσεται με γενική.
196. «ὅπως...μὴ 'κινυσσόμενη»: εδώ απαντά η περίπτωση του 'ὅπως' που υποκαθιστά τον 'ἵνα' σε κανονική επιρρηματική τελική πρόταση. Όμως εδώ δεν συντάσσεται με 'Υποτακτική', γιατί ο σκοπός πρέπει να δηλωθεί, να εκφραστεί ως μη αναμενόμενος να τελεσθεί, δηλ. ως 'ἀντίθετος της ισχύουσας ή αναμενόμενης πραγματικότητας' (Kühner, σελ.1092,7). Ο ρ. τύπος 'κινυσσόμενη' είναι παρατατικός του υποθετικού ενεστώτα 'κινύσομαι'.
197. «ἀλλ'»: εισάγει αντιθετικά μία ακόμη τελική επιρρ. πρόταση ὅμοια με την προηγούμενη 'ἀλλ' <ὅπως> εὖ σαφ' ἦναι', 'ἀλλὰ για να με παρότρυνε με απόλυτη ακρίβεια'. Υποκ. του 'ἦναι > αἰνέω' ενν. 'πλόκος'. «σάφ' ἦναι»: το 'σάφ' είναι επίρρημα στην θέση του πιο γνωστού 'σαφῶς'. Η συγκ. γραφή είναι διόρθωση του L.Kayser της γραφής 'σαφηνῇ' του 'Μ'. Υπάρχει η γραφή 'σάφ' ἦν ἡ' του Wellauer, που δίνει την ερμηνεία 'για να ήταν απόλυτα σαφές, ώστε να μη πετάξω...'. Επίσης υπάρχει και η ανάγνωση 'εὖ 'σαφήνει' του Paley με την ερμηνεία 'για να επεξηγούσε με απόλυτη ακρίβεια', όπου ο ρ. τύπος 'σαφήνει' είναι ο Παρατατικός του 'σαφηνέω'.
199. «ἡ...εἶχε»: τρίτη κατά σειράν τελική πρόταση ὅμοια με τις δυο προηγούμενες, εισαγόμενη με τον ενν. 'ὅπως+Ὀριστ. Ἱστ.Χρ.'. «ξυγγενῆς ὦν»: ενν. 'ὁ πλόκος'. Το επίθ. με μεταφορική σημασία. «εἶχε συμπενεθεῖν»: υποκ. του ρ. η ενν. ονομ. 'πλόκος', 'ἔχω+Ἀπρμφ. = μπορώ, δύναμαι'.
200. «ἄγαλμα...τιμὴν»: δυο αιτιατικές επιρρ. του τρόπου. Θα μπορούσε φυσικά τουλάχιστον το 'ἄγαλμα' να εκληφθεῖ και ως ονομαστική, δεδομένου ότι στην λ. 'τιμὴν' υπάρχει η διόρθωση του Portus σε 'τιμή'. Όμως αν το 'ἄγαλμα' εκληφθεῖ ως ονομαστική, και γίνει επίσης δεκτή η διόρθωση του Portus, τότε ο στχ. 200 μετατρέπεται σε μία απλή πληροφορία χάνοντας έτσι την επιρρηματικότητά του.
202. «ναυτίλων δίκην»: η αιτιατική 'δίκην' ὅπως στον στχ. 195
- 203/4. Το νόημα: 'αν είναι γραφτό να σωθῶ, τότε ακόμη κι ένα τόσο μικρό και ασήμαντο δείγμα, ὅπως αὐτή εδώ η πλεξίδα, μπορεί να φέρει μεγάλα και θετικά αποτελέσματα'. «πυθμήν»: εδώ 'ο κορμός δέντρου', 'καὶ τὰ μὲν οὖν παρὰ πυθμέν' ἐλαίης ἄθροα θῆκαν, Ὅδ.ν,122'
- 205-211 Στους στχχ. αυτούς ακολουθεῖ το δεύτερο στάδιο αναγνωρισμοῦ των δυο αδελφών· Η 'Ηλ.' παρατηρεῖ πως εκεί κοντά στο τάφο υπάρχουν ἴχνη από πατήματα, και βάζοντας πάνω σ' αὐτά τα δικά της πόδια, διαπιστώνει πως ταιριάζουν απόλυτα. Απ' αὐτό το στοιχείο συμπεραίνει πως πρέπει να είναι του αδελφοῦ της. Μεγάλη ἦταν η διαμάχη που ξέσπασε στις αρχές του εικοστοῦ αἰώνα ανάμεσα στους σχολιαστές

όσον αφορά την γνησιότητα της δεύτερης αυτής σκηνής· Fraenkel, Schütz και Böhme εξοβέλισαν τους στχ. 205-211, μία θέση που αμφισβητήθηκε ιδιαίτερα από τον Lloyd-Jones.

- 205/6.** «**στίβοι.../ποδῶν**»: ίσως η γενική να ήταν αχρείαστη, αφού η λ. 'στίβος' σημαίνει το αποτύπωμα του βαδίσματος. «**ὅμοιοι...ἐμφερεῖς**»: δυο επίθετα με την ίδια σημασία, τα οποία συντάσσονται με την δοτική 'τοῖς ἑμοῖσιν'.
- 207.** ο στχ. ὄντας σκοπίμως στον δυϊκό αριθμό πρέπει στην ν.ε. απόδοση να φανεί η έννοια της δυάδας, στον κανονικό πληθυντικό αριθμό: 'καὶ γὰρ δύο' εἰσὶ αἶδε περιγραφαὶ ποδῶν'. Ο στχ. μετρικά στις συλλ. 'ρί-γρα-' έχει το 'ι' βραχύ παρά το γεγονός ότι ακολουθούν δυο σύμφωνα, διότι το πρώτο είναι άφωνο και το δεύτερο υγρό (position debilis). «**δύ**»: το αριθμητικό 'δύ<ο>' δεν δηλώνει το αριθμητικό σύνολο των 'ποδιῶν', αφού αυτό το δηλώνει ο δυϊκός αριθμός, αλλά την διαφορετικότητα αυτών των δυο, 'δυο ξεχωριστά είναι αυτά εδώ τα δυο περιγράμματα των δυο ποδιῶν', δηλ. ότι 'αυτά τα δυο περιγράμματα των δυο ποδιῶν, ανήκουν σε διαφορετικά άτομα'. Στην ουσία αυτήν την στιγμή δίπλα στο τάφο του 'Αγ.' υπάρχουν τρία αποτυπώματα βημάτων από τρεις διαφορετικούς ανθρώπους· το ένα ζεύγος ανήκει στην ίδιαν, και τα άλλα δυο σε δυο διαφορετικά άτομα.
- 208.** «**αὐτοῦ τ' ἐκείνου**»: 'αυτοῦ ἐδῶ του συγκεκριμένου ανθρώπου', δηλ. 'του ανθρώπου εκείνου για στον οποίον λέω ότι ανήκει η πλεξίδα αυτή ἐδῶ, δηλ. του Ορέστη'. Η 'Ηλ.' κρατώντας ζωντανή την υπόθεση που έχει ήδη κάνει μέχρι στιγμής όσον αφορά την πλεξίδα που βρήκε πάνω στο τάφο του 'Αγ.', πως δηλ. πρέπει να είναι του 'Ορ.', συνεχίζει ενισχύοντας αυτήν την υπόθεση αυτή λέγοντας ότι ένα εκ των δυο αυτών αποτυπωμάτων πρέπει να είναι να ανήκει στον Ορέστη. Η αιτιολόγησή της ακολουθεί.
- 209.** «**πτέρναι τενόντων θ' ὑπογραφαί**»: δυο είναι τα στοιχεία εκείνα που την ωθούν να συμπεράνει πως το ένα ζεύγος αποτυπωμάτων ανήκει στον 'Ορ.'· πρώτον οι διαστάσεις που έχουν αποτυπωθεί στο έδαφος από τις φτέρνες του άγνωστου αυτού επισκέπτη στο τάφο του πατέρα της· δεύτερον το αποτύπωμα εσοχής που έχουν αφήσει στο χώμα οι δυο αχίλλειοι τένοντες του ίδιου ατόμου. Η λεπτομέρεια αυτή ἐδῶ την οποίαν επικαλείται η 'Ηλ.', έχει να κάνει με την διαμόρφωση του συγκεκριμένου τένοντα, ο οποίος δεν είναι όμοιος σε όλους, αλλά σε άλλους αφήνει στο έδαφος περισσότερο οξύ και γωνιακό αποτύπωμα, και σε άλλους πιο πολύ κοίλο. Και δεν πρέπει να λησμονεί κανείς ότι άνδρες και γυναίκες φορούν 'σανδάλια', τα οποία αφήνουν στο μαλακό χώμα αποτυπώματα όχι μόνο των βημάτων, αλλά και των περιγραμμάτων των τενόντων. «**μετρούμεναι**»: δεν μας πληροφορεί πώς έγινε αυτή η μέτρηση. Δύο είναι οι προφανείς τρόποι, ή μετρώντας βάζοντας το πόδι της, ή μετρώντας με τα μάτια της.
- 212/3.** «**τὰ λοιπά.../...τυγχάνειν καλῶς**»: **(Α)** όσον αφορά την σύνταξη: μια αιτιατική πτώση με τρεις διαφορετικές συντακτικές θέσεις, και φυσικά με τρεις διαφορετικές μεταφράσεις: (i) να είναι το υποκείμενο στο 'τυγχάνειν' 'να εύχεσαι τα υπόλοιπα να έχουν μια ευτυχή κατάληξη', (ii) να είναι το αντικείμενο στο 'τυγχάνειν' με υποκείμενο στο απαρέμφατο να ενν. μέσω ταυτοπροσωπίας η 'Ηλ.' 'να εύχεσαι να κάνεις τα υπόλοιπα σωστά'. (iii) να έχει επιρρ. σημασία και να σημαίνει 'στο μέλλον' 'να εύχεσαι από δω και πέρα να έχεις επιτυχίες'. **(Β)** όσον αφορά την διάταξη των στχ.: Το γεγονός ότι ο 'Ορ.' ξεκινά την ομιλία του με το ρ. 'εὔχου', αυτό δείχνει πως λογικά πρέπει να αναφέρεται σε κάποιες επιθυμίες, 'ευχές', με τις οποίες θα πρέπει να είχε τελειώσει η 'Ηλ.' το δικό της λόγο στον στχ. 211. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίον οι στχ. 201-204 μεταφέρονται από πολλούς εκδότες μετά τον 210 ούτως, ώστε όταν ο 'Ορ.' ξεκινά λέγοντας 'εὔχου τα λοιπά... τυγχάνειν καλῶς', να συνδέονται τα λόγια του αυτά με της 'Ηλ.' 'εἰ δὲ χρή τυχεῖν... πυθμήν' (Butler).
- 214.** ο στχ. αυτός της 'Ηλ.' στην ουσία είναι η συνέχεια του στχ. με τον οποίον τελείωσε την ομιλία της (πάρεστι...καταφθορά). Η πρόταση με τον 'ἐπεὶ' είναι η ανάμειξη μιας τυπικά αιτιολογίας με μία προσταγή, η οποία λογικά ανήκει σε κύρια πρόταση. Η ανάμειξη αιτιολογίας με προσταγή είναι μία υφολογική τεχνική που ακολουθούν οι Έλληνες τραγικοί, όπως ο Σοφοκλής στον 'Οιδ. Τύρ.', όπου έχοντας καθυβρίσει με μεγάλες προσβολές τον μάντη Τειρεσία του λέει: 'Ἐπεὶ, φέρ' εἰπέ, ποῦ σὺ μάντις εἶ σαφής;', μια πρόταση που συνδυάζει την αιτιολογία μαζί με την προσταγή σε μία ευθεία ερώτηση.
- 215.** «**εἰς ὄψιν...ὥνπερ ἐξήνχου**»: η γενική 'ὥνπερ' βρίσκεται σε ἑλξη του αναφορικού. Άγνωστο όμως είναι αν η γενική 'ὥνπερ' δημιουργεί ἑλξη με αναφορικό αρσενικού ή ουδετέρου γένους, διότι δυο είναι τα

ενδεχόμενα: (i) 'ἤκεις εἰς ὄψιν τούτων οὐς ἐξηύχου...', (ii) 'ἤκεις εἰς ὄψιν τούτων ἃ ἐξηύχου...'. Και τα δυο γένη είναι εξ ίσου πιθανά, όμως η απάντηση που δίνει η 'Ηλ.' στον στχ. 216 με την ανωνυμία 'τίνα' δείχνει ότι το αρσενικό γένος είναι το πιθανότερο, 'έφτασες στο σημείο να δεις εκείνους που ευχόσουν...', αντί για 'έφτασες στο σημείο να δεις αυτά ακριβώς που ευχόσουν...'.

217. «πολλά»: αιτιατική επιρρ. που εκφράζει συχνότητα, 'καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἀθηναίους πολλὰ ἡμᾶς ἤδη τοῖς ἁμαρτήμασιν αὐτῶν μᾶλλον ἢ τῇ ἅφ' ὑμῶν τιμωρία περιγεγενημένους, Θουκ.1,69,5 και απέναντι στους Αθηναίους πολλές φορές εμείς μέχρι τώρα πιο πολύ εξ αιτίας των σφαλμάτων εκείνων έχουμε σωθεί, παρά εξ αιτίας της δικής σας βοήθειας'.
221. Το πνεύμα του 'Ορ.': 'ὅ,τι συμφέροντα ἔχεις ἐσὺ, τα ἴδια ἔχω κι ἐγώ, ἀρα ἀν ἐγὼ τῶρα στήνω ἐνέδρα εἰς βάρος σου, τότε στήνω ἐνέδρα ἐναντίον τοῦ εαυτοῦ μου, πράγμα ἀδύνατον'.
222. «ἀλλ'»: με τον συγκεκριμένο αντιθετικό σύνδεσμο η 'Ηλ.' συμφωνεί πως δεν είναι δυνατόν ο 'ξένος' που έχει απέναντί της να στήνει ραδιουργίες ἐναντίον τοῦ εαυτοῦ του, ἀλλὰ ὅμως μπορεί να ραδιουργεί ἔτσι, ὥστε να γελοιοποιηθεῖ ἡ ἴδια.
224. «ταδ' ἐγὼ σε προυννέπω»: αὐτὴ εἶναι ἡ γραφὴ τοῦ 'Μ', ἡ ὁποία δίνει τὸν στχ. 'ὥς ὄντ' Ὁρέστην τάδ' ἐγὼ σε προυννέπω' με λανθασμένο ιαμβικό τρίμετρο (— —U— —UU— U—U—), ὅπου μόνο τὸ πρῶτο καὶ τρίτο ιαμβικό μέτρο εἶναι σωστά, ἐνῶ τὸ δεύτερο εἶναι ἐλλιπές. Τρεῖς εἶναι οἱ διορθώσεις που προτείνονται στο συγκεκριμένο σημεῖο τοῦ στχ.: (i) 'ὥς ὄντ' Ὁρέστην τάδε λέγω σε προυννέπειν;' (— —U— —UU U— U—U—), 'να λέω ἐγὼ ὅτι ἐσὺ ἀνακοινῶνεις αὐτὰ ἐδὼ σαν να εἶσαι ὁ Ὁρέστης;'. Αὐτὴ εἶναι ἡ διόρθωση τοῦ Weil, τὴν ὁποῖαν ἔχει ἀποδεχθεῖ στὴν ἐκδόσή του Wecklein. (ii) 'ὥς ὄντ' Ὁρέστην τάδε σ' ἐγὼ προσεννέπω; (— —U— —UU U— U—U—), 'να σε προσφωνήσω ἐγὼ σύμφωνα μ' αὐτὰ ἐδὼ σαν να εἶσαι ὁ Ὁρέστης;' (— —U— —UU U— U—U—), ὅπου ἡ αιτιατικὴ 'τάδε' ἔχει επιρρ. σημασία ἀναφοράς 'ὅσον ἀφορᾷ αὐτὰ ἐδὼ τα ευρήματα, δηλ. τὴν πλεξίδα καὶ τὰ ἰχνη βημάτων'. Αὐτὴ εἶναι ἡ διόρθωση τοῦ Arnaldus. (iii) 'ὥς ὄντ' Ὁρέστην γάρ σ' ἐγὼ προσεννέπω; (— —U— — —U— U—U—), 'δηλ. ἐγὼ τῶρα να σε προσφωνήσω σαν να εἶσαι ὁ Ὁρέστης;'. Αὐτὴ εἶναι ἡ διόρθωση που πρότεινε ὁ Hermann· εἶναι ἡ καλύτερη ἀπ' ὅλες διότι ἀποφεύγει τὴν ἀνάλυση τοῦ πρῶτου μακροῦ σε δυο βραχείες συλλ. στο δεύτερο ιαμβικό μέτρο, ἀλλὰ καὶ τὴν χρῆση τῆς ἀκομψῆς ὄντως αιτιατικῆς τῆς ἀναφοράς. Αὐτὴν ἔχει δεχθεῖ καὶ ὁ Page στὴν δική του Οξφορδιανή ἐκδοση, καὶ αὐτὴν ἀκολουθεῖ ἡ συγκεκριμένη παρουσίαση.
- 225-230 Στὴν διάταξη καὶ σειρά τῶν σττχ. 227-230 ὅπως τὴν δίνει ὁ 'Μ' παρουσιάζει μιὰ διαταραχὴ, τὴν ὁποῖαν οἱ ἐκδότες ἔχουν ἀποκαταστήσει πάντοτε ὑποθετικά με βάση τὴν σύνταξη, τὴν δομὴ ἀλλὰ καὶ τὸ νόημα τῶν σττχ. αὐτῶν. Ἡ διάταξη ὅπως παραδίδεται ἀπὸ τὸν 'Μ' εἶναι ἡ ἐξῆς:

αὐτὸν μὲν οὖν ὁρῶσα δυσμαθεῖς ἐμέ·	225
κουρὰν δ' ἰδοῦσα τήνδε κηδείου τριχὸς	226
ἀνεπτέρωθης κάδοκες ὁρᾶν ἐμέ	227
ἰχνοσκοποῦσά τ' ἐν στίβοισι τοῖς ἐμοῖς	228
σαυτῆς ἀδελφοῦ σύμμετρον τῷ σῶ κάρα	229
σκέπαι, τομῇ προσθεῖσα βόστρυχον τριχός,	230

Στους σττχ. αὐτοὺς ὁ 'Ορ.' προσπαθεῖ να πείσει τὴν 'Ηλ.' ὅτι εἶναι ὁ ἕως πρὶν λίγο ἐξόριστος ἀδελφός της, ὁ ὁποῖος τῶρα ἐπέστρεψε γιὰ να ἐκδικηθεῖ τὴν δολοφονία τοῦ πατέρα τους. Ὅμως, ὅπως παραδέχεται καὶ ὁ ἴδιος στὸν στχ. 225, ἡ ὄψη τοῦ ἔχει ἀλλάξει μέσα στα χρόνια τῆς ἐξορίας τοῦ καὶ εἶναι πολὺ δύσκολο ἡ εἰκόνα τοῦ προσώπου τοῦ να τὴν πείσει ὅτι ἀπέναντί της ἔχει τὸν χαμένο ἀδελφό της. Γι' αὐτὸ στους σττχ. 226-230 τῆς προσφέρει κάποιες μεθόδους με τὶς ὁποῖες ἐκεῖνη θα ἐπιβεβαιώσῃ τὴν ταυτότητά τοῦ καὶ θα πειστεῖ ὅτι εἶναι ὁ 'Ορ.'. Στους σττχ. αὐτοὺς τὴν καλεῖ να ἐκμεταλλευτεῖ δυο πειστήρια: πρῶτον τὴν κομμένη πλεξίδα ἀπὸ τὰ μαλλιά τοῦ (226), καὶ δεύτερον τὰ ἰχνη τῶν βημάτων τοῦ (228). Μέχρι ἐδὼ δεν ὑπάρχει κανένα ἀπολύτως πρόβλημα καὶ ὅλα φαίνονται λογικά. Ὅμως ἡ διάταξη καὶ ἡ σειρά με τὴν ὁποῖαν συντάσσει καὶ ξεδιπλώνει αὐτὰ τὰ δυο ἐπιχειρήματα, δημιουργεῖ μεγάλα ἐρωτηματικά ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητά της.

Ο στχ. 225 φαίνεται ότι βρίσκεται στην σωστή θέση. Είναι λογικό να ξεκινά ο 'Ορ.' με την δυσκολία που θα συναντήσει η 'Ηλ.', αν επιμένει στην αναγνώρισή του με βάση την εικόνα του προσώπου του.

Ο στχ. 226 επίσης φαίνεται ότι βρίσκεται στην σωστή θέση· είναι λογικό να ξεκινά με πρώτο αποδεικτικό στοιχείο της ταυτότητάς του την πλεξίδα απ' τα μαλλιά του, αφού αυτήν βρήκε πρώτη η 'Ηλ.'

Ο στχ. 227 βρίσκεται σε λάθος θέση, διότι εμφανίζει δυο συνέπειες που θα υπάρξουν στην 'Ηλ.', αν χρησιμοποιήσει ως αποδεικτικό υλικό της ταυτότητάς του την πλεξίδα του, που είναι 'η αναπτέρωση της ελπίδας της' (ἀνεπτέρωθης) και 'η εντύπωσή της πως βλέπει τον αδελφό της' (ἐδόκει ὄραν ἐμέ). Όμως όταν στον επόμενο στχ. 228 ακολουθεί το δεύτερο αποδεικτικό υλικό, 'τα ίχνη των βημάτων του' (228), αυτό μένει γυμνό χωρίς καμία τέτοιου είδους λογική συνέπεια. Είναι δηλ. σαν να θέλει να πει πως μόνο η 'πλεξίδα' των μαλλιών του θα την πείσει, κι όχι τόσο τα 'ίχνη των βημάτων του', πράγμα που είναι λάθος, γιατί τα δυο αυτά αποδεικτικά στοιχεία αλληλοσυμπληρώνονται.

Ο στχ. 228 βρίσκεται σε λάθος θέση για δύο λόγους: πρώτον, ο στχ. 228 εμφανίζει ένα επόμενο αποδεικτικό υλικό προς χρήσιν, ενώ ο στχ. 227 έδωσε ένα τόσο λογικό συμπέρασμα από την χρησιμοποίηση ενός ως αποδεικτικού υλικού της 'πλεξίδας', σαν να μην υπήρχε άλλο. Δεύτερον, η παρουσία του 'τ' μετά την μτχ. 'ίχνοσκοπούσα' κατ' ανάγκην πρέπει πλέον να συνδέει την μτχ. αυτήν με μία προηγούμενη, και η μόνη τέτοια είναι η μτχ. 'ὀρώσα' (225). Αν λοιπόν ο στχ. παραμένει στην θέση αυτή, τότε θα βρίσκεται και λογικά και συντακτικά πολύ μακριά.

Οι στχ. 229-230 πάνε μαζί, όχι όμως αυτήν την σειρά, αλλά ο 230 να προηγείται του 229, διότι δεν είναι δυνατόν πρώτα να τίθεται το περιεχόμενο της 'σκέψεως' και κατόπιν να ακολουθεί η προστακτική 'σκέψαι'· αντιθέτως πρέπει να προηγείται η προστακτική και κατόπιν να ακολουθεί το περιεχόμενο τη προσαγωγής. Άρα όπου κι αν τοποθετηθούν αυτοί οι δυο στχ., θα πρέπει να μουν με την σειρά 230-229.

Η σωστή σειρά που προτείνεται είναι η εξής:

αὐτὸν μὲν οὖν ὀρώσα δυσμαθεῖς ἐμέ,	225
κουρὰν δ' ἰδοῦσα τήνδε κηδείου τριχὸς	226
ἰχνοσκοπούσά τ' ἐν στίβοισι τοῖς ἐμοῖς	228
ἀνεπτέρωθης κἀδόκει ὄραν ἐμέ.	227
σκέψαι τομῇ προσθεῖσα βόστρυχον τριχὸς	230
σαυτῆς ἀδελφοῦ σύμμετρον τῷ σῶ κάρῃ·	229

διότι έτσι πλέον έχουμε:

στον στχ. 226 να δίνει με υποθετική μτχ. ο 'Ορ.' το πρώτο αποδεικτικό στοιχείο της ταυτότητάς του.

στον στχ. 228 να δίνει με επίσης υποθετική μτχ. το δεύτερο αποδεικτικό στοιχείο της ταυτότητάς του.

στον στχ. 227 να δίνει το τελικό συμπέρασμα από τα δυο αυτά αποδεικτικά στοιχεία.

στον στχ. 230 να την καλεί να επιβεβαιώσει το πρώτο πειστήριο, αυτό με την 'πλεξίδα', αν ίσως δεν είναι απολύτως πεπεισμένη, δίνοντας της μία εντολή να ερευνήσει (σκέψαι), και κατόπιν δίνοντάς της το αποτέλεσμα που θα υπάρξει απ' αυτήν την έρευνα.

225. «κηδείου τριχός»: η γενική 'τριχός' είναι διαιρετική στο 'κουράν' και το επίθ. 'κηδείου' είναι επιθ. προσδ. στο 'τριχός', 'αν όμως δεις αυτήν εδώ την πλεξίδα από τα μαλλιά μου που τα είναι πένθιμα', δηλ. 'κομμένα ως ένδειξη πένθους'. Το κόψιμο των μαλλιών ήταν ένδειξη πένθους από τα 'Ομηρικά χρόνια'· ο Αχιλλέας δηλώνει πως θα κόψει τα μαλλιά του ως ένδειξη πένθους για τον θάνατο του Πατρόκλου 'κείρασθαί τε κόμην, Ψ,46'· την ώρα της ταφής του Πατρόκλου λίγο πριν την εναπόθεσή του στην πυρά, όλοι ρίχνουν επάνω στο νεκρό τις τούφες από τα κομμένα τους μαλλιά 'ἄς ἐπέβαλλον κειρόμενοι, Ψ,135/6'· αλλά την ίδια στιγμή της ταφής και ο Αχιλλέας έκοψε και έριξε επάνω στο νεκρό τα κομμένα ξανθά του μαλλιά 'στὰς ἀπάνευθε πυρῆς ξανθὴν ἀπεκείρατο χαίτην, Ψ141'. Και στην Οδύσσεια εντοπίζεται το ίδιο ταφικό έθιμο· ο Πεισίστρατος, ο γιός του Νέστορα, αναφέρει το ταφικό έθιμο της κοπής των μαλλιών, όταν μνημονεύει τον θάνατο του αδελφού του, του Αντιλόχου 'κείρασθαί τε κόμην, δ,198'· στην τελευταία ραψωδία της Οδύσσειας, όταν ο Ερμής οδηγεί τις ψυχές των νεκρών μνηστήρων στον

Αδη, όπου ακούμε για την ταφή του Αχιλλέα στην Τροία και το κόψιμο των μαλλιών των Ελλήνων 'πολλὰ δέ σ' ἄμφι / δάκρυα θερμὰ χέον Δαναοὶ κείροντό τε χαίτας, Ὅδ.ω,45/6'.

- [227]. «**ἀνεπτερώθης κἀδόκεις**»: δυο αόριστοι χρόνοι με σημασία Μέλλοντα Οριστικής. Ο Αόριστος χρόνος χρησιμοποιείται για μελλοντικές πράξεις, όταν πρέπει αυτές να φανούν ως δεδομένες, σίγουρες, αναπότρεπτες, 'ἀπωλόμην ἄρ', εἴ με δὴ λείψεις, Εὐρ.Ἀлк.386'.
- [230]. «**σκέψαι τομῇ**»: πρόκειται για διόρθωση της γραφής του 'Μ' 'σκέψαιτο μή' που είναι ολοφάνερα λανθασμένη.
- [229]. «**ἀδελφοῦ**»: γενική κτητική στο 'τριχός'. «**σύμμετρον**»: είναι επιθ. προσδ. στην αιτιατική 'βόστρυχον', και πρόκειται για διόρθωση του 'Μ' που έχει 'συμμέτρου', πάλι ως επιθ. προσδ., αλλά τώρα στην γενική 'τριχός' (*Ἐλεγξε την πλεξίδα βάζοντάς την στο μέρος που έχει κοπεί απ' τα μαλλιά / του αδελφού σου, τα οποία είναι ακριβώς στα ίδια μέτρα με το δικό σου το κεφάλι*). Αν η γενική 'συμμέτρου' διαβαστεί ως 'συμμετροῦ', τότε από επίθετο γίνεται β' ενικό προστακτικής Ενεστώτα του 'συμμετροῦμαι' με ενεργητική σημασία. Τότε όμως η δοτική 'κάρα' πρέπει να διαβαστεί ως αιτιατική 'κάρα' και να είναι το αντικείμενο της προστακτικής. Όμως μια τέτοια ανάγνωση και σύνταξη φέρνει συνεχόμενες δυο προστακτικές με σχήμα ασύνδετο, πράγμα πολύ δύσκολο (*Ἐλεγξε την πλεξίδα βάζοντάς την στο μέρος που έχει κοπεί απ' τα μαλλιά, / μέτρησε το κεφάλι του αδελφού σου με το δικό σου*).
231. «**ὕφασμα τοῦτο**»: πρόκειται για ένα μανδύα τον οποίον είχε υφάνει η 'Ηλ.' και το είχε στείλει στον 'Ορ.' όσο βρισκόταν εξόριστος στην Φωκίδα. Αυτό είναι το τρίτο αποδεικτικό στοιχείο της ταυτότητας του 'ξένου' μαζί με την πλεξίδα απ' τα μαλλιά και τα ίχνη από τα πατήματα, και είναι το πιο ισχυρό απ' όλα. Εύκολα θα μπορούσε κανείς να ασκήσει κριτική πάνω στα τρία αυτά αποδεικτικά στοιχεία και στην αξιολογία που παρέχουν. Τόσο η 'πλεξίδα' που μοιάζει με τα μαλλιά της 'Ηλ.', τα 'ίχνη' των βημάτων που ταιριάζουν απόλυτα με τα δικά της, όσο και το 'ὕφασμα' που κρατεί τώρα στα χέρια του ο 'ξένος', θα μπορούσαν όλα αυτά να ήταν απλές συμπτώσεις και τίποτε άλλο. Όμως τον Αισχ. δεν τον απασχολούσε καθόλου αν οι θεατές θα έκαναν τέτοιου είδους σκέψεις. Ο στόχος του ήταν άλλος· ήθελε να δείξει δυο πράγματα: πρώτον, πως οι προσευχές και οι επικλήσεις της 'Ηλ.' εισακούστηκαν, και δεύτερον, ίσως και σπουδαιότερο, ότι η αναγνώριση μεταξύ των δυο αδελφών βασίστηκε στην ομοιότητα που εξασφαλίζει η οικογενειακή συγγένεια, ο όμαιμος συγγενικός δεσμός και ομοιότητα μεταξύ των μελών της. Συνεπώς δεν τον ενδιέφερε αν κάποιοι θεατές θα χαρακτήριζαν ως αφελή την 'Ηλ.' που αποδέχθηκε τον 'ξένο' ως τον αδελφό της επειδή 'έτυχε' να έχει την ίδια κόμμωση, επειδή κατά σύμπτωση είχε το ίδιο περίγραμμα στην φτέρνα του και στον αχίλλειο τένοντα μ' εκείνην, διότι συνέβη να κρατεί στα χέρια του τον μανδύα που εκείνη κάποτε ὕφανε· πόσο πιθανό άραγε δεν είναι δυο εντελώς 'ξένοι' μεταξύ τους να τα έχουν όλα αυτά κάποια στιγμή κοινά; Αντιθέτως ο Ευριπίδης, που δεν τρέφει και τόσο μεγάλη εκτίμηση στην οικογενειακή σχέση, που δεν δέχεται ότι ο δεσμός αίματος επηρεάζει την μορφολογία του σώματος, έχοντας φυσικά υπ' όψιν όλα αυτά που κάνει εδώ ο Αισχ., στην 'Ηλέκτρα' ίδιος κάνει τα ακριβώς αντίθετα και απορρίπτει τα τρία αυτά κριτήρια βασιζόμενος – πού αλλού; – στον ορθό λόγο, ως γνήσιος εκπρόσωπος της ορθολογιστικής κινήσεως και του διαφωτισμού τον οποίον έζησε και τον οποίον εκφράζει. Στην δική του 'Ηλέκτρα', πριν ακόμη γίνει η αναγνώρισή με τον 'Ορ.', συζητεί η ίδια με τον γέροντα παιδαγωγό του 'Ορ.', ο οποίος υποθέτει πως κάπου εδώ κοντά πρέπει να βρίσκεται κρυμμένος ο αδελφός της έχοντας επιστρέψει από την εξορία του. Και βασίζει αυτήν την υπόθεση, σε 'τρία' στοιχεία που έτυχε να βρει εκείνη την ημέρα, πρώτον μία τούφα ξανθά μαλλιά πάνω στον τάφο του πατέρα της, δεύτερον ίχνη βημάτων που μοιάζουν μ' εκείνα της 'Ηλ.' Εκείνη όμως τα αρνείται και τα δυο· πρώτα τα ξανθά μαλλιά: *'Ἐπειτα πώς να μοιάζουν τα βοστρύχια / παλικάριού καλής γενιάς το ένα / που το 'θρεψε η παλαίστρα, και το άλλο / παρθένας απ' το χτένισμα απαλό; / Αδύνατο. Μαλλιά με το ίδιο χρώμα, / γέροντα, θα βρεις σε πολλούς, μα δίχως / να 'χουν το ίδιο αίμα μες στις φλέβες. Ἡλ.527-531'*. Κατόπιν τα ίχνη στο έδαφος: *'Πώς είναι δυνατό ν' αφήσουν χνάρια / πατημασιές σε βραχοτόπι; Ωστόσο / κι αν γίνει αυτό, και πάλι ίσα δεν είναι / τα πόδια δυο αδερφιών, γυναικας κι άντρα· / του άντρα θα 'ναι πάντα πιο μεγάλα. 534-537'*. Και τότε ο γέρος παιδαγωγός ζητώντας απεγνωσμένα ένα κριτήριο για μια ενδεχόμενη αναγνώριση του 'Ορ.', αν ίσως έχει επιστρέψει, την ρωτά αν θα μπορούσε να αναγνωρίσει επάνω του κάποια ειδική,

ξεχωριστή ενδυμασία· ολοφάνερος ο υπαινιγμός του Ευρ. στο 'ύφασμα' του Αισχ. Και τότε εκείνη του απαντά: *‘Δεν ξέρεις πως σαν έφυγεν ο Ορέστης /από τη χώρα, ήμουν παιδούλα ακόμη;/ Μα κι αν εγώ τα πέπλα τού 'χα φτιάξει,/ πώς τώρα θα φοράει τα ίδια ρούχα /μ' εκείνο το παιδάκι; Εκτός κι αν έτσι / κορμί και ρούχα αντάμα μεγαλώνουν.541-544, Μτφρ.Τ.Ροῦσσος'.*

232. «σπάθης τε πληγάς»: η 'σπάθη' είναι αυτό που στον αργαλειό καλείται 'χτένι'. Πρόκειται για ένα ξύλινο εργαλείο το οποίο στις άκρες του είχε απολήξεις από καλάμια έτσι, ώστε να μοιάζει με την σημερινή 'τσατσάρα', την χτένα, και ανάμεσα στα διάκενα των άκρων των καλαμιών περνούσαν τα κάθετα νήματα, ανάμεσα στα οποία η υφάντρα περνούσε τα οριζόντια. Κατόπιν πίεζε με το 'χτένι' τα οριζόντια νήματα, ώστε να γίνει σφιχτό το υφαντό. Ανάλογα με το πόσο 'δυνατά' πίεζε το 'χτένι', η ύφανση του υφάσματος γινόταν σφιχτή ή χαλαρή. Όταν εδώ ο 'Ορ.' την καλεί να δει τις 'σπάθης πληγάς', στην ουσία την καλεί να δει την μορφή που έχει η ύφανση στον μανδύα του, κι απ' αυτήν να αντιληφθεί πως η πυκνότητά του είναι αυτή που ταιριάζει στην δική της νοοτροπία. «θήριον γραφήν»: αναφέρεται σε απεικόνιση ενός ζώου στο ύφασμα.

233. «ἐνδον γενοῦ»: *‘συγκεντρώσου, έλεγχε την σκέψη σου’*, 'ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέαρχος ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο, Ξεν. Αν.1,5,17· Σοφ.Φιλ.950, ἐν σαυτῷ γενοῦ'. «φρένας»: αιτιατική της αναφοράς.

234. «τούς φιλότατους»: δηλ. *‘την μητέρα μας’*.

235-245 Οι στχχ. αυτοί αποδίδονται από τον 'Μ' στην 'Ηλ.' Όμως η επικρατούσα εδώ σύγχυση είναι μεγάλη, τόσο όσον αφορά την ταυτότητα των ομιλητών, όσο και την σειρά των στχχ. **(Α)** Όσον αφορά την ταυτότητα των ομιλητών· οι στχχ. 235-237 αναφέρονται πολύ γενικά στην έλευση και στην τωρινή παρουσία του 'Ορ.' με καθαρά τιμωρητικούς στόχους εναντίον των δολοφόνων. Η γενική 'πατρός,235' δεν είναι υποχρεωτικό να μεταφράζεται ως *‘στο παλάτι του πατέρα μας’*, αλλά απλά και ουδέτερα *‘στο παλάτι του πατέρα’*, ή ακόμη καλύτερα *‘του πατρικού παλατιού’*, αφήνοντας ως αυτονόητη την γενική κτητική σε β' πρόσωπο. Επίσης η έκφραση 'δακρυτὸς ἐλπίς' δεν είναι ανάγκη να αποδίδεται στην 'Ηλ.' Αρκεί και μόνο να ανατρέξει κανείς στους πρώτους στχχ. του 'Χο.' (22-30), όπου ομολογεί ότι η συμπεριφορά που επεφύλαξαν οι δολοφόνοι του Αγαμ. στις γυναίκες του 'Χο.', τις έχει κάνει να κλαίνει και να θρηνούν γοερά τον νεκρό βασιλιά. Τέλος η γενική 'πατρός,237' δεν υπάρχει λόγος να μεταφράζεται ως *‘το παλάτι του πατέρα μας’*, αλλά ουδέτερα και τριτοπροσωπικά ως *‘το παλάτι του πατέρα σου’*, ή όπως πιο πάνω, *‘το πατρικό παλάτι’*. Αντιθέτως στους στχχ. 238-245 το πρόσωπο που μιλάει είναι αναμφίβολα και αναντίρρητα η 'Ηλ.', διότι τον αποκαλεί ως *‘πατέρα’*, *‘μητέρα’*, *‘αδελφό’*. Επίσης μνημονεύει την 'θυσιασθείσα αδελφή της'. Ένα ακόμη στοιχείο που αναγκάζει του εκδότες να διαχωρίσουν μεταξύ τους τους στχχ.235-237 & 238-245, είναι το γεγονός ότι ξεκινούν με την ίδια ακριβώς προσφώνηση (ῶ,235· ῶ,238), κάτι που ενισχύει την άποψη πως αυτές οι δυο ομάδες στχχ. ανήκουν σε διαφορετικούς ομιλητές. **(Β)** Όσον αφορά τώρα την θέση αυτών των δυο συνόλων, υποστηρίζεται η άποψη (Wecklein) ότι πρέπει να προηγούνται λογικά οι στχχ. που αποδίδονται στην 'Ηλ.' (238-245), και κατόπιν να ακολουθούν οι στχχ. που αποδίδονται στην 'Κορ.' του 'Χο.'

έχουμε δυο στχχ. που ξεκινούν με την ίδια ακριβώς προσφώνηση σε β' ενικό πρόσωπο 'ῶ', τον 235 & 238.

235. «δῶμασι»: δοτική της αναφοράς, *‘προκειμένου για το παλάτι’*.

236. «δακρυτὸς ἐλπίς»: το επίθ. 'δακρυτὸς' εδώ βρίσκεται στο θηλυκό γένος, αλλά στην ονομαστική πτώση, παρά το γεγονός ότι προσδιορίζει την κλητική πτώση 'ἐλπίς'. Θα το περιμέναμε ως *‘δακρυτὴ ἐλπίς ἐλπίδα πολυπόθητη’*, όπως *‘Ἰὼ δύστηνε σύ, δύστηνε, Σοφ.Φιλ.760 Ἰὼ ἐσὺ δυστυχισμένη’*. Είναι όμως συγχρόνως το φαινόμενο η ονομαστική να υποκαθιστά την κλητική πτώση, *‘ῶ φίλτατον φῶς, ῶ μόνος σωτὴρ δόμων / Ἀγαμέμνωνος, πῶς ἤλθες; Σοφ.Ηλ. 1354’*, όπου η 'Ηλ.' απευθυνόμενη στον 'Ορ.' του απευθύνει δυο χαιρετισμούς· ο πρώτος είναι σε κανονική κλητική πτώση, όμως ο δεύτερος είναι παραδόξως σε ονομαστική, αντί για *‘ῶ μόνε σῶτερ δόμων’*. Για το ίδιο *‘ῶ γενναῖος’*, μια προσφώνηση του Σωκρ. στον Φαῖδρο, αντί για *‘ῶ γενναῖε’*.

237. «ἀνακτῆση»: ο δεύτερος τύπος του β' ενικού του Μέλλοντας της Οριστικής του *‘ἀνακτάομαι’*.

238. «ὦ **τερπὸν ὄμμα**»: «ὄψη αγαπημένη εσύ», «ᾧ φίλτατ' Αἴας, ὦ ξύναιμον ὄμμ' ἐμοί, Σοφ.Αἵ.977· ὦ φιλτάτης γυναικὸς ὄμμα καὶ δέμας.Εὐρ.Ἄλκ.1133'. «**τέσσαρας μοῖρας**»: «τέσσερες διαφορετικές ὀψεις, ιδιότητες». Η 'Ηλ.' μέσα στην απελπισία και την μοναξιά της βλέπει στο πρόσωπο του 'Ορ.' τέσσερα διαφορετικά πρόσωπα, τα οποία της είναι όχι μόνο αγαπητά, αλλά και απαραίτητα, είναι δηλ. γι' αυτήν 'πατέρας', 'μητέρα', 'αδελφή' και 'αδελφός'. Τα ίδια ακριβώς λόγια είπε και η Ανδρομάχη στον Έκτορα, "Ἐκτορ ἄτάρ σὺ μοί ἐσσι πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ / ἥδ' ἐκασίγνητος, σὺ δέ μοι θαλερὸς παρακοίτης, Ἰλ.Ζ,429/30 *Ἐκτωρ, σὺ εἶσαι δι' ἐμέ πατέρας καὶ μητέρα, / σὺ ἀδελφός, σὺ ἀνθηρός της κλίνης σύντροφός μου, Μτφρ.Ν.Καζαντζ.*» «**ἔχον**»: το ουδέτερο της μτχ. ως επιθ. προσδ. στο 'ὄμμα'
239. «**ἐμοί**»: δοτική ηθική, «*μου ικανοποιεῖς – χωρίς να το γνωρίζεις – τέσσερες διαφορετικές υπάρξεις*».
239. «**ἔστ' ἀναγκαίως ἔχον**»: i.e. «<ὃ ὄμμα> ἐστὶ ἔχον ἀναγκαίως», όπου η ρ. έκφραση 'ἔστ'...ἔχον' είναι προσωπική με υποκείμενο το ενν. 'ὄμμα', και σε καμία περίπτωση απρόσωπη. «**προσαυδᾶν**»: το απαρέμφατο αυτό είναι επιρρ. της αναφοράς στην προσωπική σύνταξη 'ἔστ' ἀναγκαίως ἔχον', όπως ακριβώς λειτουργούν τα απαρέμφατα που συντάσσονται με τα επίθετα σε προσωπική σύνταξη 'δίκαιος, ἄξιος, ἀναγκαῖος εἰμί'.
- 240/1. «**πατέρα**»: αυτή είναι η πρώτη 'μοῖρα', το πρώτο πρόσωπο που αντιπροσωπεύει η παρουσία του 'Ορ.' «**καὶ τὸ.../στέγηθρον**»: υποκ. στο ρ. 'ρέπει'. «**μητρὸς**»: γενική αντικειμενική. Η δεύτερη 'μοῖρα' είναι η μητέρα της, δηλ. το δεύτερο πρόσωπο που αντιπροσωπεύει γι' αυτήν ο 'Ορ.' «**μοι**»: δοτική ηθική.
242. «**καὶ τῆς...ὄμοσπόρου**»: i.e. 'τῆς κασιγνήτου', η αδελφή της, η Ιφιγένεια, είναι η τρίτη 'μοῖρα', το τρίτο πρόσωπο που αντιπροσωπεύει η παρουσία του 'Ορ.' Η γενική 'τῆς ὄμοσπόρου' εξαρτάται από το ενν. 'στέγηθρον ρέπει'. «**τυθείσης**»: επιθ. προσδ., μτχ. παθητικού αορίστου του 'θύομαι < ἐτύθην'.
243. «**πιστὸς δ' ἀδελφὸς**»: η τέταρτη 'μοῖρα'. «**ἤσθα σέβας φέρων**»: η παρουσία του παρελθοντικού χρόνου του ρ. δημιουργεῖ ένα σοβαρό πρόβλημα, γιατί πώς θα μπορούσε ο 'Ορ.' να ἔφερνε στην 'Ηλ.' ένα πνεῦμα σεβασμοῦ την στιγμή που όχι μόνο ἦταν απών, αλλά και δεν εἶχε δώσει καν σημεῖα ζωῆς για ένα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα; Βέβαια είναι εξαιρετικά ἀπίθανο να αναφέρεται ἐδῶ η 'Ηλ.' στην περίοδο πριν την δολοφονία του Ἀγαμ., όταν τα δυο ἀδελφία ζούσαν μαζί. Η μόνη λογική ἐξήγηση που ἀπομένει είναι πως η 'Ηλ.' ἐννοεῖ πως 'ὄλο αυτό το χρονικό διάστημα της ἀπουσίας σου σε σκεφτόμουν με σεβασμό ως το μόνο πρόσωπο που θα μπορούσε να ἀποκαταστήσει ένα πνεῦμα δικαιοσύνης μέσα στο σπίτι μας'.
244. «**μόνον**»: ως αιτιατική επιρρ. είναι διόρθωση της γραφῆς 'μόνος' του 'Μ', η οποία λειτουργεῖ ως κατηγορηματικός προσδ. στο 'ἀδελφός'. «**Κράτος τε καὶ Δίκη**»: πρόκειται για την προσωποποίηση των δυο αυτών ιδιοτήτων, της 'Ἰσχύος – Δυνάμεως' και της 'Δικαιοσύνης'. Ο 'Κράτος' είναι ο γιος της 'Στυγός' και του Τιτάνα 'Πάλλαδος', 'Στύξ δ' ἔτεκ' Ὀκεανοῦ θυγάτηρ Πάλλαντι μιγεῖσα Ζῆλον καὶ Νίκην καλλίσφυρον ἐν μεγάροις καὶ Κράτος ἥδ' Βίην ἀριδείκετα γείνατο τέκνα, Ἡσίοδ. Θεογ. 383/5'. Η 'Δίκη' είναι η κόρη του Δία και της Θέμιδος, 'δεύτερον ἡγάγετο λιπαρὴν Θέμιν, ἣ τέκεν Ὠρας, Εὐνομίην τε Δίκην τε καὶ Εἰρήνην τεθαλυῖαν, Ἡσίοδ.Θεογ.901'. Συνήθως ἀποκαλεῖται συνοδός ἢ καὶ σύμβουλος (πάρεδρος, ξύνεδρος) του Δία, (Σοφ.Ο.Κ. 1377· Ἀρρ.Ἀν.4,9).
245. «**συγγένοιτο**»: ευκτική ευχετική. «**μοι**»: δοτική χαριστική. Η παρουσία ἐδῶ της δοτικής του ἐνικού ἔχει ἐνισχύσει την ἀποψη πως οι στχχ. 244/5 δεν ἀνήκουν στην 'Ηλ.', ἀλλὰ στην 'Κορ.' του 'Χο.', διότι θεωροῦν πως ἀνῆκαν στην 'Ηλ.', τότε θα ἔπρεπε να πει 'ἡμῖν' συμπεριλαμβάνοντας και τον 'Ορ.'
247. «**γένναν εὖνιν**»: «*τους ὀρφανούς ἀπογόνους*». «**αἰετοῦ πατρὸς**»: i.e. 'Ἀγαμέμνωνος'. Στους στχχ. 247-251 ο 'Ορ.' δίνει την εἰκόνα ἐνός αετοῦ που τον ἔχει σκοτώσει ἕνα φίδι, και τα πεινασμένα νεογνά του δεν ἔχουν την δύναμη να φέρουν στην φωλιά τους την λεία του πατέρα τους, και γι' αυτό λιμοκτονοῦν. Αυτὴν την εἰκόνα την παρομοιάζει με τον εαυτό του και την 'Ηλ.', οι οποίοι χρειάζονται την βοήθεια του Δία, για να ἀντισταθοῦν στην ἐχθρότητα των δολοφόνων του 'Αγ.'
249. «**δεινῆς ἐχίδνης**»: i.e. 'Κλυταιμνήστρας'. Η ἀντιπαλότητα αετοῦ και φιδιού ἦταν γνωστή στους Ἕλληνες, "Ἔστι δ' ἀετὸς καὶ δράκων πολέμια· τροφὴν γὰρ ποιεῖται τοὺς ὄφεις ὁ ἀετὸς, Ἀριστ. Η.Α. 609a", και βασιζόμενοι σ' αὐτὴν δημιούργησαν εἰκόνες και παρομοιώσεις. Μία τέτοια εἰκόνα ἀπαντᾷ στην

Ιλιάδα, όταν ο Έκτωρ με τους συμπολεμιστές του ετοιμάζοντας μια μεγάλη αντεπίθεση βλέπουν ένα αετό να έχει πιάσει με τα νύχια του ένα πληγωμένο και χτυπημένο φίδι, το οποίο όμως την ύστατη στιγμή δάγκωσε θανάσιμα τον αετό (Ίλ.Μ,200-210). Μια παρόμοια εικόνα μάχης παρουσιάζεται και στην 'Αντιγόνη', όπου ο επιδρομέας στην Θήβα Πολυνείκης παρομοιάζεται με 'αετό', 'αίετος εἰς γῆν ὥς ὑπερέπτη, Σοφ.Αντ.113', ενώ ο υποστηρίζας την Θήβα Ετεοκλής με 'φίδι', 'ἀντιπάλου / δυσχείρωμα δράκοντος, 125'.

250. «οὐ γὰρ ἐντελεῖς»: ενν. 'εἰσί', 'δεν έχουν ακόμη φτάσει στην ολοκλήρωση'. Αναφέρεται στα νεογνά του νεκρού αετού, αλλά μεταφορικά υπαινίσσεται τον ίδιον και την 'Ηλ.' Για την σημασία του 'ἐντελεῖς' ως 'ολοκληρωμένοι, τέλειοι, άψογοι', 'ταυροκτονεῖ μὲν δῶδεκ' ἐντελεῖς ἔχων λείας ἀπαρχὴν βοῦς, Σοφ. Τραχ. 760 *θυσιάζει δώδεκα ταύρους σε πλήρη ανάπτυξη, τους οποίους τους είχε ως λεία εξ αρχής*'.
251. «θήραν πατρώαν»: κυριολεκτικά 'το κυνήγι που βρήκε ο πατέρας τους αετός', μεταφορικά 'εγώ και η 'Ηλ.' δεν έχουμε ακόμη την δύναμη να διεκδικήσουμε την κληρονομιά που μας άφησε ο πατέρας μας'. «προσφέρειν»: συμπερασματικό απαρέμφοτο.
- 255/6. «θυτήρος και.../πατρός»: δυο γενικές κτητικές στο 'νεοσσούς'. «ἀποφθείρας»: υποθ. μτχ.
257. «ἔξεις...γέρας»: 'θα έχεις ένα τρόπαιο'. «ὁμοίās χειρός»: το ουσιαστικό είναι γενική αφαιρετική στο 'ἔξεις' και το επίθετο είναι κατηγορούμενο του αποτελέσματος. «εὐθοῖνον»: επίσης κατηγορούμενο του αποτελέσματος, 'ἀπό πού θα έχεις ένα βραβείο που να είναι πλούσιο από ένα χέρι που να είναι ὁμοιο;'
259. Δυο συγγενή νοήματα του στχ.: (i) 'αν ο Δίας εξαφανίσει την γενιά του αετού, τότε δεν μπορεί να τον χρησιμοποιήσει πλέον ως μέσο αποστολής μηνυμάτων', (ii) 'αν ο Δίας προδώσει την γενιά του αετού, ενός πτηνού αφιερωμένου στον ίδιον, τότε κανείς πλέον δεν πρόκειται να πιστέψει τα λόγια του'.
260. «αρχικός...πυθμήν»: 'αυτή εδώ η βάση, η ρίζα, ο κορμός εξουσίας', δηλ. 'εγώ και η αδελφή μου, που είμαστε οι τελευταίοι του βασιλικού εξουσιαστικού οίκου'. Για το 'πυθμήν', στχ. 204. «σοι»: δοτική ηθική.
261. «βουθύτοις ἐν ἡμασιν»: 'βούθυτον ἡμαρ η ημέρα της θυσίας των βοδιών'.
262. «κόμιζε»: μόνη η προστακτική χωρίς αντικ., αλλά με ενν. την αιτιατ. 'πυθμένα'. Για την σημασία του ακριβώς σ' αυτόν τον τύπο ως 'φρόντιζε, δέιξε ενδιαφέρον', 'κόμιζε= έπιμελείας άξιου, 'Ηούχ.' με παραπομπή στο 'Ίλ. Ζ,490'. «μέγαν»: 'ώστε μέγαν είναι', συμπερασματικό απαρέμφοτο.
265. «ὅπως μὴ πεύσεται τις.../...ἀπαγγελεῖ»: δυο δευτερεύουσες προτάσεις με τον 'ὅπως+μή+Μέλλοντα 'Οριστικῆς'. Με τον 'ὅπως' εισάγονται τρεις μεγάλες και διαφορετικές μεταξύ τους κατηγορίες δευτερευουσών προτάσεων, που είναι οι εξής: (i) 'ὅπως (μή) + 'Υποτακτική'. Οι προτάσεις αυτές λογίζονται ως κλασσικά επιρρηματικές του σκοπού, γιατί δείχνουν την σκοπούμενη πράξη από μεριάς του υποκειμένου που μιλάει· μεταφράζονται με τον ν.ε. 'για να+ρ.', 'Σεύθης δὲ ὁ Θραξ πέμπει Μηδοσάδην καὶ κελεύει Ξενοφῶντα συμπροθυμεῖσθαι ὅπως διαβῇ τὸ στράτευμα, Ξεν.Αν. 7,1,5 *ο Σεύθης ο Θραξ στέλνει τον Μηδοσάνη και διατάσσει τον Ξενοφώντα να δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για να περάσει το στράτευμα*'. (ii) 'ὅπως (μη) + Μέλλοντα 'Οριστικῆς'. Οι προτάσεις αυτές εμφανίζονται μετά από ρρ. φροντίδας, έπιμελείας και ενδιαφέροντος. Λειτουργούν ως αναφορικές προτάσεις του τρόπου, και δείχνουν το 'αντικείμενο' των ρρ. αυτών· μεταφράζονται με τον ν.ε. 'πώς+ρ.', ή 'να+ρ.': 'οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι προλαβόντες έπιμέλονται ὅπως τὴν ἀρχὴν μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται, Ξεν.Κύρ. 1,2,3 *νόμοι των Περσών με το να γίνουν αποδεκτοί φροντίζουν πώς οι πολίτες κατ' αρχήν δεν θα γίνουν τέτοιοι – να μη γίνουν οι πολίτες τέτοιοι*'. (iii) 'ὅπως (μη)+Μέλλοντα 'Οριστικῆς'. Μοιάζουν απόλυτα με τις προτάσεις της κατηγορίας (ii), αλλά με μία ουσιώδη διαφορά: η συγκεκριμένες προτάσεις, αν και είναι δευτερεύουσες, εντούτοις υποκαθιστούν μια κανονική 'Προστακτική' έγκλιση, γι' αυτό μεταφράζονται με τον 'να+ρ. και λειτουργούν ως επεξηγήσεις, "Αγ', ἔφη, ὦ Γωβρύα, ὅπως πρῶ παρέση ἔχων τοὺς ἵππεας ἐξωπλισμένους, Ξεν.5,2,21 *εμπρός, του είπε, Γωβρύα, να είσαι εδώ το πρωί έχοντας τους ιππείς εξοπλισμένους*'. Οι προτάσεις στον στχ. 265 ανήκουν στην κατηγορία (iii).
266. «γλώσσης χάριν»: 'για χάρη της ομιλίας, της ανθρώπινης επικοινωνίας'. Για την ίδια ακριβώς έκφραση 'μηδὲ ψεύδεσθαι γλώσσης χάριν, 'Ησίοδ.'Εργ. 709· *δειλία γλώσση χαρίζη, Εὐρ.Όρ. 1514*'

267. «πρὸς τοὺς κρατοῦντας»: δηλ. 'την Κλυταιμνήστρα και τον Αίγισθο'.
270. «τόνδε κίνδυνον περᾶν»: 'να περάσω μέσα απ' αυτόν εδώ τον κίνδυνο', δηλ. 'τον κίνδυνο που κρύβει η τιμωρία των δολοφόνων του Αγαμ.'.
272. «ὕφ' ἦπαρ...ἐξαυδῶμενος»: 'ο οποίος (Απόλλων) φωνάζει μέσα στην καρδιά μου'. Ο εμπρόθετος 'ὕφ' ἦπαρ' να δηλώνει την κατεύθυνση σ' ένα τόπο, όπως και 'παίσας ὕφ' ἦπαρ αὐτόχειρ αὐτήν, Σοφ. Άντ. 1315, *χτυπώντας η ίδια τον εαυτό της μέσα στην (κάτω από την) καρδιά της με το ίδιο της το χέρι*'. «θερμόν»: 'ώστε θερμόν γίγνεσθαι', επιρρ. κατηγορούμενο του αποτελέσματος.
273. «εἰ μὴ μέτειμι...τοὺς αἰτίους»: 'αν δεν πάω κοντά στους υπεύθυνους', όπως και 'Ίλ.6,280· Αἰσχ.Άγ.1666'
274. «λέγων»: ενν. 'ο Απόλλων'.
- [276-275] Ακολούθησα εδώ την σειρά των στχ., όπως αυτή απαντά στην έκδοση του Page, όπου ο στχ. 275 'ἀποχρημάτοισι ζημίαις ταυρούμενον', έχει μεταφερθεί μετά τους στχ. '276-277', ακολουθώντας τους Hartugn και Wilamowitz, οι οποίοι μαζί φυσικά με τον Page εκλαμβάνουν την μτχ. 'ταυρούμενον' με την σημασία ότι 'ο Ορέστης θα περιπλανάται σαν εξορισμένος από την ομάδα ταύρος', αν δεν πάρει εκδίκηση για την δολοφονία του πατέρα του. Η παροιμιακή σημασία του 'εξορισμένου ταύρου', απαντά στους στχ. 477/8 στον 'Οιδ.Τύρ.' του Σοφοκλή., αλλά και στην γνωστή παροιμία που παρουσιάζει ο Θεόκριτος 'αἰνός θην λέγεται τις "ἔβα ποκὰ ταῦρος ἄν' ὕλαν" = ένας μύθος λέγεται: "κάποτε ένας ταύρος έφυγε για το δάσος"'.
 [276] «φίλη»: το επίθετο εδώ είναι ισοδύναμο με το κτητικό 'ἐμῇ'. Πρόκειται για μία επική χρήση του επιθέτου, όπως απαντά πάλι στον Αισχύλο 'φίλον θρόνον, Άγ.983'. Στον Όμηρο απαντά ως 'φίλον ἦτορ'.
- [275] «ἀποχρημάτοισι ζημίαις»: 'ἐξ αἰτίας κάποιων αποζημιώσεων'. Η δολοφονία απαιτούσε την πληρωμή χρηματικής αποζημιώσεως στην οικογένεια του θύματος. Αυτήν την εικόνα παίρνουμε και από μία απεικόνιση πάνω στην 'Ασπίδα του Αχιλλέα', την οποία φιλοτέχνησε ο Ήφαιστος κατά παραγγελία της Θέτιδος 'Κι οι άντρες στη σύναξη εμαζώνουνταν, πλήθος μεγάλο, κι είχε / καβγάς ανάψει· δυο τους μάλωναν για κάποιου σκοτωμένου / την ξαγορά· κι ο πρώτος φώναζε κι ορκίζονταν στους άλλους / πως έχει ξεπερώσει, ο δεύτερος πως τίποτα δεν πήρε, Ίλ.Σ,497-500, Μτφρ. Ν.Καζαντζ.'.
278. «τὰ μὲν γὰρ...μειλίγματα»: 'μειλίγμα > μειλίσσω = καταπραΰνω'. Είναι αιτιατική, αντικείμενο στο 'εἶπε' (δηλ.: ο χρησμός του Απόλλωνα 'Λοξίου...χρησμός,269/70' ανέφερε στους θνητούς όλα αυτά που καταπραΰνουν τα οργισμένα πνεύματα κάτω από την γη, εννοώντας δηλ. πως είναι απαραίτητη η εκδίκηση.) Η γραφή 'μειλίγματα' έχει διορθωθεί από τον Lobeck σε 'μηνίματα > μήνιμα, τό = οργή, θυμός', (:ο Απόλλων ανέφερε στους θνητούς την οργή των πνευμάτων κάτω από την γη), εννοώντας ότι 'αυτή η οργή θα υπάρξει εναντίον του Ορέστη, αν δεν εκδικηθεί την δολοφονία του πατέρα του'.
279. «τὰς δ' αἰνῶν νόσους»: Η γραφή αυτή είναι του Hermann, 'παρουσιάζοντας τις ασθένειες', ενν. 'ασθένειες που προσβάλλουν όλους εκείνους που δεν εκδικούνται την δολοφονία των συγγενών τους'. Ίσως λίγο καλύτερη είναι ανάγνωση του Headlam 'τασδ' αἰνῶν νόσους παρουσιάζοντας αυτές εδώ τις ασθένειες', με το να ακολουθεί αμέσως μετά η παρουσίαση των ασθενειών αυτών. Συμπληρωματικά να αναφέρω ότι υπάρχει και η ανάγνωση του Mähly 'τὰς δεινὰς νόσους τις φοβερές ασθένειες'. Συγχρόνως είναι και η γραφή του Groeneboom 'τὰς δ' αἰνὰς νόσους τις φοβερές ασθένειες'.
- 281 «ἀρχαῖν φύσιν»: 'την αρχική σύσταση του ανθρώπινου οργανισμού πριν την ασθένεια'. ('Ώςυχιος, ἀρχαία φύσις· ἢ πρὸ τοῦ νοσεῖν κατάστασις. παρὰ Ἰπποκράτει).
282. «λευκὰς δὲ κόρσαις»: Ο κώδ. 'Μ' έχει την γραφή 'λευκὰς δὲ κόρσας = λευκές τρίχες', οι οποίες αναφύονται επάνω στο έλκος του δέρματος (λειχήνας). Η ασθένεια που περιγράφεται εδώ, είναι η 'λεύκη', τα συμπτώματα της οποίας περιγράφει ο Αριστοτέλης 'Εν δὲ τῷ ἐξανθήματι ὃ καλεῖται λεύκη, πᾶσαι πολιαὶ γίνονται, Άριστ.Τῶν περὶ τὰ ζῶα ἱστοριῶν, 518a,13', 'κἂν κατὰ μέρος τι τοῦ σώματος ἐξανθήσῃ λεύκη, καὶ τὰς τρίχας ἴσχουσιν ἅπαντες λευκὰς κατὰ τὸν τόπον τοῦτον, Άριστ. Περὶ Χρωμάτων, 797b,15'. Η διόρθωση του Lobel σε 'κόρσαις' ως δοτική του τόπου 'στους κροτάφους, στις παρειές' προσπαθεί να δώσει μία πιο παραστατική εικόνα της ασθένειας αυτής.
283. «ἄλλας τ'»: έχει ανταπόκριση με το 'τὰ μὲν, 278', 'ἀλλὰ και ἄλλες επιθέσεις'. «ἐφῶναι»: ενν. 'Λοξίας'.

- 285κ.ε.** Οι στχχ. 285-290 αναφέρονται στον δολοφονημένο Αγαμέμνονα, ο οποίος αν και βρίσκεται στον Κάτω Κόσμο, βλέπει αρκετά καθαρά μέσα στο σκοτάδι (ὄρῶντα λαμπρὸν ἐν σκότῳ), ὥστε να μπορεί και μόνο με τα μάτια του να κατευθύνει το εκδικητικό βέλος στον δράστη του εγκλήματος.
- 285.** Ο στχ. αυτός βρίσκεται στην θέση 286 στην έκδοση του Page. «τὸ γὰρ...βέλος»: ονομαστική, υποκείμενο στο ρ. 'κινεῖ,289' «τῶν νερτέρων»: «εκείνων οι οποίοι βρίσκονται στον Κάτω Κόσμο, των νεκρῶν».
- 286.** Ο στχ. αυτός βρίσκεται στην θέση 287 στην έκδοση του Page. «ἐκ...πεπτωκότων»: «και το οποίο βέλος προέρχεται από εκείνους που έχουν σκοτωθεί». «προστροπαίων»: «και οι οποίοι σκοτωμένοι αποβλέπουν, προσβλέπουν για εκδίκηση». «ἐν γένει»: «σε ανθρώπους της δικής τους οικογένειας, σε συγγενείς».
- 287.** Ο στχ. αυτός βρίσκεται στην θέση 288 στην έκδοση του Page. «καὶ λύσσα καὶ ...φόβος»: δυο ονομαστικές, υποκείμενα επίσης στο ρ. 'κινεῖ,288'.
- 288.** Ο στχ. αυτός βρίσκεται στην θέση 285 στην έκδοση του Page. «ὄρῶντα»: ἀναρθρη μτχ. που λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρ. 'κινεῖ,285' με ενν. υποκείμενό της το άρθρο 'τόν'. «λαμπρόν»: «καθαρά». «νωμῶντ'»: τροπική μτχ. 'με το να κινεῖ'.
- 289.** «διωκάθει»: είναι διόρθωση του Porson του απαρεμφάτου 'δῶκεσθαι' του 'Μ', το οποίο λειτουργεί συντακτικά ως επίρρ. του αποτελέσματος. «πόλεως»: γενική αφαιρετική στο 'διωκάθει'.
- 290.** «χαλκηλάτῳ πλάστιγγι»: ένα ταλαιπωρημένο χωρίο λόγω των πολλών και διαφορετικών αντιλήψεων που έχουν διατυπωθεί. (i) Ο Verrall θεωρεί ότι το ουσιαστ. 'πλάστιγγ' ήταν ένα μεταλλικό αντικείμενο προσδεδεμένο στον εξοριζόμενο άνδρα από την πόλη, το οποίο με τον θόρυβο που έκανε, προειδοποιούσε τους άλλους να μη τον πλησιάσουν ως ὄντα μολυσμένο. (ii) Ο Bonner πίστευε ότι επρόκειτο για ένα κρουστό ὄργανο, το οποίο έδιωχνε την μόλυνση του εξορισθέντος από την πόλη. (iii) Ο Wecklein παραλλήλισε το χωρίο αυτό με ένα χωρίο του τραγικού Λυκόφρωνος 'ἀγῆλάτῳ μαστιγι συνθραύσας κάρα, Ἀλεξ.436' με την έννοια ότι είναι ανάμνηση του χωρίου του Αισχύλου, και γι' αυτόν τον λόγο διορθώνει σε 'μάστιγι' (iv) Ο Wilamowitz αποδεχόμενος την γραφή 'μάστιγι' απορρίπτει, ὡπως είναι λογικό, το επίθετο 'χαλκηλάτῳ', γιατί είναι αδύνατον ένα μαστίγιο να έχει κατασκευαστεί από 'χαλκό', διορθώνει σε 'δημηλάτῳ'. Αν διατηρηθεί η γραφή των κωδδ. 'χαλκηλάτῳ πλάστιγγι', τότε η μόνη λογική εξήγηση και ερμηνεία που μπορεί να δοθεί, είναι πως επρόκειτο για 'πινακίδια - πλάστιγγες' από χαλκό, στις οποίες οι πολίτες έριχναν πέτρες, ὥστε με τον θόρυβο που προκαλείτο να διακηρυχθεί ο εξορισμός του συγκεκριμένου πολίτη από την πόλη.
- 291.** «τοῖς τοιούτοις»: δοτική προσωπική στο απρόσωπο 'εἶναι = ἐξεῖναι > ἔξεστι', 'και σε τέτοιου είδους ανθρώπους'. «οὔτε»: δεδομένου ότι το ρ. 'ἐφώνει' εξαρτά εδῶ μια σειρά προσταγών, θα περιμέναμε ως ἄρνηση το 'μήτε'. Ὅμως προτιμάται ο 'οὔτε', όταν η ἄρνηση δεν κατευθύνεται στην ρηματική έκφραση της προσταγής, εν προκειμένω στο 'εἶναι', αλλά αρνείται μία συγκεκριμένη λέξη, που εδῶ είναι το 'μέρος' (οὔτε μέρος οὔτε στο ελάχιστο). «κρατῆρος μέρος»: Το ρ. 'μετέχω' συντάσσεται με γενικής διαιρετική (κρατῆρος) και με αιτιατική της αναφοράς (μέρος). 'Ἐν τοῖς μεταληπτικοῖς τῶν ῥημάτων πρόκειται ἐνίοτε τὸ μέρος κατ' αἰτιατικήν, Kühner, σελ.351,σημ.1, πῶς δ' οὐκ ἂν δεινὰ πάθοιμεν, εἰ τῶν κακῶν πλεῖστον μέρος μετασχόντες ἐν ταῖς τιμαῖς ἔλαττον ἔχειν ἀξίωθεῖμεν, Ἰσοκρ.Πανηγ. 99 και πῶς δεν είναι δυνατόν να υποστούμε μεγάλες συμφορές, αν ἐνῶ μετέχουμε ως προς ἓνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τις συμφορές, στις τιμές ἔχουμε μικρὴ ἀξίωση. οἷπερ καὶ τῶν κινδύνων πλεῖστον μέρος μεθέξουσιν, Ἰσοκρ.Ἀρχ.3 οι οποίοι και θα ἔχουν συμμετοχὴ ως προς ἓνα μεγάλο ποσοστὸ ἀπὸ τους κινδύνους.'
- 292.** «εἶναι»: i.e. 'ἐξεῖναι' ως εξαρτώμενο ἀπὸ το ρ. 'ἐφώνει, 283' ως αντικείμενο. «μετασχεῖν»: υποκ. στο απρόσωπο 'εἶναι'. «οὐ...λιβός»: 'κι ὄχι σε συγκεντρώσεις'. 'λίψ, ή, λιβός το ρεύμα, η ομάδα'. Δεδομένου ότι προηγείται ο 'οὔτε', θα περιμέναμε ως σωστή σύνδεση πάλι τον 'οὔτε', αλλά για λόγους ἑμφασης αυτό αποφεύγεται (Denniston, 510 iv).
- 293.** «ἀπείργειν»: αντικ. στο 'ἐφώνει'. «οὐχ ὀρωμένην»: ἐναντιωματική μτχ.
- 294.** «μῆνιν»: υποκείμενο στο 'ἀπείργειν'. «δέχεσθαι»: αντικ. στο 'ἐφώνει'. «οὔτε συλλύειν»: «οὔτε καν κάποιος να συγκατοικεῖ μαζί τους».

295. «**πάντων**»: ως γενική αφαιρετική με τα 'ἄτιμον κᾶφιλον'. «**ἄτιμον κᾶφιλον**»: επιρρηματικά κατηγορούμενα του τρόπου. «**θνήσκειν**»: αντικ. στο 'ἐφώνει'. Υποκαθιστά την Προστακτική 'θνησκέτω' στον Ευθύ Λόγο. «**χρόνῳ**»: δοτική του τρόπου, 'σταδιακά, λίγο-λίγο'.
297. «**ἄρα**»: συμπερασματική σκέψη με ἄρνηση, η οποία ισοδυναμεί με το 'ἄρα οὐ...';, στην οποίαν αντιστοιχεί καταφατική απάντηση, διότι απολήγει σε ερώτηση: '— Ἀρα λοιπόν δεν επιβάλλεται να ἔχω ἐμπιστοσύνη σ' αὐτούς τους χρησμούς; — Ναι, επιβάλλεται', όπου ως 'χρησμούς' εννοεί εκείνους που του ἔδωσε ο Απόλλων, για να εκδικηθεί την δολοφονία του πατέρα του.
298. Ένας υποθετικός λόγος που εκφράζει το αντίθετο του πραγματικού στην υπόθεση με 'εἰ+Παρακείμενο', και στην απόδοση ἔχει απλό ιστορικό χρόνο χωρίς την προσθήκη του 'ἂν', γιατί η απόδοση ἔχει την ἔννοια του 'πρέπει' μέσω του ρηματικού εἰς '-τέον' (Kühner, σελ. 206,4).
- 299-300. «**πολλοὶ...ἡμέροι**»: εἶναι οι δικές του προσωπικές σκέψεις, τις οποίες ἔχει κάνει για να τιμωρήσει τους δυο δολοφόνους του πατέρα του. «**πατὴρὸς μέγα πένθος**»: αὐτὸ το 'μεγάλο πένθος' που βιώνει για τον πατέρα του, εἶναι εκείνο που δικαιολογεί ἢ ἐξηγεί την ἐκφρασή του 'πολλοὶ ἡμέροι', με την ἔννοια ὅτι 'το πένθος για τον πατέρα μου εἶναι εκείνο που μου ἔχει φέρει τόσες πολλές ἐπιθυμίες για τρόπους τιμωρίας των δολοφόνων του'. «**εἰς ἓν συμπίτνουσιν**»: 'καταλήγουν σε μία ἀπόφαση'. Οι 'πολλοὶ ἡμέροι', που οφείλονται στο 'πατὴρὸς μέγα πένθος', καταλήγουν τελικά σε μία 'μία ἀπόφαση'. «**θεοῦ ἐφετμαί**»: Εἶναι η διευκρίνιση της δηλώσεώς του ὅτι 'εἰς ἓν συμπίτνουσιν' με την ἔννοια ὅτι 'κατέληξε σε μία ἀπόφαση, την οποίαν ὀρίσαν ἢ ἐπέβαλαν οι ἐντολές του θεοῦ Ἀπόλλωνα'. Ἔχουμε ἓνα σχῆμα χιαστό: 'πολλοὶ ἡμέροι vs πατὴρὸς μέγα πένθος' και 'εἰς ἓν συμπίτνουσιν vs θεοῦ ἐφετμαί'.
301. «**χρημάτων ἀχηνία**»: 'ἡ ἐλλειψη, ἡ ἀπουσία των τροφών'. (Ἀχηνία: ἀπορία, ἀπὸ τοῦ μὴ ἔχειν. καὶ οἱ πένητες ἄχηνες. τινὲς δὲ ὅτι τὰ κενὰ ἤχεϊ, Ἡσύχιος. Ἀχηνία: ἀπορία, πείνα. Ἀριστοφάνης Ἀμφιάρᾳ· νόσῳ βιασθεῖς, ἢ φίλων ἀχηνία, Σούδα). Ο Ορέστης δικαιολογεί την οργή του ἐναντίον των δυο δολοφόνων του πατέρα του και ἐκ του γεγονότος ὅτι η παρουσία τους στην ἀρχηγία του Ἀργούς ἔχει προκαλέσει την πείνα και την ἀνέχεια στους κατοίκους. Ἀρα τα κίνητρά του δεν εἶναι ἀποκλειστικά και μόνο προσωπικά, ἀλλὰ και κοινωνικά.
302. «**τὸ μὴ...πέλειν**»: ἑνάρθρο ἀπαρέμφατο σε αιτιατική πτώση ὡς αιτιατ. επιρρ. της αναφοράς. «**πολίτας**»: υποκείμενο στο 'πέλειν'. «**εὐκλεεστάτους**»: επιθ. προσδιορισμός. «**βροτῶν**»: γενική διαιρετική.
303. «**ἀναστατῆρας**»: επιθ. προσδιορισμός. «**φρενί**»: δοτική τροπική.
- 304/5. «**δυοῖν γυναικοῖν**»: δυικός ἀριθμὸς ἀντὶ 'δυοῖ γυναιξί'. Εννοεῖ την Κλυταιμνήστρα και τον Αἰγίσθο, τον ὁποῖον προσβλητικά ἀποκαλεῖ 'γυναικα'. Ο δυικός ἀριθμὸς θα μπορούσε να εἶναι εἴτε γενική συντασσόμενη με το 'ὑπήκοος' και να δηλώνει τον λαὸ ο ὁποῖος βρίσκεται κάτω ἀπὸ την ἐξουσία ἐνός ἄλλου, και να ἔχει πολιτική σημασία: (οἱ δὲ Περραιβοὶ αὐτόν, ὑπήκοοι ὄντες Θεσσαλῶν, Θουκ.4,78,6,3· οἱ δὲ Ὑρκάνιοι..., διὸ καὶ ὑπήκοοι ἦσαν τῶν Ἀσσυρίων, Ξεν.Κυρ.4,2,1· ἀλλὰ στρατευσάμενος ἐπὶ τοὺς Πέρσας πρῶτοι οἱ τε τούτοις ἐπεθήκατο καὶ πρῶτους Μήδων ὑπηκόους ἐποίησε, Ἡροδ.1,2,4). Μπορεῖ ὁμως να εἶναι και δοτική συντασσόμενη με το 'ὑπήκοος' και να ἔχει κοινωνική σημασία δείχνοντας τον υπεζούσιο, τον ὑποτελή: (ὁ Ἀρμένιος πρόσθεν καὶ σύμμαχος ἦν καὶ ὑπήκοος Κυαξάρη, Ξεν.Κυρ. 2,4,22). «**θήλεια γὰ φρήν**»: i.e. 'ἐστὶ τῷ Αἰγίσθῳ', 'ο Αἴγ. ἔχει θηλυκὸ μυαλό'.
- 306-478. Εἰδὼ βρίσκεται ο 'Κομμός'. Ἐτσι ὀρίζεται ἀπὸ τον Ἀριστοτέλη 'ένας κοινὸς θρήνος του Χοροῦ με ἓνα ἢ και δυο πρόσωπα του δράματος ἐπὶ σκηνῆς, Ποιητ.1452b24'. Πρόκειται για ἓνα θρηνητικὸ τραγούδι (μοιρολόγι) του Χοροῦ με τον Ορέστης και την Ἠλέκτρα, στο ὁποῖο γίνεται ἐπὶ κλήση στον νεκρὸ Ἀγαμέμνονα να βοηθήσει τον Ορέστη να τιμωρήσει τους δυο δολοφόνους. Πρόκειται για ἓνα τυπικὸ 'Κομμό' ἐμπρὸς ἀπὸ τον τάφο του Ἀγαμέμνονα. Κατ' ἀρχὴν ο Ορέστης φαίνεται διστακτικὸς στην ἐπὶ κλήση βοήθειας για την πράξη της μητροκτονίας, ὁμως μετὰ ἀπὸ ἀρκετοῦς στχχ. ἔχοντας θεμελιώσει και ἀποδείξει την ἀναγκαιότητα αὐτῆς της πράξεως την επικαλεῖται. Ἐπτά φορές θα πάρει τον λόγο ο Ορέστης και η ἐπὶ κλήση στον πατέρα του για βοήθεια στο ἐγκλημα που σχεδιάζει, ἐμφανίζεται μόνο στις τρεῖς τελευταίες. Συγκεκριμένα ο Ορέστης ὅσες φορές πήρε τον λόγο λέει τα εξής:

- 1^η 315-322) Ζητεί από τον πατέρα του συμβουλές για να φέρει πάλι την ευτυχία στον παλάτι.
 2^η 345-353) Εύχεται ο πατέρας του είχε σκοτωθεί στην Τροία ένδοξα στην μάχη κι όχι δολοφονημένος.
 3^η 380-385) Παρακαλεί τον Δία να τιμωρηθούν οι δολοφόνοι, έστω κι αν ο ένας είναι η μητέρα του.
 4^η 405-409) Παρακαλεί τον Δία να βοηθήσει τους εξόριστους από τον παλάτι, δηλ. τον ίδιον τον Ορέστη.
 5^η 434-438) Εδώ παίρνει την τολμηρή απόφαση να ζητήσει την βοήθεια του θεού για να σκοτώσει την μητέρα του
 6^η 456) Ζητεί την βοήθεια του ίδιου του πατέρα του στην δολοφονία στην Κλυταιμνήστρας.
 7^η 461) Δηλώνει πως η εξουσία των δυο δολοφόνων του πατέρα του θα χτυπηθεί με την εξουσία που του δίνει η πατρική σχέση με τον δολοφονηθέντα.

Εξετάζοντας (Lesky) το περιεχόμενο αυτών επτά παρεμβολών που κάνει ο Ορέστης στον 'Κοιμό' βλέπουμε ότι σ' αυτές τις επτά φορές που παίρνει τον λόγο και μιλάει, πουθενά δεν αναφέρει ότι την εκδίκηση που ετοιμάζει την πήρε ως εντολή από τον θεό Απόλλωνα, όπως έκανε στον στχ. 269κ.έ. Τώρα αναλαμβάνει προσωπικά την ευθύνη της δολοφονίας της Κλυταιμνήστρας και του Αίγισθου, σαν να είναι δική του προσωπική απόφαση και μόνο, και η ανάληψη της ευθύνης είναι ένα σοβαρό αυτό στοιχείο τραγικότητας. Βέβαια έχει διατυπωθεί και η άποψη (Schadewaldt) ότι ο Ορέστης στην ουσία ποτέ δεν βρέθηκε σε δίλλημα, αν δηλ. πρέπει ή δεν πρέπει να σκοτώσει την μητέρα του, και ότι από την αρχή της εμφανίσεώς του στην σκηνή ήταν αποφασισμένος σ' αυτήν την ενέργειά του. Πουθενά για παράδειγμα δεν τον είδαμε να απορεί αν η εντολή του Απόλλωνα πρέπει ή δεν πρέπει να εκτελεσθεί.

Όσον αφορά την δομή του 'Κοιμού', τα πράγματα εδώ είναι αρκετά περίπλοκα· ο 'Κοιμός' διαιρείται σε δυο μέρη. Το (Α) μέρος του 'Κοιμού' εντοπίζεται στους στχχ. 306-422, και το (Β) μέρος στους στχχ. 423-478. Τα δυο αυτά μέρη μεταξύ τους δεν είναι σε καμία περίπτωση σύμμετρα, αφού το (Α) αποτελείται από 117 στχχ., ενώ το (Β) από 56, οπότε και η σύνθεση των δυο αυτών μερών δεν είναι καθόλου όμοια. Πιο συγκεκριμένα:

Το (Α) μέρος του 'Κοιμού' (306-422) συνίσταται από τέσσερα σύμμετρα μεταξύ τους τμήματα, στα οποία τα πρόσωπα που θρηνούν, εμφανίζονται με την ίδια ακριβώς σειρά στο κάθε τμήμα. Έτσι λοιπόν κάθε τμήμα από τα τέσσερα παρουσιάζει την ίδια σειρά προσώπων, που είναι η εξής: 'Κορυφαία, Ορέστης, Χορός, Ηλέκτρα'. Αυτό το σχήμα λοιπόν εμφανίζεται στο (Α) μέρος τέσσερις φορές και συγκεκριμένα στους στχχ. (306-339), (340-371), (372-399) και τέλος (400-422).

Το (Β) μέρος του 'Κοιμού' (423-478) είναι κατά πολύ μικρότερο του (Α) και δεν είναι σύμμετρο μ' αυτό. Το (Β) μέρος χωρίζεται σε δυο τμήματα, τα οποία όμως ούτε κι αυτά είναι συμμετρικά μεταξύ τους. Στο πρώτο τμήμα (423-455) εμφανίζονται οι: 'Κορυφαία, Ηλέκτρα, Ορέστης, Χορός, Ηλέκτρα, Χορός'. Στο δεύτερο τμήμα (456-478) εμφανίζεται δυο φορές το σχήμα 'Ορέστης, Ηλέκτρα, Χορός' (456-475), και κλείνει με την 'Κορυφαία' (476-478). Όπου εμφανίζεται γενικώς η 'Κορυφαία', εκεί έχουμε Αναπαιστικά μέτρα. Στους υπόλοιπους στχχ. τα μέτρα είναι καθαρά λυρικά. Πιο συγκεκριμένα:

Στχχ.306-314 Ανάπαιστοι. Ο Ανάπαιστος εμφανίζεται είτε με την κανονική του μορφή ως 'UU—', είτε με την αντικατάσταση των δυο βραχέων συλλαβών σε μία μακρά ως σπονδείος, δηλ. ως '— —', αλλά είτε και ως δάκτυλος με την μορφή '— UU'.

306 — — UU— // — — UU—

307 — UU— —

308 — UU— — // UU— —

Καταληκτικό αναπαιστικό δίμετρο.

309 — UU— — // — — — —

310 — UU— — // — — UU—

311 — — UU— // UU— —

Καταληκτικό αναπαιστικό δίμετρο.

312 — UU— — // UU— UU—

313 — — UU— // — — UU—

314 UU— — — // UU— —

Καταληκτικό αναπαιστικό δίμετρο.

Στχχ. 315-323.

315	— UU — UU — U—	Ιβύκειος
316	UU U — U— —	Ιθυφαλλικός
317	U— — U U— U—	Γλυκώνειος
318	— UU — U — —	Αριστοφάνειος
319	U— UU— U—	Τελεσίλλειος
320	— UU — U — —	Αριστοφάνειος
321	U — — UU— U —	Γλυκώνειος
322/3	— UU— U — —	Αριστοφάνειος

Στχχ. 324-331

324	U— U— U— U— U— U—	τρεις Ίαμβοι
325	— U — UU — U —	Γλυκώνειος
326	— — ¹⁸ — UU — —	Φερεκράτειος
327	UU — U — U — —	Ανακρεόντειος
328	UU — U — U — —	Ανακρεόντειος
329	UU — U — U — —	Ανακρεόντειος
330	UU — U — U ¹⁹ — —	Ανακρεόντειος
331	U ²⁰ — — UU — U — —	Ιππωνάκτειος

Στχχ. 332-339 (όπως οι στχχ. 315-323)**Στχχ. 340-344 Ανάπαιστοι**

340	— UU — — // UU — — —
341	— — UU — // — — UU —
342	— UU — — // UU — UU —
343	— — UU — // — UU — —
344	UU — UU — // — — — —

Στχχ. 345-353

345	— UU — U —	dodrans
346	— U — UU — U —	Γλυκώνειος
347	U— — — U — U — —	Βαχχείος + Ιθυφαλλικός
348	U — U — — U — U — —	Ίαμβος + Ιθυφαλλικός
349	U — — U — —	Δυο Βακχείοι
350	U — — U — —	Δύο Βακχείοι
351	U — UU — UU — —	Ενόπλιος παροιμιακός
352	U — UU — U — —	Χορίαμβος ενόπλιος
353	— UU — U — —	Αριστοφάνειος

Στχχ. 354-362 (όπως οι στχχ. 324-331)**Στχχ. 363-371 (όπως οι στχχ. 345-353)****Στχχ. 372-379 Ανάπαιστοι.**

372	— UU — — // — UU — —	
373	UU — UU — // — UU UU —	
374	— UU — — // UU — —	Καταληκτικός
375	— UU — — // — UU — —	

¹⁸ Η συλλαβή αυτή στον στχ. 326 είναι (—), αλλά στον αντίστοιχο στχ. 356 είναι (U)¹⁹ Η συλλαβή αυτή στον στχ. 330 είναι (U), ενώ στον αντίστοιχο στχ. 361 είναι (—)²⁰ Η συλλαβή αυτή στον στχ. 331 είναι (—), ενώ στον αντίστοιχο στχ. 362 είναι (U)

376	— UU — — // — UU — —	
377	UU — — — // — UU — —	
378	UU — UU — // UU — — —	
379	— UU — — // UU — —	Καταληκτικός

Στχχ. 380-385

380	— UU — UU —	Ημιεπές
381	— UU — UU —	Ημιεπές
382	— — U — U — —	Σπονδεῖος + Ίαμβος + Σπονδεῖος
383	— UU — U — —	Αριστοφάνειος
384	U — — UU — U — —	Ιππωνάκτειος
385	— UU — UU — U — —	Αλκαϊκός Δεκασύλλαβο

Στχχ. 386-393

386	U — — — U — U — —	Βαχκείος + Ιθυφαλλικός
387	— UU — U — —	Αριστοφάνειος
388	— UU — U — —	Αριστοφάνειος
389	— UU — U — —	Αριστοφάνειος
390	— UU — U — —	Αριστοφάνειος
391	U — — U — — U — —	Τρεις Βακχείοι
392	— UU — — UU —	Δυο Χορίαμβοι
393	— U — U — U —	Ληκύθιος.

Στχχ. 394-399 (όπως οι στχχ. 380-385).

Στχχ. 400-404. Ανάπαιστοι

400	— UU — — // UU — UU —
401	UU — — UU // — UU — —
402	— UU — — // — UU — —
403	UU — UU — // UU — — —
404	UU — UU — UU — — —

Στχχ. 405-409

405	U — — — U — U — U —
406	U UU — U — — UU — U — ²¹
407	U — U — — U — U — U —
408	U — U — — U — U — U —
409	— U — U — —

Στχχ. 410-417 (όπως οι στχχ. 386-393)

Στχχ. 418-422 (όπως οι στχχ. 405-409)

Στχχ. 423-428

423	U — U — U ²² UU U — U — U —	Τρεις Ίαμβοι
424	U — U — U — U —	Δύο Ίαμβοι
425	U — U — — ²³ UU U — U — U —	Τρεις Ίαμβοι
426	U — U UU U — U UU U — U —	//
427	U — U UU U — U — U — U —	//

²¹ Το μέτρο σ' αυτόν τον στχ. λόγω των αναλύσεων έχει την μορφή (U UU — U — — UU — U —) με δώδεκα συλλαβές. Όμως λόγω των δυνατών αναλύσεων στον αντίστοιχο στχ. 419 έχει την μορφή (U UU UU — U — UU U —) με δεκατρείς συλλαβές.

²² Η συλλαβή αυτή στον στχ. 423 είναι (U), ενώ στον αντίστοιχο στχ. 444 είναι (—)

²³ Η συλλαβή αυτήν στον στχ. 425 είναι (—), ενώ στον αντίστοιχο στχ. 447 είναι (U)

428 U — U — — — U — U — U — //

Στχχ. 429-433

429 U — U — — U — Ταμβος + Κρητικός
 430 — — U — — — U — U — U —²⁴ Τρεις Ταμβοι
 431 U — U — — U — Ταμβος + Κρητικός
 432 U — U — — U — Ταμβος + Κρητικός
 433 U — U — — U — U — — Ταμβος + Ιθυφαλλικός

Στχχ. 434-438

434 U — U — — U — U — — Ταμβος + Ιθυφαλλικός
 435 U — U — — U — U — — Ταμβος + Ιθυφαλλικός
 436 U — U — — U — Ταμβος + Κρητικός
 437 U — U — — U — Ταμβος + Κρητικός
 438 U — U — — U — U — — Ταμβος + Ιθυφαλλικός

Στχχ. 439-443 (όπως οι στχχ. 434-438)

Στχχ. 444-450 (όπως οι στχχ. 423-428)

Στχχ. 451-455 (όπως οι στχχ. 429-433)

Στχχ. 456-460

456 U — U — — U — U — U — Ταμβος + Ληκύθιος
 457 U — U — — U — U — U — Ταμβος + Ληκύθιος
 458 U — U — — U — U — U — Ταμβος + Ληκύθιος
 459 U — U — U — U — Δυο Ταμβοι
 460 — UU — U — U — Αριστοφάνειος

Στχχ. 461-465 (όπως οι στχχ. 456-460)

Στχχ. 466-470

466 — UU — U — dodrans
 467 — UU — U — — Αριστοφάνειος
 468 — UU — U — — Αριστοφάνειος
 469 U — — UU — U — — Ιππωνάκτειος
 470 U — — UU — U — — Ιππωνάκτειος

Στχχ. 471-475 (όπως ο στχχ. 466-470)

Σχολιασμός λυρικών μέτρων

Αλκαϊκός Δεκασύλλαβος: Στην λυρική ποίηση απαντά η λεγόμενη 'Αλκαϊκή στροφή'. Πρόκειται για τους εξής τρεις στχχ.:

(X — U —) (X — UU — U —) (Ένας Ταμβος + Ένας ακέφαλος Γλυκώνειος)
 (X — U —) (X — UU — U —) (Ένας Ταμβος + Ένας ακέφαλος Γλυκώνειος)
 (X — U —) (X — U —) (X — UU — UU — U —) (Δύο Ταμβοι + Ένας Ιππωνάκτειος με εσωτερική προσθήκη των συλλαβών (— UU). Αυτός ο τρίτος στχ. συνήθως κόβεται στην ένατη συλλαβή και δημιουργούνται δυο ξεχωριστοί στχχ.):

X — U — X — U — X (Ένας αλκαϊκός εννεασύλλαβος στχ.) και

— UU — UU — U — — (Ένας αλκαϊκός δεκασύλλαβος στχ.). Αυτός είναι που απαντά στον στχ. 385

²⁴ Στον στχ. 430 η 1^η & η 5^η συλλ. είναι (— —), ενώ στον στχ. αντίστοιχο 452 στις ίδιες θέσεις είναι (U U)

Ανακρεόντειος: Το ‘Ιωνικό’ μέτρο έχει την μορφή (UU — —) και ως δίμετρο (UU — — UU — —). Κάποιες φορές το δεύτερο μέτρο παρουσιάζει ‘ανάκλαση’ στους στχ. και δίνει την μορφή: (UU — U — U — —)

Αριστοφάνειος: Ο Χορίαμβος έχει την μορφή (— UU —) και ως Χοριαμβικό δίμετρο (— UU — — UU —). Όμως συνήθως το δεύτερο μέτρο του διμέτρου δεν εμφανίζεται ως (— UU —), αλλά ως ‘Βακχείος’ (U — —), οπότε ο στίχος παίρνει την μορφή (— UU — U — —). Αυτός λέγεται ‘Αριστοφάνειος’.

Βακχείος: Στην λυρική ποίηση το ‘Ιαμβικό μέτρο’ (X — U —) συνήθως εμφανίζει το άλογο στοιχείο (X) της πρώτης συλλαβής ως (U), ενώ συγκόπτει την τρίτη βραχεία (U) συλλαβή, και δίνει την εικόνα: (U— —)

Γλυκόνειος: Ο στχ. αυτός έχει την μορφή (OO — U U — U —). Τα σύμβολα ‘OO’ δείχνουν ότι αυτές οι δυο συλλ. δεν μπορούν να είναι συγχρόνως (UU), αλλά να έχουν την μορφή είτε (— U), είτε (U —), είτε (— —)

Dodrans: Ο στχ. αυτός προέρχεται από το ‘Χοριαμβικό’ δίμετρο, το οποίο αντί να έχει την μορφή (— UU — — UU —), το δεύτερο μέτρο είναι ‘ακέφαλο’ αλλά και καταληκτικό με την μορφή (U —), οπότε ο dodranas εμφανίζεται ως ‘(— UU — U —)’

Ενόπλιος: Εμφανίζεται με την μορφή (U — UU — UU — —)

Ημιεπές: Το λεγόμενο ‘Ελεγειακό δίστιχο’ έχει την μορφή (— UU — UU — UU — UU — UU — U). Ορισμένοι ποιητές αποσπούν τις πρώτες επτά συλλαβές (— UU — UU —), και αυτό ονομάζεται ‘Ημιεπές’.

Ιθυφαλλικός: Ανήκει στα λεγόμενα ‘Ιαμβικά’ μέτρα και έχει την μορφή (— U — U — —), όπου δεν αποκλείεται η ανάλυση των μακρών συλλαβών σε δυο βραχείες.

Ιππωνάκτειος: Χρησιμοποιήθηκε κυρίως τους Αιολείς ποιητές και έχει την μορφή (OO — UU — U — —)

Ληκύθιος: Ανήκει και αυτός στα ‘Ιαμβικά’ μέτρα και έχει την μορφή (— U — X — U —)

Φερεκράτειος: Ανήκει στα ‘Αιολικά’ μέτρα και έχει την μορφή (OO— UU — —)

Χορίαμβος Ενόπλιος: Πρόκειται για ένα κλασσικός ‘Αριστοφάνειο’ στχ., στον οποίον έχει προστεθεί μια βραχεία συλλαβή δίνοντάς του την εικόνα (U— UU — U — —). Λέγεται ‘Χορίαμβος Ενόπλιος’, γιατί και ο ‘Αριστοφάνειος’ στχ. προέρχεται από τον ‘Χορίαμβο’.

306-314. Το πνεύμα του θρήνου σ’ αυτούς τους στχ. είναι πως ‘ο δράστης μια κακής ενέργειας πρέπει να τιμωρείται με την ίδια ακριβώς κακή πράξη που έκανε. Το ίδιο ακριβώς διατυπώνεται και σε μια σειρά από άλλους δημιουργούς, (ρέζοντά τι καί παθεῖν ὅικεν, Πινδ.Νεμ.4,32 *αὐτός που κάνει κάτι φαίνεται να το υφίσταται· ὁ γὰρ δὴ μῦθος ἢ λόγος, ἢ ὅτι χρή προσαγορεύειν αὐτόν, ἐκ παλαιῶν ἱερέων εἴρηται σαφῶς, ὥς ἡ τῶν συγγενῶν αἰμάτων τιμωρὸς δίκη ἐπίσκοπος νόμῳ χρήται τῷ νυνδὴ λεχθέντι καὶ ἔταξεν ἄρα δράσαντί τι τοιοῦτον παθεῖν ταῦτ᾽ ἀναγκαίως ἅπερ ἔδρασεν, Πλ.Νόμ.872e *Αὐτός ο μύθος ἢ ἡ ιστορία, ἢ ὅπως κι αν το πει κάποιος, έχει λεχθεί ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἱερεῖς, ὅτι δηλ. ἡ Δίκη γιὰ τὰ ἐγκλήματα μεταξύ συγγενῶν λειτουργεῖ ὡς ἐπιβλέπουσα τὸν νόμο τὸν ὁποῖον πρὶν λίγο ἀναφέραμε, καὶ ὀρίσε λοιπὸν γι’ αὐτόν που ἔκανε κάτι, νὰ πάθει τὰ ἴδια ἀκριβῶς με αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔκανε.*) Βέβαια το καινούργιο που έχει εισαγάγει στην τριλογία του ο Αισχύλος είναι πως ὅποιος τιμωρεῖ με τὸν ἴδιο τρόπο τὸν δράστη ἐνὸς προηγθέντος ἐγκλήματος, καὶ ὁ ἴδιος στὴν συνέχεια θὰ υποστεί τις ἴδιες συνέπειες τῶν πράξεών του, ὅσο δικαιολογημένες κι αν φαίνονται. Ἄρα στὸ νοῦ τοῦ Αἰσχύλου αὐτὸ που μετράει εἶναι ἡ πράξη καθ’ ἑαυτήν, κι ὄχι τόσο, ἢ καθόλου, τὰ κίνητρα.*

306. «ὦ μεγάλαι Μοῖραι, Διόθεν»: Η σχέση του Δία με τις Μοῖρες εἶναι σκοτεινὴ καὶ περίεργη. Αρχικά στὸν Ἡσίοδο ἀναφέρονται ὡς ἀρχαιότερες υπάρξεις ἀπὸ τὸν Δία, γεννημένες ἀπὸ τὴν ‘Νύκτα’ (Νύξ δ’ ...καὶ Μοίρας καὶ Κῆρας ἐγένεατο νηλεοποιίνας, Ἡσίοδ.Θεογ. 211-216), ἀν καὶ λίγο πιο κάτω τις εμφανίζει ὡς ‘κόρες τοῦ Δία καὶ τῆς Θέμιδος, 904’.

307. «τελευτᾶν»: το απαρέμφατο εδώ υποκαθιστά την Ευκτική και εκφράζει 'ευχή', (Goodwin, Moods & Tenses, §785). Σ' αυτές τις περιπτώσεις το υποκείμενο του απαρεμφάτου εκφέρεται κανονικά με αιτιατική, όμως εδώ αφήνεται ως εννοούμενο.
308. «ἡ τὸ δίκαιον μεταβαίνει»: Υπάρχει διάκριση μεταξύ των ουσιαστικών 'δίκη' και 'δίκαιον'. Η 'δίκη' φωτογραφίζει και δείχνει το δικαίωμα κάποιου να διεκδικήσει αυτό που θεωρεί σωστό. Από αυτήν την άποψη μπορεί συγχρόνως δυο αντίδικοι να έχουν την ίδια στιγμή την 'δίκη' με το μέρος τους. Έτσι ακριβώς εκφράζει την έννοια της 'δίκης' ο Αισχύλος στον στχ. 461, όπου βάζει τον Ορέστη να διατυπώνει την άποψη ότι 'ξυμβαλεῖ Δίκη Δίκα', εννοώντας ότι η έννοια της διεκδικήσεως της δικαιοσύνης, που τώρα αυτός εκφράζει, θα συναντήσει την έννοια της διεκδικήσεως της δικαιοσύνης που η Κλυταιμνήστρα εξέφρασε τότε που σκότωσε τον Μενέλαο. Όμως το ουσιαστικό 'δίκαιον' σημαίνει την 'απονομή της δικαιοσύνης', κι όχι την διεκδίκησή της, οπότε εδώ το νόημα είναι 'μακάρι να έρθει από τον Δία μια ολοκλήρωση έτσι ακριβώς, όπως η απονομή της δικαιοσύνης εγκαθίσταται'. Η σημασία του ρ. 'μεταβαίνω' ως 'εγκαθίσταμαι' απαντά στον Ηρόδοτο 'δηλοῦσι τε ὅτι τον ἠνείκαντο γλώσσης χαρακτήρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ χωρία, τοῦτον ἔχουσιν ἐν φυλακῇ δηλώνουν ὅτι αὐτό το γλωσσικὸ ἰδίωμα ἀπέκτησαν την περίοδο που εγκαθίσταντο σ' αυτές τις περιοχές, και αὐτόν διατηροῦν'.
313. «παθεῖν»: απαρέμφατο στην θέση της προστακτικής.
314. «τριγέρων»: 'τρεις φορές γέρος'.
- 315/6. «τι σοι /φάμενος ἢ τί ῥέξας /τύχοιμι...»: για την ίδια σύνταξη: 'δρῶν ἢ τί φωνῶν τήνδε ῥυσαίμην πόλιν, Σοφ.Ο.Τ.72' Η απουσία του δυνητικού 'ἄν' δίπλα στην Ευκτική προκειμένου για ερωτηματικές προτάσεις είναι σύνηθες φαινόμενο.
317. «τύχοιμι ἄγκαθεν οὐρίσας»: (μπορώ να πετύχω από εδώ ψηλά ένα ευνοϊκό άνεμο). (Α) Η γραφή 'ἄγκαθεν' είναι διόρθωση του Hermann που έως εδώ δίνει την εξής ερμηνεία: 'τι πράγμα αφού πω σε σένα και αφού κάνω, μπορώ να πετύχω ένα ευνοϊκό άνεμο από εδώ ψηλά'. (Β) Ο κώδ. 'Μ' έχει την γραφή 'ἄν ἔκαθεν' και δίνει την ερμηνεία 'τι πράγμα αφού πω ή κάνω σε σένα, μπορώ από μακριά να σε ταξιδέψω', ενν. 'να τον φέρει από τον Άδη'.
318. «ἔνθα σ' ἔχουσιν εὐναί»: 'εκεί όπου σε κρατούν τα νεκρικά κρεβάτια.'
319. «σκοτῶ φᾶος ἀντίμοιρον»: ενν. 'έστί', 'το φως είναι αντίπαλο στο σκοτάδι'.
- 320-22. Η συντακτική σειρά των λλ.: 'γῶος εὐκλεῆς Ἀτρείδαις προσθοδόμοις κέκληνται ὁμοίως χάριτες ἕνας θρήνος τιμητικός προς τιμὴν των Ατρειδῶν, οι οποίοι ἔχουν την εξουσία σ' αυτό το παλάτι, αποκαλούνται με τον ἴδιο τρόπο ἐνδειξή ευγνωμοσύνη'. «χάριτες»: είναι το κατηγορούμενο στο ουσιαστικό 'γῶος', το οποίο λογικά θα έπρεπε να ήταν σε ονομαστική ως 'χάρις'. Όμως είναι σαν να αδιαφορεί ο Αισχύλος για την συντακτική του χρήση και το προτάσσει σε πληθυντικό αριθμό με την σημασία του 'ικανοποιήσεις, ευχαριστήσεις' αδιαφορώντας για τον αριθμό του υποκειμένου. «ὁμοίως»: 'με τον ἴδιο τρόπο', δηλ. 'με τον τρόπο που θα τους αποδίδοντο οι τιμές, αν ήταν ζωντανοί'. Το νόημα του 'ὅμως' είναι πως 'αφού δεν μπορώ να κατέβω στον Άδη, αφού το φως είναι αντίπαλο στο σκοτάδι, πρέπει να ικανοποιηθῆς με τις νεκρικές τιμές που θα σου αποδώσω εδώ στον τάφο σου'. «κέκληνται»: είναι το συνδεδετικό ρ. στο κατηγορούμενο 'χάριτες'. «γῶος»: είναι καταχρηστικά το υποκείμενο του 'κέκληνται', το οποίο για μετρικούς λόγους δεν μπορούσε να ήταν 'γῶοι', γιατί η 4^η & 5^η συλλ. στον 'Γλυκόνειο' πρέπει να είναι αναγκαστικά βραχείες. Γι' αυτό επρόταξε το κατηγορούμενο επίτηδες σε πληθυντικό αριθμό, στο οποίο ταίριαζε επίσης σε πληθυντικό το ρ. «προσθοδόμοις»: 'γι' αυτούς που βρίσκονταν στο παλάτι στο παρελθόν'. — — Η διαφορετική γραφή στον στχ. 317 στις λλ. 'ἄγκαθεν' & 'ἔκαθεν' δίνει διαφορετική σύνταξη και διαφορετικές μεταφράσεις ως ακολούθως: (Α) Σύμφωνα με την διόρθωση του Hermann σε 'ἄγκαθεν', που είναι και αυτή που έχω υιοθετήσει στην δική μου μετάφραση ακολουθώντας την έκδοση του Page, το ερωτηματικό μπαίνει στην λ. 'εὐναί', και το νόημα των στχ. 315-322 έχει ως εξής: 'Δύστυχε πατέρα, τι αφού σου πω ή τι αφού σου κάνω μπορώ από εδώ επάνω στον κόσμο των ζωντανών να βρω ταξιδεύοντας ένα ευνοϊκό άνεμο για εκεί που τώρα σε κρατούν τα νεκρικά κρεβάτια; Το φως είναι αντίπαλο στο σκοτάδι, και με τον ἴδιο τρόπο ἕνας θρήνος που τιμά τους Ατρείδες που κατοικούσαν στο παλάτι στο

παρελθόν, είναι ευχάριστος'. (B) Σύμφωνα με την γραφή του 'Μ' σε 'έκαθεν' το ερωτηματικό μπαίνει στο 'αντίμοιρον' και το 'ούρίσας' λογίζεται ως μεταβατικό με αντικείμενό του την αιτιατική 'φάος'. Τα υπόλοιπα μένουν ως έχουν: *Δύστυχε πατέρα, τι αφού σου πω ή τι αφού σου κάνω μπορώ από εδώ επάνω στον κόσμο των ζωντανών να μ' ένα ευνοϊκό άνεμο εκεί που τώρα σε κρατούν τα νεκρικά κρεβάτια, ένα φως αντίπαλο στο σκοτάδι; Όμως με τον ίδιο τρόπο ένας θρήνος που τιμά τους Ατρείδες που κατοικούσαν στο παλάτι στο παρελθόν, είναι ευχάριστος*'.

325. «**τοῦ θανόντος**»: αναφέρεται στον οιονδήποτε δολοφονηθέντα, αλλά φυσικά και στον Αγαμέμνονα.
326. «**φαίνει**»: με ενν. υποκείμενο 'ὁ θανών δολοφονηθείς'.
327. «**ὁ θνήσκων**»: 'ὁ οιοσδήποτε δολοφονηθείς'.
328. «**ὁ βλάπτων**»: *αὐτός που πάντοτε προξενεί ζημιά*'. Ακολουθώ την γνώμη του A.F. Garvie στην σχολιασμένη έκδοση των 'Χοηφόρων' (OXF.1986), όπου προτείνει πως η μτχ. δεν αναφέρεται στον 'δράστη' ενός εγκλήματος, αλλά στον δολοφονηθέντα, ο οποίος και μέσα από τον τάφο του έχει την δύναμη να οργανώσει την τιμωρία του δολοφόνου του. Σύμφωνα με την Ελλ. αντίληψη ο νεκρός μέσα από τον τάφο του μπορεί να προξενήσει ζημιά στον οιονδήποτε. Ο Ησύχιος παραδίδει μία μαρτυρία, σύμφωνα με την οποία όσοι περνούν από το μνήμα ενός νεκρού ήρωα, υμνούν την μνήμη του, διότι οι νεκροί ήρωες μέσα από τον μνήμα τους μπορούν να βλάψουν όποιον θέλουν: 'κρείττονας'· τοὺς ἥρωας οὕτω λέγουσιν. δοκοῦσι δὲ κακωτικοί τινες εἶναι· διὰ τοῦτο καὶ οἱ παριόντες τὰ ἡρώια σιγὴν ἔχουσι, μή τι βλαβῶσι. καὶ οἱ θεοὶ δέ'. Αλλά και ο Σοφοκλής διασώζει την ίδια ακριβώς αντίληψη στην 'Ηλέκτρα'. Η Ηλέκτρα μιλώντας στην Χρυσόθεμη της λέει πως θεωρεί βέβαιο πως ο νεκρός πατέρας τους θα στείλει τρομαχτικά όνειρα στην Κλυταιμνήστρα, που θα προμηνύουν τον θάνατό της (Οἶμαι μὲν οὖν, οἶμαί τι κάκειν'ω μέλον/πέμψαι τάδ' αὐτῇ δυσπρόσοπτ' ὄνειρατα, 459/60)· αμέσως μετά ο Χορός βεβαιώνει πως ο νεκρός Αγαμέμνων δεν ξεχνά την δολοφονία του (Οὐ γάρ ποτ' ἀμναστει γ' ὁ φύσας Ἑλλάνων ἄναξ, 482). τέλος ο Χορός βεβαιώνει για δεύτερη φορά πως οι νεκροί ζουν και μπορούν να διεκδικήσουν το δίκιο τους τιμωρώντας και εκδικούμενοι τους δολοφόνους τους (Τελοῦσ' ἀραί· ζῶσιν οἱ γὰρ ὑπαὶ κείμενοι· /παλῖρρυτον γὰρ αἶμ' ὑπεξαιροῦσι τῶν /κτανόντων οἱ πάλαι θανόντες, 1418/21)
329. «**πατέρων...τεκόντων**»: γενικές αντικειμενικές στο 'γός'.
331. «**ποινὰν ἀμφιλαφῶς παραχθείς**»: '[ο νόμιμος θρήνος αναζητεῖ] την ποινή, αφού αυτός ο θρήνος έχει δημιουργήσει ταραχή σε αρκετό βαθμό'. Αυτή είναι η γραφή που έχει προκύψει από την ανάγνωση του Page στην έκδοσή του, και αυτήν ακολουθώ στην μετάφραση. Υπάρχει όμως και η ανάγνωση 'τὸ πᾶν ἀμφιλαφῆς παραχθείς', '[ο νόμιμος θρήνος αναζητεῖ, ψάχνει] ως προς όλα επαρκῆς, έχοντας δημιουργήσει σύγχυση'.
332. «**ἐν μέρει**»: *τώρα που είναι η σειρά μου να μιλήσω*'.
333. «**πολυδάκρυτα πένθη**»: αναφέρεται στην περίοδο που ακολούθησε στο παλάτι μετά την δολοφονία του.
334. «**δίπαις...θρήνος**»: 'ὁ οδυρμός των δυο παιδιών σου'. «**τοίς**»: *Κατευθύνει τα μάτια ή τα αυτιά ενός συνομιλητή σε κάτι που επιβάλλεται να ακούσει ή να δει*', (Directing a person's eye or ear to a sight or sound, Denniston, Greek Particles)
- 336/7. «**ἰκέτας.../φυγάδας**»: ως 'ἰκέτιδα' εννοεί την ίδια και ως 'φυγάδα' εννοεί τον Ορέστη.
338. «**τί τῶνδ' εὔ**»: *ποιο είναι το σωστό που πρέπει να κάνουμε τώρα;* Αναφέρεται στις δυο επιλογές που έχουν τα δυο αδέλφια εμπρός τους, να αφήσουν τους δολοφόνους ατιμώρητους, ή να τους σκοτώσουν, ἔστω κι αν ὁ ένας εκ των δυο είναι η μητέρα τους.
339. «**ἀτρίακτος**»: 'ὁ ακατάβλητος, ακατανίκητος'. Σύμφωνα με το 'Μέγα Ετυμολογικόν' το επίθετο 'ἀτρίακτος' σημαίνει τον 'ανίκητο', και η σημασία αυτή προέρχεται από το γεγονός ότι στην πάλη με τρεις κινήσεις έριχναν τον αντίπαλο στο έδαφος και τον ακινητοποιούσαν νικώντας τον. Αν κάποιος απέφευγε την τεχνική των 'τριών κινήσεων' του αντιπάλου του, τότε απέτρεπε την ήττα του και λογιζόταν 'ανίκητος', 'Τριάσσειν τὸ νικᾶν· ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν πωλαιστῶν, ἔν ταῖς τρισὶ πάλαις τὴν νίκην παρπουμένων καὶ ἄτρίακτος, ὁ ἀήττητος. Τριαχθῆναι λέγουσι οἱ παλαιστρικοὶ ἀντὶ τοῦ τρίς πεσεῖν, Etymologicon Magnum, p.765,37-41'.

340. «**ἄν.../θείη**»: με υποκείμενο την ονομαστική 'θεός'. «**ἐκ τῶνδε**»: 'όταν ξεπεραστούν οι τωρινές δυσκολίες'. Αναφέρεται στο δίλημμα των δυο αδελφών όσον αφορά το αν πρέπει η δεν πρέπει να τιμωρήσουν τους δολοφόνους σκοτώνοντάς τους την στιγμή που ένας εκ των δυο είναι η μητέρα τους. «**θεός**»: δεν κάνει αναφορά σε συγκεκριμένη θεότητα, καθώς μπορεί να εννοεί τον Δία ή και τον Απόλλωνα. «**χρήζων**»: 'αν το θεωρεί αναγκαίο'.
341. «**κελάδους εύφθογγοτέρους**»: 'ήχους που να είναι περισσότερο εύηχοι, αρμονικοί', εννοώντας ότι η θεότητα έχει την δύναμη, ακόμη κι αν υπάρξει το έγκλημα της μητροκτονίας, να οργανώσει μία πιο ήπια αντίδραση απέναντι στα δυο αδέλφια. Η ευτυχία που και τα δυο αδέλφια την περιμένουν με ανυπομονησία, εδώ διατυπώνεται και εκφράζεται από την Κορυφαία πάνω σε κανόνες και ορολογίες μουσικές.
344. «**νεοκράτα φίλον κομίσειεν**»: 'νεοκράς, -ᾱτος, ὁ > νέος+κεράννυμι ο προσφάτως αναμειχθείς με κάτι', (Ησύχιος: νεοκράς= νεωστὶ κεκραμένος). Το επίθετο 'φίλον αγαπητό, προσφιλές, ευπρόσδεκτο' προσδιορίζει ως επιθετικός προσδιορισμός το ενν. σ' αυτές τις ανάλογες περιπτώσεις 'κύπελλο – κρατήρα', το οποίο λείπει, γιατί ήταν απολύτως σίγουρο ότι οι θεατές θα αντιλαμβάνοντο περί τίνος επρόκειτο. Τέλος η ευκτική 'κρατήσειεν' συντάσσεται με το δυνητικό 'ἄν' λίγο πιο πάνω. Η επανένωση συγγενών οι οποίοι για οποιονδήποτε λόγο είχαν διακόψει την μεταξύ τους σχέση και επικοινωνία, επιβεβαιωνόταν και πιστοποιείτο σε μία ειδική τελετή κατά την οποία έβαζαν σ' ένα κοινό κύπελλο σταγόνες αίματος και των δυο αναμειγμένες με κρασί, και το οποίο προσέφεραν ως θυσία στην τελετή επανενώσεως. Σ' αυτήν ακριβώς την τελετή των δυο χωρισμένων για χρόνια αδελφών αναφέρεται εδώ η Κορυφαία.
345. «**ὑπ' Ἰλίου**»: 'κάτω από τα τείχη της Τροίας'.
346. «**πρός τινος Λυκίων**»: 'από κάποιον από την Λυκία'. Προφανώς αναφέρεται σε δυο σημαντικούς συμμάχους των Τρώων, οι οποίοι ήρθαν να συνδράμουν στον αγώνα τους, τον Σαρπηδόνα και τον Γλαύκο.
- 348/53. «**λιπών**»: υποθετική μτχ. «**ἄν...ἄν**»: επανάληψη του δυνητικού 'ἄν' το οποίο συντάσσεται με την οριστική παρατατικού 'εἶχες' και λειτουργεί ως απόδοση στις δυο υποθέσεις που δημιουργούν οι δυο υποθετικές μτχ. 'λιπών...κτίσας' σε ένα υποθετικό λόγο του αντίθετου του πραγματικού. «**εὐκλειαν**»: αντικείμενο στην μτχ. 'λιπών'. «**τέκνων.../ἐπιστρεπτὸν αἰῶ**»: η αιτιατική 'αἰῶ' αντί της συνήθους 'αἰῶνα' είναι αντικείμενο επίσης στην μτχ. 'κτίσας'. Το επίθετο 'ἐπιστρεπτὸν' σημαίνει αυτόν τον οποίον αξίζει να γυρίσει κάποιος για να τον δει, δηλ. τον 'αξιοπρόσεκτο', τον 'αξιοθαύμαστο'. Το επίθετο λειτουργεί προληπτικά ως επιρρ. κατηγορούμενο του αποτελέσματος. Η γενική 'τέκνων' είναι κτητική στην αιτιατική 'αἰῶ'. «**κτίσας**»: υποθετική όπως η μτχ. 'λιπών', και συνδέεται μαζί της μέσω του 'τ<ε>'. «**ἄν εἶχες**»: δυνητική οριστική ιστορικού χρόνου ως απόδοση στις δυο υποθετικές μτχ. για να εκφράσει το αντίθετο του πραγματικού στο παρελθόν. «**πολύχωστον...τάφον**»: η αιτιατική 'τάφον' είναι αντικείμενο στον υπερσυντέλικο και το επίθετο 'πολύχωστον' λειτουργεί επίσης προληπτικά ως επιρρ. του αποτελέσματος. «**διαποντίου γᾱς**»: 'πέρα από την θάλασσα'. Εννοεί ότι ο τάφος του Αγαμέμνονα θα βρισκόταν στην άλλη άκρη του Αιγαίου, στην Τροία. Η γενική 'γᾱς' είναι διαιρετική. «**εύφόρητον**»: 'εύκολα διαχειρίσιμο'. Η οικογένεια του Αγαμ. ένα τέτοιο θάνατο θα μπορούσε να τον διαχειριστεί με πολύ μεγαλύτερη ευκολία, απ' ό,τι τώρα καλείται να διαχειριστεί την δολοφονία του από την Κλυταιμνήστρα.
354. Η σύνταξη σ' αυτήν την 'β' αντιστρ.', είναι συνέχεια εκείνης που υπάρχει στην αμέσως προηγούμενη 'γ' στρ.', γιατί συνεχίζει συντακτικά και νοηματική την απόδοση στις δυο υποθετικές μτχ. 'λιπών...κτίσας', η οποία δρομολογήθηκε με το 'πολύχωστον ἄν εἶχες/τάφον, 351/2'. «**φίλος**»: 'αγαπητός', επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου στο υποκείμενο του 'πολύχωστον ἄν εἶχες/τάφον, 351/2'. «**φίλοισι**»: αναφέρεται στους συμπολεμιστές του οι οποίοι τον αγαπούσαν. «**τοῖς ἐκεῖ καλῶς θανοῦσι**»: πρόκειται για συμπολεμιστές του που σκοτώθηκαν πολεμώντας στην Τροία.
- 355/6. «**ἐμπρέπων/σεμνότιμος ἀνάκτωρ**»: 'κάτω από την γη επιφανής τιμημένος βασιλιάς'. Αυτή θα ήταν η συνέπεια που είχε ο θάνατός του στο πεδίο της μάχης στην Τροία, ενώ τώρα βρίσκεται στον κάτω κόσμο όντας δολοφονημένος από την γυναίκα του με τον εραστή της.
- 357/8. «**τῶν μεγίστων.../τυράννων**»: εννοεί τον 'Πλούτωνα' και την 'Περσεφόνη'.

- 360.** «ἤσθ'...ἔξης»: αυτή είναι η μια ανάγνωση του κώδ. 'Μ', η οποία δίνει το β' ενικό πρόσωπο (Page). Υπάρχει όμως και η ανάγνωση σε γ' ενικό ως 'ἦν...ἔξη', την οποίαν αποδέχονται αρκετοί εκδότες (Hermann, Wecklein) βασιζόμενοι στην λογική ότι σ' όλο τον 'Κομμό' πουθενά αλλού ο 'Χο.' δεν απευθύνεται στον νεκρό Αγ. σε β' ενικό πρόσωπο.
- 361/2.** Πολλά τα προβλήματα σ' αυτό το δίστιχο. (I) η σύνταξη του 'μόριμον λάχος' ως αντικείμενο στην μτχ. 'πιμπλάντων' καθιστά δύσκολο το νοηματικό περιεχόμενο, καθώς μπορεί να σημαίνει ότι 'Γιατί ήσουν βασιλιάς όσο ζούσες / ανάμεσα σ' εκείνους οι οποίοι εκπληρώνουν το πεπρωμένο κάποιων', αλλά εξ ίσου λογικά να σημαίνει ότι 'Γιατί ήσουν βασιλιάς όσο ζούσες / ανάμεσα σ' εκείνους οι οποίοι εκπληρώνουν την υπηρεσία που τους έχει αναθέσει το πεπρωμένο'. (II) όσον αφορά την επιλογή ανάμεσα στην γραφή 'πιμπλάντων' και στην γραφή 'πιπλάντων'. Σύμφωνα με τον λεξικό του Veitch η παράλειψη του 'μ' είναι συνήθης στο συγκεκριμένο ρ. τύπο. (III) Η απουσία του άρθρου στην μτχ. 'πιμπλάντων' είναι προβληματική δεδομένου ότι η μτχ. αυτή πρέπει να λειτουργεί συντακτικά ως 'ουσιαστικό' σε γενική πτώση. Βέβαια και λίγο πιο κάτω απαντά επίσης μτχ. ως ουσιαστικό, αλλά άναρθρη 'ἴδετε πολυκρατεῖς Ἀραὶ φθινομένων, 406 πανίσχυρες Κατάρεις ρίζτε τα μάτια σας σ' αυτούς που σφάζονται', αλλά και αλλού 'πέμπει παραβᾶσιν Ἐρινύν, Αἰσχ.Αγ. 59 στέλνει τις Ερινύες σ' εκείνους που παραβαίνουν τον νόμο'. (3^{ον}) Συναφές με το προηγούμενο πρόβλημα είναι και ο συντακτικός χαρακτηρισμός της μτχ., αφού μπορεί κάλλιστα να εκληφθεί ως διαιρετική 'Γιατί ήσουν βασιλιάς όσο ζούσες / ανάμεσα σ' εκείνους οι οποίοι...', αλλά και ως αντικειμενική, αν και αυτό είναι λιγότερο πιθανό 'Γιατί ήσουν βασιλιάς όσο ζούσες / σ' εκείνους οι οποίοι...'. (IV) Το πιο σοβαρό πρόβλημα εντοπίζεται στο 'ζεύγμα' που παρατηρείται καθώς η μτχ. 'πιμπλάμενος' εξαρτά επάνω της δυο αντικείμενα, τα οποία όμως προσφέρουν δυο διαφορετικές σημασίες. Ενώ η αιτιατική 'λάχος' συντασσόμενη με την μτχ. δίνει νόημα, καθώς μάλιστα δίνει και δυο διαφορετικές, αλλά λογικές όμως, ερμηνείες, όπως είδαμε λίγο πιο πάνω στο (I), η αιτιατική 'βάκτρον' δύσκολα συνδυάζεται νοηματικά με την μτχ. δίνοντας μια ερμηνεία περίεργη, όπως 'Γιατί ήσουν βασιλιάς όσο ζούσες / ανάμεσα σ' εκείνους οι οποίοι ικανοποιούν το βασιλικό σκήπτρο εξουσίας, το οποίο πείθει...', κάτι που δεν δίνει νόημα.
- 363/6.** Η Ηλ. διαφωνεί πλήρως με την ευχή που πριν λίγο έκανε ο 'Ορ.' στους στχχ. 345-353, όπου θεώρησε πως θα ήταν καλύτερα να είχε σκοτωθεί ο Αγαμέμνων στην Τροία κάτω από τα τείχη της πόλεως. «μηδ'...τεθάφθαι»: το απαρέμφατο εδώ λειτουργεί στην θέση της Ευκτικής ευχετικής 'θεοὶ πολῖται, μὴ με δουλείας τυχεῖν, Αἰσχ.Ἑπτ. 253 θεοὶ της πατρικῆς μου γῆς, μακάρι να μη υποδουλωθώ' (H.W.Smyth, §2014). «οἱ κτανόντες / νιν οὔτω δαμῆναι»: 'μακάρι αυτοὶ που δολοφόνησαν εκείνον, ἔτσι ακριβῶς να πέθαιναν', δηλ. η Κλυταιμνήστρα και ο Αίγισθος μακάρι να είχαν βρει τον θάνατο στην Τροία. Όσον αφορά τον θάνατο του Αίγισθου στην Τροία, αυτό έχει μία λογική, αφού ως άντρας θα μπορούσε να είχε συμμετάσχει στον πόλεμο, όμως για την Κλυταιμνήστρα κάτι τέτοιο θα ήταν αδύνατον. Δυο είναι εδώ τα προβλήματα που δημιουργούνται. (I) Ενώ η 'Ηλ.' αναφερόμενη πριν λίγο στον πατέρα της χρησιμοποίησε το β' ενικό (πάτερ, 364). Όμως εδώ τώρα, αν και συνεχίζει να αναφέρεται στον πατέρα της, χρησιμοποιεί το γ' ενικό (νιν). (II) Το υποκείμενο του απαρεμφάτου 'δαμῆναι', το οποίο επίσης εκφράζει ευχή για το παρελθόν, κανονικά θα έπρεπε να ήταν σε αιτιατική πτώση, κι όχι σε ονομαστική (οἱ κτανόντες). Μπορεί βέβαια λίγο πιο πάνω στους στχχ. 363/6 να έχουμε απαρέμφατο που εκφράζει ευχή με υποκείμενο σε ονομαστική πτώση (φθίμενος, πάτερ), αλλά το πρόσωπο είναι το β' ενικό και η αναφορά της ευχής εκδηλώνεται άμεσα στο πρόσωπο που απευθύνεται. Αντιθέτως εδώ η ευχή εκφέρεται σε γ' πρόσωπο και φυσικά εμμέσως, οπότε η χρήση της αιτιατικής είναι αναγκαία. Όμως δεν είναι η πρώτη φορά που εμφανίζεται ονομαστική πτώση σε απαρέμφατο που δηλώνει ευχή 'Οδύς. η 311, ω 376'.
- 369/71.** «θανατηφόρον αἶσαν/πρόσω τινά»: η αιτιατική 'αἶσαν' είναι υποκείμενο στο συμπερασματικό απαρέμφατο 'πυνθάνεσθαι'. Το επίθετο και η αντωνυμία είναι επιθετικοί προσδιορισμοί. «τῶνδε πόνων ἄπειρον»: δηλ. 'μία θανατηφόρα μοίρα γι' αυτούς τους δυο, ἄσχετη με την δολοφονία του πατέρα μας'. Το επίθετο είναι επιρρ. κατηγορούμενο του αποτελέσματος. Η γενική 'πόνων' είναι διαιρετική.

- 372/4.** «ταῦτα»: αντικείμενο στο ρ. 'φωνεῖς'. «ὦ παῖ»: αναφέρεται στην 'Ηλ.' «κρείσσονα»: κατηγορούμενο του αντικειμένου. «τύχης»: γενική κατηγορηματική, (φωνεῖς εἶναι ταῦτα τύχης μεγάλης). «μείζονα»: κατηγορούμενο του αντικειμένου. «ὑπερβορέου»: i.e. 'λαοῦ'. Οι μυθική αντίληψη των Ελλήνων είχε τοποθετήσει το τέλος της γης σε μία 'υπερβόρεια' περιοχή, στην οποία κατοικούσε ένας ομώνυμος λαός με ιδιαίτερως αυξημένα χαρακτηριστικά. Για πρώτη φορά απαντά στην Ελλ. γραμματεία ο όρος αυτός στον Ομηρικό Ὑμνο στον Διόνυσο «ἔλπομαι ἢ Αἴγυπτον ἀφίξεται ἢ ὃ γε Κύπρον / ἢ ἐς Ὑπερβορέους ἢ ἑκαστέρω· ἐς δὲ τελευτήν, 28/9 *υπολογίζω ότι αυτός ή στην Αίγυπτο θα αφιχθεί, ή στην Κύπρο, ή στον λαό των Υπερβορείων*'. Ο Ψεύδο-Ηρωδιανός γράφει γι' αυτούς: 'Υπερβόρειοι, ἔθνος, ὃ Ἑλλάνικος Ὑπερβόρειοι γράφει διὰ διφθόγγου. Πρώταρχος τὰς Ἄλπεις Ῥίπαια ὄρη οὕτω προσηγορεῖσθαι καὶ τοὺς ὑπὲρ τὰ Ἄλπεια ὄρη κατοικοῦντας πάντας Ὑπερβορέους ὠνομάσθαι. Δαμάστης δ' ἐν τῷ περὶ ἐθνῶν, ἄνω τῶν Σκυθῶν Ἰσσηδόνας οἰκεῖν, τούτων δ' ἄνωτέρω Ἀριμασπούς, ἄνω δ' Ἀριμασπῶν τὰ Ῥίπαια ὄρη, ἐξ ὧν τὸν βορέαν πνεῖν, χιόνα δὲ μήποτε αὐτὰ ἐκλείπειν· ὑπὲρ δὲ τὰ ὄρη ταῦτα Ὑπερβορέους καθήκειν εἰς τὴν ἑτέραν θάλασσαν. Καλλίμαχος δὲ τοὺς αὐτοὺς φησὶ εἶναι τοῖς Ἀριμασποῖς' (Ὡς Ἀριμασπούς' ονόμαζαν τοὺς Σκύθες).
- 375/6.** «ἀλλὰ διπλῆς.../ἰκνεῖται»: *ὁμῶς φτάνει τώρα ἐδῶ ἓνας γδούπος ἀπὸ αὐτοῦ ἐδῶ το διπλό μαστίγιον*'. Ὡς 'διπλὴ μαράγνη διπλό μαστίγιον' ο 'Χο.' θεωρεῖ την εκδίκηση που ετοιμάζουν τα δυο ἀδελφία, προκειμένου να σκοτώσουν την Κλυταιμνήστρα και τον Αἰγισθο. Ὡς 'δοῦπος' θεωρεῖται ο θόρυβος που κάνει ο θρήνος των δυο ἀδελφῶν για τον σκοτωμένο πατέρα, ο οποίος θόρυβος φτάνει 'ἰκνεῖται' ἕως τα βάθη της γης που βρίσκεται ο νεκρὸς πατέρας τους. Ο 'διπλὸς γδούπος' που φτάνει, εἶναι ἡ ὥρα της τιμωρίας των δολοφόνων.
- 376/7.** «τῶν μὲν ἄρωγοι κατὰ γῆς ἤδη»: i.e. 'εἰσὶ', *'και αὐτῶν ἐδῶ των δυο οἱ βοηθοὶ <βρίσκονται> ἐδῶ και καιρὸ κάτω ἀπὸ την γῆ*'. Εννοεῖ ὅτι 'αὐτοὶ που θα βοηθήσουν τα δυο ἀδελφία εἶναι τώρα νεκροὶ κάτω ἀπὸ την γῆ', αναφερόμενος ο 'Χο.' στον νεκρὸ 'Αγ.' Ἀντὶ της γενικῆς αντικειμενικῆς 'τῶν μὲν' θα ἦταν πιο λογικὸ να εἶχαμε δοτικὴ προσωπικὴ 'τοῖς μὲν'.
- 377/9.** «τῶν δὲ κρατούντων / χέρες οὐχ ὄσαι»: i.e. 'εἰσὶ', *'ενῶ αὐτῶν ἐδῶ που ἔχουν την ἐξουσία τα χέρια εἶναι αμαρτωλά*', ὅπου ο 'Χο.' φυσικὰ αναφέρεται στα 'χέρια' των δυο δολοφόνων, Κλυταιμνήστρας και Αἰγισθοῦ, οἱ οποίοι τώρα ἔχουν την ἐξουσία στο παλάτι. «στυγερῶν τούτων»: i.e. 'ὄντων', αν και δεν εἶναι ἄκρως ἀπαραίτητο το συμπλήρωμα της μτχ., διότι μπορεῖ κάλλιστα το ἐπίθετο 'στυγερῶν' να ἐκληφθεῖ ὡς ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς στο 'κρατούντων'. Το χωρίο εἶναι πολὺ δύσκολο στην ἀκριβὴ ἀνάγνωσή του, ὁπότε και ἡ ὀρθὴ φυσικὰ δεν εἶναι δυνατὴ, παρὰ μόνο με υποθετικὲς διορθώσεις, οἱ οποίες ἐδῶ εἶναι πολλές, ἀλλὰ καμία ἀπ' αὐτὲς δεν εἶχε την δύναμη να υπερισχύσει των ἄλλων.
- 380/1.** «τοῦτο»: τα λόγια του 'Χο.' στους στχχ. 372-379. «διαμπερές»: αναφέρεται στην διαπεραστικὴ ικανότητα που ἔχουν τα λόγια του 'Χο.' ὥστε να φτάσουν στον 'Κάτω κόσμον', στο 'αὐτὶ' του νεκροῦ 'Αγ.' «οὗς»: πρόκειται για ευφυὴ διόρθωση της γραφῆς 'ὡς' των κωδδ. (Schütz). «ἴκεθ'»: το ρ. παραπέμπει στο 'δοῦπος ἰκνεῖται, 376'.
- 382.** «ἀμπέμπειν»: ἀντὶ του 'ἀναπέμπειν'. Ἡ γραφὴ 'ἀμπέμπειν' ὡς ἀπαρέμφατο που ἀντικαθιστὰ την Προστακτικὴ ἐγκλιση, εἶναι διόρθωση της γραφῆς 'ἀμπέμπων' του 'Μ' (Headlam).
- 383.** «ὑστερόποιον ἄταν»: εἶναι ἡ 'καταστροφή' ἐκείνη που ἐρχεται ὡς τιμωρία των δραστῶν ἐνὸς ἐγκλήματος μετὰ ἀπὸ ἀρκετὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα ἀπὸ την τέλεση της ἀξιοποίνου πράξεως.
- 384.** «βροτῶν»: γενικὴ ἀντικειμενικὴ στο 'ἄταν'.
- 385.** «χειρί»: δοτικὴ ὀργανικὴ. «τοκεῦσι δ' ὁμῶς τελεῖται»: κύρια πρόταση με Ὀριστικὴ Ἐνεστώτα, ἡ ὁποία δημιουργεῖ ἓνα σχῆμα 'Ανακόλουθο' σε σχέση με την Εὐχετικὴ χρῆση του ἀπαρεμφάτου 'ἀπέμπειν'. Αὐτὸς εἶναι και ὁ λόγος για τον ὁποῖον προτείνεται ἡ διόρθωση της Ὀριστικῆς του Ἐνεστώτα σε Ἀπαρέμφατο Ἐνεστώτα με χρῆση Εὐχετικῆς, για να συμφωνεῖ λογικὰ με το 'ἀμπέμπειν' που ἐκφράζει Προσταγὴ. «τοκεῦσι»: αναφέρεται και στους δυο γονεῖς τους, τον Ἀγαμέμνονα και την Κλυταιμνήστρα, ἀλλὰ με διαφορετικὸς στόχους και ἀποτελέσματα, δηλ. για τον 'Αγ.' να υπάρξει δικαίωση και για την 'Κλ.' να υπάρξει τιμωρία. «ὁμῶς»: πρόβλημα δημιουργεῖ ἡ ἀνάγνωσις ὡς πρὸς τον τονισμό, γιατί

- αν τονισθεί ως 'ὅμως' δηλώνει απλώς αντίθεση, ενώ αν τονιστεί ως 'ὁμῶς' έχει την σημασία του 'ἐξ ίσου, ομοίως'. **«τελεῖται»:** ο Ενεστώτας λειτουργεί με σημασία Μέλλοντος (H.W.Smyth, §1879).
- 387. «άνδρὸς...γυναικὸς»:** δυο γενικές αντικειμενικές στο 'ὄλολυγμόν', 'άνδρὸς = Αἰγίσθου, γυναικὸς = Κλυταιμνήστρας'
- 388/90. «τὶ γὰρ κεύθω...»:** ευθεία ερώτηση με Οριστική Ενεστώτα. **«φρενὸς...πάροιθ'»:** πλάγια ερώτηση, αντικείμενο στο ρ. 'κεύθω', η σειρά 'τὶ γὰρ κεύθω οἶον ἔμπας ποτᾶται πάροιθ<ε> φρενός;'. **«ἔμπας»:** 'παρ' ὅλα αυτά, εντούτοις', δηλ. 'σε αντίθεση με την πραγματικότητα'. **«φρενός»:** γενική διαιρετική στο 'πάροιθ'
- 390/2. «ἐκ δὲ πρῶρας...καρδίας»:** 'και ἀπὸ τὴν πλώρη τῆς καρδιάς μου'. Η 'πλώρη' του πλοίου είναι αυτή που το καθοδηγεί, το κατευθύνει προς μία πορεία, όπως και η καρδιά κατευθύνει τις αποφάσεις του ανθρώπου. **«δριμύς»:** 'ὥστε δριμύν εἶναι'. **«ἄηται»:** 'ἄημι, -μαι'. Χρησιμοποιείται το μέσο ρ., για να δείξει ότι ο 'θυμός' είναι το αποτέλεσμα του 'φυσήματος' της καρδιάς.
- 394. «ἀμφιθαλὴς»:** το επίθ. χρησιμοποιείται κυρίως για τα παιδιά εκείνα τα οποία έχουν και τους δυο γονεῖς τους εν ζωή, κάτι που εδώ φυσικά απορρίπτεται, παρά το γεγονός ότι μία τέτοια προσέγγιση νοηματική βρήκε την υποστήριξη του Tucker. Αλλά και η ερμηνεία ως 'προστάτης των ορφανών', δεδομένου ότι τα δυο αδέλφια έχουν χάσει τον πατέρα τους, δεν δίνει ικανοποιητικό νόημα. Η πιο πειστική απ' όλες τις προσπάθειες είναι αυτή του Blass, ο οποίος ερμηνεύει το επίθετο ως 'ὁ κυρίαρχος και των δυο βασιλείων, εκείνου στον Κάτω κι εκείνο στον Πάνω κόσμο = ο πανίσχυρος'. Με αυτήν την σημασία του 'ισχυρού' το χρησιμοποιεί το επίθετο ο Αριστοφάνης 'ἀμφιθαλὴς ἔρως, "Ορν.,1737'.
- 394/5. «ἐπὶ...βάλοι»:** τμήση. Η ευκτική με το δυνητικό 'ἄν' φτιάχνει δυνητική ευκτική.
- 396. «κάρανα δαίξας»:** 'συνθλίβοντάς τους τα κεφάλια', ενν. 'με κεραυνούς'.
- 397. 'Μακάρι να υπάρξει στην χώρα ένα σημάδι υποσχέσεως'.** Αυτό σημαίνει ότι η 'Ηλ.' εύχεται ο Δίας να δώσει μια ζωντανή υπόσχεση ότι θα τιμωρήσει τους δολοφόνους του 'Αγ.'
- 398. «ἐξ ἀδίκων»:** 'ἀπὸ τα ἀδίκα' το επίθετο σε ουδέτερο γένος φυσικά, κι όχι σε αρσενικό.
- 400. «ἀλλὰ νόμος»:** i.e. 'ἐστί' **«φονίας σταγόνας»:** 'σταγόνες αίματος που προέρχονται ἀπὸ φόνο', η αιτιατική 'σταγόνας' υποκείμενο στο απαρέμφατο 'προσαιτεῖν'.
- 402/4. «βοᾷ γὰρ λοιγὸς Ἐρινύν»:** Η γραφή του 'Μ' είναι 'λοιγὸν Ἐρινὺς'. Σύμφωνα μ' αυτήν την γραφή (Klausen) υποκείμενο του ρ. είναι η ονομαστική 'Ἐρινὺς' και η αιτιατική 'λοιγὸν' είναι αντικ. στο ρ. Επίσης η πρόθεση 'παρὰ' συντάσσεται με την αιτιατική 'ἄτην' στον ίδιο στχ. και δηλώνει την 'αἰτία'. Σύμφωνα με την γραφή αυτήν έχουν την εξής μτφρ.: 'Ἡ Ἐρινύα προσκαλεῖ μία συμφορά ἐξ αἰτίας του χαμοῦ εκείνων που σκοτώθηκαν στο παρελθόν, η οποία (συμφορά) φέρνει ένα νέο χαμό', εννοώντας ότι 'η Ἐρινύα λόγω της δολοφονίας του Αγ. στο παρελθόν, τώρα ετοιμάζει τον θάνατο των δυο δολοφόνων του'. — Υπάρχει όμως και η διόρθωση της γραφής αυτής σε 'λοιγὸς Ἐρινὺν' (Schütz), την οποία ακολουθεί και η έκδοση του Page, πάνω στην οποία στηρίζεται και η παρουσίαση αυτή. Σύμφωνα μ' αυτήν την γραφή υποκείμενο του ρ. είναι η ονομαστική 'λοιγὸς' και η αιτιατική 'Ἐρινὺν' είναι το αντικείμενο. Επίσης η πρόθεση 'παρὰ' συντάσσεται με την γενική 'τῶν φθιμένων' και δηλώνει την 'αἰτία'. Η αιτιατική 'ἄτην,403' συντάσσεται με το 'ἐτέραν' και λειτουργεί ως αντικείμενο στην μτχ. 'ἐπάγουσαν'. Η μτχ. 'ἐπάγουσαν' ως αναφορική έχει υποκείμενό της την αιτιατική 'Ἐρινὺν'. Η μτφρ.: 'Ἡ συμφορά (:δηλ. η δολοφονία του Αγ.) προσκαλεῖ την Ἐρινύα ἐξ αἰτίας εκείνων που σκοτώθηκαν στο παρελθόν, η οποία (:Ἐρινύα) φέρνει ένα καινούργιο χαμό (:δηλ. την δολοφονία των δολοφόνων) πάνω στον χαμό (:δηλ. στην δολοφονία του Αγ.) **«τῶν προτέρων φθιμένων»:** σίγουρα ο νους πηγαίνει κατ' ευθείαν στην δολοφονία του 'Αγ.', αλλά με λίγη δυσκολία πηγαίνει και στις προηγούμενες δολοφονίες που έχουν γίνει στον οἶκο του Ταντάλου, όπως όταν ο Τάνταλος σκότωσε τον γιό του, τον Πέλοπα· όταν ο Ατρέας με τον Θυέστη σκότωσαν τον αδελφό τους, τον Χρύσιππο· όταν ο Ατρέας σκότωσε τα παιδιά του Θυέστη· και τέλος όταν ο επιζήσας γιος του Θυέστη, ο Αἰγίσθος, σκότωσε τον γιο του Ατρέα, τον Αγαμέμνονα.

405. «δᾶ»: σύμφωνα με τον 'Αρχ.Σχολ.' στον 'Αγαμέμνονα' (στχ.1072) ο τύπος 'δᾶ' είναι ισοδύναμος με τον τύπο 'γα - γῆ', μία όμως ερμηνεία που απορρίπτεται ρητώς στην έκδοση του Fraenkel. Εκλαμβάνεται ως επιφώνημα τρόμου ή φόβου.
406. «ἴδεσθε»: 'δείτε με προσοχή, με ενδιαφέρον'. Η χρήση του μέσου τύπου των ρρ. τα οποία εκφράζουν πνευματική ή αισθητική αντίληψη δείχνει ότι το 'αντικείμενο' που υποπίπτει στην αισθητική αντίληψη κάποιου ως θέαμα ή άκουσμα, επιστρέφει πίσω στο υποκείμενο και το επηρεάζει άμεσα. Γι' αυτό βλέπουμε τους τύπους 'θαῦμα ιδέσθαι, Ἰλ.Ε,725 *θαυμάσιο, για να το δει κάποιος*· ὦ πόποι ἦ μέγα θαῦμα τόδ' ὀφθαλμοῖσιν ὄρωμαι, Ἰλ.Ν,99 *Ω! πόσο μεγάλο θαῦμα είναι αυτό που βλέπω μα τα μάτια μου*' (Khüner, 104,3).
407. «Ἄτρειδᾶν τὰ λοιπ'»: η γενική 'Ἄτρειδᾶν' είναι διαιρετική, και η αιτιατική 'τὰ λοιπ<ά>' είναι αντικείμενο στο 'ἴδεσθ'
408. «ἔχοντα»: κατηγορηματική μτχ. με υποκείμενο την αιτιατική 'ἔχοντα' (ἀμηχάνως ἔχω = *βρίσκομαι σε δυσκολία*). «δωμάτων ἄτιμα»: η γενική είναι διαιρετική και η αιτιατική είναι κατηγορούμενο.
412. «τότε μὲν»: όχι με την χρονική σημασία του 'τότε, αυτήν την στιγμή', αλλά με την έννοια του 'αμέσως'.
414. «κλυούσα»: η δοτική 'κλυούση' έχει ως υποκείμενό της την δοτική προσωπική 'μοι'.
- 415/7. Το κείμενο παρουσιάζει σοβαρότατα προβλήματα αναγνώσεως, και η αποκατάσταση της γραφής με βεβαιότητα είναι σχεδόν αδύνατη σ' αυτό το σημείο. «ὅταν δ' αὖτ' ἔπαλκῆς θραρέτ' / < > ἀπέστασεν ἄχος / ἔπρὸς τὸ φανεῖσθαι μοι καλῶς»: αυτή είναι η ανεπαρκής ακατανόητη ανάγνωση από την γραφή του 'Μ'. Οι τύποι 'ἐπαλκῆς θραρέτ' είναι άγνωστοι, ενώ όλοι οι άλλοι τύποι, αν και γνωστοί, δεν μπορούν να συνταχθούν λογικά και να δώσουν νόημα. Οι πιο ευρέως αποδεκτές είναι οι πάντοτε υποθετικές παρεμβάσεις, που έχουν ως εξής: 'ἐπ' ἀλκᾶς ἐπάρη' (Paley)· 'μ' (Conington)· 'ἐλπίς' (Blomfield)· 'ἀπέστασεν ἄχος προσφανεῖσά μοι' (Bamberger). Σύμφωνα μ' αυτές τις παρεμβάσεις η εικόνα γραφής των στχχ. είναι η εξής, «ὅταν δ' αὖτ' ἐπαλκᾶς ἐπάρη / μ' ἐλπίς, ἀπέστασεν ἄχος / προσφανεῖσά μοι καλῶς»: 'κι όταν αντιθέτως με φέρει ψηλά (με σηκώνει ἐπάρη) σε σημείο δύναμης (ἐπ' ἀλκῆς) η ἐλπίδα, τότε απομακρύνει την λύπη με το να μου εμφανιστεί ολοκάθαρα μπροστά μου'. «ἀπεστασεν»: ο αόριστος της Οριστικής εδώ χρησιμοποιείται όχι για να δηλώσει μία πράξη του παρελθόντος, αλλά για να δείξει ότι μία ενέργεια μόλις πριν λίγο συνέβη, και της οποίας τα αποτελέσματα συνεχίζουν να υπάρχουν, 'ἀπωλόμεσθ' ἄρ', εἰ κακὸν προσοίσομεν, Εὐρ.Μήδ. 78 *χαθήκαμε λοιπόν, αν προσθέσουμε μια ακόμη συμφορά*', όπου ο Αόριστος 'ἀπωλόμεσθ' κάθε άλλο παρά παρελθόν δηλώνει (Khüner,165,11).
418. «τί δ' ἄν φάντες τύχοιμεν;»: 'τι πράγμα αν πούμε, αν δυνατόν να πετύχουμε;'. Τι όμως 'να πετύχουν'; Αυτό δεν διευκρινίζεται· εκτός κι αν συνδεθεί αυτός ο στχ. με τους στχχ. 315/8, όπου ο 'Ορ.' χρησιμοποίησε ακριβώς την ίδια διατύπωση λόγου, για να εκφράσει την ευχή να ακούσει ο 'Αγ.' στον τάφο την επίκλησή τους για βοήθεια. Έτσι ακριβώς αντιλαμβάνεται ο 'Αρχ.Σχολ.' την σημασία αυτών των φράσεων 'τί δεινὸν εἰπόντες κατὰ Κλυταιμνήστρας τύχοιμεν τῆς σῆς συμμαχίας, ὦ πάτερ;'. «τάπερ»: επικός τύπος της αντων. 'ἄπερ'.
419. «πάθομεν»: αναύξητος τύπος για μετρικούς λόγους, αντί του ορθού 'ἐπάθομεν'. «πρὸς γε τῶν τεκομένων»: φυσικά στον νου της η 'Ηλ.' έχει μόνο της 'Κλ.'
420. «πάρεστι»: i.e. 'τῇ Κλυταιμνήστρᾳ'. «τὰ δ'»: δηλ. 'ἄχεα'.
- 423/4. Εδώ ξεκινά το δεύτερο μέρος του 'Κοιμίου', το οποίο ολοκληρώνεται στον στχ. 455. Εδώ εκτίθενται οι φοβερές συνέπειες που είχε η δολοφονία του 'Αγ.' από την 'Κλ.' και τον 'Αίγ.'. Επίσης ο 'Ορ.' κάνει φανερή την απόφασή του να σκοτώσει την μητέρα του. «ἔκοψα κομόν»: το ρ. 'κόπτω' σημαίνει 'χτυπώ', αλλά και εν προκειμένω 'χτυπώ το στήθος ή το κεφάλι μου ως ένδειξη πένθους', 'τί γὰρ σὺ κόπτεις τὴν κεφαλὴν οὕτω πυκνά; Μέν.Ηρ.4'. Εδώ λείπει το κλασσικό αντικείμενο και στην θέση του έχει μπει το σύστοιχο 'κομόν' δίνοντας μία εικόνα υπερβολής 'θρήνησα ένα θρήνο'. «Ἄριον»: 'όμοιο με τον Μηδικό-Περσικό θρήνο'. Ο Ηρόδοτος παρουσιάζει δυο λαούς με ένα περίπου ομόηχο όνομα. Αναφέρει μια φυλή, τους 'Αρείους', οι οποίοι κατοικούσαν στο Δυτικό Αφγανιστάν, μαζί με τις φυλές των 'Παρθίων', των 'Χαρασμίων' και των 'Σογδιών' 'Πάρθοι δὲ καὶ Χοράσμιοι καὶ Σόγδοι τε

καὶ "Αρειοι τριηκόσια τάλαντα, 'Ηρ.ΙΙΙ,93,11-12'. Την ίδια φυλή ο 'Ηρ.' αναφέρει και στο 7^ο βιβλίο, όχι όμως ως 'Αρείους', αλλά 'Αρίους', η οποία δεν έχει καμία σχέση με τον "Άριον Κομμόν' που αναφέρει εδώ ο 'Αισχ.'. Ο Ηρόδοτος εμφανίζει και μία άλλη, διαφορετική φυλή, τους 'Αρίους', λέγοντας ότι αυτή ήταν η αρχαία ονομασία των γνωστών Μηδών: 'Οἱ δὲ Μηδοὶ ἄρχοντα μὲν παρείχοντο Τιγράνην ἄνδρα Ἀχαιμενίδην. Ἐκαλέοντο δὲ πάλαι πρὸς πάντων "Αριοι, ἀπικομένης δὲ Μηδείης τῆς Κολχίδος ἐξ Ἀθηνέων ἐς τοὺς Ἀρίους τούτους μετέβαλον καὶ οὗτοι τὸ οὖνομα, 'Ηρόδ.ΙΙ,62,2 *Οἱ Μηδοὶ εἶχαν ὡς ἀρχηγὸ τοὺς τὸν Τιγράνη καταγόμενον ἀπὸ τοὺς Ἀχαιμενίδες. Παλιὰ ἀποκαλοῦντο ἀπὸ ὅλους Ἀριοι, ὅταν ὁμως ἐφτάσε ἡ Μῆδεια, ἡ καταγόμενη ἀπὸ τὴν Κολχίδα, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα σ' ἐκείνες τὶς περιοχὰς τῶν Ἀρίων, αὐτοὶ ἀλλάζαν τὸ ὄνομά τοὺς*'. Σ' αυτούς τους 'Αρίους' αναφέρεται ο "Άριος Κομμός', γιατί ήταν ιδιαιτέρως γνωστός στην Αθήνα ο θρηνώδης τρόπος με τον οποίον μοιρολογούσαν τους νεκρούς οι Πέρσες. «ἐν τε.../νόμοις»: *'και σύμφωνα με τους κανόνες'*, ενν. της θρηνωδίας.

«Κισσίας.../ιηλεμιστριάς»: *'...της μοιρολογίστρας ἀπὸ τὴν Κισσία'*. Η 'Κισσία' είναι πόλη στην Περσία, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διέρχεται ὁ ποταμὸς 'Χοάσπης', στις ὁχθες τοῦ ὁποίου βρίσκονται τὰ Σούσα, "Εἴχεται δὲ τούτων γῆ ἥδε Κισσίη, ἐν τῇ δὴ παρὰ ποταμὸν τόνδε Χοάσπην κείμενά ἐστι τὰ Σοῦσα ταῦτα, ἔνθα βασιλεύς τε μέγας δίαίταν ποιεῖται, καὶ τῶν χρημάτων οἱ θησαυροὶ ἐνθαῦτά εἰσι, 'Ηρόδ.Ι,49.34 *Και μετὰ ἀπὸ αὐτὰς τὶς περιοχὰς ἀκολουθεῖ ἡ πόλις τῆς Κισσίας, καὶ σ' αὐτὴν δίπλα στὸν ποταμὸ Χοάσπη βρίσκονται τὰ Σούσα, ὅπου ὁ μεγάλος βασιλιάς καλεῖ σε συγκέντρωση, ἀλλὰ καὶ ἐπίσης καὶ τὸ θησαυροφυλάκιο ἐκεῖ βρίσκεται*'. «Κισσίας ιηλεμιστριάς»: *'σύμφωνα με τοὺς κανόνες τῆς μοιρολογίστρας ἀπὸ τὴν Κισσία'*, δηλ. 'θρήνος με ἔντονες κραυγὰς καὶ κινήσεις πένθους', ὅπως συνηθίζεται στὴν Περσία. Για τὴν λ. 'ιαλεμιστρία > ιαλεμίζειν = θρηνεῖν, 'Ησύχ.'

425. «ἀπρικτόπηκτα»: *'χτυπούσαν με δύναμη'* (ἀπρίξ = σφυχτά, δεμένα = δυνατά). «πολυπάλακτα»: *'λεκιασμένα, πιτσιλισμένα'*, ενν. 'με αἷμα'. Ο 'Αισχ.' χρησιμοποιοῖ τὴν ἐκφραση 'πλαγμοὶ αἵματος, Ἀπ.327 *πιτσιλιές ἀπὸ αἵμα*'.

426. «ἐπασσυντεροτριβῆ...ὀρέγματα»: *'ἀλλεπάλληλα ἀπλώματα'*, (ἐπασσύντερος ὁ συνεχής, ὁ ἀλλεπάλληλος). Στὴν Ἰλιάδα ἀπαντᾷ ἑξὶ φορές καὶ στὴν Οδύσσεια μία 'οἱ δὲ νυ / λαοὶ θνησκὸν ἐπασσύντεροι, Α,383 καὶ οἱ στρατιῶτες σκοτώνονταν ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον· κύμα θαλάσσης / ὄρνυτ' ἐπασσύντερον, Δ,423 καὶ ἕνα κύμα ἀπὸ τὴν θάλασσα σηκώθηκε τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο, ἀλλεπάλληλα'.

430. «πάντολμε μᾶτερ»: *'ἀδίστακτη μητέρα'*. Τὸ ἐπίθετο με ἀρνητικὴ σημασία, 'τὰ δ' Ἀγαμέμνονος κλύεις, / ὦμᾶ καὶ πάντολμ', Εὐρ.Ίφ. Αὐλ.913 *ἔχεις πληροφορηθεῖ αὐτὰ που ἔχει κάνει ὁ Ἀγαμέμνων, σκληρὰ καὶ ἀδίστακτα*'.

434/5. «ἔρρεξας...τείσεις»: οἱ γραφές τοῦ 'Μ' ἐν προκειμένῳ εἶναι 'ἔλεξας...τείσει', 'ὅλα ὅσα ἀνέφερες εἶναι ἐντελῶς ἀτιμωτικά, ἀλίμονο, ὁμως αὐτὴ θα πληρώσει τὴν στέρηση τῶν τιμῶν στὸν πατέρα'. Με βάση αὐτὴν τὴν γραφὴ τὸ 'ἀτίμως ἔλεξας' που λέει ὁ 'Ορ.', δὲν ἀναφέρεται στὸν 'τρόπο' με τὸν ὁποῖον μίλησε πρὶν λίγο ἡ 'Ηλ.', ἀλλὰ στὸ περιεχόμενο τῶν πληροφοριῶν που τοῦ ἔδωσε ὅσον ἀφορᾷ τὴν κηδεῖα τοῦ πατέρα τοῦς, δεδομένου ὅτι ἐκεῖνος ἔλειπε καὶ δὲν τὶς γνώριζε, καὶ τὶς μαθαίνει 'τώρα' γιὰ πρώτη φορά. Ἐπίσης τὸ γ' ἐνικὸ 'τείσει' ἔχει ὡς ὑποκείμενο τὴν 'Κλ.' — Οἱ διορθωτικὲς παρεμβάσεις ἐδῶ ἀνήκουν στὸν Herwerden, καὶ ἀφοροῦν δυο παρατηρήσεις τοῦ: (i) ὅτι δὲν ἔχει νόημα οὔτε λογικὴ ἡ παρατήρηση τοῦ 'Ορ.' ὅτι ἡ συμπεριφορὰ τῆς 'Κλ.' στὴν κηδεῖα τοῦ πατέρα τοῦς ἦταν 'ἀτιμωτικὴ', διότι ἀπὸ τὴν στιγμή που ἐκεῖνη δολοφόνησε τὸν ἄντρα τῆς βασιλιάς, δὲν θα εἶχε κανένα νόημα νὰ τηρήσει κατόπιν ὅλα τὰ ταφικὰ ἔθιμα ἀποδίδοντάς τοῦ ἐκεῖ τὶς ἀνάλογες ταφικὲς τιμές. Γι' αὐτὸ ἐπιλέγει τὸν ἀόριστο τοῦ ρ. 'ῥέζω < ἔρρεξα *ενεργῶ, κάνω, πραγματοποιῶ*' διατηρώντας ἀνέπαφο τὸ β' ἐνικὸ πρόσωπο (ἔρρεξας ἔκανες). Τώρα ὁμως τὸ υποκ. τοῦ ρ. δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ 'Ηλ.', ὅπως ἦταν με τὸ 'ἔλεξας', ἀλλὰ νὰ ἐννοεῖται ἡ 'Κλ.' (ὅλα ἐντελῶς ἀνέντιμα τὰ ἔκανες), ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ 'Ηλ.' ἀναφερόμενη πρὶν λίγο στὴν 'Κλ.' χρησιμοποίησε τὸ β' ἐνικὸ πρόσωπο, σαν νὰ ἦταν ἐκεῖνη ἐμπρὸς τῆς. (ii) Ἡ δευτέρη ἀλλαγὴ εἶναι ἀναγκαστικὴ συνέπεια τῆς πρώτης, δηλ. τὸ γ' ἐνικὸ 'τείσει', τὸ ὁποῖο εἶχε ὡς ἐνν. υποκ. τὴν 'Κλ.', τώρα θα πρέπει νὰ γίνῃ β' ἐνικὸ, πάλι ὁμως με υποκ. τὴν 'Κλ.', 'τείσεις *θα πληρώσεις*', ὥστε νὰ συμφωνεῖ στὸ πρόσωπο με τὸν πιο πάνω 'ἔρρεξας'. Περίεργο εἶναι πὼς μόνο ἡ 'Κλ.' θα 'πληρώσει' γιὰ τὴν

δολοφονία του 'Αγ.', ενώ αυτή συνετελέσθη και με την βοήθεια του Αίγισθου, τον οποίον εδώ ο 'Ορ.' αγνοεί θεληματικά.

436. «ἔκατι μὲν δαιμόνων»: *με την βοήθεια των θεών*. Προφανώς αναφέρεται στην βοήθεια που έχει από τον Απόλλωνα, μια συμπαράσταση που ομολόγησε και στον στχ. 269, όπου δήλωσε πως εκτελεί εντολές χρησμού που πήρε από τον Απόλλωνα. Όμως σίγουρα κατά νου έχει και την σύμπραξη των Ερινυών, αλλά και του Δία, κάτι που υπαινίχθηκε στους στχχ. 380-385.
437. «ἔκατι δ' ἄμᾶν χερῶν»: *μέσω των ιδίων των χεριών μου*. Είναι η πρώτη φορά που ο 'Ορ.' αναλαμβάνει επισήμως την ευθύνη για την δολοφονία που σχεδιάζει εναντίον της μητέρας του.
438. «ἔπειτ' ἐγὼ νοσφίσας <σ> ὀλοίμην»: το ρ. 'νοσφίζω' ως ενεργητικός τύπος συντάσσεται με αιτιατική συνήθως προσώπου κι έχει την σημασία του *απομακρύνω κάποιον από κάτι*. Έτσι απαντά στον Ευριπίδη, *ἐκ δόμων δὲ νοσφίσας σ' ἐμοῦ*, Έλ.641 και ο θεός *απομάκρυνε εσένα από εμένα*. Μεταφορικά όμως πάλι με αιτιατική συντασσόμενο το ρ. έχει την έννοια του *σκοτώνω κάποιον*. Έτσι το βρίσκουμε στον Σοφοκλή, *Πάριν μὲν.../νοσφιῖς βίου*, Φιλ.1427 *Το Πάρη λοιπόν.../θα τον σκοτώσεις*. Εδώ αιτιατική δεν υπάρχει στο κείμενο του 'Μ' και το <σ> είναι προσθήκη του Page. — Η διατύπωση λόγου *Ἀς κάνω αυτό που επιθυμώ, κι ας πεθάνω*, όπως απαντά εδώ, βρίσκεται επίσης και σε άλλα χωρία, όπως στον Όμηρο *ἰδόντα με καὶ λίποι αἰῶν / κτῆσιν ἐμὴν δμῶας τε καὶ ὑπερεφές μέγα δῶμα*, Όδ.η,223/4 να *ἔταν και μια στιγμή ν' αντίκριζα το αψηλοτάβανό μου / το αρχοντικό, το βιος, τους δούλους μου, κι ας πέθαινα στην ώρα*, Μτφρ.Ν.Καζαντζ.
439. «ἐμασχαλίσθη»: *κατακρεουργήθηκε*, με ποιητικό αίτιο του παθητικού αυτού ρ. την 'Κλ.'. Σύμφωνα με την 'Σούδα' οι δολοφόνοι έκοβαν τα άκρα των θυμάτων, περνούσαν μέσα απ' αυτά ένα κορδόνι και τα κρέμαγαν γύρω από τον λαιμό των νεκρών και κάτω από τις μασχάλες τους. Αυτά αναφέρει η 'Σούδα' στο λήμμα *Μασχαλίσματα*: *Ἀριστοφάνης παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Ἡλέκτρᾳ κεῖσθαι τὴν λέξιν, ἔθος σημαίνουσιν. οἱ γὰρ φονεύσαντες ἐξ ἐπιβουλῆς τινος ὑπὲρ τοῦ τὴν μῆνιν ἐκκλίνειν ἀκρωτηριάσαντες μόρια τούτου καὶ ὀρμαθίσαντες ἐξεκρέμασαν τοῦ τραχήλου διὰ τῶν μασχαλῶν διεύραντες, καὶ μασχαλίσματα προσηγόρευσαν*. Η αιτία γι' αυτήν την βαρβαρότητα οφειλόταν στην αντίληψη που είχαν πως αν ο δολοφονηθείς νεκρός μείνει ακέραιος, τότε θα μπορέσει ακόμη κι απ' τον τάφο του να οργανώσει την εκδίκησή του εναντίον του δολοφόνου του, και πως αν ακρωτηριαστεί, τότε χάνει πλέον αυτήν την δυνατότητα. «ὥς τόδ' εἰδῆς»: τελική πρόταση, *έτσι για να μάθεις την αλήθεια*. Η ίδια σύνταξη 'Όμ.Όδ. β,111· Σοφ. Φιλ. 989'.
- 440/2. «ἔπρασε δ' ἄπερ νιν ὥδε θάπτει»: ένας στχ. που έχει προβληματίσει πολύ τους εκδότες. Κατ' αρχήν ως αντικείμενο του 'ἔπρασε' σε κάθε περίπτωση αναμφίβολα πρέπει να εννοηθεί η αιτιατ. 'ταῦτα', δηλ. τον 'ακρωτηριασμό' του νεκρού τον οποίον ανέφερε στον προηγούμενο στχ. Η αιτία του προβληματισμού βρίσκεται στην συντακτική θέση των 'ἔπρασε' και 'ἄπερ', καθώς έχουν ως κοινό υποκείμενο την 'Κλυταιμνήστρα', διότι το 'ἄπερ' εκλαμβάνεται ως ονομαστική ενικού του θηλυκού γένους στην θέση του 'ἤπερ', κι όχι βέβαια γένους ουδετέρου. Αν τώρα αυτοί οι δυο όροι συνταχθούν μαζί λόγω του κοινού υποκειμένου τους, τότε παίρνουμε ένα νόημα που είναι εντελώς αφελές και ανόητο: *και τα έκανε <όλα αυτά> ...*, δηλ. *τους ακρωτηριασμούς του νεκρού, εκείνη ακριβώς η γυναίκα η οποία έτσι ακριβώς τον θάβει*. Με βάση αυτήν την λογική ο στχ. αυτός φαίνεται να δίνει σημασία και έμφαση στο γεγονός ότι *αυτή που τον ακρωτηρίασε, ήταν εκείνη που τον θάβει*, σαν να είχε και ιδιαίτερη σημασία αν τα υποκείμενα των δυο ρρ. είναι τα ίδια, δηλ. μια πληροφορία εντελώς άχρηστη και περιττή. Γι' αυτόν τον λόγο κατ' αρχήν προτάθηκε η διόρθωση του 'ἄπερ' σε 'ἤπερ' (Portus) με την δοτική πλέον του αναφορικού να έχει επιρρ. σημασία τρόπου, αλλά και βάζοντας 'κόμμα' αμέσως μετά το 'νιν'. Η εικόνα του στχ. πλέον θα είναι η εξής: *ἔπρασε δ' ἄπερ νιν, ὥδε θάπτει* δίνοντας την ερμηνεία *έτσι όπως εκείνη τα έκανε αυτά, με τον ίδιο τρόπο όπως τον θάβει*, εννοώντας ότι 'η συμπεριφορά της στην δολοφονία ήταν όμοια με την συμπεριφορά της στην ταφή'. Αυτή η σύνταξη και αυτό το νόημα έχουν λογική, γιατί εστιάζουν όχι πλέον πάνω στο κοινό υποκείμενο, αλλά στο γεγονός ότι 'ο τρόπο της δολοφονίας ήταν ίδιος με τον τρόπο της ταφής'. — Αν όμως γίνει δεκτή η εισήγηση των Schadewaldt και Lesky, τότε μπορεί κάλλιστα να διατηρηθεί ο στχ. με την αρχική του εικόνα χωρίς καμμία αλλαγή. Η πρότασή τους

είναι να συνδεθούν συντακτικά το ρ. 'ἔπρασσε' με την μτχ. 'μωμένα' στον επόμενο στχ. Η μτχ. 'μωμένα' είναι ονομαστική πτώση θηλυκού γένους χρόνου Ενεστώτα του ρ. 'μάομαι -ῶμαι' και σημαίνει 'επιθυμώ, επιδιώκω', και συντακτικά πλέον θα θεωρηθεί συνημμένη στο ρ. 'ἔπρασσε' με επιρρ. σημασία 'αιτίας'. Η ερμηνεία πλέον θα έχει ως εξής: 'και αυτή ακριβώς η γυναίκα που τον θάβει εκείνον μ' αυτόν ακριβώς τον τρόπο, τα έκανε αυτά...' δηλ. τον ακρωτηριασμό, '...διότι επεδίωκε...', και αμέσως μετά ακολουθεί η σύνταξη των υπολοίπων λέξεων.

«μόρον κτίσαι»: το απαρέμφατο 'κτίσαι' είναι αντικείμενο στην μτχ. 'μωμένη' και η αιτιατική 'μόρον' είναι αντικείμενο στο απαρέμφατο.

«ἄφερτον»: επιρρ. κατηγορούμενο του αποτελέσματος στην αιτιατική 'μόρον'.

«αἰῶνι σῶ»: δοτική προσωπική.

— Η πλήρης ερμηνεία των στχ. 440-2 είναι πλέον η εξής: 'Και αυτή ακριβώς η γυναίκα (ἄφερ) που τον θάβει εκείνον (νιν) μ' αυτόν ακριβώς τον τρόπο (ῶδε), τα έκανε αυτά (ἔπρασσε), διότι επεδίωκε (μωμένη) να δημιουργήσει (κτίσαι) ένα πεπρωμένο (μόρον) που να είναι ανυπόφορο (ἄφερτον) για την υπόλοιπη ζωή σου (αἰῶνι σῶ)'.

446. «πολυσινοῦς κυνὸς δίκη»: Η αιτιατική 'δίκη' είναι επιρρηματική και ισοδυναμεί με τον 'ὥσπερ' συντάσσεται με γενική, 'σαν ένα γδαρμένο σκυλί'.

450/1. 'Τέτοιον είδους φριχτές πληροφορίες επειδή ακούς από εμένα, να τις βάλεις καλά μέσα στο μυαλό σου'. Προφανέστατα αυτή η παρατήρηση της 'Ηλ.' έρχεται αμέσως μετά από την δημόσια δέσμευση του 'Ορ.' ότι θα σκοτώσει την μητέρα του. Τα λόγια αυτά που του λέει, έχουν σκοπό να του ενισχύσουν το φρόνημα και να μην αλλάξει γνώμη την τελευταία στιγμή. — Οι στχ. 450/1 παρουσιάζουν προβλήματα αντιγραφής. Στον στχ. 450 του κώδ. 'Μ' η προστατική 'γράφου' δεν βρίσκεται εδώ, αλλά στον 451 με τον 450 να δίνει την εξής ανάγνωση: 'τοιαῦτ' ἀκούων ἐν φρεσίν', μια γραφή που είναι λανθασμένη λόγω κακής αντιγραφής του αντιγραφέα, διότι ο στχ. 450 είναι μετρικά αντιστοιχος, οπότε και όμοιος, με τον στχ. 428, και ενώ ο 428 έχει 12 σύλλ., ο 450 έχει μόλις 8. Η μετρική εικόνα των δυο στχ. είναι η εξής:

κροτητὸν ἄμὸν καὶ πανάθλιον κάρᾱ, στχ. 428 (12 συλλ.)

U — U — — — U — U — U —

τοιαῦτ' ἀκούων ἐν φρεσίν, στχ. 450 (8 συλλ.)

²⁵ — — U — — — U —

Δηλ. ο στχ. 450 στον 'Μ', έχει χάσει το τελευταίο 'ιαμβικό', καθώς του λείπουν οι τέσσερις τελευταίες συλλ. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίον ο Sleider προσέθεσε την δοτική 'σαῖσιν' και την Προστατική 'γράφου' δίνοντας πλέον στον στχ. 450 την εικόνα:

τοιαῦτ' ἀκούων ἐν φρεσίν σαῖσιν γράφου, στχ. 450 (10 συλλ.)

— — U — — — U — — — U —

Τώρα πλέον οι στχ. 428 & 450 είναι μετρικά ισοδύναμοι. Όσον αφορά την εξαφάνιση του 'σαῖσιν' από τον 'Μ', ο Sleider την εξηγεί λέγοντας ότι ο αντιγραφέας του 'Μ' παρέλειψε την λέξη αυτήν λόγω 'απλογραφίας'²⁶ με την προηγούμενη λέξη 'φρεσίν'. Επίσης ο Sleider εξηγεί την παράλειψη της Προστ. 'γράφου' από το τέλος του στχ. 450 λόγω 'απλογραφίας' με την αρχή του στχ. 451, ο οποίος ξεκινά ομοίως με την Προστ. 'γράφου'.

452. «ἡσύχῳ φρενῶν βάσει»: η δοτική είναι επιρρ. του τρόπου, 'με ένα ήρεμο βάδισμα, προχώρημα', ενώ η γενική είναι υποκειμενική. Το πνεύμα του στχ. είναι πως ο 'Ορ.' πρέπει να παραμείνει ήρεμος, έως ότου εκτελέσει την αποστολή του, που δεν είναι άλλη από την δολοφονία της 'Κλ.'

²⁵ Το μέτρο και στους δυο στχ. είναι ίδιο, δηλ. έχουμε τρεις 'ιαμβούς', ή αλλιώς τρία 'ιαμβικά' πόδια σε κάθε στχ. Η πρώτη συλλ. του 'ιάμβου' είναι άλογη (X), οπότε μπορεί να είναι είτε — είτε U. Γι' αυτό βλέπουμε ότι στο πρώτο 'ιαμβικό' πόδι του 428 η πρώτη συλλ. είναι —, ενώ στο πρώτο 'ιαμβικό' πόδι του 450 είναι U.

²⁶ Η 'Απλογραφία' είναι το πλέον σύνηθες σφάλμα που έκαναν οι αντιγραφείς των κωδ. Το σφάλμα αυτό εξηγείται ως εξής: Αν τα ακροτελεύτια γράμματα δυο λλ. κοντινών η μία στην άλλη είναι όμοια ή ομόηχα, ή πάλι αν δυο λλ. είναι ακριβώς ίδιες, τότε ενδέχεται να συμβούν τα εξής λάθη αντιγραφής: δηλ. ο αντιγραφέας να αντιγράψει την πρώτη, αλλά να ξεχάσει να αντιγράψει την δεύτερη. Αυτό συνέβη για παράδειγμα, σύμφωνα με τον Sleider, στις λέξεις 'φρεσίν' & 'σαῖσιν', οι οποίες είναι ομόηχες. Ή πάλι μπορεί ο αντιγραφέας να γράψει την δεύτερη και να παραλείψει να αντιγράψει την πρώτη· αυτό συνέβη ανάμεσα στην Προστ. 'γράφου' στον 450 και στην επίσης Προστ. 'γράφου' στον 451, τις οποίες ο αντιγραφέας τις εξέλαβε ως 'μία' λόγω της ομοιότητά τους.

- 453/4.** «τὰ μὲν γὰρ»: δηλ. *‘όλα αυτά που συνέβησαν στο παλάτι όσο χρονικό διάστημα εσύ ήσουν εξόριστος’*. «τὰ δ’»: *‘τα λοιπά’*, δηλ. *‘αυτά που υπολείπονται να συμβούν – τα μελλοντικά’*, που δεν είναι άλλα από την δολοφονία της ‘Κλ.’. «**ὄργα**»: *‘έχε την επιθυμία εσύ ο ίδιος να τα ανακαλύψεις’*, δηλ. *‘μη χάσεις το θάρρος και την αποφασιστικότητά σου όσον αφορά την δολοφονία της μητέρας σου’*. Η γραφή ‘ὄργα’ είναι Προστακτική του ‘ὄργάω εκφράζω την έντονη επιθυμία’, και είναι διόρθωση του Scaliger. Με βάση αυτήν την διόρθωση η ονομαστική ‘αὐτός’ εκλαμβάνεται ως β’ προσώπου, κατηγορ. προσδιορισμός στο ενν. υποκείμενο του ‘ὄργα’, που είναι το ‘σύ’. Η γραφή όμως του ‘Μ’ έχει τον τύπο ‘ὄργᾱ’ ως γ’ ενικό του ‘ὄργάω’, πάλι όμως με την ίδια σημασία. Αν γίνει δεκτή αυτή η γραφή, τότε η ονομαστική ‘αὐτός’ αφήνεται κανονικά ως υποκείμενο του ρ. σε γ’ πρόσωπο, και εννοείται πως είναι ο ‘Αγαμέμνων’, *‘και τα υπόλοιπα εκείνος ο πατέρας έχει την επιθυμία να τα δει’*, δηλ. να δει ότι τιμωρήθηκε η ‘Κλ.’ Την δεύτερη αυτήν γραφή και ερμηνεία προτείνει ο ‘Αρχ.Σχολ.’.
- 455.** «**καθήκειν**»: *‘να προχωρήσεις στην εκτέλεση του έργου σου’*, δηλ. στην δολοφονία της ‘Κλ.’.
- 457.** «**ἐπιφθέγγομαι**»: *‘ο λόγος μου έρχεται σε απόλυτη συμφωνία με τα προηγούμενα’*.
- 459.** «**ἄκουσον**»: Προστακτ. με υποκ. την ενν. κλητική πτώση ‘**Ἀγάμεμνον**’. «**ἐς φάος μολών**»: *‘καθώς ανεβαίνεις εδώ πάνω στο φως’*, κι όχι βέβαια *‘άκουσε, αφού ανέβης εδώ πάνω στο φως’*, γιατί τότε θα παίρναμε το νόημα ότι ο ‘Αγ.’ ανέβηκε στην γη χωρίς να γνωρίζει την αιτία της εδώ παρουσίας του, και πως μόνο όταν η άνοδός του θα έχει ολοκληρωθεί, τότε θα μάθει. Όμως το νόημα είναι πως αυτή η ‘ομάδα’ καλεί τον ‘Αγ.’ να δείξει μία συμπαράσταση στον αγώνα που θα γίνει σε λίγο, οπότε αυτός ανεβαίνει γνωρίζοντας ποια είναι η εδώ αποστολή του.
- 461.** «**Ἄρης Ἄρει ξυμβαλεῖ**»: προφανώς ενν. την δύναμη κρούσεως του ‘Ορ.’ με εκείνη της ‘Κλ.’ και των δικών της υποστηρικτών μέσα στο παλάτι. «**Δίκᾱ Δίκᾱ**»: επίσης θα συγκρουστούν δυο διαφορετικές αντιλήψεις περί ‘δικαίου’, καθώς και η ‘Κλ.’ έχει ερμηνεύσει την δολοφονία του ‘Αγ.’ ως μία πράξη αποδόσεως δικαιοσύνης, αλλά το ίδιο όμως έχει κάνει και ο ‘Ορ.’, που σκοπεύει να σκοτώσει την ‘Κλ.’.
- 463.** «**κλύουσιν εὐγμάτων**»: το γεγονός ότι ο ‘Ορ.’ αλλά και η ‘Ηλ.’ έχουν προβεί σε θερμές παρακλήσεις προς τους θεούς και προς το πνεύμα του ‘Αγ.’, έχει τρομοκρατήσει τον ‘Χο.’, διότι πιστεύει πως το εγχείρημα είναι πιο πολύ καταδικασμένο σε αποτυχία, παρά σε επιτυχία.
- 465.** «**τὸ μὀρσιμον**»: *‘το πεπρωμένο’*, δηλ. *‘η τιμωρία των ενόχων’*, της ‘Κλ.’ και του ‘Αίγ.’ Ο στχ. μπορεί να πάρει δυο συγγενείς ερμηνείες: (i) *‘το πεπρωμένο από πολύ παλιά είναι προκαθορισμένο’*, με την έννοια ότι αυτό που είναι προδιαγεγραμμένο να συμβεί, ορίστηκε εδώ και πολλά χρόνια πριν. (ii) *‘το πεπρωμένο έχει καιρό που περιμένει’* εννοώντας ότι αυτό που είναι προδιαγεγραμμένο, θα συμβεί οπωσδήποτε παρά την όποια καθυστέρηση, δηλ. η τιμωρία των δολοφόνων του ‘Αγ.’.
- 467/9.** «**παράμουςος.../πλαγά**»: *‘χτύπημα που είναι αταίριαστο, παράταιρο, παράξενο’*, και προφανώς εννοεί την δολοφονική επίθεση που θα επιχειρήσει ο ‘Ορ.’ εναντίον της μητέρας του. Το επίθετο ‘παράμουςος’ είναι δάνειο από την μουσική ορολογία, και δηλώνει τον τόνο ή το φώνημα εκείνο που δεν συμφωνεί με την αρμονία, το ‘φάλτσο’.
- 471/2.** «**δώμασι...ἄκος**»: η συντακτική σειρά των λλ.: *‘ἄκος τῶνδε <ἐστὶ> ἔμμοτον δώμασιν’*. «**ἄκος τῶνδε**» εννοεί *‘η θεραπεία αυτών εδώ’* και αναφέρεται στην θεραπεία όλων αυτών των προβλημάτων που αντιμετωπίζει, αλλά και θα αντιμετωπίσει σε λίγο η οικογένεια του ‘Αγ.’, και τα οποία παρουσίασε στους στχχ. 466-470, δηλ. αναφέρεται στα: *‘πόνος ἐγγενής, 466’*, *‘παράμουςος... πλαγά, 467/8’*, *‘δύστον’ ἄφερτα κήδη, 469’* και *‘δυσκατάπαστον ἄλγος, 470’*. «**<ἐστὶ> ἔμμοτον**»: *‘η θεραπεία αυτών εδώ είναι εσωτερική’*, εννοώντας ότι *‘η θεραπεία όλων αυτών των προβλημάτων θα έρθει εσωτερικά, μέσα από την ίδια την οικογένεια’*. Το επίθετο ‘ἔμμοτον’ είναι σύνθετο από την πρόθεση ‘ἐν’ και το ουσιαστικό ‘μότος, ὅ’, το οποίο σημαίνει *‘γάζα, επίδεσμος’* ή γενικώς κάθε λινό ύφασμα που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αντιμετώπιση ενός τραύματος ή μιας πληγής αιμορραγούσης. Έτσι ακριβώς χρησιμοποιεί το ουσιαστικό αυτό ο Ορειβάσιος, ο οποίος αναφερόμενος σε ανοιχτή πληγή παρουσιάζει ένα μέτρο αντιμετώπισεως, *‘εἴτα τιλοῖς μότοις χρηστέον καὶ πτυγματίῳ διπτύχῳ ἢ τριπτύχῳ, Ἰατρ. Συναγ. 44,7,8,3 και κατόπιν πρέπει να χρησιμοποιηθούν λινόι επίδεσμοι και διπλωμένα υφάσματα είτε δυο είτε*

και τρεις φορές». Όμως αυτοί οι 'λινοί επίδεσμοι' χρησίμευαν όχι τόσο για την επικάλυψη του τραύματος, αλλά για την διάνοιξή του, ώστε να θεραπευθεί εσωτερικά από μόνο του. Με αυτήν την χρήση απαντά το ουσιαστικό στον Ορειβάσιο, 'καὶ τότε ἡ τομὴ τιλτοῖς μότοις διαστελλέσθω, Ὀρειβ. Ἰατρ.Συναγ. 44,7,17,2 και τότε το τραύμα να διανοιχθεί με τους επιδέσμους' θέλοντας έτσι μ' αυτόν τον τρόπο να αφήσει την πληγή να θεραπευθεί εκ των έσω από μόνη της. Το επίθετο 'ἔμμοτος' δηλώνει την πληγή εκείνη η οποία θεραπεύεται με 'μοτούς επιδέσμους' οι οποίοι βοηθούν το τραύμα να μένει ανοιχτό, ώστε να θεραπευθεί εκ των έσω, 'Τὴν δεησομένην τῆς διὰ τῶν μοτῶν θεραπείας ἔμμοτον ὠνόμασεν, Ἱππ. Ἀφορ. 17b,840,7'. Αυτήν την 'εκ των έσω' αυτοθεραπεία του τραύματος περιγράφει και ο 'Παύλος Αιγινήτης', 'ἐμμότῳ θεραπεύομεν ἀγωγῇ, Ἐπιτ. 6,3'. Ο 'Χο.' παρομοιάζει εδώ την θεραπεία που θα έρθει στον οίκο του 'Αγ.' μετά τα τόσα πολλά εγκλήματα, ως προερχομένη 'εκ των έσω', δηλ. μέσα από την ίδια την οικογένεια, και φυσικά εννοεί την τιμωρητική δράση του 'Ορ.', η οποία θα βάλει τέλος σε ένα μακρύ κατάλογο φόνων.

479-584. Αυτό είναι το δεύτερο μέρος του πρώτου επεισοδίου. Χωρίζεται σε τρία ξεχωριστά επίπεδα:

(Α) στχχ. 479-509: Ο 'Ορ.' με την 'Ηλ.' παραμένουν στον τάφο του πατέρα τους επικαλούμενοι την βοήθειά του στο εγχείρημα που ετοιμάζουν. Στην ουσία στους στχχ. αυτούς τα δυο αδέλφια επαναλαμβάνουν περίπου αυτούσιες τις ικεσίες που είχαν κάνει για συμπαράσταση στον 'Κομμό' που προηγήθηκε με μόνη διαφορά πως εδώ αντί για λυρικά μέτρα έχουμε 'ιαμβικούς τρίμετρους' στχχ. και στιχομυθία.

(Β) στχχ. 510-550: Μετά από μια σύντομη παρεμβολή του 'Χο.' (511-514) τα δυο αδέλφια φεύγουν από τον τάφο του πατέρα τους. Στους στχχ. αυτούς η 'Κορυφαία' του 'Χο.' πληροφορεί τον 'Ορ.' για το φριχτό όνειρο που έχει δει η 'Κλ.' και το οποίο προμηνύει μία συμφορά γι' αυτήν από πρόσωπο πολύ οικείο και δικό της. Όλα αυτά δίνουν θάρρος και τροφοδοτούν με αισιοδοξία τον 'Ορ.'

(Γ) στχχ. 551-584: Ο 'Ορ.' καταστρώνει το τελικό του σχέδιο δίνοντας εντολές και στον φίλο του, τον Πυλάδη, που θα τον συνδράμει στο έργο του. Θα εμφανιστούν και οι δυο στην πύλη του παλατιού ως ξένοι, ενώ ο ίδιος θα προσποιηθεί ότι είναι παλιός φίλος της οικογένειας. Το σχέδιό του περιλαμβάνει πρώτα την δολοφονία του Αίγισθου, ώστε να είναι σίγουροι πως δεν θα βρουν στην συνέχεια μεγάλη αντίσταση.

482. Δυο ζητήματα σ' αυτόν τον στχ. τον καθιστούν ύποπτο. Πρώτον, το απαρέμφατο 'φυγεῖν' παρουσιάζει τρεις σοβαρές δυσκολίες: (i) δεν μπορεί να σταθεί λογικά, γιατί ποιόν λόγο θα είχε η 'Ηλ.' να 'φύγει' από το παλάτι μετά την δολοφονία της 'Κλ.' και του 'Αιγ.'; Μία τέτοια αναχώρηση ακούγεται εντελώς παράξενη και αδικαιολόγητη. (ii) η συντακτική του θέση είναι ανεξήγητη, αφού κάθε σκέψη περί 'συμπερασματικού' απαρεμφάτου πρέπει να εγκαταλειφθεί άμεσα, διότι μπορεί να στέκει συντακτικά, όμως λογικά είναι αδικαιολόγητος ένας τέτοιος χαρακτηρισμός, καθώς θα έδινε την ερμηνεία 'Κι εγώ, πατέρα, έχω την ίδια ανάγκη από εσένα, δηλ. να φύγω...', δηλ. ότι 'αυτό που ζητεί η 'Ηλ.' από τον πατέρα της είναι 'να της επιτραπεί να φύγει', πράγμα ακατανόητο. (iii) επίσης η αιτιατική 'προσθεῖσαν' φαίνεται κι αυτή να είναι περίεργη, διότι έχει ως υποκείμενό της την εννοούμενη αιτιατική 'μέ' ως υποκείμενο του 'φυγεῖν', ενώ κανονικά θα έπρεπε η μτχ. να συναφθεί στο υποκείμενο του 'ἔχω' και να βρίσκεται σε ονομαστική πτώση. Δεύτερον, στο τέλος του στχ. αυτού λείπουν δυο συλλαβές από τον τρίτο 'ιαμβικό πόδι', οι οποίες συμπληρώνονται υποθετικά με τις λλ. 'φθόρον – μόρον – φόνον'.

483. «δαῖτες ἔννομοι βροτῶν»: πρόκειται για τα γεύματα που ακολουθούσαν μετά από μία θυσία ζώων, και στα οποία παρακάθονταν όλοι όσοι συμμετείχαν στην προηγηθείσα ιεροτελεστία. Εδώ η αναφορά γίνεται για την 'θυσία' που κανονικά θα έπρεπε να είχε γίνει την ημέρα της ταφής του 'Αγ.' και στην 'δαῖτα' που θα έπρεπε να είχε ακολουθήσει τιμητικά για τον νεκρό. Τώρα αυτή η τιμή θα του αποδοθεί.

484. «κτιζοιάτ'»: ευκτική Ενεστώτα, γ' ενικό πρόσωπο, αντί του αναμενόμενου 'κτιζοίαντο = γίγνουντο'. «παρ' εὐδείπνοις»: Το 'εὐδείπνοις' είναι αρσενικού γένους και σημαίνει: 'δίπλα, κοντά σ' εκείνους τους νεκρούς στους οποίους αποδόθηκαν τιμητικά δείπνα με τον θάνατό τους'.

485. «ἐμπύροισι»: 'τὰ ἔμπυρα' είναι οι θυσίες των ζώων σε θρησκευτικές τελετές, εν προκειμένω βέβαια σε ταφικές τελετές, στις οποίες ακολουθούσε το δείπνο των παρευρεθέντων (δαῖτες ἔννομοι βροτῶν).

486. «τῆς ἐμῆς παγκληρίας»: *‘από την προίκα μου’*. Ο όρος ‘παγκληρία’ δήλωνε τα περιουσιακά στοιχεία που έπαιρνε μαζί της η νύφη την ημέρα του γάμου της, *‘ὅσις σέ γήμας...καί σὴν παραλαβὼν παγκληρίαν, Εὐρ.ΐων, 813/4’*
488. «πάντων δὲ πρώτον»: το ‘πρώτον’ είναι αναμφίβολα γένους αρσενικού, γιατί αναφέρεται στην αιτιατική ‘τάφον’ ως επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου. Όμως το ‘πάντων’ μπορεί να πάρει δυο γένη· μπορεί να θεωρηθεί ως γένους ουδετέρου, *‘ανάμεσα σε όλα όσα θα κάνω, θα τιμήσω τον τάφο σου έτσι ώστε να είναι πρώτος αυτός’*, κι αυτή είναι η μτφρ. που έχω ακολουθήσει· μπορεί όμως να εκληφθεί και ως γένους αρσενικού, *‘ανάμεσα σ’ όλους τους τάφους, θα τιμήσω τον τάφο σου έτσι ώστε να είναι πρώτος αυτός’*, κάτι όμως που θεωρείται εξαιρετικά απίθανο (ποιους άλλους τάφους θα είχε κατά νου να τιμήσει η ‘Ηλ.’, και θα τους άφηνε να περιμένουν έως ότου τιμήσει πρώτα τον τάφο του πατέρα της;)
490. «δὸς δέ γ’»: λείπει η δοτική προσωπική, αλλά με βάση την έως τώρα λογική των προηγουμένων στχχ. πρέπει να θεωρηθεί ως δεδομένη και σίγουρη η δοτική ‘ἡμῖν’ κι όχι ‘αὐτῷ’. Εκείνο που έχει τώρα σημασία είναι τα δυο αδέλφια να ανακτήσουν την εξουσία (κράτος) που είχε ο πατέρας του όσο ζούσε, κι όχι βέβαια να επανακτήσει ο ίδιος ο ‘Αγ.’ την εξουσία που είχε όταν ήταν ζωντανός. «εὖμορφον»: στην ουσία αυτό που ζητούν τα δυο αδέλφια είναι η ‘νίκη’ στην επικείμενη μάχη με τους δολοφόνους του ‘Αγ.’, και η ‘εξουσία’ θα έρθει ως φυσικά κατόπιν επακόλουθο. Το ότι ζητούν τώρα το δεύτερο αντί για το λογικό πρώτο, είναι όντως περίεργο. Εκτός κι αν με το ‘εὖμορφον κράτος’ δεν εννοούν ‘δώσε μας μια όμορφη, ωραία εξουσία’, αλλά *‘δώσε μας την εξουσία, έτσι ώστε να την ασκήσουμε κατόπιν με άνεση και ευκολία’*, και μ’ αυτό φυσικά παρακαλούν τον πατέρα τους να βγουν από την επικείμενη μάχη αρτιμελείς και σώοι, ώστε να μπορέσει κατόπιν η εξουσία τους να ασκηθεί με ‘ωραίο’ τρόπο (υπονοώντας βέβαια ότι μία μια νίκη δική τους που θα τους αφήσει στίγματα και αναπηρίες δεν θα έχει κανένα νόημα).
491. «οἷς ἐνοσφίσθης»: ο ενεργητικός τύπος του ρ. σημαίνει μεταφορικά πάντοτε *‘σκοτώνω κάποιον, τον αναχωρώ’*, όπως ακριβώς το χρησιμοποίησε ο ‘Ορ.’ στον στχ. 438. Ο μέσος τύπος έχει την σημασία *‘δολοφονούμαι, σκοτώνομαι, πεθαίνω’*.
492. «ἀμφίβληστρον ὥς ἐκαίνισας»: η γραφή αυτή είναι η διόρθωση του Conington, την οποίαν έχει ακολουθήσει ο Page στην δική του έκδοση, και είναι αυτή πάνω στην οποίαν βασίζεται η συγκεκριμένη παρουσίαση. Υπάρχει όμως και η γραφή του ‘Μ’, που έχει ως εξής: *‘ἀμφίβληστρον ὥς σ’ ἐκαίνισαν’*. Σε κάθε περίπτωση όμως ισχύουν τα εξής: πρώτον, το ουσιαστικό ‘ἀμφίβληστρον’ σημαίνει *‘περίβλημα’*, και μ’ αυτό εννοείται ο ‘πέπλος’ με τον οποίον τον τύλιξαν στο λουτρό, ώστε να τον σκοτώσουν χωρίς αυτός να μπορέσει να προβάλει την παραμικρή αντίσταση· δεύτερον, το ρ. *‘καίνιζω’* σε κάθε περίπτωση έχει την σημασία του *‘κάνω κάτι καινούργιο – κάνω κάτι να είναι καινοτόμο, πρωτοποριακό’*. (i) Αν γίνει δεκτή η γραφή του ‘Μ’, τότε δημιουργούνται δυο σοβαρά προβλήματα: πρώτον, αντικείμενο στο ρ. *‘ἐκαίνισαν’* είναι το *‘σ<ε>’*, όμως μια τέτοια ερμηνεία είναι αδύνατον να γίνει δεκτή *‘αυτοί – Κλ. και Αίγ. – σε έκαναν εσένα καινούργιο’*· δεύτερον, η αιτιατική ‘ἀμφίβληστρον’ πρέπει υποχρεωτικά να γίνει αντικείμενο στο ρ. *‘μέμνησο’*. Βέβαια δεν είναι αδύνατη η σύνταξη του συγκεκριμένου ρ. με αιτιατική (Khüner, 374, σημ. 12), αλλά θα είναι πολύ περίεργο ο Αισχύλος στον αμέσως προηγούμενο στχ. να συντάσσει το ρ. αυτό με γενική, και στον επόμενο με αιτιατική. (ii) Αν όμως γίνει δεκτή η διόρθωση του Conington, τότε: πρώτον, το ρ. *‘ἐκαίνισας’* παίρνει ως αντικείμενό του την αιτιατική ‘ἀμφίβληστρον’, και η πρόταση *‘ὥς ἐκαίνισας ἀμφίβληστρον’* γίνεται πλάγια ερώτηση, αντικείμενο στο *‘μέμνησο’*, αλλά και η ερμηνεία πλέον είναι ανεκτή: *‘Θυμήσου, πώς – με ποιο τρόπο – εσύ εγκαινιάσες αυτό το περίβλημα’*, εννοώντας ότι ο ‘Αγ.’ ήταν το πρώτο θύμα μιας τέτοιας τακτικής δολοφονικής επιθέσεως. (Υπάρχει βέβαια και η διόρθωση του H.W.Smyth, *‘μέμνησο δ’ ἀμφίβληστρον ὥς ἐκαίνισαν’*, η οποία πράγματι αποφεύγει να δώσει αντικείμενο στο *‘μέμνησο’* την άκομψη αιτιατική ‘ἀμφίβληστρον’, αφού δέχεται ως αντικείμενο του συντακτικού ρ. την πλάγια ερώτηση *‘ὥς...ἐκαίνισαν’*, όμως διατηρεί στο ρ. *‘ἐκαίνισαν’* το γ’ πληθυντικό πρόσωπο, το οποίο δεν μπορεί να δώσει ικανοποιητική ερμηνεία *‘θυμήσου πώς αυτοί – οι δολοφόνοι σου – εγκαινιάσαν τον περίβλημα’*, διότι δεν είναι ‘εκείνοι’ που το ‘εγκαινιάσαν’, αλλά δυστυχώς ο ‘Αγ.’ που το δέχθηκε επάνω του ως μέσο της δολοφονίας του.)

- 493.** «πέδαις γ' ἀχαλκεύτοις θηρευθείς»: Αυτή είναι επίσης η διόρθωση του Conington. Η γραφή του 'Μ' είναι η εξής 'πέδαις ἀχαλκεύτοις θηρευθείς'. Είτε γίνει δεκτή η μία, είτε η άλλη, το νόημα ως νόημα παραμένει σταθερό το ίδιο 'ο Αγ. πιάστηκε σε κάποια δεσμά τα οποία δεν ήταν σιδερένια, αλλά σ' ένα ύφασμα – ρούχο', δηλ. πρόκειται για μια θλιβερή διαπίστωση σε κάθε περίπτωση. Όμως η επιλογή της μιας ή της άλλης γραφής επηρεάζει το ύφος του λόγου ως εξής: (i) Αν γίνει δεκτή η γραφή του 'Μ', τότε η διαπίστωση ότι 'ο Αγ. δεν πιάστηκε από σιδερένια δεσμά, αλλά από ένα ρούχο', γίνεται ανεξάρτητη σκέψη και διαπίστωση που ανήκει στον 'Ορ.' εξ ολοκλήρου. (ii) Αν όμως γίνει δεκτή η διόρθωση του Conington, τότε η διαπίστωση αυτή μπορεί μεν να λέγεται από τον 'Ορ.', αλλά αποτελεί συνέχεια της αμέσως προηγούμενης διαπιστώσεως της 'Ηλ.', και έτσι φαίνεται ο 'Ορ.' να συμπληρώνει την σκέψη και την διαπίστωση της αδελφής του, δίνοντας έτσι μία συνέχεια που 'δένει' περισσότερο τα δυο αδέλφια μεταξύ τους.
- 494.** Η συντακτική σειρά των λλ. 'ἐν καλύμμασιν αἰσχυρῶς βουλευτοῖσιν μέσα σε σκεπάσματα, τα οποία είχαν επινοηθεί με αἰσχυρό τρόπο'. Το γεγονός ότι στον στχ. αυτόν η 'Ηλ.' φαίνεται να συνεχίζει την σκέψη του 'Ορ.' συμπληρώνοντάς την, δικαιώνει απολύτως την διόρθωση του Conington στον στχ. 493.
- 495.** «τοῖσδ' ὀνειδέσιν»: οι 'προσβολές' που λογικά κατά τον 'Ορ.' πρέπει να 'ξεσηκώσουν' τον 'Αγ.' από τον τάφο, ώστε να ανέβει το πνεύμα του στην γη και να βοηθήσει τώρα τα παιδιά του, είναι οι εξής: 1) ο τρόπος με τον οποίον δολοφονήθηκε στο λουτρό του (491), 2) το γεγονός ότι παγιδεύτηκε με ένα ύφασμα (493), 3) το γεγονός ότι αυτό που τον παγίδευσε δεν ήταν σιδερένιας κατασκευής (494), και 4) η διαπίστωση ότι έπεσε θύμα μιας αἰσχυρῆς δολοπλοκίας (495). Τώρα μπορούμε να αντιληφθούμε την σκοπιμότητα αυτών των διαπιστώσεων που κάνουν τα δυο αδέλφια· θέλουν έτσι να εξασφαλίσουν την συμπαράσταση του πατέρα τους στην διπλή δολοφονική επίθεση που ετοιμάζουν, και με τα λόγια τους αυτά θέλουν να τον φέρουν επάνω στην γη.
- 497-509.** Η διανομή των προσώπων στους στχχ. αυτούς διαφέρει μεταξύ των εκδοτών. (i) σύμφωνα με την έκδοση του Page, που ακολουθείται και στην συγκεκριμένη παρουσίαση, η διανομή έχει ως εξής: '500-502 Ηλ.' – '503-504 Ορ.' – '505-507 Ηλ.' – '508-509 Ορ.' (ii) σύμφωνα με τους Hartung & Lloyd-Jones '500-502 Ηλ.' – '503-507 Ορ.' – '508-509 Ηλ.'. (iii) στην έκδοση του H.W. Smyth '500-509 Ηλ.' (iv) σύμφωνα με τον Mazon '500-504 Ηλ.' – '505-509 Ορ.'
- 497/8.** «Δίκη»: για την έννοια της 'Δίκης' (σχολ. στχχ.61/5). «σύμμαχον»: επιρρ. κατηγορούμενο του αποτελέσματος 'ὥστε σύμμαχον εἶναι'. «ἡ τὰς ὁμοίας ἀντίδος λαβὰς λαβεῖν»: Πρόκειται για μια έκφραση που χρησιμοποιείται σε αγώνες πάλης· αν στην διάρκεια του αγώνα έβγαιναν έξω από τον επιτρεπόμενο χώρο, ή αν έπεφταν χάμω συγχρόνως και οι δυο, τότε έπρεπε να επανέλθουν στον αγώνα με την τελευταία 'λαβή' που είχαν χρησιμοποιήσει. Η έκφραση αυτή είχε καταντήσει παροιμιακή. Έτσι ακριβώς την χρησιμοποιεί και ο Πλατωνικός 'Φαίδρος' απευθυνόμενος στον Σωκράτη, 'Περὶ μὲν τούτου, ὦ φίλε, εἰς τὰς ὁμοίας λαβὰς ἐλήλυθας, Πλ. Φαῖδ. 236b9'. — Στους στχχ. απαντά ο συνδυασμός των 'ἦτοι...ἦ...', ο οποίος δεν σημαίνει 'ἦ...ἦ...', ούτε πάλι 'εἴτε...εἴτε...', αλλά λόγω της παρουσίας του 'τοι' στο πρώτο σκέλος, αυτό αποκτά πολύ μεγαλύτερη δυναμική και αυξημένη πιθανότητα ή βεβαιότητα. Για παράδειγμα στον Θουκυδίδη η γνωστή φράση του Περικλή στον 'Επιτάφιο' λόγο του 'καὶ αὐτοὶ ἦτοι κρίνομεν γε ἢ ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα' δεν θέτει τους Αθηναίους πολίτες απέναντι σε δυο ισότιμες επιλογές, αλλά η βαρύτητα πέφτει στο πρώτο σκέλος, 'αὐτοὶ ...κρίνομεν', και δευτερευόντως στο 'ἐνθυμούμεθα', οπότε η ερμηνεία του χωρίου δεν είναι 'εἴτε κρίνουμε...εἴτε παίρνουμε τις αποφάσεις, αλλά: 'και εἴτε πράγματι – ὄντως εμεῖς οἱ ἴδιοι ἀσκούμε κριτική στα γεγονότα, παρά εισηγούμαστε προτάσεις', εννοώντας ότι πράγματι ο Αθηναίος πολίτης έχει δυο επιλογές, ή να ασκεί κριτική μέσω της ψήφου του, ή να αναλαμβάνει ο ίδιος τον ρόλο του εισηγητή πολιτικού άνδρα, αλλά αυτό που αρέσει περισσότερο στους Αθηναίους είναι το πρώτο κι όχι τόσο το δεύτερο (έτσι ακριβώς E.C.Marchant). Επίσης στην 'Αντιγόνη' του Σοφοκλή στον στχ. 1175 ο 'Αγγ.' ανακοινώνει την αυτοκτονία του Αίμονα, και λίγους στχχ. μετά (1180/2) ο 'Χο.' βλέποντας την μητέρα του Αίμονα να πλησιάζει λέει: 'Καὶ μὴν ὁρῶ τάλαιναν Εὐρυδίκην ὁμοῦ/δάμαρτα τὴν Κρέοντος· ἐκ δὲ δωματίων/ἦτοι κλύουσα παιδὸς ἢ τύχη πάρα, Βλέπω την δύστυχη Εὐρυδίκη, την σύζυγο του Κρέοντα, εἴτε γιατί πράγματι

- όντως άκουσε μέσα από το παλάτι για το παιδί της, είτε έρχεται εντελώς τυχαία’, όπου η πρώτη επιλογή είναι και πιο σίγουρη, βέβαιη. — Στους στχχ. 497/8 η διάζευξη ‘ήτοι...ή...’ δημιουργεί ένα σοβαρό πρόβλημα· ο ‘Ορ.’ φαίνεται να αφήνει στον πατέρα του δυο επιλογές βοήθειας: 1^η) είτε να φροντίσει απ’ εκεί που βρίσκεται να τιμωρηθούν οι δολοφόνοι του με βάση του κανόνες της ‘Δίκης’ (Δίκην ἴαλλε, 497)· 2^η) είτε να του δώσει την δυνατότητα να τους εκδικηθεί εφαρμόζοντας την τακτική εκείνων, δηλ. να τους σκοτώσει με δόλο (ὅμοιας ἀντίδος λαβὰς λαβεῖν, 498). Όμως αυτές οι δυο επιλογές δεν είναι ισοβαρείς, γιατί λόγω της προσθήκης του ‘-τοι’ ο ‘Ορ.’ αφήνει το υπονοούμενο ότι επιθυμεί περισσότερο την πραγματοποίηση της πρώτης, απ’ ό,τι της δεύτερης. Έτσι όμως βρισκόμαστε εμπρός σε ένα σοβαρό πρόβλημα: Πώς εξηγείται ο ‘Ορ.’ να προτάσσει ως δικαίωση της δολοφονίας του πατέρα του την παρέμβαση της ‘Δίκης’, πράγμα που σημαίνει ότι ο δικός του ο ρόλος εξαφανίζεται αυτομάτως, και ως εναλλακτική επιλογή να θέτει την δική του εγκληματική δράση. Η διάζευξη ‘ήτοι...ή...’ απαιτεί βέβαια οι δυο επιλογές να είναι διαφορετικές, αλλά σε καμία περίπτωση αντιφατικές. Δηλ. δεν μπορεί ο ‘Ορ.’ να λέει στον πατέρα του: *‘Η πράγματι κανόνισε να τιμωρηθούν από την δικαιοσύνη οι δολοφόνοι, ή βοήθησέ με να τους σκοτώσω με την ίδια απάτη που σκότωσαν εσένα’*. Αν ο ‘Ορ.’ είναι πρόθυμος να τιμωρηθούν οι δολοφόνοι από την δικαιοσύνη του Δία, τότε πρέπει να είναι απρόθυμος να παρέμβει ο ίδιος με μέσα αυτοδικίας.

505. «κληδόνος»: είναι η διόρθωση του Schütz ως γενική αντικειμενική στο ‘σωτήριοι’. Η γραφή του ‘Μ’ είναι ‘κληδόνες’, *‘τα παιδιά για τους άνδρες που έχουν πεθάνει, είναι η υστεροφημία του η σωτήρια’*.
- 506/7. «φελλοί δ’ ὥς ἄγουσι δίκτυον»: η εικόνα είναι από την αλιεία. Οι αλιείς άπλωναν τα δίχτυα πάνω στην επιφάνεια της θάλασσας, αλλά οι φελλοί που ήταν δεμένοι σε ορισμένα σημεία του δικτύου, δεν επέτρεπαν στο δίχτυ να βυθιστεί στην θάλασσα. Έτσι ακριβώς τα παιδιά βοηθούν την υστεροφημία ενός νεκρού γονέα να παραμείνει στην ‘επιφάνεια’ της επικαιρότητας.
509. «σῶζῃ»: β’ ενικό του ‘σῶζομαι’ αντί για ‘σῶζει’. Ο Ενεστώτας με σημασία Μέλλοντα (H.W.Smyth, §1879). «τόνδε...λόγον»: δηλ. *‘τις ικεσίες μας για βοήθεια’*.
510. «ἀμεμφῇ»: επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου. «ἐτείνατον»: δυϊκός αριθμός, β’ πληθυντικό.
511. «τύμβου»: γενική αντικειμενική στο ‘τίμημα’, *‘απόδοση τιμής στον τάφο’*. «τῆς...τύχης»: γενική της αιτίας στο ‘τίμημα’, *‘απόδοση τιμής εξ αιτίας μιας τύχης αθρήνητης’*, με την λογική ότι *‘ο Αγ. δολοφονήθηκε, αλλά δεν του αποδόθηκαν οι πρόποντες τιμητικοί θρήνοι’*.
512. «ἐπειδὴ δρᾶν κατῶρθωσαι φρενί»: *‘επειδὴ έχεις πλέον κατασταλάξει στην απόφασή σου να ενεργήσεις’*. Ο ‘Χο.’ επαινεί τον ‘Ορ.’, διότι πήρε την απόφαση να εκδικηθεί την δολοφονία του πατέρα του. Το απαρέμφατο ‘δρᾶν’ είναι επιρρηματικό της αναφοράς. Το ρ. ‘κατῶρθωσαι’ είναι β’ ενικό Παρακειμένου του ‘κατορθοῦμαι’ με την έννοια του ‘σταθεροποιούμαι’. Η δοτική ‘φρενί’ είναι επιρρ. της αναφοράς.
514. «ἔσται»: με ενν. υποκειμ. ‘ταῦτα’, δηλ. αναφέρεται στο ‘τὰ δ’ ἄλλα, 512’. «πυθέσθαι»: υποκείμενο στην απρόσωπη έκφραση που ακολουθεί. «οὐδέν ἐστ’ ἔξω δρόμου»: *‘δεν βρίσκεται καθόλου εκτός πορείας’* με αυτήν την λογική *‘δεν είναι καθόλου ανεπίκαιρο’*, ή αλλιώς *‘είναι απολύτως σχετικό με την παρούσα υπόθεση’*.
515. «ἔπεμψε»: υποκ. ‘Κλυταιμνήστρα’. Ο ‘Ορ.’ παρατηρεί τώρα τις προσφορές που πριν λίγο έστειλε στον τάφο του ‘Αγ.’ η ‘Κλ.’, και δεν μπορεί να εξηγήσει τους λόγους αυτής της προσφοράς από την δολοφονία του. Αγνοεί βέβαια την ύπαρξη του ‘ονείρου’, το οποίο συγκλόνισε την ‘Κλ.’, και το οποίο ήταν η αιτία.
517. «θανόντι δ’ οὐ φρονοῦντι»: το ρ. ‘φρονῶ’ εκτός από την κοινή σημασία του *‘σκέπτομαι – συλλογίζομαι’*, έχει και την σημασία του *‘υπάρχω – έχω στο ακέραιο τις πνευματικές μου δυνάμεις ως ζων οργανισμός’* (LSJ, iv). Συνεπώς εδώ ο ‘Ορ.’ αναφερόμενος στις προσφορές που έστειλε στον τάφο του ‘Αγ.’ η ‘Κλ.’ λέει: *‘μια άχαρη προσφορά στάλθηκε στον νεκρό, ο οποίος δεν έχει αντιληπτικές ικανότητες’*, δηλ. εννοώντας ότι *‘οι προσφορές που έστειλε η ‘Κλ’ στον ‘Αγ.’ είναι άνευ σημασίας (δειλαία χάρις), αφού ο νεκρός ‘Αγ.’ δεν μπορεί να τις αντιληφθεί, να τις παρατηρήσει (οὐ φρονοῦντι)’*. Κάνοντας όμως αυτήν την διαπίστωση ο ‘Ορ.’ έρχεται σε φανερό αντίθεση με ό,τι είπε στον ‘Κομμό’ ο ‘Χο.’, ο οποίος διαβεβαίωνε

με σιγουριά τον 'Ορ.' ότι: *Ἰ Παιδί μου, την γενναία ψυχή ενός νεκρού άνδρα / δεν την υποτάσσει το φοβερό σαγόνι της φωτιάς, / αλλά αυτός αργότερα κάνει φανερό τον θυμό του*. Έχουν προταθεί αρκετές διορθώσεις στον στχ. δεδομένου ότι όντως εδώ πρέπει να υπάρχει ένα σοβαρό λάθος αντιγραφής. Από αυτές οι πιο αξιοσημείωτες είναι η εξής: (Α) η διορθωτική πρόταση του Lesky, ο οποίος ερμηνεύει την μτχ. 'οὐ φρονοῦντι' ως 'οὐ φροντίζουντι' με την έννοια δηλ. ότι ο νεκρός 'Αγ.' αντιλαμβάνεται μεν τις προσφορές της 'Κλ.', αλλά αδιαφορεί γι' αυτές. Όμως μία τέτοια ερμηνεία του 'οὐ φρονέω' δεν απαντά πουθενά στην ελληνική γραμματεία. (Β) η πρόταση του Wilamowitz είναι να διορθωθεί σε 'θανόντι δυσφρονοῦντι' δίνοντας έτσι την ερμηνεία ότι *μία άχαρη προσφορά στάλθηκε στον νεκρό, ο οποίος όμως είναι έντονα δυσαρεστημένος*, ενν. 'με την δολοφονία του από την ίδια την γυναίκα του'. Αν και πρόκειται για την ευφυέστερη διορθωτική πρόταση από όλες, το πρόβλημα είναι πως ρ. 'δυσφρονέω' δεν απαντά στην ελλ. γραμματεία πουθενά. Οι μόνοι συγγενείς τύποι που απαντούν είναι τα επίθετα 'δύσφρονες, Εὐρ. Ἄνδρ.1042', και 'δύσφρον, Αἰσχ. Ἀγ.547' με την σημασία του 'δύσφρων = ο στενάχωρος, ο θλιμμένος'. Ο τύπος 'δυσφρονέων' που απαντά στον Ησίοδο, Θεογ. 102, δεν έχει καμία σχέση με μτχ. αρσενικού γένους ενός υποθετικού ρ. 'δυσφρονέω', γιατί αυτός ο τύπος είναι γενική πληθυντικού του ουσιαστικού 'δυσφρόνη, ἢ ἡ στενοχώρια, ἡ θλίψη'. (Γ) ο Thomson προτείνει μια διορθωτική παρέμβαση στην μτχ. 'οὐ φρονοῦντι' σε 'εὖ φρονοῦντα' ως ονομαστική πληθυντικού ουδετέρου γένους με ενν. υποκείμενο 'τὰ δῶρα, 519', η οποία λειτουργεί ως υποκείμενο στο ρ. 'ἐπέμπετ<ο>' με αττική σύνταξη. Και προτείνει επίσης την προσθήκη ερωτηματικού στο 'ἐπέμπετ<ο>,' Το 'δειλαία χάρις' από υποκείμενο στο ρ. μετατρέπεται τώρα ως επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου. Ο στχ. πλέον θα έχει την εξής εικόνα: 'θανόντι δ' εὖ φρονοῦντα δειλαία χάρις/ἐπέμπετ;' και θα εμφανίζει τον 'Ορ.' να διερωτάται με ειρωνεία *στάλθηκαν στον νεκρό πράγματα με καλή αντίληψη ως μία άχαρη προσφορά;* αφήνοντας το υπονοούμενο πως *'τι νόημα έχει μία τέτοια αποστολή προσφορών;* Αν και πρόκειται για την καλύτερη από όλες τις διορθωτικές προτάσεις, εν τούτοις δημιουργεί πρόβλημα πρώτον η δύσκολη ταύτιση του 'εὖ φρονοῦντα' με το πιο κάτω 'δῶρα', και δεύτερον η άκομψη επιρρηματική χρήση του 'δειλαία χάρις'. (Δ) Άφησα για το τέλος την διόρθωση του Schmidt, ο οποίος προτείνει την μετατροπή του 'οὐ' σε 'εὖ', και την προσθήκη ερωτηματικού στο ρ. 'ἐπέμπετ<ο>', 'θανόντι δ' εὖ φρονοῦντι δειλαία χάρις/ἐπέμπετ<ο>,' με το νόημα πλέον να είναι εκφρασμένο με ειρωνικό τρόπο εκ μέρους του 'Ορ.', *στάλθηκε μία άχαρη προσφορά σ' ένα νεκρό που είχε καλή διάθεση;*, εννοώντας ότι ο 'Αγ.' έχοντας απολύτως σῶα την λογική του και αναλογιζόμενος το κακό που του έκανε η 'Κλ.' είναι αδύνατον να δεχθεί τα δῶρα της με καλή διάθεση.

519. «μείω»: i.e. 'μείονα', κατηγορούμενο. «τῆς ἁμαρτίας»: γεν. συγκριτική.
520. «ἐκχέας»: παραχωρητική μτχ.
525. «δύσθεος»: σύγκρ. στχ. 46
526. «ἦ καὶ»: *μήπως επίσης...*; (Αἰσχ. Πέρ.978, Denniston, 285,6)
527. «ὥς αὕτῃ λέγει»: είναι λογικό αυτός ο ισχυρισμός να ανήκει στην 'Κλ.', αφού ο 'Χο.' δεν έχει δει το όνειρό της, αλλά απλώς μεταφέρει τώρα τα δικά της λόγια. — Η 'Κλ.' έστειλε αυτές τις προσφορές στον τάφο του 'Αγ.', διότι οι μάντιες που κλήθηκαν να ερμηνεύσουν το όνειρό της, της είπαν ότι το 'φίδι' που είδε ήταν μία απειλή σταλμένη από τον νεκρό 'Αγ.', και πως καλό θα ήταν να στείλει προσφορές στον τάφο του για να ηρεμίσει την οργή του. Δεν μπόρεσαν να δουν ότι το 'φίδι' συμβόλιζε την έλευση στο Άργος του έως τότε εξόριστου γιου της, ο οποίος θα ερχόταν ως εκδικητής. Έτσι αντί να την συμβουλευσουν να προφυλάσσεται από τον 'Ορ.', την συμβούλευσαν να κατευνάσει την οργή του 'Αγ'.
529. «ἐν σπαργάνοις...ὄρμισαι»: το απαρέμφατο εξαρτάται από το ενν. από πιο πριν 'λόγος <ἐστί>', και ως αντικείμενό του έχει την ενν. αιτιατική 'δράκοντα'. «παιδὸς...δίκην»: (στχχ.195, 202, 446)
530. «χρῆζοντα»: αιτιατική αρσενικού γένους, η οποία έχει ως υποκείμενό της το ενν. αντικείμενο του απαρεμφάτου 'ὄρμισαι' που το 'δράκοντα'.
533. «ὥστε...σπάσαι»: η 'Κορ.' δεν απαντά στην ερώτηση που της κάνει ο 'Ορ.' στον στχ. 532, αλλά αγνοώντας κατά κάποιο τρόπο την ερώτησή του συνεχίζει την διήγησή της, όπως την άφησε στον στχ. 531, με την παρουσία του συμπερασματικού απαρεμφάτου.

534. «**ἂν τόδ' ὄψανον πέλοι**»: αυτή είναι η διόρθωση του Martin. Η γραφή του 'Μ' είναι η εξής 'οὔτοι μάταιον ἄνδρὸς ὄψανον πέλει', η οποία δύσκολα προσφέρει ικανοποιητική ερμηνεία, καθώς το 'ἄνδρὸς ὄψανον' είτε εκλαμβάνεται ως 'ένα ὄραμα που το έστειλε ο σύζυγός της', κάτι που είναι προφανέστατα λάθος, διότι αυτό το όνειρο το έστειλαν οι χθόνιες δυνάμεις· είτε πάλι ερμηνεύεται ως 'ένα ὄραμα που δείχνει ένα ἄνδρα', που και πάλι είναι λάθος, αφού το ὄραμα παραπέμπει σε φίδι. Μια λύση που προτείνεται, χωρίς να υπάρξει διορθωτική παρέμβαση, είναι να τεθεί ἄνω τελεία στο 'μάταιον' με την εικόνα του στχ. να είναι πλέον 'οὔτοι μάταιον· ἄνδρὸς ὄψανον πέλει' *δεν είναι χωρίς νόημα αυτό το όνειρο· είναι η εικόνα ενός ἄνδρα* εννοώντας φυσικά ο 'Ορ.' τον εαυτό του. Πάλι όμως κι εδώ το λάθος είναι πως το όνειρο δεν 'δείχνει' κανένα 'άντρα', αλλά ένα 'φίδι'.
539. «**ἄκος τομαῖον**»: 'θεραπεία με χειρουργική τομή'. Μια έκφραση δάνειο από την ιατρική ορολογία.
543. «**τὸν αὐτὸν χῶρον**»: δηλ. 'τὴν γαστέρα τῆς Κλυταιμνήστρας, Ἀρχ.Σχολ.'.
544. «**οὔφης**»: i.e. 'ὁ ὄφης', αυτή είναι η μόνη λ. που είναι ευανάγνωστη στον 'Μ', ενώ όλο ο υπόλοιπος στχ. είναι αδύνατον να αναγνωσθεῖ ἔστω και εν μέρει. Μια προσπάθεια που έγινε για υποθετική πάντοτε αποκατάσταση του στχ., βασίστηκε πάνω στον στχ. 529 δίνοντας την εικόνα: 'οὔφης τε παῖς ὥς σπαργάνοις ὠρμίζετο/ἠπλοΐζετο/ἠπλοΐζετο'. Η πιο ίσως ορθή αποκατάσταση είναι αυτή που εισηγήθηκε ο N. Wecklein 'οὔφης ἐφ' ἅμα σπάργαν' ἠλελίζετο *το φίδι μέσα στις δικές μου φασκίες ελισσόταν*'.
547. «**ἢ δ' ἄμφι τάρβει**»: 'κι εκείνη τριγυρισμένη από φόβο'. «**τῷδε...πάθει**»: δοτική της αιτίας.
- 548-550. Στους στχ. 541-547 ο 'Ορ.' έκανε τέσσερεις διαπιστώσεις, τις οποίες τις παρουσίασε με την μορφή υποθετικών προτάσεων, οι οποίες όμως στην ουσία είναι 'αιτιολογικές', και είναι με την σειρά που τις εξέθεσε οι εξής:
- 1^η) το φίδι γεννήθηκε στον ίδιο χώρο (τὸν αὐτὸν χῶρον), δηλ. την ίδια 'μητέρα', η οποία γέννησε και τον 'Ορ.' (543)
 - 2^η) το φίδι τυλίχτηκε γύρω από τις ίδιες φασκίες, στις οποίες τυλίχτηκε και ο 'Ορ.' (544)
 - 3^η) το φίδι άνοιξε το στόμα του στον ίδιο μαστό, ο οποίος τάϊσε τον 'Ορ.' ως βρέφος (545)
 - 4^η) το φίδι ανέμειξε το γάλα του μαστού με το αίμα (546)
 - 5^η) Η 'Κλ.' στρίγκλισε από τον φόβο της γι' αυτό το κακό που της συνέβη (547)
- Από αυτά τα πέντε δεδομένα ο 'Ορ.' εξάγει τώρα στους στχ. 548-550 δυο διαφορετικά συμπεράσματα, τα οποία εμφανίζονται ως δήθεν 'αποδόσεις' των ισάριθμων υποθέσεων, τα οποία είναι τα εξής:
- (Α) στους στχ. 548-549 (δεῖ τοι νιν, ὥς ἔθρεπεν ἔκπαγλον τέρας,/θανεῖν βιαίως) εξάγει το πρώτο 'συμπέρασμα', που είναι το εξής 'η μητέρα του πρέπει να πεθάνει με βίαιο τρόπο, διότι είναι υπεύθυνη για την γέννηση και εκτροφή ενός φριχτού τέρατος'. Το συμπέρασμά του αυτό το στηρίζει πάνω στην '4^η' και στην '5^η' πιο πάνω διαπίστωση.
- (Β) στους στχ. 549-550 (ἐκδρακοντωθεῖς δ' ἐγὼ /κτείνω νιν, ὥς τοὔνειρον ἐννέπει τόδε) εξάγει το δεύτερο συμπέρασμά του, που είναι το εξής 'εγὼ τώρα θα την σκοτώσω αυτήν, όπως ορίζει αυτό εδώ το όνειρο'. Το συμπέρασμα αυτό το στηρίζει πάνω στην '1^η', '2^η' και '3^η' διαπίστωσή του, διότι σ' αυτές πιστοποιείται η ταύτιση του 'Ορ.' με το 'φίδι', αφού γεννήθηκαν από την ίδια 'μήτρα' (543), τυλίχτηκαν στις ίδιες φασκίες (544), και τέλος ήπιαν το ίδιο γάλα (545). Και σαν 'φριχτό' τέρας που είναι πλέον ο 'Ορ.', είναι ο μόνος που εξουσιοδοτεῖται να την σκοτώσει.
550. «**κτείνω**»: ενεστώτας με σημασία μέλλοντα.
551. «**τῶνδε...πέρι**»: δηλ. 'ὅσον αφορά όλες αυτές τις ερμηνείες που έδωσες του ονείρου'.
552. «**τᾶλλα**»: αιτιατική της αναφοράς.
553. «**ποιεῖν...δρᾶν**»: επεξηγηματικά απαρέμματα.
554. «**στείχειν**»: απαρέμματο αντί Προστακτικής στο γ' πρόσωπο είναι σπάνια σύνταξη.
555. «**αἰνῶ**»: 'παρακινῶ, παροτρύνω'.
556. «**ὥς ἂν.../ληφθῶσιν**»: η πρόταση είναι τελική με υποτακτική. Η προσθήκη του υποθετικού 'ἂν' δίνει στην τελική πρόταση και μία πρόσθετη έννοια υποθέσεως με την λογική όχι μόνο 'για να πιαστούν', αλλά 'για να πιαστούν, αν τελικά πιαστούν'. Για την τελική πρόταση με υπόθεση 'τοιᾷσδέ τοι /ἁμαρτίας σφε

- δεῖ θεοῖς δοῦναι δίκην, /ὥς ἄν διδαχθῇ τὴν Διὸς τυραννίδα /στέργειν, Αἰσχ.Προμ.8-10'. «κτείναντες»: η 'Κλ.' με τον 'Αίγ.', αιτιολογική μυθ.
557. «ἐν ταυτῷ βρόχῳ»: ὅχι 'στην ἴδια θηλειά και οι δυο', αλλά 'στην ἴδια θηλειά με τον Αγαμέμνονα'.
558. «ἡ καὶ Λοξίας ἐφήμισεν»: στον στχ. 274 ο 'Ορ.' εἶχε πει πως ο χρησμός του Απόλλωνα ἦταν να εκδικηθεῖ την δολοφονία του πατέρα του με τον ἴδιο τρόπο που ἐκεῖνος σκοτώθηκε.
560. «ξένος»: συνήθως η λ. σημαίνει τον 'φίλο που ἐρχεται ως φιλοξενούμενος', ἐδῶ ὁμως λειτουργεῖ ἀπολύτως κυριολεκτικά, 'εντελῶς ξένος διαβάτης'.
561. «ἐφ' ἐρκείους πύλας»: 'στις ἐξωτερικὲς πύλες', που βρίσκονται στον 'περίβολο' χώρο του ἀνακτόρου.
562. «ξένος τε καὶ δορύξενος»: ο πρῶτος 'ξένος' εἶναι ἴδιος με τον 'ξένο' στον στχ. 560, δηλ. ἀπλῶς ἕνας 'ἀγνώστος' περαστικός διαβάτης. Ο 'δορύξενος' εἶναι ο 'σύμμαχος' που ἀποκτήθηκε σε περίοδο πολέμου. Για τον 'δορύξeno' ως 'σύμμαχο πολέμου', 'Δορύξενοι δέ, ὥς εἰκός, οἱ κατὰ τὸν πόλεμον ἀλλήλους φιλοποιήσαντες'. Ἀριστοφ.Βυζ.Νομ.Αετ.15,11· δορύξενοι δέ οἱ ἐκ πολέμου ξένοι γεγονότες τισίν.Εὐστάθ.Comm.Hom.Ill., 1,638,13'. Ως 'δορύξενος', δηλ. 'σύμμαχος στον πόλεμο', ο 'Ορ.' υπολογίζει τον 'Στρόφιο', τον πατέρα του Πυλάδη (Αἰσχ.Αγ.881) — Το πρόβλημα με τις δυο αυτές λλ. βρίσκεται στο γεγονός ὅτι ἐνῶ ἀναφέρονται και οι δυο στο ἴδιο πρόσωπο, δηλ. στον 'Ορ.', ὅταν αὐτὸς ἀργότερα θα ἐμφανιστεῖ μέσα στο παλάτι, θα παρουσιαστεῖ μόνο ως 'ξένος' ἀγνοώντας ἐντελῶς τὴν ἰδιότητά του και ως 'δορυξένου', ἕνα γνῶρισμά του που δεν θα τον χρησιμοποιήσει οὔτε μία φορά στην ἐπίσημη παρουσίασή του. Αὐτὸ ἀνάγκασε τους ἐκδότες να σκεφτοῦν τὴν ἀλλαγὴ στην συνδεσμολογία 'τε...καὶ' σε 'δὲ...καὶ', ἔτσι ὥστε και οι δυο αυτές λλ. πλέον να ἀναφέρονται στον 'Πυλάδη'. Πάλι ὁμως το πρόβλημα παραμένει, ὅχι βέβαια με τὴν ἴδια εἰκόνα, ἀλλὰ ἐκ του γεγονότος ὅτι πουθενά δεν παρουσιάζεται ο 'Πυλάδης' ως 'δορύξενος'. Γι' αὐτὸ οι ἐκδότες ἔχουν φτάσει στο σημεῖο να διαγράψουν ἐντελῶς τον στχ.
564. «γλώσσης αὐτὴν»: 'τὴν τονικὴ ἐκφραση γλώσσας', προφανῶς ἀναφερόμενος στην ἐνταση και στο ὕφος τῆς ομιλίας στον Παρνασσό. Με τὸ 'φωνήν, 563' ἀναφέρεται περισσότερο στο γλωσσικὰ ἰδιώματα των ἐκεῖ κατοίκων.
565. «καὶ δὴ»: δηλώνει μία υποθετική, φανταστική κατάσταση (Denniston, σελ.253,(v), με παράθεση του συγκεκριμένου χωρίου).
566. «δαιμονᾶ δόμος»: 'το παλάτι ἐπηρεάζεται ἀπὸ θεϊκὰ πνεύματα', το ρ. μπορεί να εἶναι ἐνεργητικό, ἀλλὰ ἔχει παθητική διάθεση και ἐρμηνεία.
569. «πύλῃσι»: δοτική ἐπιρρηματική ὀργανική, η ὁποία προσφέρει τὸ 'μέσον' με τὸ ὁποῖο ο 'Αἰγ.' φέρνει ἐμπόδια σ' ἕνα 'ἰκέτη'. Ἀν τὸ νόημα ἦταν ὅτι ο 'Αἰγ.' ἐμποδίζει κάποιον 'ἀπὸ τις πύλες', τότε δεν θα εἶχαμε δοτική, ἀλλὰ γενική ἀφαιρετική.
570. «εἴπερ οἶδεν ἔνδημος παρών»: η πρόταση μόνο τυπικά εἶναι υποθετική, ἐνῶ στην οὐσία προσφέρει αἰτιολογία. Τὸ νόημα: 'για ποιο λόγο ο 'Αἰγ.' φέρνει ἐμπόδια με τὴν εἴσοδο στο παλάτι, ἀπὸ τὴν στιγμή που ο ἴδιος βρίσκεται μέσα στο παλάτι και μπορεί να ἔχει ἀμεση γνώση του ποιος ἐρχεται και τι θέλει;', ἐννοώντας ὅτι μία τέτοια ἀπαγόρευση με τὴν 'πύλες' θα εἶχε ἕνα νόημα, μόνο αν ο 'Αἰγ.' ἀπουσίαζε.
- 571-576. «εἰ δ' οὖν»: χρησιμοποιεῖται για δηλώσει μία 'υπόθεση', τὴν ὁποῖαν ὁμως αὐτὸς που τὴν κάνει, τὴν ἐπικρίνει, ἀπεύχεται να συμβεῖ. Αὐτὸ που ἐδῶ ἀπεύχεται ο 'Ορ.' να συμβεῖ, εἶναι ὅ,τι ἀκολουθεῖ, δηλ. να βρεῖ τον 'Αἰγ.' πάνω στον θρόνο του πατέρα του. «βαλὼν»: 'βα(η)λός' εἶναι τὸ 'κατώφλι, τὸ πεζούλι'. — Αὐτὴ η υποθετική πρόταση 'εἰ δ'...πυλῶν,571' εἰσάγει μία γενική και ἀρχική ὑπόθεση που κάνει ο 'Ορ.', ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐξαρτῶνται ἄλλες δυο ὑποθέσεις ἀμέσως μετὰ. Ἡ πρώτη ὑπόθεση εἶναι 'να βρεῖ ο 'Ορ.' τὸν 'Αἰγ.' μέσα στο παλάτι και να κάθεται πάνω στον θρόνο του πατέρα του' (στχ.572). Ἡ δεύτερη ἐναλλακτική ὑπόθεση εἶναι 'ο 'Αἰγ.' να λείπει και ὅταν ἐπιστρέψει (μολῶν) να μιλήσει (ἐρεῖ) αὐτοπρὸς ὡς ο ἴδιος ἀπέναντι στον 'Ορ.' (μοι κατὰ στόμα), (573/4). Στην συνέχεια ο 'Ορ.' ἀπευθυνόμενος στην 'Κορ.' του 'Χο.' τῆς λέει πως 'να εἶναι σίγουρη (σάφ' ἴσθι) ὅτι ο 'Αἰγ.' θα τὸν καλέσει (καλεῖ) να παρουσιαστεῖ ἐμπρὸς του (κατ' ὀφθαλμούς)' (574). Και τέλος στους στχ. 575/6 ἐρχεται τὸ τελικὸ συμπέρασμα.

573. «ἤ καὶ.../ἐρεῖ»: εἶναι ἡ δεύτερη εναλλακτικὴ υπόθεση που κάνει ὁ 'Ορ.' Ὁ 'ἤ' εκφράζει τὴν βεβαιότητα, τὴν σιγουριά πάνω σ' αὐτό που ἀμέσως μετὰ ἀκολουθεῖ ὡς υπόθεση, δηλ. πάνω στο 'κατὰ στόμα/ἐρεῖ'. «μολῶν»: i.e. 'Αἴγισθος', χρονικὴ μτχ. σύμφωνα με τὴν ὁποῖαν ὁ 'Αἴγ.' θεωρεῖται ἀπὸν τὴν ὥρα που μπαίνει στο παλάτι ὁ 'Ορ.'
574. «καλεῖ»: Ενεστώτας στὴν θέση Μέλλοντα, για να εκφραστεῖ με βεβαιότητα.
576. «ποδῶκει περιβαλὼν χαλκεύματι»: το ρ. 'περιβάλλω' ἐδῶ συντάσσεται με τὴν ενν. αιτιατικὴ 'τοῦτον = Αἴγισθον' ὡς ἀντικείμενο, και με τὴν δοτικὴ 'χαλκεύματι = ξίφει' ὡς δοτικὴ του μέσου/οργάνου.
577. «φόνου...οὐχ' ὑπεσπανισμένη»: 'ὑποσπανίζομαι + γενικὴ διαιρετικὴ = στεροῦμαι, εἰμαι στερημένος ἀπὸ κάτι'. Οἱ Ερινύες ὡς οἱ κατ' ἐξοχὴν θεότητες τῆς εκδικήσεως, ποτέ δεν μένουν χωρὶς γεύση φόνου πίνοντας τὸ αἷμα τῶν δολοφόνων, ὅταν αὐτοὶ εκτελεσθοῦν ἀπὸ το τιμωροὺς τους.
578. «τρίτην πόσιν»: Πρέπει να μείνουμε πιστοὶ σ' αὐτά που λέει ὁ 'Χο.' στους στχ. 1065-76, ὅπου ὡς 'τρίτο ἐγκλημα' ἐμφανίζει τὴν δολοφονία τῆς 'Κλ.' και τοῦ 'Αἴγ.', ἐνῶ ὡς πρῶτο τὴν δολοφονία τῶν παιδιῶν τοῦ Θυέστη, και ὡς δεύτερο τὴν δολοφονία τοῦ 'Αγ.', κι ὄχι στις ἀπόψεις ἀρκετῶν σχολιαστῶν, για τους ὁποῖους ὡς 'τρίτο ἐγκλημα' θεωρεῖται ἡ δολοφονία τῆς 'Κλ.' και τοῦ 'Αἴγ.' με πρῶτο ἐκεῖνο τοῦ 'Αγ.'
579. «νῦν μὲν οὖν σὺ»: ἀπευθύνεται στὴν 'Ηλ.'
580. «ὅπως ἄν...συμβαίνει»: ἡ τελικὴ πρόταση με τὸν υποθετικὸ 'ἄν', ὅπως και στὸν στχ. 556
581. «ἐπαινῶ»: ὅπως το 'αἰνῶ' στὸν στχ.
583. «τούτῳ»: τέσσερες εἶναι οἱ ἐπιλογές τις ὁποῖες προτείνουν οἱ σχολιαστὲς ὅσον ἀφορὰ το περιεχόμενο τῆς ἀντωνυμίας. (i) Για τὸν 'Ἀρχ.Σχολ.' τὸν Verall, τὸν Rose και τὸν Thomson ἡ ἀντωνυμία αὐτὴ ἀναφέρεται στὸν 'Πυλάδῃ', στὸν ὁποῖον μέχρι στιγμῆς δεν ἔχει ἀνατεθεῖ κανένα ἰδιαίτερο ἔργο. Οἱ ἀντιρρήσεις που ἔχουν προταθεῖ, βασίζονται στο γεγονός ὅτι ὁ 'Αἰσχύλος' χρησιμοποιεῖ το ρ. 'ἐποπτεύειν' μόνο για θεϊκές ἢ μεταφυσικὲς υπάρξεις, κι ὄχι για φυσικὰ ὄντα. (ii) Για τους Mazon, Fraenkel και Wecklein ἡ ἀντωνυμία ὑπαίνισσεται τὸ πνεῦμα τοῦ νεκροῦ 'Αγ.', στὸν τάφο τοῦ ὁποῖου τώρα βρίσκεται ὁ 'Ορ.' (iii) Για τους Wilamowitz και Smyth ἡ ἀντωνυμία ἀναφέρεται στὸν Ἀπόλλωνα. Το συμπέρασμά τους αὐτό βασίζεται στὴν παρατήρηση πὼς στὸν στχ. 985 ὁ 'Ἥλιος', ὁ ὁποῖος ταυτίζεται με τὸν Ἀπόλλωνα, εἶναι αὐτὸς που 'πάντ' ἐποπτεύων'. (iv) Τέλος για τους Conington και Ammendola με τὴν ἀντωνυμία αὐτὴν ἀναφέρεται ὁ Ερμῆς. Ἡ λογικὴ τους στηρίζεται πάνω στὴν παρατήρηση πὼς στους στχ. 727/9 ἀναφέρεται ὁ Ερμῆς ἐποπτεύει (ἐφοδεῦσαι) σε 'ξίφοδηλήτοισιν ἀγῶσι', μιὰ ἐκφραση που χρησιμοποιεῖται και στὸν στχ. 584 (ξίφοφόρους ἀγῶνας). Το γεγονός ὅτι αὐτὴ ἡ τέταρτη πρόταση δικαιολογεῖται με δυο τρόπους, τὴν καθιστὰ ἴσως και τὴν πιο πιθανή.
584. «ὀρθώσαντι»: με ενν. υποκ. τὸ πρόσωπο που κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν ἀντων. 'τούτῳ'. Ἡ μτχ. εἶναι τροπικὴ. Θα τὴν περιμέναμε σε χρόνο Ενεστώτα, ἀλλὰ μπαίνει σε Ἀόριστο για να συμφωνήσει με τὸν Ἀόριστο χρόνο τοῦ 'ἐποπτεύσαι'.

ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ στχ. 585-652

- ΧΟ. Πολλοὺς εκτρέφει ἡ γῆ 585
 ἀνυπόφορους θρήνους τρομαχτικῶν γεγονότων,
 ἀλλὰ και οἱ κόλποι τῆς θάλασσας ἀπὸ ἀγρία ζῶα
 που εἶναι ἐχθρικά στους ἀνθρώπους,
 εἶναι γεμάτοι. Επίσης προξενοῦν ζημιές κι αὐτά που βρίσκονται στὸν ἐνδιάμεσο χώρο
 αἰωρούμενα οὐράνια σώματα, 590
 ἀλλὰ και πετούμενα ὅπως και ἐρποντα ζῶα. Και ἐπίσης τὴν ξαφνικὴ,
 θα μπορούσε να πει κάποιος, οργή τῶν ἀνεμοστροφίλων.
 Ὅμως αὐτὴν, που ξεπερνά κάθε τόλμη,

- την υπερηφάνεια ενός άνδρα, ποιος μπορεί να πει,
 όπως και μέσα στο μυαλό των απερίσκεπτων γυναικών
 τους άγριους έρωτες,
 οι οποίοι βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο με τα θολώματα του νου των θνητών;
 Τις ομόζυγες συννυμάρξεις
 τις καταστρέφει ο αφύσικος που κυριαρχεί πάνω στις γυναίκες έρωτας
 είτε των άγριων ζώων, είτε των ανθρώπων. 595
- Ας έχει υπ' όψη του όποιος δεν είναι φτερωτός
 στην σκέψη του, όταν πληροφορηθεί
 ποιάν η φοβερή παιδοκτόνος σύζυγος του Θέστιου μηχανεύτηκε
 έντριγκα, αυτή η πυρομανής γυναίκα,
 με το να κάψει στην φωτιά εντελώς το μαυρισμένο
 κούτσουρο που είχε την ίδια ηλικία με το παιδί της,
 από τότε που αυτό βγαίνοντας μέσα από την
 μητέρα του έβγαλε φωνή,
 ταυτιζόμενο σε όλη την διάρκεια της ύπαρξής του
 μέχρι την προσδιορισμένη από την μοίρα ημέρα. 600
- Μπορούσε κάποιος να κατηγορήσει στην εξιστόρηση αυτή και μία άλλη
 δολοφόνο γυναίκα,
 καθώς αυτή για χάρη των εισβολέων σκότωσε ένα άνδρα συγγενή της,
 σε χρυσοκατασκευασμένα περιδέραια
 δείχνοντας εμπιστοσύνη, δηλ. στα δώρα του Μίνωα,
 τον Νίσσο από μία τρίχα αθάνατη
 στερώντας τον στην διάρκεια ενός ανυποψίαστου
 ύπνου ενώ ανέπνεε, αυτή η γυναίκα με την σκυλίσια καρδιά.
 Κι έτσι τον συναντά αυτόν ο Ερμής. 605
- Επειδή όμως μνημόνευσα ακατάπανστες
 δυστυχίες, ἔστιγματίζωῥ την εχθρική
 συζυγική ένωση μέσα στα σπίτια
 όπως και τους γυναικείων επιθυμιών σχεδιασμούς του νου
 ἔναντια σε άνδρα πολεμιστή, εκδικητικός στους εχθρούς του όσον αφορά το σεβασμό.ῥ
 Και τιμώ αντιθέτως τον χώρο φωτιάς μέσα στα σπίτια, ο οποίος παραμένει σβηστός,
 και το επιθετικό πνεύμα των γυναικών που είναι αδρανές. 620
- Ανάμεσα σ' όλα τα δυσάρεστα γεγονότα έχει την πρώτη θέση αυτό το κακό που συνέβη στην Αθήνη
 στην εξιστόρηση αυτήν εδώ, και θρηνείται από τον λαό ως το πιο
 απαίσιο, και ο καθένας παρομοιάζει
 το κάθε δυσάρεστο γεγονός κάθε φορά με τις συμφορές στην Αθήνη.
 Κι έτσι εξ αιτίας ενός θεομίσητου μιάσματος
 το γένος αυτό οδηγήθηκε πάραυτα στην ατίμωση στην συνείδηση των ανθρώπων.
 Γιατί κανείς δεν εκτιμά αυτό που είναι εχθρικό στους θεούς.
 Τι απ' όλα αυτά δεν το αναφέρω μέσα στα πλαίσια της νομιμότητας; 625
- 630
- 635

Κι αυτό εδώ το ξίφος κοντά στους πνεύμονες
 πληγώνει μια πληγή απ' την μια στην άλλη άκρη με δραστικό τρόπο 640
 χρησιμοποιώντας την Δικαιοσύνη, γιατί ότι δεν είναι νόμιμο δεν έχει ισχύ,²⁷
 η οποία ποδοπατείται στο έδαφος χάρω,
 την ολοκληρωτική τιμή του Δια όταν κάποιος
 παραβιάζει όντας εκτός του δικαίου. 645

Το έδρανο της Δικαιοσύνης έχει βάση,
 και η Μοίρα, αυτή που δημιουργεί τα ξίφη, προνοεί από πριν την κατασκευή τους.
 Και φέρνει μέσα στο σπίτι τον 'απόγονο'
 παλαιότερων εγκλημάτων
 ώστε να πληρώσει στο τέλος του χρόνου αυτή η ξακουστή
 βαθυστόχαστη 'Ερινύα'.

Στχχ. 585-593 = 594-602

585	— U — — U —	2 Κρητικοί
586	— U — U — U —	Ληκύθιος
587	—U — — U — — U —	3 Κρητικοί
588	— — — U — U —	Μολοσσός & Ταμβος
589	— U — — U — U — U —	Κρητικός & Ληκύθιος
590	— U — U — U —	Ληκύθιος
591/2	— UU — UU — U U — UU — —	5 Δάκτυλοι
593	— U — U — U —	Ληκύθιος

Στχχ. 603-612 = 613-622

603	— — — U —U — U —	Σπονδείος & Ληκύθιος
604	— U — U —	Τροχάιος
605	— — — U — — U — U — U — — U —	Σπονδείος & Ληκύθιος & Κρητικός
606	— U — U ²⁷ — U —	Ληκύθιος
607	— U — — U — — U — —	2 Κρητικοί & Τροχάιος ²⁸
608	— U — UU — U —	Γλυκόνειος ²⁹
609	— U — UU — —	Φερεκράτειος ³⁰
610	— U ³¹ — UU — U —	Γλυκόνειος
611/2	— U — UU — —	Φερεκράτειος

Στχχ. 623-630 = 631-638

623	U — U — — U — U — U —	Ταμβος & Ληκύθιος
624	U — U — — U — U — U —	Ταμβος & Ληκύθιος
625	— U — U — U —	Ληκύθιος
626	U — U — — U — U — U —	Ταμβος & Ληκύθιος
627	U — U — — U —	Ταμβος & Κρητικός

²⁷ Ο Ληκύθιος έχει την 4^η συλλ. 'άλογη' (X), γι' αυτό στον στχ. 606 η συλλ. αυτή είναι U, ενώ στο 616 είναι —.

²⁸ Στον Τροχάιο η τελευταία συλλ. είναι 'άλογη' (X).

²⁹ Ο Γλυκόνειος έχει τον τύπο OO — UU — U —. Τα δυο OO δείχνουν ότι πρόκειται για 'άλογες' συλλ., αλλά που δεν μπορούν να είναι και οι δυο UU.

³⁰ Ο Φερεκράτειος έχει τον τύπο OO — UU — —

³¹ Οι δυο αυτές συλλ. στον αντίστοιχο στχ. 621 είναι U —

628	U — U — — U — U — U —	Ίαμβος & Ληκύθιος
629	U — U — — U — U — U —	Ίαμβος & Ληκύθιος
630	U — — — U — U — —	Βακχείος & Ιθυφαλλικός ³²

Στχχ. 639-645 = 646-652

639	U — U — U — U —	2 Ίαμβοι
640	U — — U — U — U — —	Βακχείος & Ίαμβος & Βακχείος
641	U — U — U — U —	2 Ίαμβοι
642	— U — U — U —	Ληκύθιος
643/4	U — U — U — U —	2 Ίαμβοι
645	U — U — —	Ιθυφαλλικός

586. «δεινὰ δειμάτων ἄχη»: «ανυπόφορες θρηνώδεις καταστάσεις (δεινὰ ἄχη) που οφείλονται σε αποτρόπαιες-φοβερές πράξεις (δειμάτων)»
587. «πόντῃαι ἀγκάλαι»: «οἱ βαθιοὶ θαλάσσιοι κόλποι», ἢ αλλιῶς «τα βάθη της θάλασσας». «κνωδάλων»: γενική διαιρετική στο «πλήθουσι», «εἶναι γεμάτοι ἀπὸ ἀγρία ζώα».
- 588/9. Πρόκειται για ένα αρκετά ταλαιπωρημένο δίστιχο, που τελικά ἔχει καταντήσει «δύστυχο!» Ἡ γραφή του 'Μ' σ' αὐτοὺς τοὺς στχχ. ἔχει ὡς ἐξῆς: «ἀνταίων βροτοῖσι πλάθουσι βλαστοῦσι καὶ πεδαίχμιοι» με τις συλλ. ἐδὼ εἶναι 17, ἐνὼ στοὺς ἀντίστοιχους στχχ. 597/8 στὴν «αντιστρ.» νὰ εἶναι 14. Σύμφωνα με τοὺς ἐκδότες δυο ἦταν τὰ πιθανὰ ἐνδεχόμενα· ἢ στοὺς στχχ. 588/9 υπῆρχαν τρεῖς συλλ. περισσότερες, ἢ στοὺς στχ. 597/8 υπῆρχε 'Χάσμα'. Επειδὴ ὅμως στοὺς στχχ. 597/8 δὲν ἐβλεπαν νὰ παρατηρεῖται κάτι τέτοιο, κατέληξαν στο συμπέρασμα ὅτι ἐπρεπε στοὺς στχχ. 588/9 νὰ διαγραφοῦν τρεῖς συλλ., δηλ. μία τρισύλλαβη λ., που θὰ ἦταν ἓνα ἐκ τῶν ρρ. «πλάθουσι ἐρχονται κοντά» ἢ «βλαστοῦσι βλασταίνουσι». Ὁμως ὅποιο ρ. ἀπὸ τὰ δυο κι ἀν διέγραφαν, αὐτὸ που θὰ ἔμενε, θὰ εἶχε κατ' ἀνάγκη ὡς υποκείμενὸ τοὺς ονομαστικές «ἀγκάλαι» καὶ «λαμπάδες», κάτι που δὲν φαινόταν λογικὸ. Καὶ προκειμένου γιὰ τὸ «λαμπάδες πεδάοροι μετεωρίτες» δὲν υπῆρχε κανένα πρόβλημα, ἀφοῦ μπορούσε κάλλιστα νὰ γίνῃ υποκείμενο εἴτε στὸ «πλάθουσι» εἴτε στὸ «βλαστοῦσι», ὅποιο ἀπ' τὰ δυο κι ἀν διέγραφαν. Ὁμως τὸ πρόβλημα δημιουργοῦσε ἡ ονομαστικὴ «ἀγκάλαι», τὸ ὁποῖο δὲν μπορούσε νοηματικὰ νὰ γίνῃ υποκείμενο σὲ κανένα ἀπὸ τὰ δυο ρρ. Ἐτσι ἐγίνε δεκτὴ ἡ πρόταση τοῦ Hermann νὰ διορθωθεῖ τὸ «βροτοῖσι» σὲ «βρύουσι βρίθουσι», καὶ υποκείμενὸ τοὺς νὰ γίνῃ μόνον τὸ «ἀγκάλαι», ἐνὼ τὸ «λαμπάδες πεδάοροι» νὰ παραμείνῃ υποκείμενο σ' ἓνα ἀπὸ τὰ δυο ρρ. «πλάθουσι – βλαστοῦσι». Κατόπιν ἀκολούθησε ἡ διαγραφή τοῦ «πλάθουσι» (Schwenk) με τὸ κείμενο πλέον νὰ ἔχει πάρει τὴν ἀκόλουθη μορφή: «ἀνταίων βρύουσι. βλαστοῦσι καὶ πεδαίχμιοι» με τις συλλ. νὰ εἶναι 14. Τὴν μεγάλη ἀνατροπὴ στὴν ἑως ἐκείνη τὴν στιγμὴ παρεμβατικὴ διόρθωση στὸ κείμενο τοῦ 'Μ' ἔφερε ἡ εἰσήγηση τοῦ Groeneboom νὰ διορθωθεῖ τὸ ρ. «πλάθουσι ἐρχονται κοντά-πλησιάζουν» σὲ «πλήθουσι εἶναι γεμάτα-πλήρη», μιὰ διόρθωση που ἀνάγκασε τοὺς ἐκδότες νὰ τὸ ἐπαναφέρουν στὴν γραφὴ στὴν θέση τοῦ διαγραμμένου «πλάθουσι», διότι ἡ πληροφορία τοῦ «γεμίζουν – πληροῦν» φάνηκε τὴν ἀπαραίτητη στὸ σύνολο τοῦ ὅλου νοήματος τῶν δυο αὐτῶν στχχ. Ἐτσι ὅμως οἱ συλλ. ἐγίναν πάλι 17 καὶ ἡ ἀναντιστοιχία με τοὺς 597/8 παρέμεινε. Ἡ μόνη λύση πλέον ἦταν νὰ δεχθῶν πὼς υπᾶρχε 'Χάσμα' στοὺς στχχ. 578/9. Τότε ὅμως ἐπρεπε νὰ ἐπανεέλθῃ καὶ ἡ γραφὴ «βροτοῖσι» ἀπὸ «βρύουσι» που εἶχε διορθωθεῖ. Ακολούθησε ἡ διόρθωση τοῦ «βλαστοῦσι» στὸ πιο λογικὸ «βλάπτουσι». Ἐτσι τὴν ἀρχὴν οἱ ἐξῆς γραφές, ἐκτὸς φυσικὰ αὐτῆς τοῦ 'Μ': (i) ἡ γραφὴ που ἔχει δεχθεῖ ὁ Page στὴν δική του ἐκδόση, που εἶναι καὶ ἡ γραφὴ στὴν ὁποῖαν βασίζεται καὶ ἡ συγκεκριμένη παρουσίαση: «ἀνταίων βροτοῖσι πλή/θουσι· βλάπτουσι καὶ πεδαίχμιοι»· (ii) ἡ γραφὴ στὴν ἐκδόση τοῦ Wecklein «ἀνταίων βρύουσι, /βλαστοῦσι καὶ πεδαίχμιοι»· (iii) ἡ γραφὴ στὴν ἐκδόση τοῦ Smyth «ἀνταίων βρύουσι· /πλάθουσι βλαστοῦσι καὶ πεδαίχμιοι».

³² Ὁ Βακχείος ἔχει τὸν τύπο U — —, καὶ ὁ Ιθυφαλλικός — U — U — —

- 589/90.** «*πεδαίχμιοι /λαμπάδες πεδάοροι*»: «*φωτεινά σώματα (λαμπάδες) που αιωρούνται (πεδάοροι) στο ενδιάμεσο χώρο γης και ουρανού (πεδαίχμιοι)*», και φυσικά αναφέρεται σε «κομήτες» που πέφτουν στην γη. Μία τέτοια πληροφορία διασώζεται ως μαρτυρία του Αναξαγόρα σε μεταγενέστερους συγγραφείς: «*φασί δ' αὐτὸν προειπεῖν τὴν περὶ Αἰγὸς ποταμούς γενομένην τοῦ λίθου πτώσιν, ὃν εἶπεν ἐκ τοῦ ἡλίου πεσεῖσθαι, Διογ.Λαέρτ. Βίοι Φιλ. 2,10,1-4· πεσεῖν γάρ· νύκτα τε ὡς ἐξ ἡμέρας ἔσται καὶ ὡς λίθοι περὶ Αἰγὸς ποταμούς τοῦ οὐρανοῦ ἐκδοθήσονται προαναφωνήσαντα ἀληθεῦσαι; Φιλόστρ. Ἀπολλ. Τυαν. 1,2,27*»
- 594-602.** Στην «στροφή α'» ο 'Αἰσχύλος' παρουσίασε κάποιες από τις πιθανές αιτίες δυστυχίας για τον άνθρωπο, όπως τα θαλάσσια κύτη, τα αιωρούμενα ουράνια σώματα, τα όρνεα του ουρανού, τα θηρία της γης, και τους θυελλώδεις ανέμους. Στην «αντιστρ. α'» θα συγκρίνει όλα αυτά με δυο άλλες αιτία συμφοράς για τον άνθρωπο, που είναι η ανδρική υπερηφάνεια και εγωισμός, όπως και το γυναικείο πάθος. Στην ουσία είναι σαν να λέει ότι «*υπάρχουν πολλές αιτίες που κάνουν τον άνθρωπο δυστυχῆ. Όμως απ' όλα είναι ο ανδρικός εγωισμός, αλλά και πάνω απ' αυτόν ακόμη είναι το γυναικείο πάθος*». Το σχήμα αυτό θυμίζει έντονα τον ρυθμό που έχει σ' ένα ποίημά της η 'Σαπφώ': «*οἱ μὲν ἱππῶν στρότον οἱ δὲ πέσδων / οἱ δὲ νάων φαῖς' ἐπ[ι] γᾶν μέλαι[ν]αν / ἔμμεναι κάλλιστον, / ἔγω δὲ κῆν' ὅτ[ι] τω τις ἔραται· Ἀπ.16,1-4 Ἄλλοι λένε ὅτι οἱ δυνάμεις τοῦ ἱππικοῦ, ἄλλοι τῶν πεζῶν στρατιωτῶν καὶ ἄλλοι τῶν πολεμικῶν πλοίων ὅτι ὅ,τι το καλύτερο στη γη, ὁμῶς ἐγὼ λέω ὅτι εἶναι ἐκεῖνο το πρόσωπο με το οποίο κάποιος νοιώθει ἔρωτα*». Πρόκειται για το γνωστό ύφος 'Priamel', στο οποίο κατ' αρχήν εκτίθεται κάτι κοινό και γνωστό σε όλους, και κατόπιν αυτό αντικαθίσταται από κάτι πολύ πιο σπουδαίο και σημαντικό γι' αυτόν που μιλάει. Εδώ στην κορυφή όλων των συμφορών σ' ένα άνθρωπο τοποθετείται το γυναικείο πάθος, αυτό δηλ. που σκότωσε τον 'Αγ.'
- 595.** «*τίς λέγοι*»: δυνητική ευκτική με παράλειψη του δυνητικού 'ἄν'. Αυτός είναι και ο λόγος που πολλοί διορθώνουν σε 'λέγει'.
- 596.** «*γυναικῶν*»: γενική κτητική στο 'φρεσίν'. «*φρεσίν*»: δοτική του τόπου, «*στο μυαλό των απερίσκεπτων γυναικῶν*».
- 597.** «*παντόλμους ἔρωτας*»: «*ερωτικά πάθη που σταματούν εμπρός σε κανένα εμπόδιο*».
- 600.** «*ἀτέρως ἔρως*»: κατά λέξιν: «*ένας έρωτας που δεν έχει έρωτα*», και απ' αυτήν την άποψη «*αφύσικος*».
- 602.** «*κνωδάλων τε καὶ βροτῶν*»: οι γενικές εξαρτώνται ως υποκειμενικές είτε από το 'όμαυλίας' είτε από το 'έρως', είτε και από τα δυο. Στην ουσία είναι αδιάφορο. — Στην έκδοση του Wecklein η αιτιατική 'ξυζύγους δ' όμαυλίας' γίνεται γενική 'ξυζύγου δ' όμαυλίας', και αυτή εξαρτάται πλέον ως αντικειμενική από το 'θηλυκρατής...έρως', δηλ. «*ένας έρωτας με γυναικεία εξουσία πάνω ομόζυγη συνύπαρξη*». Οπότε πλέον οι γενικές 'κνωδάλων τε καὶ βροτῶν' εξαρτώνται ως συγκριτικές από το 'παραινικᾶ', δηλ. «*είναι ανώτερος από τα ζώα και τις ανθρώπινες υπάρξεις*», με την έννοια ότι «*ο αφύσικος έρωτας*» ξεπερνά την λογική των ανθρώπων και την αγριότητα των ζώων.
- 603-612.** Στην «στροφ. β'» ο 'Αἰσχύλος' παρουσιάζει τον μύθο του 'Μελέαγρου' στην Αιτωλία. Οι πρώτοι κάτοικοι στην περιοχή ήσαν οι 'Κουρήτες'. Βασιλάς των 'Κουρητών' ήταν ο 'Θέστιος' και κόρη του 'Θέστιου' ήταν η 'Αλθαία'. Αυτή παντρεύτηκε τον 'Οινέα', τον βασιλιά της πιο σημαντικής πόλεως της Αιτωλίας, της Καλυδώνος, με τον οποίον απέκτησε ένα γιο, τον 'Μελέαγρο', τον οποίον έλεγαν ότι η Αλθαία τον είχε αποκτήσει παρατύπως από μία σχέση της με τον θεό 'Άρη' (έγέννησε δὲ 'Αλθαία παῖδα ἐξ Οἰνέως Μελέαγρον, ὃν ἐξ Ἄρεος γεγεννησθαί φασι, Ἀπολλ. 1,65,1). Ενώ το βρέφος ήταν μόλις μιας εβδομάδος, το επισκέφθηκαν οι 'Μοίρες', οι οποίες όρισαν ότι ο Μελέαγρος θα πέθαινε τότε, μόλις καιγόταν εντελώς ένα κούτσουρο που έκαιγε εκείνη την στιγμή στην φωτιά (τούτου δ' ὄντος ἡμερῶν ἑπτὰ παραγενομένας τὰς μοίρας φασὶν εἶπεῖν, <ὅτι> τότε τελευτήσει Μελέαγρος, ὅταν ὁ καιόμενος ἐπὶ τῆς ἐσχάρας δαλὸς κατακαῇ, ὁ.π.) Μόλις το άκουσε αυτό ο 'Αλθαία' τρομαγμένη πήρε αμέσως το κούτσουρο απ' την φωτιά, το έσβησε και το έκρυψε (τοῦτο ἀκούσασα τὸν δαλὸν ἀνείλετο Ἄλθαία καὶ κατέθετο εἰς λάρνακα, ὁ.π.) Ο 'Μελέαγρος' μεγάλωσε κι έγινε ένας γενναίος άνδρας. Ο θάνατός του όμως ήταν μοιραίο να προέλθει τελικά από το 'κούτσουρο' που είχαν ορίσει οι 'Μοίρες' χρόνια πριν. Ο πατέρας του Μελέαγρου, ο Οινεύς, κάθε χρόνο τιμούσε όλους τους θεούς για την συγκομιδή των καρπών.

Όμως κάποτε λησμόνησε να προσφέρει και στην Άρτεμη, η οποία για να τον τιμωρήσει, έστειλε στην περιοχή ένα άγριο 'κάπρο', ο οποίος κατέστρεφε τα σπαρτά και ήταν άτρωτος. Έτσι ο Οινεύς οργάνωσε μία αποστολή από τους πιο φημισμένους κυνηγούς στην Ελλάδα για το κυνήγι του 'κάπρου' της 'Καλυδώνος' υποσχόμενος στον νικητή τιμητικά δώρα. Στην ομάδα συμμετείχαν οι πιο επιφανείς κυνηγοί της εποχής, ανάμεσα στους οποίους ήταν η Αταλάντη, οι αδελφοί της μητέρας του Μελέαγρου, και ο ίδιος ο Μελέαγρος. Η πρώτη που πλήγωσε τον 'κάπρο' ήταν η 'Αταλάντη', ο δεύτερος ήταν ο 'Αμφιάραος', αλλά το τελικό θανάσιμο χτύπημα το έδωσε ο 'Μελέαγρος'. Όμως εκείνος από αλτρουϊσμό και ψυχική γενναιότητα αναγνώρισε ως σημαντικότερη την συμμετοχή της 'Αταλάντης', και γι' αυτό δώρισε σ' εκείνη την νίκη. Τότε τα δυο αδέλφια της μητέρας του αντέδρασαν έντονα θεωρώντας προσβλητικό να πάρει το τρόπαιο μία γυναίκα, και πάνω στην σύγκρουση που ακολούθησε ο Μελέαγρος τους σκότωσε. Τότε η 'Αλθαία', για να εκδικηθεί την δολοφονία των αδελφών της, πήρε το 'κούτσουρο' που είχε κρύψει χρόνια πριν και το έβαλε στην φωτιά. Όταν εκείνο κάηκε εντελώς, ο 'Μελέαγρος' πέθανε (Απολλ. Βιβλ. 1,66,1κ.έ.)

- 603/4.** «οὐχ ὑπόπτερος/φροντίσιν»: *‘όποιον οι σκέψεις δεν είναι φτερωτές’*, μια έκφραση με την οποίαν υποδήλωναν, έδειχναν τον 'απερίσκεπτο', τον 'αφελή'.
- 605.** «τὰν»: i.e. 'ἦν'. Εισάγει αναφορική πρόταση που λειτουργεί ως πλάγια ερώτηση, αντικείμενο στην μτχ. 'δαίς'. Η συντακτ. σειρά των λλ. 'δαίς τὰν(ἦν) πρόνοιαν μήσατο ἄ(ῆ) παιδολύμας τάλαινα πυρδαῆς Θεστιᾶς γυνὰ(ῆ)'. «παιδολύμας»: *‘η παιδοκτόνος’*. «Θεστιᾶς»: *‘η σύζυγος του Θέστιου’*. «μήδομαι»: *‘σκέφτηκε, μηχανεύτηκε, επινόησε’*.
- 606.** «πυρδαῆς»: το επίθετο 'πυρδαῆς, -ές' σημαίνει αυτόν που του αρέσει να καίει πράγμα στην φωτιά, τον 'πυρομανή'. Η γραφή του 'Μ' είναι σε αιτιατική πτώση 'πυρδαῆ' και συμφωνεί ως προσδιορισμός με το 'πρόνοιαν' *‘επινόησε ένα σχέδιο με κάψιμο, με φωτιά’*. Η ονομαστική 'πυρδαῆς' είναι διόρθωση στην έκδοση του Page.
- 607.** «παιδὸς»: συντάσσεται με το 'ἥλικα > ἥλιξ εἰμί τινος *‘εἰμαι στην ίδια ηλικία με κάποιον’*, με την γενική να είναι διαιρετική *‘...συμπεριλαμβάνομαι μέσα στα χρόνια ηλικίας εκείνου’*.
- 608/9.** «ἐπεὶ...κελάδησε»: υποκείμενο της μτχ. και φυσικά και του ρ. είναι το ενν. 'παῖς', δηλ. ο 'Μελέαγρος', όταν γεννήθηκε, την στιγμή που γεννήθηκε. Η χρονική πρόταση ταυτίζει την ηλικία του 'Μελέαγρου' τώρα με την ηλικία που έχει το 'κούτσουρο'.;
- 610/1.** «ξύμμετρον»: με υποκείμενο την αιτιατική 'δαλὸν'. «διαί»: i.e. 'διὰ'.
- 613-622.** Το δεύτερο περιστατικό που παρουσιάζεται εδώ από τον 'Αισχύλο' ως παρόμοιο μ' εκείνο της δολοφονίας του 'Αγ.' από την 'Κλ.', αλλά και ως ένδειξη των συμφορών που μπορεί να επιφέρει το 'γυναικείο' πάθος στην κοινωνία και στις ανθρώπινες σχέσεις, είναι αυτό που συνέβη στον βασιλιά των 'Μεγάρων', τον Νίσο. Αυτός κλήθηκε να αντιμετωπίσει την πολιορκία της πόλεώς του, όταν οι Κρήτες με επικεφαλής τον βασιλιά τους, τον Μίνωα, αποβιβάστηκαν με στρατό στην Αττική για να την καταλάβουν. Ο Μίνωας κατέλαβε τελικά τα Μέγαρα λόγω της προδοσίας της συζύγου του Νίσου, της Σκύλλας. Αυτή όντας ερωτευμένη με τον Μίνωα έκοψε από το κεφάλι του πατέρα της μία κόκκινη τρίχα, για την οποίαν υπήρχε ο χρησμός ότι αν αφαιρεθεί, ο Νίσος θα πεθάνει. Μετά τον θάνατο του Νίσου τα Μέγαρα κατελήφθησαν από τον Μίνωα (ἀπέθανε δὲ καὶ Νῖσος διὰ θυγατρὸς προδοσίαν. ἔχοντι γὰρ αὐτῷ πορφυρέαν ἐν μέσῃ τῇ κεφαλῇ τρίχα ταύτης ἀφαιρεθείσης ἦν χρησμός τελευτῆσαι· ἡ δὲ θυγάτηρ αὐτοῦ Σκύλλα ἐρασθεῖσα Μίνωος ἐξεῖλε τὴν τρίχα, Ἀπολλ.3,210,9). Την ιστορία παραθέτει ο 'Αισχύλος' παραλλαγμένη μόνο ως προς το κίνητρο της Σκύλλας για να προδώσει τον πατέρα της· δηλ. ενώ στον παραδοσιακό μύθο το κίνητρο είναι ο έρωτάς της προς τον εισβολέα Μίνωα, εδώ ο 'Αισχύλος' το αλλάζει σε ένα πολύτιμο και πανάκριβο στολίδι το οποίο της δώρισε ο Μίνωας για να εξαγοράσει την προδοσία της.
- 613/4.** «ἄλλαν...τιν'.../φοινίαν κόραν»: όλο αυτό αντικείμενο στο απαρέμφατο 'στυγεῖν'. Ως 'φοινία κόρη' ενν. η 'Σκύλλα'. «ἦν»: i.e. 'ἐξῆν', με υποκείμενο το απαρέμφατο 'στυγεῖν'. Η γραφή 'δ' ἦν' είναι διόρθωση της γραφής του 'Μ' 'δή τιν''. Εκτός απ' αυτήν την διόρθωση υπάρχει κι' αυτή του Hermann σε 'δ' ἐστίν' και η γραφή 'δεῖ τιν' του Turnebus.

615. «ἄτε»: i.e. 'ἦ τε'. «ἐχθρῶν ὕπερ»: 'ὕπερ ἐχθρῶν', εννοώντας τους Κρητικούς του Μίνωα. «φῶτ'... φίλον»: ενν. τον πατέρα της, τον 'Νίσο'.
- 616/7. «χρυσεοκμήτοισιν ὄρμοις πιθήσασα»: το επίθετο στον 'Μ' απαντά ως 'χρυσεοδμήτοισιν', το οποίον ως δεύτερο συνθετικό έχει την ρίζα '-δμητ > δέμω = χτίζω'. Η διόρθωση έγινε με δεύτερο συνθετικό την ρίζα '-κμη > κέκηκα > κάμνω = επεξεργάζομαι' με την λογική ότι το 'περιδέрайо' περί ου ο λόγος, δεν απαιτεί 'χτίσιμο' ή κάποιας μορφής βαριά δόμηση, αλλά ότι πρόκειται για μία απλή 'κατασκευή'. Η μτχ. 'πιθήσασα' είναι ένας 'άχρηστος' τύπος επικός στην θέση του κλασσικού 'πεισθεῖσα'.
- 620/1. «ἀπροβούλῳ.../ῥπνω»: 'ενώ κοιμόταν ανυποψίαστος'.
622. «Ἐρμῆς»: με την ιδιότητά του ως 'ψυχοπομπού', 'συνοδού των ψυχών στον Ἄδη'.
- 624/8. «ἀκαίρως»: σίγουρα πρόκειται περί αντιγραφικού σφάλματος, διότι είτε η λ. αυτή συνταχθεί με ό,τι προηγείται, είτε με ό,τι ακολουθεί, θεωρεί αυτά που ήδη έως τώρα έχουν λεχθεί ως άσχετα με την συγκεκριμένη υπόθεση, όπως και την δολοφονία του 'Αγ.' άσχετη με την συζήτηση που γίνεται τώρα. Το πρόβλημα είναι πως μέχρι το τέλος του στχ. 628 δεν υπάρχει ρ. Γι' αυτό οι διορθωτικές επεμβάσεις των εκδοτών αφορούν την ρηματική κάλυψη της περιόδου, όπως 'ἀγείρω αναδεικνύω – παρουσιάζω' (Schütz), ή 'μεγαίρω κακίζω – στιγματίζω' (Hartung). «δυσφιλές...γαμήλευμα δόμοις»: 'μία αποκρουστική συζυγική ένωση μέσα στο σπίτι'. Η αιτιατική 'γαμήλευμα' θα μπορούσε να είναι αντικείμενο σ' ένα από τα υποθετικά ρρ. που βάζουν οι εκδότες στην θέση του 'ἀκαίρως'. «γυναικοβούλους τε μήτιδας φρενῶν»: 'όπως και γυναικείων επιθυμιών σχεδιασμούς του νου'. Ομοίως η αιτιατική 'μήτιδας' στην ίδια συντακτική – θεωρητικά πάντοτε – θέση με την αιτιατ. 'γαμήλευμα'. Η πρώτη σκέψη είναι πως με τις φράσεις αυτές υπονοείται η 'γυναικεία' σκέψη της 'Κλ.' που στόχευε στην δολοφονία του 'Αγ.' Όμως κάλλιστα θα μπορούσε να κρύβεται πίσω απ' αυτή την έκφραση και ο ίδιος ο 'Αίγ.' με την έννοια ότι αν και άντρας, σκέφτηκε, σχεδίασε και πραγματοποίησε μία δολοφονία παρόμοια μ' αυτές που συνήθως κάνουν οι γυναίκες σύζυγοι εναντίον των ανδρών συζύγων τους. Εξ άλλου έχουμε και το προηγούμενο πάντοτε από τον 'Αισχύλο' να χαρακτηρίζει αντιστρόφως την 'Κλ.' ως μία γυναίκα με 'αντρικής επιθυμίας καρδιά' (άνδρόβουλον κέαρ, Ἀγ.11), για να δείξει έτσι την σκληρότητα και το άφοβον του χαρακτήρα της. «ἐπ' ἀνδρὶ τευχесφόρῳ»: 'εναντίον ενός άνδρα οπλισμένου'. «ἐπ' ἀνδρὶ δῆοις ἐπικότῳ σέβας»: πολύ μεγάλο και αδιόρθωτο το σφάλμα (-λματα) αντιγραφής στον συγκεκριμένο στχ., όπως τον παραδίδει ο 'Μ'. Όλες οι λλ. του στχ. είναι αμφίβολης εγκυρότητας και αξιοπιστίας στην ορθότητα της αντιγραφής τους. Ο εμπρόθετος 'ἐπ' ἀνδρὶ' είναι πολύ δύσκολο να είναι αποτέλεσμα ορθής αντιγραφής, αν βέβαια είναι σωστή η ανάγνωσή του παλαιογραφικά, που κι αυτό ακόμη ελέγχεται, λόγω του ότι είναι αποτέλεσμα διττογραφίας με τον προηγούμενο στχ., που ξεκινά με τον ίδιο εμπρόθετο. είναι όμοιος με την αρχή του προηγούμενου στχ. πρέπει λογικά να κινείται στο ίδιο πνεύμα, δηλ. το νόημά του να είναι περίπου 'εναντίον ενός άνδρα που...', η συνέχεια όμως γίνεται προβληματική, διότι μπορεί η δοτική πληθυντικού 'δήοις > δάϊος ἢ δήιος ο εχθρικός, ο αντίπαλος' ταιριάζει με το πνεύμα του στχ., όμως οι γραφές 'ἐπικότῳ σέβας' δεν δίνουν κανένα νόημα λόγω του ακατανόητου 'ἐπικότῳ'. Στην μτφρ. έχω αφήσει τον στχ. όπως ακριβώς έχει με μόνη παρέμβαση στην λ 'ἐπικότῳ' σε 'ἐπικότῳ', ως επιθετικό προσδιορισμός στο 'ἀνδρὶ', 'ἐνάντια σ' ένα άνδρα ο οποίος είναι γεμάτος εκδίκηση γι' αυτούς που τον εχθρεύονται', και έχοντας πάρει την αιτιατική 'σέβας' ως επιρρ. της αναφοράς 'όσον αφορά τον σεβασμό', ενν. 'που δεν του δείχνουν'.
629. «ἄθερμαντον ἐστίαν δόμων»: 'τον χώρο εκείνο του σπιτιού, ο οποίος συνήθως καίει', και ως τέτοιον 'χώρο' μεταφορικά μιλώντας εννοεί τον γυναικείο χαρακτήρα. Στην ουσία αυτό που θέλει να πει είναι 'τιμώ τις γυναίκες εκείνες που δεν δημιουργούν εστίες εντάσεως μέσα στα σπίτια'.
- 631-638. Το τρίτο περιστατικό το οποίο προσιδιάζει με την δολοφονία του 'Αγ.' από την σύζυγό του είναι αυτό με τις 'Γυναίκες της Λήμνου'. Αυτές αρνήθηκαν να τιμήσουν την Αφροδίτη, κι αυτή θυμωμένη για την απρεπή συμπεριφορά τους τις έκανε να είναι εντελώς ανεπιθύμητες ερωτικά από τους συντρόφους τους, οι οποίοι στράφηκαν προς τις γυναίκες των Θρακών, τις οποίες τις έκλεψαν και τις έφεραν στο νησί. Τότε οι γυναίκες της Λήμνου συνωμότησαν όλες μαζί και σκότωσαν όλο τον ανδρικό πληθυσμό, όποια

κοινωνική σχέση κι αν είχαν με τους άντρες, δηλ. είτε ήταν πατέρας του, αδελφός τους, σύζυγος. Η μόνη που αρνήθηκε να κάνει κάτι τέτοιο ήταν η 'Υψιπύλη', η κόρη του έως τότε βασιλιά της Λήμνου, του Θόαντα. Η 'Υψιπύλη' μετά τον θάνατο του Θόαντα πήρε το θρόνο κι έγινε βασίλισσα στην Λήμνο. Το περιστατικό διασώζει ο Απολλόδωρος 'αί Λήμνιοι τὴν Ἀφροδίτην οὐκ ἐτίμων· ἡ δὲ αὐταῖς ἐμβάλλει δυσσομίαν, καὶ διὰ τοῦτο οἱ γήμαντες αὐτὰς ἐκ τῆς πλησίον Θράκης λαβόντες αἰχμαλωτίδας συνεννάζοντο αὐταῖς. ἀτιμαζόμεναι δὲ αἱ Λήμνιοι τοὺς τε πατέρας καὶ τοὺς ἄνδρας φονεύουσι· μόνη δὲ ἔσωσεν Ὑψιπύλη τὸν ἑαυτῆς πατέρα κρύψασα Θόαντα, Ἀπολλ.1,114,4 κ.έ.'

631. «κακῶν...πρεσβεύεται»: *‘δεσπόζει ανάμεσα στα δυσάρεστα γεγονότα’*. «τὸ Λήμνιον»: i.e. 'κακόν'
633. «ἤκασεν»: κ.λ. 'τὸ παρομοίασε', αλλά εδώ ο 'Αοριστος' λειτουργεί ως 'Γνωμικός'. Πρόκειται για τον 'Αόριστο' χρόνο, ο οποίος εκφράζει μια γενική αλήθεια με διαχρονική αξία και εφαρμογή. Ο συγγραφέας ή ομιλητής παρουσιάζει ένα γεγονός του παρελθόντος και αφήνει τον αναγνώστη – ακροατή να εξαγάγει το συμπέρασμα ότι αυτό που 'τότε' συνέβη, συμβαίνει πάντοτε κάθε φορά σε παρόμοιες περιπτώσεις. Συνεπώς εδώ το νόημα είναι *‘και ο καθένας παρομοιάζει...’*.
634. «τὸ δεινόν»: ενν. 'που του συμβαίνει, αν του συμβαίνει'. «αὖ»: όχι 'πάλι – εκ νέου', αλλά *‘κάθε φορά – οποτεδήποτε’*.
635. «θεοστυγῆτῳ δ' ἄγει»: *‘και εξ αιτίας ενός μιάσματος θεομίσητου’*. Η δοτική της 'αιτίας'.
636. «βροτοῖς»: πρόκειται για διόρθωση του Wilamowitz της γραφής του 'Μ' 'βροτῶν'. Αν γίνει δεκτή η γραφή του 'Μ', τότε η γενικής 'βροτῶν' θα είναι 'αφαιρετική' στην μτχ. 'ἀτιμωθέν', και η μτφρ. θα είναι: *‘και εξ αιτίας ενός θεομίσητου μιάσματος το γένος των Λημνίων οδηγήθηκε ολοταχώς στην απομόνωση από όλους τους ανθρώπους’*. Αν γίνει δεκτή η διόρθωση του Wilamowitz, τότε η δοτική 'βροτοῖς' θα είναι προσωπική της αναφοράς στην μτχ. 'ἀτιμωθέν', και η μτφρ.: *‘και εξ αιτίας ενός θεομίσητου μιάσματος το γένος των Λημνίων οδηγήθηκε ολοταχώς στην ατίμωση στα μάτια των ανθρώπων’*. Η μτχ. 'ἀτιμωθέν' σε κάθε περίπτωση είναι κατηγορηματική, και ανήκει στην κατηγορία εκείνη των μτχ., όπου η μτχ. μεταφράζεται ως ρ. και το ρ. ως επίρρημα, εδώ εν προκειμένω με το επίρρ. 'ταχέως'. — Λογικότερη φαίνεται η διόρθωση του Wilamowitz, διότι αν παραμείνει η γενική 'βροτῶν', τότε εισπράττουμε το νόημα ότι 'κανείς από τους Έλληνες από την εποχή εκείνη και στο εξής δεν θέλησε να συνυπάρξει με τις γυναίκες αυτές στην Λήμνο'. Όμως κάτι τέτοιο δεν συμφωνεί με μεταγενέστερες μαρτυρίες, όπου φαίνεται ότι οι 'Αργοναύτες' παρέμειναν στο νησί και συνήψαν σχέσεις με τις Λήμνιες γυναίκες: 'Schol. Apoll. Rhod. Argon. I 769/73: ὅτι δὲ ἐμίγησαν οἱ Ἀργοναῦται ταῖς Λημνίαις, Ἡρόδωρος ἱστορεῖ ἐν τοῖς Ἀργοναυτικοῖς (31 F 6 Jac.). Αἰσχύλος δὲ ἐν Ὑψιπύλῃ ἐν ὅπλοις φησὶν αὐτὰς ἐπελθούσας χειμαζομένοις ἀπείργειν, μέχρι λαβεῖν ὄρκον παρ' αὐτῶν τὰ πορβάσιτ μιγήσεσθαι αὐταῖς. Σοφοκλῆς δὲ ἐν ταῖς Λημνίαις (II p. 52 Pears.) καὶ μάχην ἰσχυρὰν αὐτοῖς συνάψαι φησὶν. Αἰσχ. Ἀπόσπ. 39'
637. Ο στχ. εξηγεί τον λόγο για τον οποίον το γένος των Λημνίων 'ατιμώθηκε'
638. «τὶ τῶνδε»: *‘ποια ιστορία απ' αυτές που ανέφερα, δεν την ανέφερα έχοντας δίκιο;’*
640. «διανταῖαν»: i.e. 'πληγὴν', επειδή όμως λείπει το 'πληγὴν', που είναι το κανονικό αντικείμενο του ρ. 'οὐτᾶ', την θέση του την καλύπτει το 'διανταῖαν'. «ὀξυπευκές»: κατηγορούμενο του αποτελέσματος στο 'ξίφος', γι' αυτό και συμφωνούν πτωτικά: *‘οὕτω ὥστε ὀξυπευκές εἶναι’* *‘με ένα τέτοιο τρόπο (πληγώνει το ξίφος) ὥστε (το ξίφος) να είναι αποτελεσματικό – δραστικό’*, δηλ. 'φονικότατο'.
641. «διαὶ Δίκας»: i.e. 'διὰ Δίκης *εξ αιτίας της Δικαιοσύνης*' «τὸ μὴ θέμις γὰρ οὐ»: μια εντελώς προβληματική ανάγνωση που δεν μπορεί να δώσει νόημα. Μόνο αν υποθετικά πάντοτε εκληφθεῖ ως επεξηγηματική φράση σε ό,τι προηγείται, μπορεί να δώσει ένα νόημα, όπως *‘αυτό που δεν είναι νόμιμο, δεν στέκεται, δεν έχει ύπαρξη’*.
642. «λὰξ»: επίρρ. *‘με τα πόδια’*. «πέδοι»: επίρρ. *‘χάμω, στο έδαφος’*. «πατουμένας»: μτχ. γένους θηλυκού, πτώση γενική, επιθετικός προσδ. στο 'Δίκης'.
- 643/5. «τὸ πᾶν...σέβας»: αιτιατική, αντικείμενο στην μτχ. 'παρεκβάντος'. «παρεκβάντος»: γενική απόλυτη με υποκείμενο το ενν. 'τινός', χρονική μτχ.
646. *‘Η δικαιοσύνη έχει βάσεις πάνω στις οποίες στηρίζεται με μεγάλη ασφάλεια’*.

- 647.** «**προχαλκεύει**»: η 'Μοίρα' ετοιμάζει από πριν τα όπλα, που θα χρησιμοποιήσει εκείνος που θα τιμωρήσει όσους παραβαίνουν την Δικαιοσύνη· με την έννοια ότι τα έχει έτοιμα από πριν για παν ενδεχόμενο. «**φασγανουργός**»: η 'Μοίρα' είναι αυτή που κατασκευάζει τα 'ξίφη' με τα οποία ο εκδικητής θα τιμωρήσει τους παρανόμους κάθε φορά. Εδώ βέβαια ο υπαινιγμός γίνεται για την τιμωρητική δράση που αναπτύξει σε λίγο ο 'Ορ.' απέναντι στους παραβάτες του δικαίου, 'Κλ.' και 'Αίγ.'
- 648/51.** «**τέκνον δ' έπεισφέρει δόμοις/αίμάτων παλαιτέρων.../Έρινύς**»: *'και οι Ερινύες φέρνουν αυτό το 'παιδί' των παλαιότερων δολοφονιών'*. Το 'τέκνον' μπορεί να εκληφθεί με δυο σημασίες: (i) όπου ως 'παιδί' νοείται το 'αποτέλεσμα' εκείνων των δυο παλαιότερων φόνων που συνέβησαν στον οίκο των Ατρειδών, και είναι σαν να λέει ότι *'και οι Ερινύες φέρνουν στο παλάτι αυτό το αποτέλεσμα των παλαιότερων δολοφονιών'*, δηλ. 'τον τρίο αυτόν φόνο που θα γίνει σε λίγο'. Με αυτήν την έννοια λαμβάνεται ως δεδομένο η λογική ότι 'ο φόνο παράγει φόνο', και ότι αυτό είναι αναπόφευκτο. (ii) όπου ως 'παιδί' νοείται αυτό που 'προχαλκεύει' η 'Αΐσα φασγανουργός', δηλ. το 'ξίφος' του στχ. 639, το οποίο παίρνει εκδίκηση για κάθε παραβίαση του δικαίου. — Σε καμία περίπτωση όμως δεν πρέπει ως 'παιδί' να νοηθεί ο 'Ορ.' ως φυσικό πρόσωπο με την έννοια ότι συμβολίζει αυτόν ο οποίος θα εκδικηθεί τον φόνο του 'Αγ.', διότι με τέτοια ερμηνεία θα πρέπει υποκείμενο του 'τίνειν' να θεωρηθεί η αιτιατική 'Ορέστην'. Αυτό όμως είναι αδύνατον, γιατί ο ενεργητικός τύπος του ρ. ως 'τίνω' λειτουργεί μόνο για να δείξει 'αυτόν ο οποίος τιμωρείται – πληρώνει για μία παράβαση του δικαίου'. Έτσι ακριβώς χρησιμοποιήθηκε το ρ. στον ενεργητικό του τύπο στους στχ. 313 & 435. Αντιθέτως όταν πρόκειται να δηλωθεί το πρόσωπο εκείνο που θα 'τιμωρηθεί', θα 'πληρώσει' για παρελθούσες εγκληματικές πράξεις, τότε χρησιμοποιείται ο μέσος τύπος του ρ. ως 'τίνεσθαι', 'μή νῦν μοι νεμεσήσεται' *'Ολύμπια δώματ' ἔχοντες/τίσασθαι φόνον υἱός ἰόντ' ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν, Ἰλ.Ο,115/6 Μη μου κακιώστε τώρα, αθάνατοι του Ολύμπου, αν τρέξω κάτω/στα πλοία τ' Αργίτικα, το θάνατο να γδικιωθώ του γιου μου, Μτφρ.Ν.Καζαντζ.*· ὄφρ' ἀνδρῶν τείσαιτο βίην, Ὁδ.ψ,31 *για να εκδικηθεί την αγριότητα αυτών των ανδρών*'.
- 649.** «**αίμάτων παλαιτέρων**»: αναφέρεται στο πρώτο έγκλημα που έκανε ο Ατρέας δολοφονώντας τα παιδιά του Θυέστη, και στο δεύτερο που έκαναν η 'Κλ.' με τον 'Αίγ.' δολοφονώντας τον 'Αγ.'
- 650.** «**τίνειν**»: δυο είναι τα πιθανά υποκείμενα του απαρεμφάτου αυτού, πάντοτε φυσικά με την ερμηνεία ότι το υποκείμενο αυτό, όποιο κι αν είναι, θα είναι εκείνο το οποίο θα 'πληρώσει', θα 'τιμωρηθεί' για όλα τα προηγηθέντα εγκλήματα. (i) μια πρόταση, η πιο ευρέως διαδεδομένη είναι να εννοηθεί ως υποκείμενο του απαρεμφάτου αυτού η αιτιατική 'τούς ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ οἰκούντας' (Weicklein), εννοώντας φυσικά τους 'Κλυταιμνήστραν τε καὶ Αἰγισθον'. Σ' αυτήν την περίπτωση η μτφρ. θα είναι *'και η Ερινύα φέρνει μέσα στο σπίτι τον απόγονο αυτών των εγκλημάτων για να πληρώσουν αυτοί που βρίσκονται τώρα μέσα στο σπίτι'*. (ii) η εισήγηση των Di Benedetto και Tucker, την οποίαν έχω ακολουθήσει και στην δική μου ερμηνεία, είναι η εξής: υποκείμενο του απαρεμφάτου είναι η ονομαστική 'Ερινύς' ως ταυτοπροσωπία. Όμως ως 'Ερινύς' δεν εννοείται πλέον μια εκ των γνωστών χθόνιων θεοτήτων, οι οποίες επιφέρουν τιμωρίες για διαπραχθέντα εγκλήματα, αλλά μιλώντας με μεταφορική γλώσσα ο 'Αίσχύλος' αναφέρεται στην ίδια την 'Κλυταιμνήστρα', την οποίαν εμφανίζει ως μία άκρως εκδικητική 'Ερινύα', η οποία για να 'τιμωρήσει' ως 'Ερινύα' το έγκλημα που έγινε στην κόρη της, αλλά και αυτό της μοιχείας του συζύγου της με την 'Κασσάνδρα', δολοφόνησε τον 'Αγ.'. Η ταύτιση της μοιχηρής 'Ερινύας' με την 'Κλ.' βασίζεται στα δυο επίθετα που της αποδίδει: το 'κλυτά < Κλυται-μνήστρα' και το 'βυσσόφρων' που είναι ο 'βαθιά στοχαζόμενος', το οποίο βέβαια δεν παραπέμπει ετυμολογικά στο όνομά της, όπως το προηγούμενο επίθετο, αλλά παραπέμπει όμως νοηματικά ως συνώνυμο του 'μνάομαι < μνηστ.', θυμίζουν έντονα την 'Κλυταιμνήστρα'. Σύμφωνα λοιπόν μ' αυτήν την λογική, εδώ τηρείται ένας παγκόσμιος νόμος, κατά τον οποίον, όταν κάποιος τιμωρήσει τους ενόχους μιας αδικοπραγίας διαπράττοντας ο ίδιος μια νέα, καινούργια εγκληματική πράξη, τότε ο ίδιος ο τιμωρός και δράστης θα δημιουργήσει χωρίς να το ξέρει τις προϋποθέσεις, για να φτάσει στο σπίτι του (έπεισφέρει δόμοις) εκείνος ο οποίος ως γέννημα της εκδικητικής, αλλά συγχρόνως και εγκληματικής ενέργειας του παρελθόντος (τέκνον αίμάτων παλαιτέρων), θα αναγκάσει τον προηγούμενο τιμωρό και δράστη να πληρώσει (τίνειν) για το

ανοσιούργημά του (μύσος). Άρα για να συνοψίσουμε· εδώ η 'Κλ.' χωρίς να το έχει αντιληφθεί όλα αυτά τα χρόνια, δημιούργησε τις προϋποθέσεις, ώστε να εμφανιστεί στο σπίτι της εκείνος ο οποίος θα την υποχρεώσει να 'πληρώσει' (τίνειν) για το έγκλημα που διέπραξε (μύσος)· και δεν έχει καμία σημασία, αν ο 'Αγ.' τιμωρήθηκε ως ένοχος ενός δικού του εγκλήματος· σημασία έχει ότι η τιμωρός του 'Κλ.' διέπραξε ένα ανοσιούργημα.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ *στχχ.653-782*

ΟΡ. *Παιδί, παιδί, για άκουσε τον χτύπημα στην εξωτερική πόρτα.*

Παιδί, παιδί ξανά πάλι, ποιος είναι μέσα στο παλάτι;

*Αυτή εδώ η έξοδος από το παλάτι είναι η τρίτη την οποίαν ζητώ,
αν βέβαια αυτό είναι φιλόξενο εξ αιτίας του Αίγισθου.*

655

ΟΙΚΕΤΗΣ

Καλά, καλά! Ακούω! Από ποιο μέρος είσαι ξένε; Από πού;

ΟΡ. *Ανάγκειλέ με σ' αυτούς που έχουν την εξουσία σ' αυτό το παλάτι,
για τους οποίους έχω έρθει και φέρνω νέες πληροφορίες.*

Κάνε όμως γρήγορα, καθώς προχωρεί η άμαξα της νύχτας

660

*ώστε να γίνει σκοτάδι, και είναι η ώρα πλέον οι ταξιδιώτες να ρίξουν
άγκυρα στα δωμάτια που δέχονται τους ξένους.*

Ας βγει έξω κάποιος που έχει την τελική ευθύνη στο παλάτι

για μια γυναίκα γενική επόπτης, ή κι ένας άνδρας ακόμη καλύτερα.

Διότι η ντροπή όταν βρίσκεται στις συζητήσεις δυσνόητα

665

καθιστά τα λόγια. Ένας άνδρας μιλά με θάρρος

μ' ένα άνδρα και δείχνει φανερά τις αποδείξεις των λόγων του.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

*Ξένοι, μπορείτε να πείτε αν υπάρχει κάποια ανάγκη. Διότι υπάρχουν
όποια ακριβώς πράγματα ταιριάζουν απόλυτα σ' αυτό εδώ το παλάτι,
δηλ. και ζεστά λουτρά αλλά και λυτρωτικό από την κούραση
κρεβάτι όπως και παρουσίες ανθρώπων φιλόξενων.*

670

*Κι αν χρειαστεί να κάνουμε εμείς κάτι που το θέλετε περισσότερο,
αυτό είναι δουλειά των ανδρών, στους οποίους θα το αναθέσουμε.*

ΟΡ. *Είμαι ξένος από την Δαύλια από την Φωκίδα,*

ενώ ετοιμαζόμουν εγώ να βαδίσω μεταφέροντας την δική μου σκευή

675

στο Άργος, όπως ακριβώς εδώ ελευθέρωσα τα πόδια μου απ' την πορεία,

σαν ένας άγνωστος προς ένα επίσης άγνωστο με πλησίασε ένας άνδρας και μου είπε

ρωτώντας την δική μου πορεία και αποκαλύπτοντας το δικό του σχέδιο,

δηλ. ο Στρόφιος από την Φωκίδα. Κι αυτό το μαθαίνω μέσα από την συζήτηση·

‘Έπειδή έτσι κι αλλιώς, ξένε, πηγαίνεις στο Άργος,

680

προς τους γονείς, έχοντας αυτό στην μνήμη σου σαν μία υποχρέωση,

πες ότι ο Ορέστης πέθανε, και μη σου διαφύγει.

Και είτε λοιπόν η γνώμη των αγαπητών του προσώπων υπερισχύσει ώστε να τον φέρουν εκεί,

είτε πάλι ως ένα άτομο από άλλη πόλη, σαν ένα παντελώς ξένο,

- να τον θάψουμε εμείς εδώ, αυτές τις εντολές φέρε τις πάλι πίσω. 685
 Τώρα όμως τα τοιχώματα ενός χάλκινου λέβητα
 έχουν κρύψει στην τέφρα αυτού του άνδρα, ο οποίος κλαύτηκε με τον σωστό τρόπο.”
 Είπα αυτά που άκουσα. Αν τώρα λοιπόν συμβαίνει
 να απευθύνω τον λόγο σ' εκείνους που είναι υπεύθυνοι, αλλά και συγγενείς εκείνου,
 αυτό δεν το γνωρίζω, όμως ο πατέρας εκείνου είναι λογικό να το μάθει. 690
- ΚΛ. Αχ εγώ! Μόλις είπες ότι ολοκληρωτικά εξαφανιστήκαμε.
 Ω Κατάρα του παλατιού! Εσύ που δεν αντιμετωπίζεσαι,
 πόσα πολλά ελέγχεις, αλλά ακόμη κι εκείνα που στέκουν καλά διώχνοντάς τα από την μέση.
 δηλ. υποτάσσοντας με εύστοχα χτυπήματα τόξου από μακριά
 στερείς εντελώς εμένα την δύστυχη από κάθε αγαπητό μου πρόσωπο. 695
 Και τώρα ο Ορέστης, διότι πήρε την σωστή απόφαση,
 όταν πήρε μακριά τα πόδια του από αυτόν τον φοβερό βούρκο.
 Τώρα όμως αυτή που μέσα στο παλάτι γι' αυτό εδώ το τρελό γλέντι
 ήταν η ελπίδα της θεραπείας, εσύ Κατάρα θεώρησε ότι μας εγκατέλειψε.
- ΟΡ. Εγώ πάντως προκειμένου για οικοδεσπότες τόσο ευκατάστατους 700
 θα ήθελα εξ αιτίας καλών ειδήσεων
 να γίνω γνωστός και να φιλοξενηθώ. Διότι ποιο πράγμα
 είναι πιο ευπρόσδεκτο για τους οικοδεσπότες από ένα επισκέπτη;
 Αυτό μέσα στο μυαλό μου θα ήταν μία ένδειξη ασέβειας,
 δηλ. το να μη εκτελέσω μια τέτοια αποστολή για πρόσωπα φιλικά 705
 δεδομένου ότι έδωσα μια υπόσχεση και επίσης έγινα αποδεκτός ως επισκέπτης.
- ΚΛ. Να είσαι σίγουρος ότι δεν θα βρεις εδώ τιμές κατώτερες απ' αυτές που σου αξίζουν,
 κι ούτε είναι δυνατόν να γίνεις λιγότερο φίλος σ' αυτό εδώ το παλάτι.
 Διότι θα μπορούσε να είχε έρθει εδώ κάποιος άλλος φέρνοντας αυτές τις ειδήσεις.
 Όμως είναι πλέον η ώρα οι επισκέπτες οι οποίοι πέρασαν όλη την ημέρα 710
 εξ αιτίας μακρινών διαδρομών, να βρουν αυτά που τους είναι κατάλληλα.
 Οδήγησέ τον αυτόν στα δωμάτια των ανδρών του παλατιού που είναι κατάλληλα για τους ξένους,
 όπως και τον ακόλουθο εκείνου, αλλά και τον συνοδό του τον έμπορο,
 κι εκεί να βρίσκουν αυτοί στα δωμάτια ό,τι τους ταιριάζει.
 Και σε προτρέπω εσένα να τα κάνεις αυτά, σαν κάποιον ο οποίος θα είναι υπεύθυνος. 715
 Κι εμείς τώρα σ' αυτόν που έχει την εξουσία στο παλάτι
 και θα τα ανακοινώσουμε αυτά, αλλά και καθώς δεν μας λείπουν οι φίλοι
 θα συζητήσουμε σχετικά με αυτό το συμβάν.
- ΧΟ. Εμπρός λοιπόν, καλές μου σκλάβες του παλατιού,
 πότε των στομάτων μας 720
 την δύναμη θα την φανερώσουμε για χάρη του Ορέστη;
 Ω! Σεβαστή γη και σεβαστό ύψωμα
 χώματος, τα οποία βρίσκεσθε πάνω στον αρχηγού του στόλου
 το σώμα, του βασιλιά,
 τώρα ακούστε, τώρα βοηθήστε. 725
 Τώρα είναι η στιγμή ώστε η πανούργα Πειθώ

να κατέβει συνεργαζόμενη, αλλά και ο Ερμής του Κάτω κόσμου
και ο σκοτεινός σ' αυτούς εδώ να δείξει τον δρόμο
τις συγκρούσεις με τα ξίφη.

Φαίνεται ο ξένος αυτός άνδρας ότι προξενεί κάποια προβλήματα.
Βλέπω την τροφό του Ορέστη αυτήν εδώ να είναι κλαμένη.
Προς τα πού βαδίζεις, Κίλισσα, στις πύλες του ανακτόρου;
Η θλίψη σου έχει γίνει συνοδός στο δρόμο σου χωρίς να την έχεις προσκαλέσεις.

730

ΤΡΟΦΟΣ

Η κυρία του παλατιού τον Αίγισθο να φωνάξω
όσο πιο γρήγορα με διάταξε, ούτως ώστε με μεγαλύτερη ακρίβεια
ένα άνδρας απέναντι σ' ένα άνδρα, αυτήν την προσφάτως κοινοποιημένη είδηση,
να την πληροφορηθεί όταν αυτός έρθει. Και απέναντι στους υπηρέτες
έβαλε το πένθος των λυπημένων της ματιών, το γέλιο
κρύβοντας προκειμένου για γεγονότα που είχαν συμβεί ευχάριστα
για εκείνην, αλλά αντιθέτως με αποτέλεσμα να υπάρχουν πανάθλιες συνέπειες γι' αυτό εδώ το παλάτι,
εξ αιτίας της πληροφορίας την οποίαν ανήγγειλαν οι επισκέπτες ξεκάθαρα.

735

741

Πράγματι εκείνος μόλις ακούσει θα ικανοποιήσει τη σκέψη του
όταν πληροφορηθεί την είδηση. Ω! Εγώ η δύστυχη,

Πώς αυτά τα παλιά σύμφυρτα

βάσανα, τα οποία δυσβάσταχτα σ' αυτόν εδώ τον οίκο του Ατρέα
συνέβησαν, πόνεσαν την ψυχή μου μέσα στο στήθος μου.

745

Ποτέ όμως στο παρελθόν δεν πέρανα μία τέτοια στενοχώρια.

Διότι τα προηγούμενα κακά τα υπέφερα με υπομονή,

όμως τον αγαπητό μου Ορέστη, αυτόν ο οποίος ήταν η ταλαιπωρία της ζωής μου,
τον οποίον μεγάλωσα έχοντας δεχθεί αυτόν από την μητέρα του,

750

κι όταν τα ισχυρά κλάματά του με σήκωναν από τον ύπνο

αλλά και πολλά και κοπιαστικά που δεν μου έφεραν κανένα όφελος εμένα

που τα υπέφερα. Αυτό που δεν έχει αντίληψη, σαν ένα ζώο

είναι ανάγκη κάποιος να το συντηρεί, πώς γίνεται αλλιώς; Σύμφωνα με την διάθεσή του.

Διότι δεν μιλάει ένα παιδί, όταν βρίσκεται μέσα στις φασκιές,

755

αν δηλ. η πείνα ή η δίψα ή η ανάγκη για ούρηση

το διακατέχει. Διότι η νεανική κοιλιά των μικρών παιδιών δεν ελέγχεται.

Αν και πολλές φορές αυτά τα ενδεχόμενα τα πρόβλεψα, πιστεύω ότι πολλές φορές

διαφεύσθηκα, η πλύστρα των φασκιών του μωρού,

η ράφτρα και αυτή που τον συντηρούσε, αυτές οι δυο είχαν την ίδια ακριβώς δουλειά.

760

Εγώ λοιπόν που αυτές τις δυο χειρωνακτικές εργασίες

είχα, δέχτηκα τον Ορέστη για χάρη του πατέρα του.

Και τώρα η δύστυχη μαθαίνω ότι έχει πεθάνει.

Όμως τώρα βαδίζω προς τον άνδρα εκείνον που είναι η καταστροφή αυτού εδώ

του οίκου, και θα πληροφορηθεί αυτήν την είδηση με ευχαρίστηση.

765

ΧΟ. Τον καλεί αυτόν τώρα να έρθει εδώ με ποιο τρόπο φροντισμένον;

ΤΡ. Τι σημαίνει 'με ποιόν τρόπο'; Πες μου πάλι, για να καταλάβω καλύτερα.

- ΧΟ. *Αν μαζί με σωματοφύλακες, ή αν ακόμη και μόνος του βαδίζοντας.*
 ΤΡ. *Τον καλεί να φέρει μαζί του οπλισμένους σωματοφύλακες.*
 ΧΟ. *Εσύ τώρα μη τα αναφέρεις αυτά σ' αυτό εδώ το μισητό αντικείμενο που είναι ο αφέντης μας, 770*
αλλά να έρθει μόνος του, για να τα ακούσει αυτά χωρίς καμία ανησυχία,
πρόσταξέ τον όσο γίνεται γρηγορότερα με πολύ χαρούμενη έκφραση.
Διότι με την παρέμβαση του αγγελιαφόρου μια παραποιημένη είδηση εμφανίζεται σωστή.
 ΤΡ. *Όμως αντιλαμβάνεσαι σωστά το νόημα αυτών που έχουν αναγγεληθεί;*
 ΧΟ. *Ναι, αν ο Δίας θα αλλάξει την πνοή του ανέμου. 775*
 ΤΡ. *Πώς όμως; Ο Ορέστης που ήταν η ελπίδα μας χάθηκε από το σπίτι.*
 ΧΟ. *Όχι ακόμη. Μόνο ένα κακός μάντης είναι δυνατόν να διαγνώσει κάτι τέτοιο.*
 ΤΡ. *Τι είναι αυτό που λες; Γνωρίζεις κάτι διαφορετικό απ' αυτά που έχουν ακουστεί;*
 ΧΟ. *Δώσε τα μηνύματα πηγαίνοντας εκεί, κάνε αυτά για τα οποία σε στέλνουν. 780*
Οι θεοί φροντίζουν για όσα τυχόν υπάρχει ενδιαφέρον.
 ΤΡ. *Ωραία λοιπόν, πηγαίνω και θα υπακούσω στα λόγια σου όσον αφορά αυτά εδώ.*
Και μακάρι να γίνει το τέλειο με την βοήθεια των θεών.

652κ.έ. Έχει ήδη αρχίσει να βραδιάζει (660), όταν ο 'Ορ.' μαζί με τον 'Πυλ.' μετεμφιεσμένοι σε ξένους διαβάτες περαστικούς χτυπούν την εξωτερική πύλη των ανακτόρων. Τα σχέδια που έχει ήδη κάνει ο 'Ορ.' και όπως τα έχε εκθέσεις πιο πριν (554κ.έ) έχουν προγραμματισμένη πρώτα την εμφάνιση του 'Αίγ.' και την δολοφονία εκείνου. Όμως τώρα η εξέλιξη είναι διαφορετική, καθώς πρώτη εμφανίζεται η μητέρα του στην είσοδο των ανακτόρων. Το ερώτημα στον θεατή είναι αν ο 'Ορ.' θα προχωρήσει άμεσα στην εκτέλεση του σχεδίου του δολοφονώντας την 'Κλ.', ή θα διστάσει. Κατ' αρχήν την πληροφορεί ότι ο γιός της ο 'Ορ.' είναι νεκρός (674-690). Στο άκουσμα αυτής της πληροφορίας η 'Κλ.' αντιδρά μ' ένα περίεργο τρόπο, καθώς αφ' ενός μεν νοιώθει ανακούφιση από το γεγονός ότι εξέλιπε ένας παράγοντας εκδικητικός γι' αυτήν, αλλά αφ' ετέρου εκφράζει και την θλίψη της που ένας τόσο στενός συγγενής της οικογένειας δεν θα είναι πλέον στην ζωή.

- 655.** «**τρίτον τόδ' ἐκπέραμα**»: «αυτήν εδώ την έξοδο από το παλάτι για τρίτη φορά...». Το 'τρίτον' είναι επιρρ. κατηγορούμενο του αποτελέσματος.
- 657.** Δεδομένου ότι ήδη στην σκηνή βρίσκονται δυο πρόσωπα, ο 'Ορ.' με τον 'Πυλ.', ενώ αμέσως μετά εμφανίζεται και η 'Κλ.', δυο είναι τα ενδεχόμενα όσον αφορά την παρουσία του ηθοποιού που παριστάνει τον 'Οϊκέτη': (i) ο ηθοποιός αυτός όντως εμφανίζεται στην σκηνή για να πει έστω και ένα μόνο στχ., και αμέσως μετά αποχωρεί για να αλλάξει αμφίεση και να υποδυθεί την 'Κλ.' (ii) ο ηθοποιός αυτός δεν εμφανίζεται καθόλου στην σκηνή, αλλά τον στχ. 657 τον απαγγέλλει από το εσωτερικό του παλατιού.
- 661/2.** «**ἐμπόρους μεθιέναι/ἄγκυραν**»: προφανώς στα προηγούμενα χρόνια οι πρώτοι ταξιδιώτες ήταν δια θαλάσσης, καθώς οι χερσαίες μετακινήσεις θα ήταν και δύσκολες, λόγω της ανυπαρξίας οδικών αρτηριών, αλλά και λόγω της ανασφάλειας από ληστές καθ' οδόν. Γι' αυτό και η έκφραση 'μεθιέναι ἄγκυραν' είχε μείνει παροιμιώδης για να λέγεται σε κάθε ταξιδιώτη που καταλύει σε ένα πανδοχείο. «**πανδόκοις ξένων**»: 'σε σπίτια τα οποία υποδέχονται ταξιδιώτες'.
- 663.** «**δωμάτων τελεσφόρος**»: 'το άτομο εκείνο το οποίο έχει την ευθύνη για την ολοκλήρωση κάθε δραστηριότητας μέσα στο παλάτι'.
- 664.** «**τόπαρχος**»: ο κώδ. 'Μ' εμφανίζει την λ. αυτήν εναλλακτικά ως 'τόπαρχος' αλλά και 'τ' ἄπαρχος' με την δεύτερη να είναι περισσότερο πιθανή ως 'Αισχύλεια' από την πρώτη.
- 665/6.** «**αἰδῶς γὰρ ἐν λέσχαισι οὔσ' ἐπαργέμους/λόγους τίθησιν**»: 'η ντροπή όταν βρίσκεται μέσα στις συζητήσεις σκοτεινά και δυσνόητα κάνει τα λόγια'. Ο 'Ορ.' λέει αυτόν τον στχ., για να αποδείξει ότι: 'είναι καλύτερο να έρθει τώρα ένα 'άντρας' εκπρόσωπος του παλατιού, για να συζητήσει μαζί του, γιατί η παρουσία μίας γυναίκας φέρνει τον δισταγμό, την 'ντροπή', κι έτσι δεν δίνεται η ευκαιρία στους

συνομιλητές να εκφράσουν ελεύθερα αυτό που θέλουν να πουν’. — Η ‘λέσχη’ σημαίνει ‘ομιλία, συζήτηση’ κι έτσι απαντά στον ‘Ησύχιο’: ‘λέσχη· *ομιλία ASgN. και ή φλυαρία gN. και ό δημόσιος τόπος, έν ᾧ διέτριβον οί πτωχοί καί διελέγοντο ἀλλήλοις (Hes. op. 493). σημαίνει δέ καί τὰ κοινὰ δειπνιστήρια, καί τούς έν αὐτοῖς λόγους. καί τούς ἀλεινοὺς τόπους λέσχας καλοῦσιν’. Το απόσπασμα του ‘Ησιόδου’ στο οποίο αναφέρεται, είναι το ακόλουθο: ‘Πάρ δ’ ἴθι χάλκειον θῶκον καί ἐπαλέα λέσχην / ὥρη χειμερίη, Έργα, 493 *Να αποφεύγεις τους χώρους των σιδηρουργῶν και τις ανοιχτές συνομιλίες στην περίοδο του χειμῶνα*’. — Η γραφή ‘έν λέσχαισι’ είναι διόρθωση (Emperius) της γραφής του ‘Μ’, ‘έν λεχθεῖσιν’, όπως και η μετοχή ‘οὔσ’ είναι διορθωση (Bothe) της επίσης γραφής του ‘Μ’ ‘οὐκ’. Σύμφωνα με την γραφή του ‘Μ’ ο στχ. έχει ως εξής: ‘αἰδῶς γάρ έν λεχθεῖσι οὐκ ἐπαργέμους / λόγους τίθησι *διότι η ντροπή σ’ αυτά που λέχθηκαν δεν καθιστά τα λόγια σκοτεινά και δυσνόητα*’. Η διόρθωση της μτχ. του αορίστου κρίθηκε αναγκαία, γιατί λόγω του χρόνου της περιορίζει το νόημα τους στχ. μόνο στο παρελθόν, σαν κάτι που συνέβη άπαξ και δεν θα συμβεί στο μέλλον. Όμως ο ‘Ορ.’ μνημονεύει αυτά τα λόγια με αξία διαχρονική. — Ο ‘Ορ.’ θέλει να εξασφαλίσει την τήρηση του σχεδίου του επ’ ακριβώς, σύμφωνα με το οποίο έχει αποφασίσει να σκοτώσει πρώτα τον ‘Αἰγ.’ και κατόπιν την ‘Κλ.’ Γι’ αυτό εμμένει στην άποψη ότι ‘είναι καλύτερο να έρθει ένα άνδρας ως συνομιλητής’ θεωρώντας βέβαιο ότι αυτός θα είναι ο ‘Αἰγ.’ Όμως σύντομα θα απογοητευθεί, αφού θα εμφανιστεί αμέσως η ‘Κλ.’

- 666/7. «εἶπε...κάσήμενεν»: πρόκειται για ‘γνωμικούς’ Αορίστους, οι οποίοι δεν αναφέρονται φυσικά στο παρελθόν, αλλά διαχρονικά στο παρόν και μέλλον.
668. «εἴ τι δεῖ»: δεν πρόκειται φυσικά για υποθετική πρόταση, αλλά Πλάγια Ερώτηση, η οποία είναι αντικείμενο στο ‘λέγοιτ’ ἄν’, γι’ αυτό δεν υπάρχει κόμμα ανάμεσα στις δυο αυτές προτάσεις.
669. «ὅποῖαπερ...ἐπεικότα»: ‘ἐπεικότα > ἐπέοικα’, αναφορική πρόταση ως υποκείμενο σε αττική σύνταξη στο ρ. ‘πάρεστι’. «δόμοισι τοῖσδ’»: δοτική της αναφοράς.
- 670/1. «πόνων θελκτηρία/στρωμνή»: ‘ένα κρεβάτι το οποίο απαλλάσσει από την κούραση’. «δικαίων τ’ ὁμάτων παρουσία»: ‘όπως και η παρουσία ανθρώπων που είναι φιλόξενοι’. Ότι η έννοια του ‘δικαίου άνδρός’ ταυτίζεται μ’ εκείνη του ‘φιλοξένου’, αυτό παραδίδεται ήδη από τον ‘Όμηρο’, ‘ᾧ μοι ἐγώ, τέων αὔτε βροτῶν ἐς γαῖαν ἰκάνω;/ ἥ ρ’ οἱ γ’ ὕβρισταί τε καί ἄγριοι οὐδὲ δίκαιοι,/ ἦε φιλόξενοι καί σφιν νόος ἐστὶ θεουδής;’ Οδ.119-121 *αλίμονό μου εμένα, σε ποιων ανθρώπων την χώρα έχω φτάσει; Μήπως είναι αλαζόνες και άγριοι κι ούτε δίκαιοι, με συνέπεια να μην είναι ούτε και φιλόξενοι κι ούτε να φοβούνται στην σκέψη τους τους θεούς;*’
672. «πρᾶξαι»: i.e. ‘ἡμᾶς’, ‘αν χρειαστεί να κάνουμε εμεῖς κάτι που το θέλετε περισσότερο’.
675. «στείχοντα»: η μτχ. συμφωνεί πτωτικά με την ενν. αιτιατική ‘με’, η οποία συντάσσεται με την πρόθεση ‘πρὸς,677’, ‘ενῶ ετοιμαζόμεν να βαδίσω’. «αὐτόφορτον»: επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου, ‘όντας εγώ φορτωμένος με τα προσωπικά μου αντικείμενα’ (αὐτόφορτος = αὐτὸς τὸν φόρτον φέρων). Αν γίνει δεκτή μία τέτοια ερμηνεία του επιθέτου, τότε αυτό δείχνει ότι ‘Ορ.’ και ‘Πυλ.’ ξεκίνησαν την πορεία τους χωρίς να έχουν μαζί τους κανένα δούλο ως ακόλουθο μεταφορά. Όμως έχουμε σοβαρό πρόβλημα με τον στχ. 713, όπου με βάση αυτά που λέει η ‘Κλ.’ φαίνεται ότι τον ‘Ορ.’ τον ακολουθούσε κι ένα δούλος υπηρέτης. Γι’ αυτό οι εκδότες αναγκάστηκαν να δώσουν διαφορετική ερμηνεία στο επίθετο. Ο ‘Ησύχιος’ ερμηνεύει το επίθετο με την έννοια ότι κάποιος ταξιδεύει με πλοίο με μόνο επιβάτη τον ίδιον και την δική του σκευή, ‘αὐτόφορτοι· αὐτοδιάκονοι. κυρίως δὲ οἱ έν τοῖς ἰδίους πλοίοις’. Οι Paley και Wecklein ερμηνεύουν το επίθετο με την λογική ότι δείχνει πως ο ταξιδιώτης ταξιδεύει μόνος του αυτός μαζί με τις αποσκευές του, τις οποίες όμως τις μεταφέρει ένας δούλος υπηρέτης. Εξ άλλου το γεγονός ότι ισχυρίζεται πως το πλησίασε ο άρχοντας της Φωκίδας, ο ‘Στρόφιος’, και του έδωσε κάποιες πληροφορίες να τις μεταφέρει στο παλάτι του ‘Αγ.’ στο Άργος, αυτό από μόνο του δείχνει πως ο ‘Ορ.’ εμμέσως παραδέχεται πως κατέχει μία ανώτερη και επιφανή θέση μέσα στην Φωκίδα, γιατί πώς αλλιώς θα τον εμπιστευόταν ο ‘Στρόφιος’. Τότε όμως δεν εξηγείται να ‘φορτώθηκε’ μόνος του την σκευή του. Αν όμως ο ‘Ορ.’ μαζί με τον ‘Πυλ.’ είχαν μαζί τους και δούλο υπηρέτη ως μεταφορέα, τότε στην σκηνή εμπρός στον τάφο του ‘Αγ.’ θα έπρεπε να υπήρχαν τέσσερα πρόσωπα, οι ‘Ορ.’, ‘Πυλ.’, ‘Ηλ.’ και ο ‘Υπηρ.’ Η πιο λογική ερμηνεία του επιθέτου, έτσι ώστε να μειωθεί – όχι όμως να εξαφανιστεί – το πρόβλημα με τον

- στχ. 713, είναι να σημαίνει ότι ο 'Ορ.' ξεκίνησε το ταξίδι αυτό μαζί με τον 'Πυλ.' να μεν με ένα υπηρέτη μεταφορέα των αποσκευών, αλλά χωρίς να συμμετέχουν αυτοί οι δύο σε κάποιο 'καραβάνι' ταξιδιωτών· επρόκειτο δηλ. για ένα ιδιωτικό ταξίδι οργανωμένο μόνο γι' αυτούς του δυο. Όμως το 'σκηνικό' πρόβλημα στους στχχ. 1-584 παραμένει άλυτο, όσον αφορά τον αριθμό των προσώπων που εμφανίζονται.
- 676.** «ὥσπερ...πόδας»: η πρόταση ως αναφορική επιρρ. παραβολική λειτουργεί έτσι ώστε να δείξει το 'τέλος', τον 'τερματισμό' της ταξιδιωτικής πορείας του 'Ορ.' με την έννοια ότι επιβεβαιώνει τον τελικό προορισμό της πορείας του, *'ενώ ξεκίνησα να βαδίζω προς το Άργος, όπως πράγματι εδώ ελευθέρωσα τα πόδια μου απ' την πορεία'*, σαν να λέει ότι *'ξεκίνησα για το Άργος, όπως ακριβώς βλέπετε τώρα να έχω έρθει'*. Αν αυτή είναι η συντακτική χρήση της επιρρ. αναφορικής, τότε το πιο σωστά θα ήταν είχαμε χρόνο Παρακείμενο, κι όχι Αόριστο, αφού πρόκειται για μία ενέργεια που διατηρείται ζωντανή ακόμη και τώρα που μιλάει.
- 679.** «πεύθομαι»: ενν. 'τὶς εἶη ποιος ἦταν, το ὄνομά του'.
- 682.** «μηδαμῶς λάθην»: το ρ. είναι πιο σωστό να εκληφθεῖ ως γ' ενικό υποτακτικής Αορίστου του 'λανθάνω' με ενν. υποκείμενο το 'τοῦτο', δηλ. η πληροφορία που του έδωσε.
- 683.** «δόξα...φίλων»: *'η γνώμη των συγγενών του'*.
- 684/5.** «μέτοικον.../θάπτειν»: ως αντικείμενο του 'θάπτειν' το ενν. 'τοῦτον', και το 'μέτοικον' ως επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου, *'να τον θάψουμε εμείς εδώ αυτόν σαν ένα κάτοικο της περιοχής μας από άλλο μέρος'*.
- 688.** «εἰ δὲ τυγχάνω»: Πλάγια ερώτηση, αντικείμενο κατά πρόληψη στο 'οὐκ οἶδα'
- 690.** «τὸν τεκόντα δ' εἰκὸς εἶδέναι»: *'εἶναι λογικό να το μάθει αυτό ο γονέας του'*. Ο 'Ορ.' προσποιείται πως δεν γνωρίζει τίποτε για την δολοφονία του 'Αγ.', και ότι τον θεωρεί ως εκ τούτου εν ζώῃ.
- 691.** «ἐνπᾶς»: αυτή είναι η δυσνόητη γραφή του 'Μ'. Η διόρθωση σε 'εἶπας' είναι απολύτως λογική.
- 693/5.** Σ' αυτούς τους τρεις στχχ. τρεις είναι οι στίξεις που προτείνονται από τους εκδότες· (i) να τεθεί κόμμα στο 'εὖ κείμενα' και τελεία στο τέλος του στχ. 694 και 695: *«ὥς πολλὰ ἐπωπᾶς κάκποδῶν εὖ κείμενα, / τόξοις πρόσωθεν εὐσκόποις χειρουμένη./ φίλων ἀποφιλοῖς με τὴν παναθλίαν. πόσα πολλὰ πράγματα ελέγχεις ἀλλὰ ἀκόμη κι ἐκεῖνα που εἶναι καλὰ διώχνοντάς τα, / με το να τα υποτάσσεις με εὐστοχα χτυπήματα ἀπὸ μακριά. / ἀπογυμνῶνεις ἐμένα τὴν δύστυχη ἀπὸ κάθε ἀγαπητὸ πρόσωπο.»* Η στίξη αυτή χρησιμοποιεί την μτχ. 'χειρουμένη' ως τροπική για να δικαιολογήσει τον στχ. 693. Όμως αφήνει τον στχ. 695 εντελῶς ασύνδετο και χωρίς καμία λογική σχέση με ὅ,τι προηγείται. (ii) να τεθεί κόμμα στο 'ἐπωπᾶς' και τελεία στο τέλος του στχ. 695: *«ὥς πολλὰ ἐπωπᾶς, κάκποδῶν εὖ κείμενα / τόξοις πρόσωθεν εὐσκόποις χειρουμένη / φίλων ἀποφιλοῖς με τὴν παναθλίαν. πόσα πολλὰ πράγματα ελέγχεις, ἀλλὰ καὶ κι ἐκεῖνα που εἶναι καλὰ διώχνοντάς τα / με το να τα υποτάσσεις με εὐστοχα χτυπήματα ἀπὸ μακριά / ἀπογυμνῶνεις ἐμένα τὴν δύστυχη ἀπὸ κάθε ἀγαπητὸ πρόσωπο.»* Η στίξη αυτή εξυπηρετεί την συντακτική και λογική συγχρόνως σύνδεση των δυο ρρ., του 'ἐπωπᾶς' με το 'ἀποφιλοῖς'. Επίσης εξυπηρετεί την λογική και συντακτική συγχρόνως σύνδεση του στχ. 695 με την μτχ. 'χειρουμένη'. Όμως το πρόβλημα είναι πως επειδή με τον 'καὶ' στον στχ. 693 ξεκινά μια νέα νοηματική ενότητα με αυτόνομη βαρύτητα, θα περιμέναμε η μτχ. 'κείμενα' να είναι έναρθρη κι όχι ἀναρθρη. (iii) να τεθεί ἄνω τελεία στο τέλος του 693, και τελεία στο τέλος του 695: *«ὥς πολλὰ ἐπωπᾶς κάκποδῶν εὖ κείμενα / τόξοις πρόσωθεν εὐσκόποις χειρουμένη / φίλων ἀποφιλοῖς με τὴν παναθλίαν. πόσα πολλὰ πράγματα ελέγχεις, ἀλλὰ ἀκόμη κι ἐκεῖνα που εἶναι καλὰ διώχνοντάς τα / με το να τα υποτάσσεις με εὐστοχα χτυπήματα ἀπὸ μακριά / ἀπογυμνῶνεις ἐμένα τὴν δύστυχη ἀπὸ κάθε ἀγαπητὸ πρόσωπο.»* Σύμφωνα με την στίξη αυτήν στον στχ. 693 ο 'καὶ' συνδέει το 'πολλὰ' με την μτχ. 'κείμενα' τόσο στενά, ώστε να μην είναι πλέον απαραίτητη η παρουσία του άρθρου στην μτχ. Οι στχχ. 694/5 λογίζονται πλέον ως επεξήγηση στον στχ. 693, ή καλύτερα σαν το αποτέλεσμα του 693. Η στίξη αυτή αποδίδει το καλύτερο νόημα.
- 696.** «καὶ νῦν Ὁρέστης»: η σκέψη της διακόπτεται αυτομάτως σ' αυτό το σημείο και μένει ανολοκλήρωτη. Προφανῶς ήθελε να πει ὅτι 'Τώρα ο 'Ορ.' είναι νεκρός', αλλά αμέσως αλλάζει η σκέψη της και περνά στο παρελθόν, τότε που ο 'Ορ.' αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το Άργος. Επειδή η σκέψη της είναι

ελλιπής, γι' αυτό οι εκδότες βλέπουν μετά τον στχ. 697 ένα 'Χάσμα'. «*ἦν γὰρ εὐθούλως ἔχων*»: η 'Κλ.' βρίσκει τώρα εύστοχη την απόφαση του 'Ορ.' τότε να φύγει από το Άργος και ζει με ασφάλεια στην Φωκίδα. Μόνο που κάνει το λάθος (;) να δηλώνει ότι αυτή ήταν απόφαση του 'Ορ.', ενώ στην ουσία εκείνη ήταν που την προκάλεσε με την συμπεριφορά της.

697. «*ὀλεθρίου πηλοῦ*»: ως τέτοιος θεωρείται το ανάκτορο με τα αλλεπάλληλα δολοφονικά χτυπήματα.

698/9. «*ἤπερ...ἐλπίς ἦν*»: «*κι αυτή η ελπίδα που υπήρχε*». «*βακχείας κακῆς*»: Το πνεύμα του στχ. είναι το εξής: «*η μόνη ελπίδα που υπήρχε στο παλάτι αυτό, ώστε να επέλθει μια ηρεμία από τους αλλεπάλληλους φόνους, ήταν ο Ορέστης, ο οποίος όμως τώρα χάθηκε*». Υπάρχουν όμως δυο διορθώσεις των εκδοτών, οι οποίες δημιουργούν σοβαρά θέματα ως προς την ακριβή μετάφραση. — Ως 'βακχεία' νοείται η 'γιορτή', το 'γλέντι', η 'διασκέδαση', και σε κάθε περίπτωση η γενική 'βακχείας' πρέπει να συνταχθεί με την ονομαστική 'ιατρός', η οποία είναι το λογικό κατηγορούμενο στο 'ἐλπίς', και να δώσει την εξής μτφρ. «*και αυτή η ελπίδα (δηλ. ο Ορ.) που υπήρχε ως γιατρεία – απαλλαγή – θεραπεία από αυτό το γλέντι, χάθηκε*» — Στο σημείο αυτό ο 'Μ' δίνει την γραφή 'βακχείας καλῆς'. Ως 'βακχεία γλέντι' η 'Κλ.' μεταφορικά και ειρωνικά μιλώντας αναφέρεται στις προηγηθείσες δολοφονίες στον οίκο των Ατρείδων, όπου κάθε προηγούμενη γινόταν η αίτια για να εμφανιστεί η αμέσως επόμενη. Αν τώρα γίνει δεκτή η γραφή του 'Μ' 'καλῆς', τότε η μτφρ. θα είναι: «*και αυτή η ελπίδα που υπήρχε ως γιατρεία – απαλλαγή – θεραπεία από αυτό το ωραίο γλέντι, χάθηκε*». Όμως οι προηγηθέντες φόνοι μόνο 'ωραίοι' δεν μπορούν να χαρακτηριστούν. Κι αν υποτεθεί ότι η 'Κλ.' μιλάει ειρωνικά, αυτό το ειρωνικό ύφος μπορεί να γίνει ανεκτό μόνο ως προς την έκφραση 'Βακχεία γλέντι', κι όχι και ως προς τον χαρακτηρισμό του ως 'καλοῦ ωραίου', διότι αν τελικά αυτές οι δυο γενικές συνυπάρξουν μαζί, τότε χάνεται η ειρωνεία και περνάμε σε κυριολεξία, πράγμα που είναι αδύνατον να σταθεί λογικά. Η διόρθωση του Portus σε 'κακῆς' αποκαθιστά το ειρωνικό ύφος της 'Κλ.', η οποία τώρα μπορεί να χαρακτηρίζει όλες τις προηγούμενες δολοφονίες ως ένα 'κακό γλέντι'. «*προδοῦσαν ἔγγραφε*»: Και εδώ ο 'Μ' έχει την διαφορετική γραφή 'παροῦσαν ἔγγραφε'. Όποια γραφή κι αν γίνει δεκτή, η μτχ. 'προδοῦσαν' έχει ως ενν. υποκείμενό της την επίσης αιτιατική 'ἐλπίδα', πίσω από την οποίαν κρύβεται ο 'Ορ.' — Αν γίνει δεκτή η γραφή του 'Μ', τότε ως υποκείμενο του 'ἔγγραφε' *καταγράφει - σημειώνει* πρέπει να εννοηθεί είτε η ονομαστική 'Ορέστης', δηλ. «*ο Ορέστης καταγράφει τώρα αυτήν την ελπίδα ως παρούσα*», κάτι που δεν ισχύει λογικά, γιατί ο 'Ορ.' είναι νεκρός και μαζί μ' αυτόν και η 'ἐλπίδα' έχει πεθάνει. Είτε πάλι να εννοηθεί η ονομαστική 'Ἄρά', δηλ. «*αυτή η Κατάρα καταγράφει τώρα αυτήν την ελπίδα ως παρούσα*», που πάλι δεν ισχύει λογικά, γιατί ο 'Ορ.' είναι νεκρός και 'ἐλπίδα' δεν υπάρχει. — Η πρώτη σοβαρή προσπάθεια αποκαταστάσεως της γραφής και του νοήματος έγινε από τον Heath, ο οποίος διόρθωσε το ρ. σε β' ενικό Οριστικής Ενεστώτα ως 'ἔγγραφεις' με ενν. υποκείμενο το 'Ἄρά'. Συγχρόνως στην μτχ. 'παροῦσαν' δίνει μία ιδιαίτερη νομική, ή καλύτερα δικανική ερμηνεία ακολουθώντας το τυπικό των δικαστικών αποφάσεων περί θανατικής καταδίκης, στις οποίες αποφάσεις τονιζόταν γραπτώς ότι ο καταδικασθείς ήταν 'παρών' στην δίκη, και ότι αυτή δεν έγινε ερήμην του. Μία τέτοια διατύπωση διασώζεται στον 'Πλούταρχο', στου 'Βίους των Δέκα Ρητόρων', και συγκεκριμένα στον Βίο του 'Αντιφώντα', στην δικαστική απόφαση περί θανατικής καταδίκης αναφέρονται τα εξής: «*προδοσίας ὦφλον Ἀρχεπτόλεμος Ἱπποδάμου Ἀγρύληθεν παρών, Ἀντιφῶν Σοφίλου Ῥαμνούσιος παρών· τούτοις ἐτιμήθη τοῖς ἑνδεκα παραδοθῆναι, Πλούτ. 834a2κ.ε καταδικάσθησαν για προδοσία ο Αρχεπτόλεμος, ο γιος του Ιπποδάμου, ο Αργύλιος, και ο Αντιφών, ο γιος του Σοφίλου, ο Ραμνούσιος, όντας και οι δυο παρόντες. Ως ποινή γι' αυτούς ορίστηκε να παραδοθούν στους ἑνδεκα για εκτέλεση*». Σύμφωνα με την διόρθωση του Heath η μτφρ. έχει ως εξής: «*Εσύ Κατάρα του σπιτιού καταδικάζεις την ελπίδα αυτήν (δηλ. τον Ορέστη) σε θάνατο*». — Ο Stephanus στηριζόμενος σε κάποιες σημειώσεις του 'Αρχ.Σχολ.' στον συγκεκριμένο στχ. διορθώνει το ρ. σε Προστακτική ἐγκλιση 'ἔγγραφε' με την σημασία του 'κατάγραψε, σημείωσε, χρέωσε' με υποκείμενο του ρ. την κλητική 'Ἄρά'. Ως προς την μτχ. τώρα οι διορθωτικές προτάσεις είναι πολλές. Η πιο καθιερωμένη είναι η διόρθωση σε 'προδοῦσαν' με υποκείμενό της την αιτιατική 'ἐλπίδα' και αντικείμενό της την αιτιατική 'ἡμᾶς = ἐμέ'. Η

μτχ. θα έχει ως εξής: *‘και τώρα όποια ελπίδα ήταν το γιατρικό αυτού του ολέθριου γλεντιού μέσα στο σπίτι, εσύ Κατάρα κατάγραψε ότι μας εγκατέλειψε’.*

- 700** «*ὦδ’ εὐδαίμοσιν*»: το επίθετο αναφέρεται κυρίως στα υλικά αγαθά που απολαμβάνει κάποιος.
- 702/3.** «*τί γάρ/...εὐμενέστερον*»: *‘ποια σχέση είναι πιο ευπρόσδεκτη από αυτήν η οποία δημιουργείται ανάμεσα σ’ ένα οικοδεσπότη και σ’ ένα ξένο επισκέπτη;’*
- 704.** «*πρὸς δυσεβείας*»: εμπρόθ. του ‘σκοπού’. «*ἦν*»: κανονικά θα περιμέναμε δίπλα το δυνητικό ‘*ἄν*’ για έκφραση της δυνητικής οριστικής που εκφράζει το αντίθετο του πραγματικού. Όμως συχνά παραλείπεται (Goodwin, M&T, §415).
- 705.** «*φίλοις*»: δεδομένου ότι με βάση τα όσα έχει πει ο ‘Ορ.’, δεν υπήρξε ‘φιλία’ ανάμεσα σ’ αυτόν και στον ‘Στρόφιο’, τότε η μόνη εξήγηση είναι να θεωρεί τώρα ‘συμβατικά’ ως ‘φίλη’ την ‘Κλ.’ που είναι πρόθυμη να τον φιλοξενήσει.
- 706.** «*καταινέσαντα καὶ καταξενωμένον*»: ενν. ‘με’ ως υποκείμενο στο ‘κερανῶσαι’. Με την πρώτη μτχ. ο ‘Ορ.’ δείχνει την προθυμία που εκδήλωσε έναντι του ‘Στρόφιου’, προκειμένου να μεταφέρει το μήνυμα που του έδωσε. Ενώ με την δεύτερη μτχ. δείχνει την προθυμία που εκδήλωσε η ‘Κλ.’ να τον φιλοξενήσει.
- 707.** «*μείον ἀξίων σέθεν*»: *‘δεν θα βρεις εδώ τιμές σε μικρότερο βαθμό από την αξία σου’.* Κανονικά θα περιμέναμε στην θέση του επιρρ. ‘μείον’ το επίθετο ‘μειόνων’ ως κατηγορηματικό προσδ. του αποτελέσματος, *‘...που να είναι μικρότερες από την αξία σου’.*
- 708.** «*οὐδ’ ἦσσον*»: *‘δεν πρόκειται να γίνεις φίλος σ’ αυτό εδώ το ανάκτορο σε μικρότερο βαθμό’*, εννοείται: *‘συγκριτικά με κάποιους άλλους που μας είναι γνωστοί από παλιά’.*
- 710.** «*ἡμερεύοντας*»: άναρθρη μτχ. ως υποκείμενο σε απαρέμφατο σε ποιητικό λόγο συγχωρείται, διότι κανονικά θα έπρεπε να είχε άρθρο.
- 711.** «*μακρᾶς κελεύθου*»: δυο είναι οι προτάσεις των εκδοτών για την σύνταξη της γενικής: (i) να εξαρτηθεί ως γενική της ‘αιτίας’ από την μτχ. ‘ἡμερεύοντας’ *‘αυτοί που περνούν την ημέρα τους εξ αιτίας πορείας’.* (ii) να εξαρτηθεί από την αιτιατ. *‘τὰ πρόσφορα’* *‘να πετύχουν αυτά που είναι κατάλληλα μετά από μία μεγάλη πορεία’.*
- 712.** «*ἄγ’*»: η Προστακτική απευθύνεται σ’ ένα από τους υπηρέτες του παλατιού, ένα πρόσωπο που φυσικά βρίσκεται στην σκηνή, αλλά δεν μιλάει.
- 713.** «*ὀπισθόπουν τε τοῦδε καὶ ξυνέμπορον*»: Αυτή είναι η μόνη φορά που μέσα στο έργο φαίνεται ότι ο ‘Ορ.’ ακολουθείται από ‘ένα’ (;) υπηρέτη, εκτός φυσικά από τον ‘Πυλ.’ — Η γραφή του ‘Μ’ εν προκειμένω είναι στον πληθυντικό ‘ὀπισθόπους δὲ τούσδε καὶ ξυνεμπόρους’. Ο Ενικός είναι διόρθωση του Ραυω και φαίνεται πιο λογικός. Η αντωνυμία ‘τοῦδε’ είναι διόρθωση του Hermann αντί του ‘τόνδε’.
- 714.** «*κυρούντων*»: Προστακτική Ενεστώτα, γ’ Πληθυντικό.
- 715.** «*αἰνῶ*»: με την ίδια σημασία, όπως στον στχ. 555 «*πράσσειν...τάδε*»: συντάσσεται με το ‘αἰνῶ’. «*ὥς ὑπευθύνω*»: ενν. ‘σοι’, όπου η δοτική είναι προσωπική στο ‘αἰνῶ’. Η διαφορά του ‘αἰνῶ’ εδώ με εκείνη στον στχ. 555 βρίσκεται στο γεγονός ότι εκεί το ρ. συντάσσεται με αιτιατική προσώπου ως κανονικό αντικείμενο.
- 716.** «*ἡμῖς δὲ*»: δηλ. η ‘Κλ.’ και ο ‘Ορ.’ «*τοῖς κρατοῦσι*»: πληθυντικός της μεγαλοπρεπείας, αντί του ενικού, με τον οποίον υπονοείται ο ‘Αἰγ.’
- 719-729.** Όλοι οι στχχ. είναι ‘ανάπαιστοι’. Ο ‘ανάπαιστος’ έχει την κλασσική μορφή ‘ΥΥ —’, αλλά όμως μπορεί οι δυο βραχείες συλλαβές να γίνουν μία ‘—’ κι έτσι ο ‘ανάπαιστος’ να πάρει την μορφή ‘— —’, ή πάλι μπορεί η ‘—’ συλλαβή του να αντικατασταθεί από δυο ‘ΥΥ’ και να πάρει την μορφή ‘ΥΥ ΥΥ’, ή τέλος οι δυο ‘ΥΥ’ συλλαβές να αντικατασταθούν από μία ‘—’ και η μία ‘—’ από δυο ‘ΥΥ’ και να πάρει την μορφή ‘ΥΥΥΥ’, αν και αυτό το τελευταίο είναι πολύ σπάνιο να συμβεί.
- 720/1.** «*στομάτων...ισχύν*»: δηλ. *‘την δύναμη που έχει η προσευχή μας στους θεούς να προστατεύσει τον Ορ.’*
- 722/3.** «*ἄκτῃ/χώματος*»: η αναφορά είναι για τον τάφο του ‘Αγ.’ Ως ‘ἄκτῃ’ βέβαια εδώ δεν εννοείται η ‘παράλια’, αλλά το ‘υψωμένο’ μέρος των ‘ακτών’.

726. «ἀκμάζει»: απρόσωπο ρήμα. «Πειθῶ δολίαν»: υποκ. του απαρεμφάτου. Η παρουσία της 'Πειθούς' κρίνεται αναγκαία, γιατί είναι αυτή που θα 'πείσει' τον 'Αίγ.' και την 'Κλ.' για την αλήθεια της πληροφορίας που έφερε ο 'Ορ.' «χθόνιον δ' Ἑρμῆν/καὶ τὸν νύχιον»: η παρουσία επίσης του 'Ερμή' κρίνεται απαραίτητη, γιατί αυτός με την ιδιότητά του να 'οδηγεί' κάτω από την γη και μέσα στο σκοτάδι, μπορεί να δείχνει το δρόμο. Εδώ φυσικά ο 'δρόμος' τον οποίον πρέπει να δείξει ο 'Ερμής' είναι αυτός που οδηγεί στο νικηφόρο αποτέλεσμα του αγώνα που θα κάνει ο 'Ορ.' με τον 'Αίγ.' σε λίγη ώρα.
- 730/3. Η 'Κορυφαία' βλέπει την 'Τροφό' να βγαίνει ταραγμένη από το ανάκτορο και αναλαμβάνει την πρωτοβουλία να την ρωτήσει πού κατευθύνεται, γιατί την βλέπει να κλαίει και καταλαβαίνει πως κάτι ιδιαίτερα σημαντικό πρέπει να έχει συμβεί στο παλάτι. Η 'Τρ.' της απαντά ότι πρόκειται να καλέσει στο ανάκτορο τον 'Αίγ.' κατόπιν της εντολής που πήρε από την 'Κλ.', και η 'Κορ' θα παρέμβει έτσι, ώστε το μήνυμα της 'Κλ.' προς τον 'Αίγ.' να είναι κατά τι αλλοιωμένο, για να συμφέρει τον 'Ορ.'
- 737-741. Η 'Τρ.' ξεκινά να καλέσει τον 'Αίγ.' στο παλάτι, για να συνομιλήσει με τον 'Ορ.' όσον αφορά την πληροφορία που έφερε από την Φωκίδα. Η 'Τρ.' δηλώνει στην 'Κορ' πως έχει παρατηρήσει ότι η 'Κλ.' μέσα στο παλάτι υποκρίνεται ενώπιον του υπηρετικού προσωπικού την θλιμμένη μητέρα του νεκρου 'Ορ.', ενώ στην ουσία ο θάνατος του παιδιού της την εξυπηρετεί απολύτως. Όμως η 'Τρ.' όντας εκείνη που πρώτη περιέθαλψε τον 'Ορ.' ως βρέφος και γι' αυτό τρέφει μία συμπάθεια γι' αυτόν, χαρακτηρίζει τον θάνατό του ως συμφορά για το παλάτι.
- 737/8. «ἐλθὼν πύθηται τήνδε, πρὸς μὲν ἰκέτας / θέτο σκυθρωπὸν ἐντὸς ὀμμάτων». Αυτή είναι η γραφή του 'Μ', η οποία έχει εμφανή λάθη, και γι' αυτό έχει δεχθεί πολλές διορθωτικές παρεμβάσεις. Το βασικότερο πρόβλημα στην γραφή αυτήν είναι ότι μεταξύ της πρώτης τελικής προτάσεως 'ὡς...πύθηται' και της ἀνὴρ ἀπ' ἀνδρὸς τὴν νεάγγελτον φάτιν ἐλθὼν πύθηται· τὴν δὲ πρὸς μὲν οἰκέτας θέτο σκυθρωπὸν ἐντὸς ὀμμάτων ἐπόμενης Κύριας με το ρ. 'θέτο' ως αναύξητο τύπο Αορίστου του ρ. 'τίθημι', το αντί του 'ἔθετο', υπάρχει ένα 'α-σύνδετο' σχήμα. Η μτφρ. σύμφωνα με την γραφή του 'Μ' είναι η εξής: *ὥστε με μεγαλύτερη ακρίβεια ένας άνδρας απέναντι σ' ένα άνδρα την προσφάτως αναγγελθείσα είδηση να πληροφορηθεί αυτήν εδώ, ενώ απέναντι στους υπηρέτες έβαλε μια θλίψη μέσα στα μάτια της*, όπου το ασύνδετο είναι εμφανέςτατο. Γι' αυτόν τον λόγο οι διορθωτικές παρεμβάσεις που έχουν προταθεί, σκοπεύουν στην λύση του ασύνδετου σχήματος πρωτίστως. — Η 1^η διορθωτική παρέμβαση είναι αυτή του Weil και έχει ως εξής:
- Με την άνω τελεία στο 'πύθηται' και την διόρθωση σε 'τὴν δὲ' εννοώντας 'τὴν φάτιν' αποφεύγεται το ασύνδετο ανάμεσα στις δυο αυτές προτάσεις, καθώς πλέον η μτφρ. είναι: *ὥστε με μεγαλύτερη ακρίβεια ένας άνδρας απέναντι σ' ένα άνδρα την προσφάτως αναγγελθείσα είδηση να πληροφορηθεί. Και αυτήν την ἀνὴρ ἀπ' ἀνδρὸς τὴν νεάγγελτον φάτιν ἐλθὼν πύθηται· τὴν δὲ πρὸς μὲν οἰκέτας θέτο σκυθρωπὸν ἐντὸς ὀμμάτων* είδηση απέναντι στους υπηρέτες έβαλε ως μια λυπηρή όψη μέσα στα μάτια της'. Όμως τώρα δημιουργείται ένα νοηματικό πρόβλημα, διότι είναι δύσκολο, αν όχι αδύνατον, το 'σκυθρωπὸν' να γίνει κατηγορούμενο στο 'τὴν : φάτιν', διότι εξ ορισμού το επίθετο αυτό αναφέρεται σε έκφραση προσώπου και προσδιορίζει την έκφραση της 'Κλ.', κι όχι σε είδηση. Δηλ. για να το πούμε πιο απλά, μπορείς να πεις 'σκυθρωπὸν ὄψιν', αλλά όχι 'σκυθρωπὸν φάτιν'. — Η 2^η διορθωτική παρέμβαση είναι αυτή του Victorius και έχει ως εξής:
- Η διόρθωση αυτή μετατρέπει το κατηγορούμενο 'σκυθρωπὸν' σε 'σκυθρωπῶν' ως επιθ. προσδιορισμό στην γενική 'ὀμμάτων', κάτι που είναι απολύτως λογικό.
- Αυτές είναι οι δυο πιο σημαντικές διορθωτικές παρεμβάσεις που έχουν γίνει πάνω στο συγκεκριμένο χωρίο. Ακολουθούν τώρα διορθώσεις που αφορούν επί μέρους σημεία: 3^η είναι η διόρθωση του Hartung που αντικαθιστά το επίρρημα 'ἐντός' με την αιτιατική 'πένθος'. — 4^η είναι η διόρθωση του Page, πάνω στην οποίαν βασίζεται και η συγκεκριμένη παρουσίαση:
- ἀνὴρ ἀπ' ἀνδρὸς τὴν νεάγγελτον φάτιν ἐλθὼν πύθηται τήνδε. πρὸς μὲν οἰκέτας θέτο σκυθρωπῶν πένθος ὀμμάτων Το 'τὴν δὲ' γίνεται 'τήνδε' και να περνά στην 'τελική' πρόταση ως επιθετικός προσδιορισμός στο 'φάτιν'. Η τελική μετάφραση του συγκεκριμένου χωρίου είναι πλέον η

εξής: *‘ώστε με μεγαλύτερη ακρίβεια ένας άνδρας απέναντι σ’ ένα άνδρα την πρόσφατη είδηση να πληροφορηθεί, αυτήν εδώ. Απέναντι όμως στους υπηρέτες η ‘Κλ.’ έβαλε ένα πένθος στα λυπημένα της μάτια’.*

— Άφησα για το τέλος την τελευταία διορθωτική παρέμβαση του Conington, ο οποίος αντικαθιστά τις λλ. *‘θέτο σκυθρωπών’* με το επίθετο *‘θετοσκυθρωπών’*, ως ένα επίθετο σύνθετο από τις λλ. *‘θετός πλαστός - ψευδής’* και *‘σκυθρωπός λυπητερός στην όψη’*, το οποίο δίνει την ερμηνεία *‘θετοσκυθρωπός αυτός που έχει μία ψευδή, πλαστή λυπημένη όψη’*. Όντας στην γενική πληθυντικού γίνεται επιθετικός προσδιορισμός στην γενική *‘όμμάτων’*.

738. *«πένθος»*: αιτιατική, αντικείμενο στο ρ. *‘θέτο’* με υποκ. την *‘Κλ.’* *«σκυθρωπών όμμάτων»*: η γενική του ουσιαστικού είναι υποκειμενική στο *‘πένθος’*, και η γενική του επιθέτου είναι επιθ. προσδιορισμός. *«γέλων»*: αιτιατική, αντικείμενο στην μτχ. *‘κεύθουσ(α)’*.
739. *«κεύθουσα»*: τροπική μτχ. με υποκ. την *‘Κλ.’* *«ἐπ’ ἔργοις»*: εμπρόθετος της αναφοράς. Ο εμπρόθετος αναφέρεται στον θάνατο του *‘Ορ.’*
740. *«κείνη»*: δοτική χαριστική. *«δόμοις δὲ... ἔχειν»*: το απαρέμφατο είναι συμπερασματικό συνοδευόμενο από την έντονη αντίθεση του *‘δέ’*
741. *«φήμης ὕφ’»*: με αναστροφή της προθέσεως αντί για *‘ὑπὸ φήμης’*, εμπρόθετος της αιτίας. *«ἥς»*: με ἑλξη του αναφορικού σε γενική πτώση αντί για την αναμενόμενη αιτιατική *‘ἦν’*.
742. *«κλύων»*: χρονική μτχ. για το σύγχρονο, *‘μόλις ακούσει - ακούγοντας’*, κι όχι *‘όταν – αφού ακούσει’*. *«ἐκεῖνος»*: i.e. *‘Αἴγιος’*.
743. *«εὖτ’ ἂν πύθεται»*: χρονική πρόταση που επαναλαμβάνει την ίδια χρονική πληροφορία με την μτχ.
745. *«δύσοιστα»*: κατηγορούμενο στο *‘τυχόντα’*. Αναφέρεται στους δυο προηγούμενους φόνους, εκείνον που διέπραξε ο Θυέστης, και αυτό που διέπραξε η *‘Κλ.’* με τον *‘Αίγ.’*
746. *«ἤλγυνεν»*: σε γ’ Ενικό με Αττική σύνταξη.
- 748-763. Στους στχχ. αυτούς η *‘Τρ.’* θα εκθέσει στην *‘Κορ.’* την υπηρετική σχέση που είχε μέσα στο παλάτι όσον αφορά την φροντίδα του μικρού *‘Ορ.’* στα πρώτα χρόνια της ζωής του. Η συναισθηματική φόρτιση με την οποία θα εκθέσει όλα αυτά τα γεγονότα εν συντομία, θα την αναγκάσει να εκφραστεί με κάποια προχειρότητα στην σύνταξη του λόγου της, αφήνοντας λλ. χωρίς εμφανή συντακτική σύνδεση με άλλες, όπως στον στχ. 751 η γενική *‘κελευμάτων’*, η δοτική *‘τρόπῳ’* στον στχ. 754. Ή πάλι αφήνοντας πολλά ερωτηματικά με το περιεχόμενο και το νόημα των λλ. που χρησιμοποιεί, όπως με το επίθετο *‘ἄνωφέλητ’*, 752’, τα ουσιαστικά *‘φρενός, 754’*, *‘λιψουρία, 756’*, *‘νηδὺς, 757’*.
749. *«τῆς ἐμῆς ψυχῆς τριβήν»*: η *‘Τρ.’* θα ξεκινήσει τώρα να απαριθμεί όλες εκείνες τις εργασίες που έκανε για χάρη του μικρού *‘Ορ.’*, όχι με την έννοια ότι μετανιώνει, αλλά με την έννοια ότι για χάρη του βρέφους βρέθηκε με πρόσθετες ανατεθειμένες εργασίες, οι οποίες την ταλαιπώρησαν.
751. *«νυκτιπλάγκτων...κελευμάτων»*: *‘και όταν υπήρχαν κλάματα επιτακτικά’*. Η γενική φαίνεται να είναι εντελώς χωρίς καμία συντακτική λογική εξάρτηση, για να αποδώσει την συναισθηματική ταραχή της *‘Τρ.’* Η μόνο λογική εξάρτηση θα μπορούσε να είναι από μία ενν. γενική μτχ. *‘ὄντων’* ως γενική απόλυτη, χρονική. Το επίθετο *‘νυκτίπλαγκτος’* με ενεργητική σημασία, *‘αυτός ταρασσει την ηρεμία της νύχτας’*, και το ουσιαστικό *‘κελεύματα’* με την έννοια του *‘κλάματος’*. *«ὀρθίων»*: *‘έντονων, διαπεραστικών’*.
- 752/3. *«ἄνωφέλητα»*: *‘εργασίες που δεν μου απέδωσαν κανένα όφελος’*. Προφανώς εννοεί ότι *‘αν και κουράστηκα πολύ να περιποιηθώ τον Ορ. ως βρέφος και μικρό παιδί, εν τούτοις καμία αναγνώριση δεν είχα κυρίως από μεριάς της μητέρας του’*. *«ἐμοί/τλάση»*: *‘για εμένα που τα υπέφερα’*. Το *‘τλάση’* είναι δοτική Ενικού, θηλυκού γένους της μτχ. *‘τλάς, τλᾶσα, τλάν > τλάω’*
754. *«τρόπῳ φρενός»*: Η γενική είναι υποκειμενική στο *‘τρόπῳ’*, όμως η δοτική αυτή είναι εντελώς ανεξάρτητη, δείγμα της ψυχολογικής ταραχής (;) της *‘Τρ.’* Πάντως ως δοτική πτώση μπορεί να εκληφθεί ως επιρρηματική του μέσου, χωρίς όμως καμία εξάρτηση, *‘ακολουθώντας – σύμφωνα με – τον τρόπο της ψυχικής του διάθεσης’*. Η γενική *‘φρενός’* αποκλείεται να έχει εδώ την έννοια της *‘νοητικής διεργασίας’*, γιατί μόλις πριν λίγο ανέφερε η *‘Τρ.’* ότι ένα βρέφος την στερείται.

756. «**λιψουρία**»: 'η ανάγκη για ούρηση'.
757. «**νέα νηδύς... τέκνων**»: δεν αναφέρεται στην 'κοιλιά' των μικρών παιδιών, αλλά στα όργανα που υπάρχουν μέσα και σχετίζονται με κάθε είδους εντολή που δίνουν, είτε είναι πείνας, δίψας, αλλά και εκροών, όπως η 'ούρηση' ή η 'αφόδευση'. «**αυτάρκης**»: *αυτόνομη – ανεξάρτητη από τον έλεγχο της βουλήσεως*, εννοώντας ότι ένας ενήλικος μπορεί να ελέγξει αυτές τις κάθε είδους 'εντολές' καθυστερώντας όποια θεωρεί ότι χρειάζεται πίστωση χρόνου για κάποιο λόγο. Αντιθέτως ένα νήπιο ή μικρό παιδί δεν μπορεί να ελέγξει αυτές τις 'εντολές' με συνέπεια όταν κάποια απ' αυτές δοθεί, τότε ακριβώς επιζητεί και την ικανοποίησή της.
758. «**τούτων**»: δηλ. 'τῶν ἐντολῶν' ως γενική αντικειμενική στο 'πρόμαντις'.
- 764/5. «**ἐπ' ἄνδρα... λυμαντηριον**»: δηλ. 'προς τον Αἰγισθο'. «**τῶνδε.../οἴκων**»: γενική αντικειμενική στο 'λυμαντήριον'. «**θέλων**»: τροπική μτχ. Πράγματι ο 'Αἰγ.' έχει κάθε συμφέρον να είναι αληθής η είδηση αυτή.
766. «**πῶς... ἐσταλμένον**»: *οργανωμένος αυτό πῶς, με ποιόν τρόπο;*
770. «**δεσπότης στύγει**»: η δοτική 'στύγει > στύγος, τό' συντάσσεται με το ρ. 'ἄγγελε' ενώ η γενική 'δεσπότης' είναι της 'ιδιότητος'. Δηλ. *μη αναφέρεις αυτήν την πληροφορία περί συνοδῶν σωματοφυλάκων σ' αυτό εκεί το μισητό πράγμα που είναι ο αφέντης μας*.
771. «**ἀλλὰ**»: εισάγει μια επίσης πρόταση με Προστακτική ἐγκλιση, της οποίας ρ. είναι το 'ἄνωχθι'. «**αὐτόν**»: κατηγορηματικός προσδιορισμός του τρόπου, *μόνος του – αυτοπροσώπως*. «**ἐλθεῖν**»: αντικείμενο στην Προστακτ. 'ἄνωχθι'.
772. «**ἄνωχθ'**»: 'ἄνωχθι' β' Ενικό προστακτικής Παρακειμένου του ρ. 'ἄνωγω - ἤνωγον - ἄνωξω - ἤνωξα - ἄνωγα'.
775. «**τροπαίαν**»: το επίθετο έχει ουσιαστικοποιηθεί λόγω της απόλυτης ταυτίσεώς του με το ουσιαστικό 'αὔραν = τροπαία αὔρα = *αλλαγμένος άνεμος*'. Η έκφραση χρησιμοποιείται όταν θέλει ο ομιλῶν να δείξει πως έχει μεταβληθεί η εξέλιξη των γεγονότων λόγω μιας εξωγενούς παρεμβάσεως, εν προκειμένω βέβαια θεϊκής.
780. «**μέλει θεοῖσι ὦνπερ...**»: η ρηματική έκφραση είναι 'μέλει μοι τινός'. Εδώ την θέση της γενικής διαιρετικής έχει πάρει ο εμπρόθετος που εισάγει την αναφορική πρόταση 'ὦνπερ... περί = *περί ὧν*'.
778. «**τί φῆς**»: όχι 'τι λές;' με την ερωτηματική αντωνυμία ως αντικείμενο, αλλά 'τι είναι αυτό που λες;' με την ερωτηματική αντωνυμία ως κατηγορούμενο, δηλ. 'τι ἐστὶ τοῦτο ὃ φῆς;'

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΑΣΙΜΟ στχχ. 783-837

ΧΟ. *Τώρα για χάρη μου, που σε παρακαλώ, πατέρα*

Δία, των Ολυμπίων θεών,

ἴδωσέ την ευκαιρία στους σπιτιού

785

τους αφέντες, οι οποίοι αυτά που είναι καλά, με βεβαιότητα

να δουν ανυπομονούντ'.

Με δίκαιο τρόπο εκφώνησα όλη συνολικά την ομιλία μου.

Μακάρι εσύ αυτόν να τον προστατεύεις.

Αχ! Μπροστά από τους εχθρούς αυτόν που είναι μέσα

790

στο ανάκτορο, Δία, βάλε τον, διότι αυτόν σπουδαίον αν θελήσεις

να τον αναδείξεις, με διπλή και τριπλή

ανταμοιβή θα ανταμειφθείς.

Μάθε ότι το νεαρό αγόρι που στερήθηκε τον άνδρα που είναι αγαπητός σε σένα

προσδέθηκε σε άρμα 795
 από προβλήματα· εσύ στην πορεία εκείνου
 βάζοντας ένα μέτρο, διασφάλισε
 τον ρυθμό να είναι καλός,
 ώστε να δούμε σ’ όλη την έκταση του χώρου να είναι πραγματοποιημένο
 αυτό το άλμα των βημάτων του.

Κι εσείς που μέσα στο παλάτι 800
 καταλαμβάνετε τον απόκρυφο χώρο ο οποίος χαίρεται με τα πλούτη,
 ακούτε θεοί έχοντας την ίδια αντίληψη με μας.

Εμπρός < >
 των παρελθόντων φόνων
 το αίμα ακυρώστε με καινούργιες ετυμηγορίες. 805
 Μακάρι ο παλιός εκείνος φόνος να μη δημιουργήσει νέους μέσα στο παλάτι.

Κι εσύ που κατοικείς αυτό το ωραία δομημένο μεγάλο
 στόμιο, κάνε ώστε ο οίκος αυτού του άνδρα να κοιτάζει πάλι ψηλά με αξιοπρέπεια,
 αλλά και ο ίδιος το φως της ελευθερίας
 να το δει λαμπερό με χαρούμενες 810
 ματιές μέσα από το σκοτεινό πέπλο.

Και μακάρι να πάρει μέρος με δίκαιο τρόπο
 το παιδί της Μαίας με την πολύ μεγάλη βοηθητική συμβολή του
 ώστε να ολοκληρώσει μια ενέργεια με αίσιο αποτέλεσμα.
 Και πολλά που είναι αόρατα, τα φανερώνει αν επιθυμεί, 815
 ενώ έχοντας την ματιά του στραμμένη προς το ακατάληπτο
 δημιουργεί ένα σκοτάδι μπρος στα μάτια στην διάρκεια της νύχτας,
 αλλά και στην διάρκεια της ημέρας δεν είναι καθόλου περισσότερο φανερός.

Κι όταν έρθει εκείνη η στιγμή πλέον, τότε ένα ένδοξο,
 λυτρωτικό για το παλάτι, 820
 από γυναίκες στημένο έτσι ώστε να φέρνει αίσια αποτελέσματα,
 με δυνατά χτυπήματα στα πλήκτρα του οργάνου, θορυβώδη παιάνα
 θα εκφωνήσουμε εμείς. “Αυτά είναι καλά για την πόλη·
 και είναι το δικό μου, το δικό μου το όφελος το οποίο μεγαλώνει, 825
 ενώ αντιθέτως η έννοια της καταστροφής φεύγει από τα αγαπημένα μου πρόσωπα.”

Κι εσύ τώρα έχοντας θάρρος όταν φτάσει το σημείο εκείνο για δράση,
 κραυγάζοντας σ’ εκείνη που φωνάζει
 “παιδί μου”, απάντησέ της “με την βοήθεια του πατέρα μου”,
 και ολοκλήρωσε αυτήν την άμεμπτη δολοφονία. 830

Και μέσα στο στήθος σου του Περσέα
 την καρδιά βάζοντας
 και για χάρη των αγαπημένων σου στον Κάτω κόσμο,
 αλλά και για χάρη των ζωντανών, κάνε αυτά που τους ευχαριστούν,

της Γοργόνας της μοχθηρής σ' αυτούς που είναι μέσα στο παλάτι
ρίχνοντας τον αιματηρό φρόνο, τον υπεύθυνο
δες τον και εξολόθρευσέ τον.

Στχχ. 783 – 789 = 794 – 799

— U — — U — — U —

— U — U — U —

— U — — U —

— U — U — U —

— UU — U —

— U — UUUUU —

— U — U — U — —

3 Κρητικοί

Ληκύθιος

2 Κρητικοί

Ληκύθιος

Δόχμιος³³

Κρητικός & Δόχμιος

Ιθυφαλλικός

Στχχ. 790 – 793

— — UU — — UU — —

UU — — UU — — UU — —

UUU — U — U —

— UU — U — —

2 Σπονδίοι & 2 Ιωνικά μέτρα

3 Ιωνικά μέτρα³⁴

Ληκύθιος

Αριστοφάνειος³⁵**Στχχ. 800 – 806 = 812 – 818**

— U — U — U —

— U — — U —

— U — U — U —

UUUUUU — U — —

— U — U — U —

— — — U — U — U —

U — U — — U — U — U —

Ληκύθιος

2 Κρητικοί

Ληκύθιος

2 Τροχαίοι³⁶

Ληκύθιος

Σπονδείος & Ληκύθιος

Ίαμβος & Ληκύθιος

Στχχ. 807 – 811

UUU — UU — UU — —

UUU — UU — UU — —

— UU — UU — —

— UU — UU —

— UU — UU — U — —

2 Κρητικοί & Ιωνικό μέτρο³⁷

2 Κρητικοί & Ιωνικό μέτρο

Ημιεπές

Ημιεπές³⁸

Αλκαϊκό δεκασύλλαβο.

Στχχ. 819 – 826 = 831 – 837

— U — — U —

— U — U — U —

— U — U — U —

— U — — U — — U —

U — U — U — U —

UUU — — U — U — U —

2 Κρητικοί

Ληκύθιος

Ληκύθιος

3 Κρητικοί

2 Ίαμβοι

Κρητικός & Ληκύθιος

³³ Ο 'Δόχμιος' έχει τον τύπο 'X — — U —', αλλά δεδομένου ότι: i) κάθε μακρά συλλ. μπορεί να αντικατασταθεί από μία βραχεία, και ii) κάθε βραχεία από μία μακρά, οι συνδυασμοί τους οποίους μπορεί να πάρει ένας 'Δόχμιος' είναι πάρα πολλοί.

³⁴ Υπάρχουν δυο 'Ιωνικά' μέτρα: i) το 'Ιωνικό απ' ελάσσονος' 'UU — —', και ii) το 'Ιωνικό απ' μείζονος' '— — UU'.

³⁵ Ο 'Αριστοφάνειος' έχει τον τύπο '— UU — U — —'.

³⁶ Ο 'Τροχαίος' έχει τον τύπο '— U — X', αλλά κάθε '—' μπορεί να αναλυθεί σε δυο 'UU'. Το 'Τροχαϊκό' μέτρο στον 815 (ἄγετε UUU) προκύπτει από την ανάλυση του πρώτου μακρού, ενώ στο 803 (πολλά δ' ἄλά' — U U U) το πρώτο μακρό διατηρείται.

³⁷ Ο 'Κρητικός' έχει τον τύπο '— U —', αλλά κάθε μακρά μπορεί να αναλυθεί σε δυο βραχείες. Ο 'Ιωνικός' είναι 'UU — —'.

³⁸ Ως 'Ημιεπές' ονομάζεται το α' μέρος του 'Ελεγειακού Διστίχου'.

Στχχ. 827 – 830

UU — — UU — — U U — —
 UU — — UU — —
 UU — — UU — —
 — U — — U — U — U —

3 Ιωνικά μέτρα
 2 Ιωνικά μέτρα
 2 Ιωνικά μέτρα
 Κρητικός & Ιθυφαλλικός

783. «παραιτουμένη μοι»: δοτική χαριστική.

785/7. Οι τρεις αυτοί στχχ. είναι γεμάτοι από προβλήματα ορθής αναγνώσεως. Το κείμενο εδώ είναι τόσο σοβαρά τραυματισμένο, ώστε είναι ακατανόητο. Η γραφή που εμφανίζει είναι – αν ίσως είναι – η εξής: «δὸς τύχας τυχεῖν δέ μου / κυρίως σωφροσυνευ / μαινομένοις ἰδεῖν». Όσες προσπάθειες έχουν γίνει για αποκατάστασή του, είναι όλες υποθετικές χωρίς καμία σχέση με την ανάγνωση του χειρογράφου. Η όλη προσπάθεια αποκαταστάσεως βασίστηκε στην λογική ότι οι αντίστοιχοι στχχ. της αντιστροφής 796/ είναι ακριβείς στο χφ., και επειδή αυτοί οι στχχ. δίνουν ως μέτρο στον 796 '— U — — U —', και στον 797 '— U — U — U —', αυτό σημαίνει ότι θα έπρεπε οι διορθωτικές προτάσεις να δίνουν στους στχχ. 785/6 τα ίδια ακριβώς μέτρα.

— Ο Bothe πρότεινε την διόρθωση των λλ. «δε μου/κυρίως» σε 'δόμου/κυρίους».

— Ο Page πρότεινε δυο διορθώσεις πάνω στις «δὸς τύχας τυχεῖν»: η 1^η πρότασή του ήταν να διορθωθούν αυτές σε «εὐτυχεῖν δὸς» με αποδοχή της προτάσεως του Bothe. Το προτεινόμενο κείμενο ήταν το εξής: «εὐτυχεῖν δὸς δόμου/κυρίους». Η 2^η πρότασή του ήταν να διορθωθούν σε «δὸς τύχας τυχεῖν/κυρίως» αγνοώντας φυσικά την πρόταση του Bothe.

— Ο Musgrave πρότεινε πάνω στην 2^η διόρθωση του Page την γραφή «δὸς τύχας τυχεῖν/ κυρίους».

— Ο Hermann διόρθωσε την περίεργη γραφή «σωφροσυνευ» σε «τὰ σώφρον' εὖ»,

— Τέλος η μτχ. 'μαιομένοις' έχει δυο επιλογές: (i) να παραμείνει ως έχει, αν γίνει δεκτή η 1^η διόρθωση του Page, (ii) ενώ πρέπει να γίνει 'μαιομένους', αν γίνει δεκτή η γραφή του Musgrave.

Με δεδομένο ότι η διόρθωση του Herman είναι σταθερή και αδιαπραγμάτευτη, τότε κείμενο και μετάφραση μπορεί να έχουν τις εξής εικόνες:

(A) Αν γίνει δεκτή η 1^η πρόταση του Page μαζί μ' εκείνη του Bothe, τότε θα έχουμε:

νῦν παρατουμέναι μοι, πάτερ
 Ζεῦ θεῶν Ὀλυμπίων,
 εὐτυχεῖν δὸς δόμου
 κυρίους τὰ σώφρον' εὖ
 μαιομένοις ἰδεῖν

*Για χάρη μου, που σε παρακαλώ, πατέρα
 Δία, των Ολυμπίων θεών,
 δώσε την ευκαιρία στον σπιτιού
 τους αφέντες, οι οποίοι αυτά που είναι καλά, με βεβαιότητα
 να δουν ανυπομονούν.*

Στο κείμενο αυτό η δοτική 'κυρίους' συντάσσεται ως προσωπική με το 'δὸς'. Ως 'κυρίους' φυσικά εννοεί τον 'Ορ.' με την 'Ηλ.', κι όχι βέβαια τον 'Αίγ.' με την 'Κλ.'. Το 'εὐτυχεῖν' είναι συμπερασματικό απαρέμφατο. Η μτχ. 'μαιομένοις' είναι επιθ. προσδ. στο 'κυρίους'. Το 'ἰδεῖν εὖ' μαζί εξαρτάται ως αντικείμενο στο 'μαιομένοις'.

(B) Αν γίνει δεκτή 2^η πρόταση του Page, θα έχουμε:

νῦν παρατουμέναι μοι, πάτερ
 Ζεῦ θεῶν Ὀλυμπίων,
 δὸς τύχας εὐτυχεῖς
 κυρίως τὰ σώφρον' εὖ
 μαιομένοις ἰδεῖν.

*Για χάρη μου, που σε παρακαλώ, πατέρα
 Δία, των Ολυμπίων θεών,
 δώσε ευκαιρίες επιτυχίας
 με βεβαιότητα σ' αυτούς που τα καλά με σιγουριά
 ανυπομονούν να δουν.*

Στην γραφή αυτήν η αιτιατική 'τύχας εὐτυχεῖς' είναι αντικείμενο στο 'δὸς'. Η δοτική 'μαιομένοις' είναι δοτική προσωπική στο 'δὸς'. Τα άλλα μένουν ως έχουν προηγουμένως.

(Γ) Αν γίνει δεκτή η γραφή του Musgrave:

νῦν παρατούμεναι μοι, πάτερ
 Ζεῦ θεῶν Ὀλυμπίων,
 εὐτυχεῖν δὸς δόμου
 κυρίους τὰ σῶφρον' εὔ
 μαιομένους ἰδεῖν.

*Για χάρη μου, που σε παρακαλώ, πατέρα
 Δία, των Ολυμπίων θεών,
 κάνε να ευτυχίσουν τους σπιτιού
 οι αφέντες με βεβαιότητα σ' αυτούς που τα καλά με σιγουριά
 ανυπομονούν να δουν.*

Στο κείμενο αυτό η αιτιατική 'κυρίους' είναι το υποκείμενο του 'εὐτυχεῖν'. Τα άλλα μένουν όπως προηγούμενως. Η αιτιατική 'μαιομένους' είναι επιθ. προσδ. στο 'κυρίους'.

Στην μτρφ. στην συγκεκριμένη παρουσίαση έχω κάνει αποδεκτές κείμενο και μετάφραση της 1^η διορθωτικής προτάσεως του Page.

788. «**διὰ δίκας**»: 'με δίκαιο τρόπο – δικαίως'. Πρόκειται για αναγκαστική διόρθωση της γραφής του 'διαδικᾶσαι' του 'Μ'. «**ἅπαν ἔπος**»: 'ὅλη συνολικά την ομιλία μου'. «**ἔλακον**»: τον ίδιο χρόνο του ρ. αυτού, δηλ. τον Αόριστο, βρήκαμε και στον στχ. 35 με την σημασία του 'εκφωνώ, κραυγάζω, φωνάζω, εκφέρω προς τα έξω'. Το πρόβλημα με τον χρόνο του ρ. εντοπίζεται στο γεγονός ότι εντοπίζεται στην αρχή της ωδής, ενώ λογικά θα τον περιμέναμε στο τέλος.

789. «**νιν**»: δηλ. "Ορέστην".

790/3. «**πρὸ.../θές**»: δυο είναι οι ερμηνείες που προτείνονται: (i) 'Δία, βάλε ενώπιον των εχθρών (δηλ. του Αίγισθου) αυτόν που είναι τώρα μέσα στο παλάτι (δηλ. τον Ορέστη)'. Η έννοια είναι πως ο Δίας καλείται να αντιτάξει στην εχθρότητα του 'Αίγ.' τον 'Ορ.' ως φραγμό. (ii) 'Δία προτίμησε αντί για τους εχθρούς (δηλ. τον Αίγισθο) αυτόν που είναι τώρα μέσα στο παλάτι (δηλ. τον Ορέστη)'. Η έννοια είναι πως το 'βάλε πιο μπροστά', έχει την έννοια της 'προτιμήσεως – προτάξεως'. Μικρή διαφορά έχει ποια εκ των δυο θα γίνει δεκτή. «**δὴ ἄχθρων**»: η έκπτωση του φωνήεντος από την δεύτερη λ. (ἀφαίρεσις) είναι ένα σπάνιο φαινόμενο. Επίσης ο συνδυασμός των 'δὲ δὴ' είναι ένα επίσης σπάνιο φαινόμενο. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίον ο Weil πρότεινε την γραφή 'δήων – δάων' στην θέση των 'δὴ ἄχθρων' ως συνώνυμό του. «**ἐπεὶ νιν μέγαν ἄραι**»: η γραφή του 'Μ' είναι «ἐπεὶ μιν μέγαν ἄρας». Σύμφωνα μ' αυτήν την γραφή έχουμε δυο συντάξεις με δυο αντίστοιχες μεταφράσεις: (i) υποκείμενο της μτχ. 'ἄρας' να είναι ο 'Δίας', ενώ υποκείμενα στην μτχ. 'θέλων' όπως και στο ρ. 'ἀμείψει' να ενν. ο 'Ορ.'. Η μτρφ. θα είναι 'διότι αν αναδείξεις (κ.λ. σηκώσεις) αυτόν σπουδαῖον, τότε εκείνος διπλές και τριπλές ανταμοιβές με την θέλησή του θα σου δώσει ως ανταμοιβή'. Το πρόβλημα εδώ εντοπίζεται στην αυθαίρετη αλλαγή των υποκειμένων. (ii) υποκείμενο παντού να θεωρηθεί ο 'Δίας'. Τότε όμως θα πρέπει το ρ. 'ἀμείψει' να εκληφθεί ως β' ενικό Μέλλοντα. Η μτρφ. θα έχει ως εξής: 'διότι αν αναδείξεις (κ.λ. σηκώσεις) αυτόν σπουδαῖον, τότε θα ανταμειφθείς με διπλές και τριπλές ανταμοιβές με ευχαρίστηση'. Το πρόβλημα τώρα εδώ βρίσκεται στην περιέργη θέση και ερμηνεία της μτχ. 'θέλων με ευχαρίστηση'. Ως μτχ. τροπική προκειμένου για 'προσφορές' και κάθε είδους 'ανταμοιβές' θα πρέπει να έχει υποκείμενό της 'αυτόν που δίνει – προσφέρει', κι όχι 'αυτόν που παίρνει'. Δηλ. το τροπικό επίρρημα 'ευχαρίστως – με ευχαρίστηση' πρέπει να αναφέρεται σ' αυτόν που 'λαμβάνει μία ανταμοιβή', κι όχι σ' αυτόν που 'δίνει μία ανταμοιβή', γιατί αυτός που 'δίνει ανταμοιβή', ό,τι δίνει, το δίνει ως υποχρέωση, κι όχι ως ευχαρίστηση. — Η διόρθωση του Page ως εκ τούτου καθίσταται πλέον αναγκαία σε «νιν μέγαν ἄραι». Σύμφωνα μ' αυτήν 'ἄραι' είναι απαρέμφατο Αορίστου, και ρ. 'ἀμείψει' είναι β' ενικό Μέλλοντα του ρ. 'ἀμείβομαι'. Εδώ τώρα παντού έχουμε το ίδιο υποκείμενο, δηλ. τον 'Δία'. Όσον αφορά την σύνταξη: το 'ἄραι' είναι αντικείμενο στην μτχ. 'θέλων', η οποία λογίζεται ως 'υποθετική'. Η μτρφ. έχει ως εξής: 'διότι αν θελήσεις να αναδείξεις αυτόν σπουδαῖο, τότε εσύ θα ανταμειφθείς με διπλή και τριπλή ανταμοιβή'.

794/6. «**ἴσθι**»: με υποκείμενο το ενν. 'συ Ζεῦ'. «**ἄνδρὸς φίλου...πημάτων**»: Η συντακτική σειρά των λλ. «ἴσθι πῶλον εὔνιν ἄνδρὸς φίλου ζυγόντ(α) ἐν ἄρμασιν πημάτων». Ως 'πῶλος', δηλ. νεαρό 'άλογο', 'πουλάρι', εννοείται εδώ ο 'Ορ.'. Το επίθετο 'εὔνιν, ὁ,ή' σημαίνει τον 'ορφανό', τον 'στερημένο', και συντάσσεται με γενική πτώση, που εδώ είναι η γενική 'ἄνδρὸς φίλου'. Η μτχ. 'ζυγόντ(α)' είναι

κατηγορηματική. Ο εμπρόθετος 'έν ἄρμασιν' συντάσσεται με την μτχ. παρομοιάζοντας τον 'Ορ.' με ένα νεαρό ἄλογο που έχει υποχρεωθεί να ακολουθήσει σε μία πορεία. Η γενική 'πημάτων' είναι διαιρετική. Η μτφρ.: *ἑσὺ Δία μάθε ὅτι το νεαρό αυτό αγόρι που στερήθηκε τον ἄνδρα που ήταν αγαπητός σε σένα, προσδέθηκε σε ένα ἄρμα από προβλήματα*.

796/9. «έν δρόμῳ προστιθεῖς μέτρον»: συνεχίζεται η παρομοίωση του νεαρού 'Ορ.' με ένα νεαρό ἄλογο, που έχει προσδεθεί σε ένα ἄρμα γεμάτο από προβλήματα. Ο εμπρόθετος 'έν δρόμῳ' δείχνει την πορεία αυτού του 'άρματος', και η αιτιατική 'μέτρον' αποτυπώνει την ικεσία του 'Χο.' να μπει ένας ἔλεγχος και μία συγκράτηση στην διαδρομή αυτού του νεαρού 'αλόγου', δηλ. στην εξέλιξη της ζωής του 'Ορ.'. Η μτχ. 'προστιθεῖς' με υποκ. 'σὺ Ζεῦ' είναι τροπική. Η μτφρ.: *και βάζοντας ένα ἔλεγχο στην πορεία του*. **«κτίσον»:** *δημιούργησε – φτιάξε – εξασφάλισε*. Το ρ. αυτό είναι το αποτέλεσμα της προηγούμενης μετοχικής εκφράσεως. **«σωζόμενον ῥυθμόν»:** η αιτιατική 'ῥυθμόν' είναι αντικείμενο στο ρ. 'κτίσον' και η μτχ. 'σωζόμενον' είναι κατηγορηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος, *ἑξασφάλισε τον ρυθμό αυτού του νεαρού αλόγου (:Ορέστη) ἔτσι ὥστε να είναι σταθερός*, δηλ. με πιο απλά λόγια *ἔκανε τον Ορέστη να τρέχει καλά*. **«ἰδεῖν»:** συμπερασματικό απαρέμφατο, *ὥστε να – για να – δούμε*. **«τοῦτο...βημάτων ὄρεγμα»:** *αὐτό το ξεδίπλωμα – το ἄπλωμα – των βημάτων του*. Η αιτιατική 'ὄρεγμα' αντικείμενο στο 'ἰδεῖν'. **«άνόμενον»:** *να είναι πλέον ολοκληρωμένο*, όπου το 'άνόμενον > ἄνω – ἄνομαι = ολοκληρώνω – ολοκληρώνομαι, ή πραγματοποιῶ – πραγματοποιούμαι', ὁπότε η μτχ. 'άνόμενος = ο ολοκληρωμένος – ο πραγματοποιημένος' είναι κατηγορηματική. **«δάπεδον»:** *πάνω στο χώρο που κινείται αυτός*, ως αιτιατική επιρρ. που εκφράζει την ἑκταση σε τόπο — Όλα ὅσα λέγονται ἐδῶ ἔχουν μεταφορική ἀξία και ο λόγος είναι συμβολικός. Ο 'Ορ.' συμβολίζεται με ένα 'νεαρό ἄλογο' (πῶλον), το οποίο είναι δεμένο (ζυγέντ') σ' ένα ἄρμα (έν ἄρμασιν), ἀλλὰ είναι ὀρφανό (εὔνιν) ἀπὸ ἕνα πολὺ ἀγαπητὸ στον Δία ἄνδρα, (ἄνδρὸς φίλου), δηλ. ἀπὸ τον 'Αγ.' Ο 'Χο.' καλεῖ τον Δία βάζοντας μια ἀρμονία (προστιθεῖς μέτρον) στην πορεία (έν δρόμῳ) αὐτοῦ του 'άρματος' με το 'ἄλογο – Ορέστη' ὁδηγὸ, να διασφαλίζει (κτίσον) τον τρέξιμο του (ῥυθμόν) καλὸ (σωζόμενον), ὥστε να δει ὁ 'Χο.' (ἰδεῖν) αὐτὸ το ἀνοιγμα του βηματισμοῦ του (τοῦτ' ὄρεγμα βημάτων), δηλ. την πορεία του πρὸς την δολοφονία του 'Αἰγ.' και της 'Κλ.' να πραγματοποιεῖται (άνόμενον) σ' ὅλη την ἑκτασή του (δάπεδον). — Προβλήματα ἔχει δημιουργήσει η περίεργη αιτιατική 'δάπεδον', γι' αὐτὸ σε κάποιες ἐκδόσεις ἐκλαμβάνεται ὡς υποκείμενο στο 'ἰδεῖν', *ὥστε το ἑδάφος ἐδῶ (:το παλάτι) να δει το ἀνοιγμα των βημάτων να είναι ολοκληρωμένο*, δηλ. 'οἱ δυο ἀναμενόμενες δολοφονίες'. Ἡ πάλι προτείνεται η διόρθωση του Blomfield ἀπὸ 'δάπεδον' σε 'διὰ πέδον' ὡς επιρρ. προσδ. του μέσου *μέσα ἀπὸ αὐτὸν τον ἀγῶνα – το τρέξιμο*. — Επίσης προβληματική είναι και η γραφή 'σωζόμενον' καθὼς ἀποδίδεται στο 'ῥυθμόν' και δίνει ἕνα περίεργο νόημα περὶ ἐνὸς 'καλοῦ – σταθεροῦ ρυθμοῦ πορείας' του 'αλόγου – Ορέστη'. Ὅμως ὁ 'Ορ.' ἐτοιμάζεται να δολοφονήσει δυο πρόσωπα, την μητέρα του και τον ἐραστή της, και ὁ 'Χο.' ἔχει ἤδη δώσει την ἔγκρισή του γι' αὐτοὺς του φόνους. Πῶς δικαιολογεῖται τώρα ὁ 'Χο.' να ζητεῖ ἀπὸ τον Δία να διασφαλίζει ἕνα καλὸ – σταθερὸ – υγιή ρυθμὸ πορείας' στην εξέλιξη αὐτῶν των δολοφονιών; Ποιες δολοφονίες γίνονται με 'σταθερὸ ρυθμὸ' ἢ ἀκόμη χειρότερα με 'καλὸ ρυθμὸ'; Είναι προφανές ὅτι η γραφή 'σωζόμενον' είναι λανθασμένη. Η διόρθωση του Page σε 'ζωσαμένῳ', είναι η πιο σωστή, γιατί ἀποδίδει το καλύτερο νόημα, διότι το ρ. 'ζώννυμι' το χρησιμοποιεῖ ὁ 'Ὀμηρὸς' ὡς τεχνικὸ ὄρο για ἐκείνον ὁποῖος παίρνει μέρος σε ἀγῶνα πάλης, 'Ιλ.23,685· Ὀδ. 24,89'. Δηλ. *Δία ἑξασφάλισε ἕνα ρυθμὸ τακτικῆς σ' ἐκείνον που ἐτοιμάστηκε να πάρει μέρος σε ἀγῶνα*, ἐννοώντας ὅτι *βοήθησε τον Ορέστη που είναι ἐτοιμὸς να συγκρουσθεῖ με τον Αἰγίσθο*.

800/2. «οἳ τε ἔσωθε δωμάτων...θεοί»: ὁ 'Χο.' επικαλεῖται την βοήθεια τώρα κάποιων θεοτήτων που βρίσκονται μέσα στο παλάτι. Δεν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἀναφέρεται σε 'Ἐρκείους θεοὺς', θεότητες που προστατεύουν το συγκεκριμένο οἶκο. Σ' αὐτὴν την ἐκδοχή ἔρχεται ὑποστηρικτικὸ το ἐπίθετο 'πλουτογαθῇ', το ὁποῖο δείχνει αὐτὸν ὁποῖος χαίρεται, ευχαριστιέται με την αὐξηση του πλούτου, διότι οἱ 'Ἐρκεῖοι θεοί' ἦταν ἐκεῖνοι που προστάτευαν τα ὅποια ἀποθέματα ἀποθησαύριζαν οἱ ἰδιοκτῆτες στις ἀποθήκες των σπιτικών τους, εἴτε τρόφιμα, εἴτε χρήματα, ἢ πάσης φύσεως πλούτη. — Πάντως προβληματισμὸ ἐγείρει

στους εκδότες το γεγονός ότι η ωδή αυτή ξεκίνησε με επίκληση στις ανώτατες θεότητες του Ολύμπου, και τώρα εξέπεσε στις πιο ταπεινές, που είναι οι 'Ερκείοι θεοί'. «**ἐνίζετε**»: πρόκειται για διόρθωση της γραφής 'νομίζετε' του 'Μ'. Το ρ. 'ἐνίζω' έχει την σημασία του εγκαθίσταμαι, βρίσκομαι ενός χώρου, καταλαμβάνω ένα χώρο. «**σύμφρονες**»: επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου, 'διατηρώντας την ίδια γνώμη με μας', ή 'συμφωνώντας με μας'.

- 803.** «**ἄγετε**»: στον στχ. αυτόν υπάρχει 'Χάσμα'. Η προστακτική αυτή το πιο πιθανό είναι να χρησίμευε με επιρρηματική έκφραση, 'εμπρός λοιπόν'. Το μέτρο του στχ. αυτού αποκαθίσταται με βάση τον αντίστοιχο στχ. της 'αντιστρ. β'
- 804/5.** «**τῶν πάλαι πεπραγμένων**»: αναφέρεται στα εγκλήματα που έγιναν στον οίκο του 'Ατρέα' στο παρελθόν. «**λύσσασθ'**»: το ρ. 'λύομαι' ως μέσο έχει την έννοια του 'ακυρώνω κάτι στο οποίο είχα κι εγώ συμμετοχή', ενώ ο ενεργητικός τύπος έχει την έννοια 'ακυρώνω κάτι στο οποίο εγώ δεν συμμετείχα'. Ο μέσος τύπος του ρ. εδώ αφήνει το υπονοούμενο πως στους προηγηθέντες φόνους που συνέβησαν στον οίκο του 'Ατρέα', είχαν κάποια συμμετοχή και οι θεοί.
- 806.** Αυτό που εύχεται και παρακαλεί εδώ ο 'Χο' είναι να σταματήσει εδώ η εκδικητική σειρά αυτών των αλληπάλληλων φόνων στον οίκο του 'Ατρέα'. Δηλ. ο 'Ατρέας' δολοφόνησε τα παιδιά του αδελφού του, του 'Θυέστη', για να τον εκδικηθεί λόγω της μοιχείας που διέπραττε με την σύζυγό του, την 'Αερόπη'. κατόπιν η 'Κλ.' δολοφονεί τον 'Αγ.', για να τον εκδικηθεί επειδή θυσίασε την 'Ιφιγένεια', αλλά και επειδή διέπραττε συζυγική απιστία με την 'Κασσάνδρα', αλλά και ο 'Αίγ.' συμμετείχε στην δολοφονία αυτήν, για να τον εκδικηθεί για την δολοφονία των αδελφών του από τον πατέρα εκείνου στο παρελθόν· και τώρα ο 'Ορ.' θα σκοτώσει την 'Κλ.' και τον 'Αίγ.', για να εκδικηθεί την δολοφονία του πατέρα του. Αυτό που εύχεται ο 'Χο.' είναι να σταματήσει σ' αυτήν την τελευταία δολοφονία η αλυσιδωτή εμφάνιση των δολοφονιών, ή πιο απλά, αυτή να είναι και η τελευταία δολοφονία.
- 807/8.** «**τὸ δὲ...στόμιον**»: πρόκειται για το 'χάσμα' που υπήρχε στον ναό του Απόλλωνα στου Δελφούς, εντός του οποίου πίστευαν ότι κατοικεί ο θεός, και ότι μέσα απ' αυτό το 'βάραθρο' βγαίνουν οι μαντείες της 'Πυθίας'. Μέσω της επικλήσεως σ' αυτό το 'χάσμα' στο έδαφος ο 'Χο.' επικαλείται την βοήθεια του θεού Απόλλωνα, (Για το 'βάραθρο' στο μαντείο των Δελφών, H.W.Parke, Greek Oracles, LDN,1967, Μετάφραση Ανδ.Βόσκου, Εκδ.Καρδαμίτσα, 1979, σσ.95κ.έ) «**κτίμενον**»: 'κτίμενον· τὸ οἰκούμενον, Ἡσύχιος'. «**ὦ...ναίων**»: 'ὦ! εὖ που κατοικεῖς', κλητική προσφώνηση στον Απόλλωνα. «**εὖ...ἀνιδεῖν**»: 'να αναβλέψει με αξιοπρέπεια'. «**δόμον**»: το υποκείμενο του απαρεμφάτου. «**ἄνδρός**»: η πρώτη σκέψη φυσικά είναι πως αναφέρεται στον 'Αγ.', αλλά δεδομένου ότι το αμέσως επόμενο 'νιν' αναφέρεται σίγουρα στον 'Ορ.', κάνει ώστε και το 'ἄνδρός' να αναφέρεται στον ίδιον.
- 809.** «**ἐλευθερίας φῶς**»: η ελευθερία την οποία εύχεται ο 'Χο.' να ανακτήσει ο 'Ορ.', είναι η απελευθέρωσή του από την υποχρέωση που τον βαρύνει για την τιμωρία των δολοφόνων του πατέρα του. Αλλά επίσης και 'απελευθέρωσή' του από μελλοντικές επιβαρυντικές γι' αυτόν κατηγορίες.
- 812.** «**ξυλλάβοιτο**»: ο μέσος τύπος είναι διόρθωση του ενεργητικού τύπου που έχει 'Μ'. Ο μέσος τύπος είναι πιο σωστός, διότι δείχνει την άμεση συμμετοχή του υποκειμένου στην ενέργεια του ρ.
- 813.** «**παῖς ὁ Μαίας**»: η νύμφη 'Μαῖα' είναι η μητέρα του 'Ερμή' σύμφωνα με τον 'Όμηρικό' ύμνο: "Ερμῆν αἰείδω Κυλλήνιον.../ὄν τέκε Μαῖα/Ἄτλαντος θυγάτηρ, Διὸς ἐν φιλότῃ μιγείσα, Όμ."Υμ.Έρ. 1-4" «**ἐπιφορώτατος**»: 'ἐπίφορος' κ.λ. το επίθετο χαρακτηρίζει τον άνεμο, ο οποίος βοηθεῖ τα πλοία να κινηθούν στην πορεία που έχουν επιλέξει. Μεταφορικά δηλώνει τον οιονδήποτε, ο οποίος προσφέρει βοήθεια σε μία αναληφθείσα προσπάθεια.
- 814.** «**πρᾶξιν οὐρίαν**»: αναφέρεται στην επικείμενη δολοφονία της 'Κλ.' και του 'Αίγ.'
- 815.** «**ἀλά**»: 'ἀλά > ἀλαός = ο αόρατος, ο αφανής'. Αιτιατική, αντικείμενο στο ρ. — Η γραφή του 'Μ' στον στχ. αυτόν είναι η εξής «πολλά δ' ἄλλα φανεῖ χρίζων κρυπτά και πολλά ἄλλα κρυφά θα τα φανερώσει, αν θέλει». Οι αντιρρήσεις των εκδοτών επικεντρώθηκαν κατ' αρχήν στο 'ἄλλα', το οποίο δεν έχει καμία ιδιαίτερη χρησιμότητα στον στχ. Γι' αυτό διορθώνουν σε 'ἀλά > ἀλαός,ή,όν'. Επίσης ο Μέλλων 'φανεῖ' περιορίζει την ικανότητα του θεού να εμφανίζει και να αποκαλύπτει κρυμμένα γεγονότα,

αφού αυτήν την πράξη την προσδιορίζει ως μέλλουσα να συμβεί. Αντιθέτως ο 'Γνωμικός Αόριστος' 'έφανε' που πρότεινε ο Wilamowitz, εμφανίζει αυτήν την ικανότητα του θεού ως γνωστή και επαναλαμβανόμενη.

816. «ἄσκοπον δέ πως βλέπων»: 'ἄσκοπος' ἀνόητος, ἀπροόρατος, 'Ἡσύχιος'. Η γραφή του 'Μ' στον στχ. αυτόν είναι «ἄσκοπος δέ πως λέγων = μιλώντας ο Ερμής με λόγια περίπου ακατάληπτα». Όμως σχεδόν όλοι οι εκδότες διαφώνησαν με τον γεγονός ότι 'ο Ερμής μιλούσε με λόγια ακατάληπτα', και θεώρησαν ότι η γραφή αυτή είναι λανθασμένη. — Η 1^η διορθωτική παρέμβαση έγινε από τον Müller, ο οποίος διόρθωσε σε «ἄσκοπον δ' ἔπος λέγω = και εκφέρω ένα λόγο ακατάληπτο». Όμως δεν υπάρχει κανένα λόγος για τον οποίον ο 'Χο.' θα έπρεπε να παραδεχθεί ότι 'εκφέρει λόγον ακατάληπτον' ή ότι 'μιλάει ακατανόητα'. — Γι' αυτό ακολούθησε η 2^η παρέμβαση του Wilamowitz, ο οποίος διόρθωσε σε «ἄσκοπον δέ πως λέγω», όπου το 'ἄσκοπον' ελήφθη ως αρσενικό σε θέση κατηγορουμένου του αντικειμένου, 'κι εγώ αποκαλώ αυτόν (:τον Ερμή) ακατάληπτον'. — 3^η διόρθωση είναι αυτή που πρότεινε ο Page «ἄσκοπον δέ πως βλέπων και ρίχνοντας τα μάτια του σε ό,τι είναι ακατανόητο», δηλ. 'έχοντας στραμμένο το ενδιαφέρον του σε ό,τι είναι περίεργο ή ακατανόητο'. — Με τα λόγια αυτά ο 'Χο.' θέλει να δείξει πόσο 'σκοτεινός' και 'παράξενος' είναι ο ρόλος του 'Ερμή' στην επαφή του με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι.

819-822. Η συντακτική σειρά των λλ. «καὶ τότε(ε) μεθήσομεν νόμον κλυτόν, λυτήριον δωμάτων, θήλυν οὐριοστάτην, ὀξύκρετον, βοητόν». Χαρακτηριστικό γνώρισμα του ύφους του 'Αισχύλου' είναι να συντάσσει τα ουσιαστικά με πολλούς συνεχόμενους επιθετικούς προσδιορισμούς. Αυτό κάνει εδώ με το 'νόμον'. — «καὶ τότε»: δηλ. 'όταν έρθει η στιγμή που το παλάτι θα έχει απαλλαγή πλήρως από τις συνεχείς δολοφονίες, αφού βέβαια εκτελεστούν οι δολοφόνοι του Αγ.'. — Όλα τα επίετα που ακολουθούν, προσδιορίζουν επιθετικά το 'νόμον', το οποίο εδώ σημαίνει 'ῥυμος, ὠδή, παιάνας'. Με αυτήν ακριβώς την σημασία απαντά και στον 'Θουκυδίδη', 'μετὰ τῶν πολεμικῶν νόμων, 5,62,2 με την συνοδεία πολεμικῶν παιάνων'. «κλυτόν»: 'ένδοξον – τιμητικόν παιάνα'. «δωμάτων λυτήριον»: 'λυτρωτικόν παιάνα για το παλάτι'. Το πρόβλημα με την γραφή 'δωμάτων' έγκειται στο γεγονός ότι το επίθετο 'λυτήριος' όταν συντάσσεται με 'Γενική', τότε η 'Γενική' αυτή δείχνει αυτό από το οποίο κάποιος απαλλάσσεται, ενώ εδώ το νόημα είναι πως 'αυτό θα λυτρώσει το παλάτι', ή αλλιώς 'θα είναι λυτρωτικό για το παλάτι', εννοώντας φυσικά την δολοφονία 'Κλ.' και 'Αίγ.'. Γι' αυτό έχει προταθεί η διόρθωση σε 'δειμάτων λυτήριον' δηλ. 'αυτό που θα μας απαλλάξει από τα βάσανα'. «θήλυν οὐριοστάτην»: 'ο οποίος παιάνας όντας από γυναίκες θα φέρει μία αίσια εξέλιξη'. Όσον αφορά το 'θήλυν', αυτό είναι λογικό, αφού ο 'Χο.' αποτελείται από γυναίκες. Το 'οὐριοστάτην' είναι ένα 'άπαξ' λεγόμενον, το οποίο έχει την έννοια του ανέμου που πνέει ευνοϊκά. «ὀξύκρετον»: σύνθετη λ. από το 'ὀξύ διαπεραστικός, δυνατός ήχος', και το παράγωγο του ρ. 'κρέκω' το οποίο ως ρ. χρησιμοποιείται για να δείξει το χτύπημα στις χορδές ενός μουσικού οργάνου. «βοητόν»: 'θορυβώδης'.

823/6. Στους στχχ. αυτούς ο 'Χο.' παρουσιάζει τα λόγια τα οποία θα έχει ο 'παιάνας', για τον οποίον μίλησε πριν λίγο. «τάδ'»: δηλ. η οργάνωση της δολοφονίας του 'Αίγ.' και της 'Κλ.', η οποία φέρνει κέρδη και οφέλη στην λειτουργία της πόλεως του Άργους, αφού θα εκλείψουν δυο δυνάστες δολοφόνοι. «ἐμόν...τόδ'»: όχι 'αυτό εδώ το δικό μου κέρδος αυξάνεται' τότε ἐμόν ἐμόν κέρδος αὔξεται' με το 'τόδε ἐμόν κέρδος' ως Υποκείμενο. Ούτε πάλι 'αυτό εδώ το κέρδος που αυξάνεται είναι το δικό μου' τότε κέρδος <ὄ> αὔξεται, ἐμόν ἐμόν <ἐστί>' με το 'τόδε κέρδος' πάλι ως Υποκείμενο. Αλλά: 'το κέρδος το δικό μου το οποίο αυξάνεται, είναι αυτό εδώ ἐμόν ἐμόν κέρδος <ὄ> αὔξεται τότε <ἐστί>' με το 'τόδε' ως κατηγορούμενο. Το νόημα είναι πως 'το δικό μου κέρδος που μεγαλώνει είναι αυτό εδώ, δηλ. η δολοφονία των δυο αυτών δυναστών του παλατιού'. «ἄτα»: 'και οι καταστρεπτικές συνέπειες από αυτήν την δολοφονία στα πρόσωπα που αγαπώ, απομακρύνεται'. Εννοεί ότι τα σχέδια της 'Κλ.' να σκοτώσει εκείνη πρώτη τον 'Ορ.', εξαφανίζονται πλέον.

827. «σὺ δὲ»: αναφέρεται απ' ευθείας στον 'Ορ.' «ὅταν ἦκει μέρος ἔργων»: 'ὅταν ἔρθει η στιγμή να πραγματοποιήσεις ένα μέρος από τις εργασίες σου', δηλ. 'ὅταν ἔρθει η στιγμή να ξεκινήσεις το σχέδιό σου για την δολοφονία αυτών των δυο δυναστών'. Η γενική είναι 'διαιρετική'.
828. «ἐπαύσας»: πάλι η αναφορά για τον 'Ορ.', 'φωνάζοντας, κραυγάζοντας'. «θροεούση "τέκνον"»: η μητρ. είναι σε δοτική θηλυκού γένους, για να συμφωνήσει με το ενν. 'ταύτη' που λογίζεται ως δοτική προσωπική στην μητρ. 'ἐπαύσας', 'εὐὶ ὅταν φωνάζεις <σ' εκείνην – την Κλ.>, αν αυτή προφέρει την λέξη 'παιδί μου'. Εννοείται πως η 'Κλ.' την ώρα που ο 'Ορ.' θα επιχειρεί να την σκοτώσει, εκείνη θα επικαλεστεί την μητρική σχέση που έχει μαζί του.
- 829/30. «ἐπαύσας θροεούσα/ "τέκνον", "ἔργω πατρός" αὐδα,/καὶ πέραιν' ἀνεπίμομφον ἄταν»: 'κι εὐὶ κραυγάζοντας σ' εκείνην που θα σου πει 'παιδί μου', πες της 'με την σύμπραξη του πατέρα μου', και ολοκλήρωσε αυτήν την άμεμπτη πράξη', δηλ. 'την δολοφονία της'. Αυτή είναι η διόρθωση του Page στο πολυτάραχο κείμενο του 'Μ' που έχει την εξής εικόνα: «ἐπαύσας πατρός ἔργω θροεούσα πρὸς σὲ τέκνον πατρός αὐδάν καὶ περαίνων ἐπίμομφον ἄταν». Όλοι οι εκδότες συμφωνούν ότι σ' αυτήν την γραφή του 'Μ' υπάρχουν σοβαρά προβλήματα γραφής με το πιο σημαντικό απ' όλα να είναι η ανυπαρξία 'ρήματος'. Διαφωνούν όμως όσον αφορά την μορφή της αποκαταστάσεως. —Στην έκδοση του Wecklein το χωρίο είναι το εξής: «ἐπαύσας πατρός αὐδάν/θροεομένα "τέκνον" /πέραιν' ἀνεπίμομφον ἄταν».
- 831/2. «Περσέως...καρδίαν»: ο 'Χορ.' καλεί τον 'Ορ.' να μιμηθεί το θάρρος (καρδίαν) του 'Περσέα', όταν εκείνος σκότωσε την 'Γοργόνα'.
- 833/4. «τοῖς θ' ὑπὸ χθονὸς φίλοις»: 'για το χατίρι εκείνων των αγαπημένων που βρίσκονται στον κάτω Κόσμο', υπονοώντας τον 'Αγ.' «τοῖς τ' ἄνωθεν»: υπονοώντας την 'Ηλ.'. Και οι δυο δοτικές εξαρτώνται ως 'προσωπικές' από το 'χάρις'. «πρόπρασσ' ὦν χάρις»: i.e. 'πρόπρασ(ε) <τούτων> ἃ χάρις <εἰστί> (τοῖς ὑπὸ χθονὸς...τοῖς τ' ἄνωθεν)'.

ΤΡΙΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ Στχλ 838 – 933

ΑΙΓΙΣΘΟΣ

Ἐχω ἔρθει λοιπὸν ἐδῶ ὅχι ἀπρόσκλητος, ἀλλὰ κατόπιν κλητεύσεως ἐνὸς ἀγγελιαφόρου.

Και πληροφοροῦμαι ὅτι μια νέα εἰδηση ἀναφέρουν κάποιοι

ξένοι που ἦρθαν, η οποία δεν εἶναι καθόλου ἐπιθυμητή,

840

δηλ. τον θάνατο του Ορέστη. Και αὐτός ο θάνατος, ὥστε να φέρει στο παλάτι

ένα βάρος που να στάζει ἀπὸ φόβο, εἶναι πιθανό, καθὼς ἐξ αἰτίας του φόνου

του προηγούμενου αὐτό εἶναι μολυσμένο και δαγκωμένο;

Πῶς να τα θεωρήσω αὐτά ἐδῶ ὡς ἀληθινά και ὑπαρκτά;

Ἡ ἀπὸ τις γυναῖκες λόγοι φοβισμένοι

845

κυκλοφοροῦν μετέωροι, και χάνονται και χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα;

Τι μεταξὺ αὐτῶν εἶναι δυνατόν να μου πεις, ὥστε να το ἐντυπώσεις στην σκέψη μου;

ΧΟ. Εμεῖς ἀπὸ την μεριά μας τα ἔχουμε πληροφορηθεῖ. Ὅμως εὐὶ μάθε ἀπὸ τους ξένους

μπαίνοντας μέσα στο παλάτι. Η δύναμη των ἀγγελιαφόρων δεν ἀξίζει τίποτε,

ὅπως το να πληροφορηθεῖ ἕνας ἄνδρας ο ἴδιος αὐτοπροσώπως ἀπὸ τους ἀγγελιαφόρους.

850

ΑΙ. Θέλω να δω και να ἐξετάσω λεπτομερῶς τον ἀγγελιαφόρο,

αν δηλ. ἦταν παρὼν κοντά σ' εκείνον που πέθανε,

ἢ αν μιλάει ἐπειδὴ τα ἔχει μάθει ἀπὸ ἀβέβαιες φήμες.

Δεν εἶναι δυνατόν αὐτός να κοροιδεύει μία λογική που ἔχει τα μάτια της ἀνοιχτά.

ΧΟ. Δία, Δία, τι να λέω; Απὸ πού να ξεκινήσω

855

να παρακαλώ αυτά και να επικαλούμαι τους θεούς,
αλλά και οδηγούμενη από μία καλή διάθεση
πώς ισάξια έχοντας μιλήσει να τελειώσω;

Διότι τώρα πρόκειται έχοντας λερωθεί με αίμα

οι άκρες των μαχαιριών των ανδροκτόνων

860

ή εξ ολοκλήρου να βάλουν στον Αγαμέμνονα

την οικογένεια μια καταστροφή για πάντα,

ή την φωτιά και το φως προς τιμήν της ελευθερίας

ανάβοντας ο Ορέστης, τόσο νόμους ρυθμιστικούς για την πόλη

θα αποκαταστήσει, όσο και την πατρική περιουσία.

865

Ένα τέτοιο αγώνα όντας ένας ως αναμένων

ο θεϊκός Ορέστης πρόκειται απέναντι σε δυο

να συνάψει. Και μακάρι ο αγώνας αυτός να είναι νικηφόρος.

ΑΙ. Αχ! Πώ πώ.

ΧΟ. Αλίμονο, πάρα πολύ αλίμονο!

870

Τι συμβαίνει; Τι είναι αυτά που συμβαίνουν στο παλάτι;

Ας απομακρυνθούμε από αυτήν την πράξη που τώρα βρίσκεται σε εξέλιξη,

για να δώσουμε την εντύπωση ότι δεν έχουμε καμία σχέση με αυτά τα δυσάρεστα γεγονότα.

Η έκβαση της μάχης έχει ήδη κριθεί.

ΟΙΚΕΤΗΣ

Αλίμονο, και πάρα πολύ αλίμονο, για τον αφέντη μας που πληγώθηκε.

875

Αλίμονο πάρα πολύ για τρίτη φορά εκφοράς λόγου.

Ο Αίγισθος δεν ζει πια. Όμως ανοίζτε

όσο γίνεται πιο γρήγορα, και τις πύλες των γυναικείων δωματίων

χαλαρώστε με τα δοκάρια. Και κάποιος νεαρός χρειάζεται εδώ,

όχι όμως για να δώσει βοήθεια σ' αυτόν που ήδη έχει σκοτωθεί. Γιατί τι νόημα έχει;

880

Αχ, αχ!

Σε κουφούς φωνάζω, και σε ανθρώπους που κοιμούνται χωρίς κανένα λόγο

μιλάω χωρίς να παίρνω απάντηση. Πού βρίσκεται η Κλυταιμνήστρα; Τι κάνει;

Φαίνεται τώρα ότι εκείνης πάνω σ' ένα ξύλο κοπής

ο λαιμός της θα πέσει χτυπημένος με βάση το δίκαιο.

ΚΛ. Τι πράγμα είναι αυτό; Τι φωνές είναι αυτές που σηκώνεις μέσα στο παλάτι;

885

ΟΙ. Σου λέω ότι αυτοί που είναι νεκροί σκοτώνουν αυτόν που είναι ζωντανός.

ΚΛ. Αχ εγώ! Αντιλήφθηκα απόλυτα τα λόγια σου αυτά από το λογοπαίγνιό σου.

Με δόλο θα πεθάνουμε, όπως ακριβώς δηλ. κάναμε κι εμείς τον φόνο.

Ας μου δώσει κάποιος όσο γίνεται γρηγορότερα ένα τσεκούρι που σκοτώνει του άνδρες.

Να δούμε αν νικάμε ή αν μας νικούν.

890

Διότι σ' αυτό ακριβώς το σημείο της συμφοράς έχω φτάσει.

ΟΡ. Εσύ είσαι εκείνη που γυρεύω. Αυτός εδώ έχει αυτά που του αξίζουν.

ΚΛ. Αχ εγώ! Σκοτώθηκες, εσύ αξιαγάπητη ανδρεία του Αίγισθου.

ΟΡ. Συμπαθείς αυτόν εδώ τον άνδρα; Τότε στον ίδιο ακριβώς τάφο

- θα βρεθείς. Διότι αν και νεκρό, ποτέ μη τον προδώσεις. 895
- ΚΛ. Περίμενε, νεαρέ, και νοιώσε ντροπή, παιδί μου,
γι' αυτό εδώ το στήθος, πάνω στο οποίο εσύ πολλές φορές ενώ κοιμόσουν την ίδια στιγμή
με τα ούλα σου τραβούσες το γάλα που σε συντηρούσε.
- ΟΡ. Πυλάδη, τι να κάνω; Να ντραπώ να σκοτώσω την μητέρα μου;
- ΠΥΛΑΔΗΣ
- Όμως τότε πού θα βρεθούν στο μέλλον οι μαντείες του Απόλλωνα 900
που έδωσε η Πυθία, αλλά και η εμπιστοσύνη με όρκους δοσμένους πρόθυμα.
Στο εξής πλέον να θεωρείς ότι όλοι οι θεοί είναι εχθρικοί απέναντί σου.
- ΟΡ. Θεωρώ ότι εσύ νίκησες, και με παροτρύνεις σωστά.
Ακολουθή με, θέλω να σε σφάζω κοντά σε εκείνον.
Διότι κι όταν εκείνος ζούσε, τον θεωρούσες ανώτερο από τον πατέρα μου. 905
- Πεθαίνοντας γίνε συγκατοικος μ' εκείνος, διότι αγαπάς
αυτόν εδώ τον άνδρα, ενώ εκείνον που έπρεπε να αγαπάς, τον μισείς.
- ΚΛ. Εγώ σε ανέθρεψα, και θέλω να γεράσω δίπλα σου.
- ΟΡ. Θα συγκατοικήσεις μαζί μου, ενώ έχεις σκοτώσει τον πατέρα μου;
- ΚΛ. Το Πεπρωμένο, παιδί μου, ήταν υπεύθυνο γι' αυτά. 910
- ΟΡ. Όμως κι αυτόν εδώ τον θάνατο το Πεπρωμένο είναι που τον καθόρισε.
- ΚΛ. Παιδί μου, καθόλου δεν φοβάσαι τις μητρικές κατάρεις;
- ΟΡ. Αν και εσύ με γέννησες, εν τούτοις έριξες μέσα στην δυστυχία.
- ΚΛ. Μα όμως δεν σε απομάκρυνε σε σπίτια άλλων φιλικών συμμάχων μας.
- ΟΡ. Με ντροπιαστικό τρόπο πουλήθηκα, αν και καταγόμεουν από ελεύθερο πατέρα. 915
- ΚΛ. Τότε όμως πού βρίσκεται το αντίτιμο το οποίο εγώ δέχθηκα;
- ΟΡ. Ντρέπομαι να σε προσβάλω με αυτήν την κατηγορία ευθέως.
- ΚΛ. Όχι, αλλά πες όμως και τα παραπτώματα του πατέρα σου.
- ΟΡ. Μην κατηγορείς αυτόν που μοχθεί, ενώ εσύ κάθεται μέσα στο σπίτι.
- ΚΛ. Είναι μεγάλος πόνος, παιδί μου, για μία γυναίκα να αποκλείεται από τον άνδρα της. 920
- ΟΡ. Όμως ο μόχθος των ανδρών τις συντηρεί αυτές, ενώ κάθονται μέσα στο σπίτι.
- ΚΛ. Φαίνεσαι να σκοτώνεις, παιδί μου, την μητέρα σου.
- ΟΡ. Εσύ η ίδια είσαι εκείνη που θα σκοτώσεις τον εαυτό σου, κι όχι εγώ.
- ΚΛ. Πρόσεχε, προφυλάζου από τα μοχθηρά σκυλιά της μητέρας.
- ΟΡ. Και πώς θα αποφύγω εκείνα τα σκυλιά του πατέρα μου, αν παραβλέψω αυτά εδώ τα έργα; 925
- ΚΛ. Φαίνομαι πως εγώ όντας ζωντανή εκφέρω θρήνους χωρίς κανένα αποτέλεσμα εμπρός σ' ένα μνήμα.
- ΟΡ. Η μοίρα του πατέρα μου είναι αυτή που ορίζει για σένα αυτήν την καταστροφή.
- ΚΛ. Αλίμονο σε μένα! Εγώ γέννησα κι ανέθρεψα αυτό το φίδι.
Όντως πράγματι ο τρόμος που έβγαине από το όνειρο, είχε προφητικές ιδιότητες.
- ΟΡ. Σκότωσες αυτόν που δεν έπρεπε, και γι' αυτό πάθε τώρα αυτό που δεν πρέπει. 930
- ΧΟ. Θλίβομαι λοιπόν και για την δυστυχία την διπλή αυτών εδώ.
Όμως μιας και στην κορυφή πολλών δολοφονικών ενεργειών έφτασε
ο δυστυχής Ορέστης, παρ' όλα αυτά αυτό προτιμάμε,
δηλ. να μη πέσει αυτό το μάτι του παλατιού, έτσι ώστε να καταστραφεί.

841. «τόδε»: το γένος της αντωνυμίας ως υποκειμένου του απαρεμφάτου 'φέρειν' κανονικά θα έπρεπε να ήταν αρσενικό, διότι αναφέρεται στον 'θάνατο' (μόρον). Όμως έλκεται από το ουδέτερο γένους του κατηγορηματικού προσδ. του αποτελέσματος, 'δειματοσταγές'. «*ἄν φέρειν*»: το 'ἄν' είναι δυνητικό και συντάσσεται με την ευκτική 'γένοιτο', και μάλιστα επαναλαμβάνεται στο επόμενο στχ. Η γραφή του 'Μ' εν προκειμένω είναι 'ἀμφέρειν > ἀναφέρειν'.
842. «*δειματοσταγές*»: η γραφή αυτή του 'Μ' όντως είναι προβληματική, γιατί μας καλεί να δεχθούμε πως υπάρχει το ενδεχόμενο 'ένα βάρος να στάζει από φόβο'. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να γίνει δεκτό, μόνο με την λογική ότι 'ο φόβος που κουβαλάει αυτό το βάρος, είναι τόσο μεγάλος, ώστε ξεχειλίζει'. Πώς όμως θα μπορούσε ο θάνατος του 'Ορ.' να προκαλέσει ένα τέτοιου είδους περίεργο φόβο στο παλάτι; Η μόνη απάντηση που έχει δοθεί σ' αυτό το καθ' όλα λογικό ερώτημα, είναι αυτή του Schütz, πως δηλ. ο 'Αίγ.' και η 'Κλ.' φοβούνται πως ο θάνατος του 'Ορ.' θα προκαλέσει μία κοινωνική αναταραχή, όταν τον πληροφορηθεί η κοινωνία του Άργους, με την λογική ότι περίμεναν απ' αυτόν μία πολιτική ανατροπή.
843. «*ἐλκαίνουσι καὶ δεδηγμένοις*»: 'ἐλκαίνομαι *μολύνομαι*', 'δεδηγμένοις > δάκνομαι'. Οι δυο δοτικές των *μτχχ.* είναι επιθ. προσδιορισμοί στο 'δόμοις'.
844. «*πῶς...δοξάσω*»;: υποτακτική που εκφράζει απορία. «*ἀληθῆ καὶ βλέποντα*»: κατηγορούμενα στο αντικείμενο 'ταῦτα'.
845. «*δειματούμενοι λόγοι*»: ο 'Αίγ.' υποθέτει πως η 'Κλ.' ζώντας μέσα στην αγωνία που της προκαλεί η ξαφνική και απροσδόκητη ίσως κάποια στιγμή εμφάνιση του 'Ορ.', έχει αποδεχθεί αυτήν την φήμη ως αληθινή.
846. «*τὶ τῶνδε*»: 'ποιο από όλα αυτά που σου είπα, νομίζεις ότι μπορεί να το εντυπώσεις πειστικά μέσα μου;'. «*ὥστε δηλῶσαι φρεσί*»: 'ὥστε να με κάνεις να το πιστέψω;'. Ο 'Αίγ.' απευθύνεται σε β' πρόσωπο κατ' ευθείαν στην 'Κορ.' του 'Χορ.'.
849. «*οὐδὲν ἀγγέλων σθένος*»: i.e. 'σθένος ἀγγέλων <ἐστί> οὐδὲν *η αξιοπιστία των αγγελιαφόρων δεν είναι τίποτε* = *δεν έχει καμία αξία*'.
850. «*ὥς...*»: εισάγει αναφορική – παραβολική πρόταση με ενν. ρ. το απρόσωπο 'σθένος ἐστί *έχει δύναμη - αξία*' με υποκείμενό του το 'πεύθεσθαι'. Υποκείμενο του απρμφ. είναι η αιτιατική 'ἄνδρα' με κατηγορηματικό προσδιορισμό την αιτιατι. 'αὐτόν'. «*αὐτῶν...πάρα*»: i.e. 'παρὰ αὐτῶν' με αναστροφή της προθέσεως, 'αὐτῶν = τῶν ξένων'. 'ὅπως <αξία έχει> το να πληροφορηθεί ένας ἄνδρας ο ἴδιος αυτοπροσώπως από εκείνους τους επισκέπτες'. — Η γραφή του 'Μ' εδώ είναι προφανώς λανθασμένη: «ὥς αὐτὸς αὐτόν ἄνδρα πεύθεσθαι πέρι», όπου η ονομαστική 'αὐτὸς' είναι ασύντακτη, όπως και η πρόθεση 'πέρι'. Οι διορθωτικές παρεμβάσεις που έχουν γίνει, ποικίλλουν. — Η διόρθωση του Page από 'αὐτόν' σε 'αὐτῶν...πέρι *γι' αυτά τα ζητήματα*', αν και εν πρώτοις φαίνεται ότι ικανοποιούσε, διότι αποκαθιστούσε την λειτουργική σύνταξη της προθέσεως 'πέρι', όμως δημιουργούσε σύγχυση λόγω της συγγένειας του 'αὐτῶν' με το 'ξένων'. — Ο Conington προτείνει την διόρθωση του 'αὐτὸς' στο επίρρημα 'αὐτόσ' = αὐτόσε = *εκεί*'. Με αυτήν την διόρθωση η πρόταση του 'ὥς' παραμένει αναφορική – παραβολική, '*η αξιοπιστία (σθένος) των αγγελιαφόρων (ἀγγέλων) δεν αξίζει τίποτε (οὐδέν), όπως (ὥς) αξίζει (ἐστί) πάρα πολύ (πέρι) το να πληροφορηθεί (πεύθεσθαι) ένας ἄνδρας (ἄνδρα) ο ἴδιος αυτοπροσώπως (αὐτόν) στον τόπο των εξελίξεων (αὐτός<ε>)*'. Εδώ η πρόθεση 'πέρι' λειτουργεί πλέον ως 'επίρρημα' με την σημασία του 'πολύ – υπερβολικά' (Ιλ.8,161· 9,53· 13,727, Όδ. 2,116· 7,110). Ένα επιπλέον κέρδος από την διόρθωση αυτή του Conington είναι το γεγονός ότι η όλη έκφραση λόγου εδώ διασώζει ένα πνεύμα 'γενικού διδάγματος', που ισχύει σε κάθε περίπτωση και σε κάθε 'ἄνδρα'. — Η διόρθωση του Weil παρουσιάζει πολλές και ενδιαφέρουσες αλλαγές, και είναι η εξής: «ὥς αὐτόν ἄνδρὸς ἄνδρα πεύθεσθαι πάρα», και δίνει την ακόλουθη *μτφρ.*: '*η αξιοπιστία (σθένος) των αγγελιαφόρων (ἀγγέλων) δεν αξίζει τίποτε (οὐδέν), όπως (ὥς) αξίζει (ἐστί) το να πληροφορηθεί (πεύθεσθαι) ένας ἄνδρας (ἄνδρα) ο ἴδιος αυτοπροσώπως (αὐτόν) από ένα ἄλλον ἄνδρα (ἄνδρὸς πάρα)*'. Και σ' αυτήν την παρέμβαση διασώζεται το ύφος της 'γενικότητας' που απαιτεί η περίσταση. — Η τελική εικόνα του κειμένου που έχει γίνει αποδεκτή στην έκδοση του Page, OXF,1972, είναι ένας συνδυασμός πολλών παρεμβάσεων.

Πιο συγκεκριμένα: έχουν γίνει αποδεκτές οι διορθώσεις: (i) του 'αὐτός' σε 'αὐτόν' (Weil), (ii) του 'αὐτόν' σε 'αὐτῶν' (Turbenus), (iii) του 'πέρη' σε 'πάρη': «ὥς αὐτόν αὐτῶν ἄνδρα πεύθεσθαι πάρη» με την μτρ.: *ἡ αξιοπιστία (σθένος) των αγγελιαφόρων (ἀγγέλων) δεν αξίζει τίποτε (οὐδέν), ὅπως (ὥς) αξίζει (ἐστί) το να πληροφορηθεί (πεύθεσθαι) ένας ἄνδρας (ἄνδρα) ο ἴδιος αυτοπροσώπως (αὐτόν) από αυτούς του ἄνδρες (ἄνδρων πάρη)*, με τον εμπρόθετο 'ἄνδρων πάρη' να συνδέεται άμεσα με την γενική 'ξένων,848'. Όμως έτσι χάνεται η γενικευτική αξία του στχ. αυτού καθώς περιορίζεται αυστηρά στην συγκεκριμένη 'είδηση' των συγκεκριμένων 'ξένων'.

852/3. «εἴτ'.../εἴτ'»: δυο πλάγιες ερωτήσεις ως επεξηγήσεις στα 'ἰδεῖν ἐλέγξαι τ'».

854. «φρέν'...ὠμματωμένην»: έτσι χαρακτηρίζει ο 'Αἰγ.' την δυναμική της δικής του λογικής.

855-868. Ο 'Αἰγ.' τελειώνοντας τον λόγο του μπαίνει μέσα στο παλάτι για να συναντήσει τον 'ξένο' αγγελιαφόρο και να του ζητήσει εξηγήσεις ὅσον αφορά την πληροφορία που έφερε. Μέσα βρίσκεται ο 'Ορ.', ο οποίος θα τον σκοτώσει χωρίς δεύτερη σκέψη. Ο 'Χο.' ὄντας έξω κάνει μία 'προσευχή' να ευοδωθεί το σχέδιο για την δολοφονία του 'Αἰγ.'

Στχ.	855	— —	UU—	UU—	— —	4	Ανάπαιστοι
	856	UU—	UU—	— UU	— —	4	Ανάπαιστοι
	857	UU—	— —	UU—	—	2	Ανάπαιστοι & 1 Ιωνικός
	858	— UU	— —	UU—	—	2	Ανάπαιστοι & 1 Ιωνικός
	859	— —	— —	UU—	— —	4	Ανάπαιστοι
	860	— —	UU—	— UU	— —	4	Ανάπαιστοι
	861	— UU	— —	UU—	UU—	4	Ανάπαιστοι
	862	— —	UU—	UU—	UU—	3	Ανάπαιστοι & 1 Ιωνικός
	863	— —	— —	UU—	UU—	4	Ανάπαιστοι
	864	— —	— —	UU—	UU—	4	Ανάπαιστοι
	865	— —	UU—	UU—	—	2	Ανάπαιστοι & 1 Ιωνικός
	866	— —	UU—	UU—	UU—	4	Ανάπαιστοι
	867	— —	— —	— UU	— —	4	Ανάπαιστοι
	868	— —	— —	UU—	— —	4	Ανάπαιστοι

855/8. «τί λέγω; πόθεν ἄρξωμαι...πῶς ἀνύσωμαι»: τρεις Υποτακτικές που δηλώνουν απορία σε τρεις ερωτηματικές προτάσεις. «ὕπὸ δ' εὐνοίας»: *‘και παρακινημένη από μία καλή διάθεση’*. «ἴσον»: i.e. *‘ἴσον τῇ εὐνοίᾳ ταύτῃ εἰπούσα κι αφού μιλήσω μ' ἓνα τρόπο που να ανταποκρίνεται ἀπόλυτα σ' αυτήν την καλή μου διάθεση’*, δηλ. *‘ο τρόπος με το ὁποῖον θα μιλήσω, να εἶναι ἀπολύτως ὁμοῖος με την καλή διάθεση που θα δείξω’*.

860. «πειραῖ»: ἓνα 'ἀπαξ' λεγόμενο με το ὁποῖο υποδηλώνεται η 'κόψη' του σπαθιού, μαχαιριού ή οἰουδήποτε αιχμηροῦ ὀργάνου, 'αἱ ἄκμαὶ τῶν ξιφῶν παρὰ τὸ πείρειν, Ἀρχ.Σχολ.' «κοπάνων»: κάθε εἶδους φονικό εργαλείο με το ὁποῖο καταφέρεται θανατηφόρο χτύπημα στον ἀντίπαλο. Την λ. την παράγει ο 'Ευστάθιος' ἀπὸ το ρ. 'κόπτω < κόπανον,τό' φέρνοντας ως παραδείγματα και ἄλλες λλ. παράγωγα με τον ἴδιο τρόπο: *‘ὥσπερ κόπτω κόπανον καὶ ἔχω ὄχανον, τὸ τῆς ἀσπίδος κράτημα, [δρέπω δρέπανον, ἥδω καὶ ἐν συστολῇ ἔδω ἔδανον καὶ ἔδνον κατὰ συγκοπὴν, φρύγω φρύγανον, πέττω ἢ πέπτω πόπανον, ξέω ξόανον], οὕτως ἐρῶ, τὸ ἐπιθυμῶ, ἔρανον καὶ ἐκτάσει ἥρανον καὶ ἐπιήρανον, Εὐστ. Παρεκ. Ὁμ.ἱλ., 1,234,1’*

861. «ῥ...θήσειν»: ἀντικ. στο ρ. 'μέλλουσι'

862. «οἰκῶν ὄλεθρον διὰ παντός»: το πρώτο ἐνδεχόμενο ἀπὸ την σύγκρουση που πρόκειται τώρα να γίνει ἀνάμεσα στον 'Ορ.' και στον 'Αἰγ.', εἶναι να ἐρθεῖ ως ἀποτέλεσμα η ἥττα και ο θάνατος του πρώτου, ἀλλὰ και η νίκη του δεύτερου, ὁπότε κάτι τέτοιο θα σήμαινε την ολοκληρωτική καταστροφή της οἰκογένειας του 'Αγ.'

- 863/5.** «ἤ...ἔξει...ὄλβον»: αυτό είναι το δεύτερο ενδεχόμενο από την αναμενόμενη σύγκρουση των δυο ανδρών. Συντακτικά διαφέρει από το 'πρώτο', καθώς εκφέρεται με συντακτικό ρ., ενώ θα το περιμέναμε με απαρέμφατο. «πῦρ»: αιτιατική πτώση, αντικείμενο στην μτχ. 'δαίων *καίγοντας – ανάβοντας*'. Πρόκειται για τις φωτιές οι οποίες θα ανάψει ο 'Ορ.' για να τελέσει τις καθιερωμένες θυσιές στους θεούς μετά από την νικηφόρα έκβαση της μάχης που θα δώσει με τον 'Αίγ.' «φῶς ἐπ' ἐλευθερίᾳ»: *το φως που θα εορτάσει την αποκατάσταση της ελευθερίας*. Η αιτιατική 'φῶς' ομοίως αντικ. στην μτχ. 'δαίων'. Μεταφορικά δηλώνει την αποτίναξη του 'σκοταδισμού' και της 'σκλαβιάς' που θα φέρει ο 'Ορ.' με την νίκη του νικώντας τώρα τον 'Αίγ.' «δαίων»: τροπική μτχ. συνημμένη στο ενν. υποκ. του ρ. 'ἔξει', που είναι ο 'Ορέστης'. «ἀρχὰς πολυssonόμους»: 'ἀρχαὶ πολυssonόμοι' είναι όλοι εκείνοι οι κανόνες που ρυθμίζουν την σωστή λειτουργία μιας πόλεως (πόλις+νέμω). Όμως η συντακτική θέση της αιτιατικής 'ἀρχὰς' είναι προβληματική. Μία πρόταση (Tucker) είναι να εκληφθεί ως συντακτικά παράλληλη με τις αιτιατικές 'πῦρ...φῶς', δηλ. να γίνει αντικείμενο στην μτχ. 'δαίων'. Όμως τότε το 'ζεύγμα' που δημιουργείται είναι αξεπέραστο, καθώς το να 'ανάβει' κάποιος 'φωτιές και λάμψεις' είναι λογικό, αλλά το να 'ανάβει κανόνες', αυτό ακούγεται περίεργα. Μία άλλη πρόταση (Porson) είναι να γίνει δοτική 'ἀρχαῖς τε πολυssonόμοις' και να γίνει συντακτικά παράλληλη με την δοτική 'ἐλευθερίᾳ' (*ανάβοντας φωτισμούς προς τιμὴν των κανόνων εκείνων που ρυθμίζουν μια πόλη*). Ούτε όμως και αυτή η διόρθωση από άποψη νοήματος είναι απολύτως πειστική. Το πιο ίσως λογικό θα ήταν να συνδεθεί η αιτιατική 'ἀρχὰς' με την αιτιατική 'ὄλβον' ως αντικείμενα και οι δυο στο ρ. 'ἔξει'. Σ' αυτήν όμως την σύνδεση το εμπόδιο βρίσκεται στην απουσία του 'τε' στον στχ. 866. Στην λογική αυτή υπάρχουν τρεις διαφορετικές διορθώσεις: (i) (Weil): «ἀρχὰς τε πολυssonόμους/πατέρων θ' ἔξει μέγαν ὄλβον *ο Ορέστης θα αποκαταστήσει νόμους ρυθμιστικούς και τον μεγάλο πλούτο της πατρικής περιουσίας*». (ii) (Hartung): «ἀρχὰς τε πολυssonόμους/ ἔξει πατέρων θ' μέγαν ὄλβον» που δίνει ακριβώς την ίδια μετάφραση με την διόρθωση του Weil. (iii) (Wilamowitz): «ἀρχὰς τε πολυssonόμους/ ἔξει πατέρων καὶ μέγαν ὄλβον *ο Ορέστης θα αποκαταστήσει νόμους ρυθμιστικούς των πατέρων του και μεγάλο*».
- 866/7.** «μόνος ὦν ἔφεδρος/δισσοῖς»: η έκφραση 'ἔφεδρος' εδώ είναι δάνειο από την ορολογία των αγώνων 'πάλης', όπου έτσι αποκαλούνταν εκείνος ο οποίος ανέμενε την έκβαση ενός αγώνα, για να αντιμετωπίσει αργότερα τον νικητή της αναμετρήσεως. Εν προκειμένω ο προηγηθείς αγώνας πάλης ήταν εκείνος ανάμεσα στον 'Αγ.' και τους 'Αίγ.' και 'Κλ.', άρα ο 'Ορ.' τώρα είναι ο 'ἔφεδρος' εκείνος, ο οποίος αν και ένας (μόνος), θα κληθεί να αντιμετωπίσει τους δυο νικητές (δισσοῖς).
- 869.** Στον στχ. 854 ο 'Αίγ.' όντας επί σκηνής ενώπιον του 'Χο.' είπε την τελευταία του κουβέντα, πριν μπει μέσα στο παλάτι για να συναντήσει τον 'ξένο' και να ελέγξει την πληροφορία που φέρνει από την Φωκίδα. Κατόπιν ο 'Χο.' σε 14 στχχ. όντας μόνος του πλέον εμπρός από την πύλη του ανακτόρου, εκφράζει την ευχή να είναι ο 'Ορ.' ο νικητής της 'μάχης' που θα συναφθεί εκεί μέσα σε λίγα λεπτά. Και πράγματι μόλις ο 'Χο.' ολοκληρώνει στον στχ. 868 τις ευχές του, στον στχ. 869 ακούγονται μέσα από το παλάτι οι κραυγές του 'Αίγ.' Το μέτρο του στχ. είναι 'Δοχμιακό' 'U— UU—'. Ο 'Δόχμιος' έχει τον τύπο 'X— — U—', όπου κάθε 'μακρά' συλλαβή μπορεί να αναλυθεί σε δυο 'βραχείες'. Αλλά και η 'βραχεία' επίσης μπορεί να αναλυθεί είτε σε μια 'μακρά', είτε σε δυο 'βραχείες'. Εδώ στο φώνημα 'ἔ ἔ' το μέτρο είναι 'U—', διότι το δεύτερο 'ἔ', αν και 'βραχύ', λογίζεται ως 'μακρό', για να αποφευχθεί η 'χασμωδία'. Το δεύτερο και τρίτο 'βραχύ' είναι η ανάλυση του δεύτερου 'μακρού'.
- 870.** Και στο στχ. αυτόν το μέτρο είναι 'Δοχμιακό', 'UU— — U—'. Στα φωνήματα 'ἔα ἔα' το μέτρο είναι 'UU—', καθώς στο δεύτερο 'ἔα' το 'α', αν και 'βραχύ', λογίζεται ως 'μακρό', για να αποφευχθεί η 'χασμωδία'. Το πρώτο 'βραχύ' είναι το 'άλογο' το δεύτερο και τρίτο 'βραχύ', είναι η ανάλυση του πρώτου 'μακρού'.
- 871.** Ο 'Χο.' δείχνει να μη μπορεί να διακρίνει την έκβαση της μάχης μέσα στο παλάτι ανάμεσα στον 'Αίγ.' και τον 'Ορ.' Το μέτρο εδώ είναι '3 Κρητικοί', '— U— — U— — U—'.
- 872.** «ἀποσταθῶμεν»: προτρεπτική Υποτακτική, η οποία δείχνει τον φόβο του 'Χο.' εμπρός στο ενδεχόμενο να έχει βγει νικητής ο 'Αίγ.' και στις συνέπειες που θα έχει αυτό για τον ίδιον τον 'Χο.' Γι' αυτό προτείνει

την αποστασιοποίησή του από τα διαδραματιζόμενα γεγονότα. **«πράγματος»:** *‘ας απομακρυνθούμε από αυτά τα γεγονότα’*, η γενική είναι *‘αφαιρετική’*, ή της *‘απομάκρυνσης’*. Η *μτχ.* που ακολουθεί είναι επιθετικός προσδιορισμός.

877/9. **«άνοίξατε...γυναικείους πύλας»:** ο *‘υπηρέτης’* ζητεί να ανοίξουν οι χώροι όπου φιλοξενούνται οι γυναίκες, γιατί εκεί βρίσκεται η *‘Κλ.’*, και η παρουσία της τώρα είναι απαραίτητη λόγω του θανάτου του *‘Αίγ.’* **«άνοίξατε...χαλᾶτε»:** οι δυο αυτές προστακτικές έχουν ως ενν. υποκείμενους *‘ευνούχους’* υπηρέτες που βρίσκονται εντός του χώρου των γυναικείων διαμερισμάτων. **«μοχλοῖς»:** είναι τα *‘σύρτες’* που ασφάλιζαν τις πύλες στο εσωτερικό μέρος, και σφαλίζονταν με σιδερένια καρφιά τα οποία στερέωναν αυτούς τους *‘σύρτες’*. **«ἡβῶντος»:** η παρουσία ενός *‘νεαρού’* και φυσικά *‘δυνατού’* στο σώμα επιζητείται τώρα όχι για να *‘ανοίξει’* του *‘σύρτες’* (Bain), αφού αυτήν την δουλειά μπορούν θαυμάσια να την κάνουν εκείνοι που όντας *‘μέσα’* τους έκλεισαν, δηλ. οι *‘ευνούχοι’*, αλλά για να αντιμετωπίσει τον *‘Ορ.’*

881/2. **«καθεύδουσιν μάτην/ἄκραντα βάζω»:** Το *‘ἄκραντα’* είναι επίθετο, ουδετέρου γένους, αιτιατική πληθυντικού, σύστοιχο αντικ. στο ρ. *‘βάζω’*, *‘λέω λόγια που δεν παίρνουν απάντηση = μιλώ άδιστα’*. Το επίρρ. *‘μάτην’* έχει δυο επιλογές: (i) να συνταχθεί κι αυτό με το *‘βάζω’*, τότε όμως το ρ. θα είχε δυο προσδιορισμούς που είναι περίπου, αν όχι ακριβώς, όμοιοι. (ii) να συνταχθεί με το *‘καθεύδουσιν’*, *‘οι οποίοι κοιμούνται χωρίς να υπάρχει τώρα λόγος’*. Η δεύτερη σύνταξη είναι προτιμότερη.

883/4. **«ἐπιξήνου πέλας/αύχην πεσεῖσθαι»:** η γραφή του *‘Μ’* εδώ έχει ως εξής: «ἔοικε νῦν αὐτῆς ἐπὶ ξυροῦ πέλας/αύχην πεσεῖσθαι». — Αν γίνει δεκτή η γραφή του *‘Μ’*, τότε τα ενδεχόμενα είναι δυο: (i) η πρόθεση *‘ἐπὶ’* να συνταχθεί κανονικά με την γενική *‘ξυροῦ’* και να παραπέμπει στην γνωστή παροιμιακή έκφραση *‘ἐπὶ ξυροῦ ἄκμῃς’*, που σημαίνει ότι ένα πρόσωπο ή μία κατάσταση βρίσκεται ανάμεσα σε δυο διαφορετικά ενδεχόμενα αντίθετα μεταξύ τους, συνήθως *‘ζωῆς’* ή *‘θανάτου’* (*ἐπὶ ξυροῦ ἴσταται ἄκμῃς*, Ἰλ.10,173· *ἐπὶ ξυροῦ ἄκμῃς ἔχεται ἡμῖν τὰ πράγματα*, Ἡρόδ. 6,11,4). Τότε όμως βρισκόμαστε μπροστά σε δυο ἄλυτα προβλήματα: πρώτον, το απαρέμφατο *Μέλλοντα ‘πεσεῖσθαι’* παρουσιάζει τον *‘λαιμό’* της *‘Κλ.’* ως έτοιμο να *‘πέσει’*, και τον θάνατό της ως αναμενόμενο, και δεν έχει κανένα νόημα απολύτως, γιατί δεν μπορεί *‘αυτό που πρόκειται να συμβεί’*, να συνδυαστεί με μία έκφραση που αφήνει δυο ενδεχόμενα ως εξ ίσου πιθανά να συμβούν· δεύτερον, το επίρρημα *‘πέλας’* έχοντας την σημασία του *‘πλησίον – κοντά’* φαίνεται ασύντακτο, διότι ο *‘λαιμός’* (*αύχην*) ή *‘θα πέσει’* (*πεσεῖσθαι*) πάνω στο ξυράφι (*ἐπὶ ξυροῦ*), ή *‘θα πέσει κοντά’* (*πέλας*), αλλά και *‘κοντά’* και *‘επάνω’*, αυτό είναι αδύνατον. Γι’ αυτό και ο Paley πρότεινε να εννοηθεί δίπλα στον εμπρόθετο *‘ἐπὶ ξυροῦ’* η *μτχ.* *‘ῶν’*, οπότε το επίρρ. *‘πέλας’* να μείνει μόνο του με την σημασία πως *‘ο λαιμός της Κλ. όντας πάνω στην κόψη του ξυραφιού, θα πέσει εδώ κοντά’*, εννοώντας φυσικά *‘αφού κατατομηθεί’*. (ii) η δεύτερη επιλογή που υπάρχει, αν διατηρηθεί η γραφή του *‘Μ’*, είναι να συνταχθεί η πρόθεση *‘ἐπὶ’* με το απρμφ. *‘πεσεῖσθαι = ἐπιπεσεῖσθαι’* με *‘τμήση’* δίνοντας την έννοια ότι *‘ο λαιμός της Κλ. θα πέσει με δύναμη’*, εννοείται *‘σπρωγμένος από τον Ορέστη’*, *‘πάνω στην κόψη του ξυραφιού’*. Τότε όμως αναγκαστικά το επίρρ. *‘πέλας’* πρέπει να συνταχθεί με την γενική *‘ξυροῦ = πέλας ξυροῦ = κοντά στο ξυράφι’*. Αν όμως ο τρόπος με τον οποίον ο *‘Ορ.’* θα σκοτώσει την μητέρα του είναι ο αποκεφαλισμός, τότε τι νόημα θα έχει η πληροφορία ότι *‘το κεφάλι της θα πέσει με δύναμη’*, δηλ. *‘θα αποκεφαλίστει’*, *‘κοντά στο μέρος που θα γίνει ο αποκεφαλισμός’*; Πού αλλού θα μπορούσε να *‘πέσει’*; — Όλα αυτά τα προβλήματα κατέστησαν αναγκαία την διόρθωση του Abresch από *‘ἐπὶ ξυροῦ’* σε *‘ἐπιξήνου = ἐπίξηνον, τό = ένα κομμάτι ξύλου, πάνω στο οποίο γίνονταν τεμαχισμοί κρεάτων’* δεδομένου ότι το ουσιαστικό *‘ξηνός, ό’* ονομάζεται σύμφωνα με την *‘Σούδα’* ο *‘κορμός δένδρου’*, (*Ἐπίξηνος: ό μαγειρικός κορμός, ἐφ’ ᾧ τὰ κρέα συγκόπτουσιν, Σούδα*). Και μάλιστα ο Αριστοφάνης χρησιμοποιεί την έκφραση αυτήν στους *‘Αχαρνείς’* (*ὑπὲρ ἐπιξήνου ‘θελήσω τὴν κεφαλὴν ἔχων λέγειν. Αἰριστοφ. Αἰχαρ. 318*). Το νόημα πλέον που εισπράττεται είναι πως *‘φαίνεται πως ο λαιμός της Κλυτ. θα πέσει’*, δηλ. *‘θα κοπεί’*, *‘πάνω σ’ ένα κομμάτι ξύλου’*. **«πρὸς δίκης»:** Δυο είναι οι γραφές που προτείνονται: (i) *‘πρὸς δίκης’*, όπου η πρόθεση *‘πρὸς+Γενική’* έχει την έννοια *‘κοντά σε κάτι = όσον αφορά κάτι’*, και εν προκειμένω *‘όσον αφορά την δικαιοσύνη – το δίκαιο’*. Με αυτήν την σημασία απαντά

- ο εμπρόθετος και στον Σοφοκλή 'Ο.Τ. 1014· Ήλ.1211· Ο.Κ.546' (ii) 'πρὸς δίκην', όπου ο εμπρόθετος έχει την σημασία του 'τρόπου'.
885. «τί ἐστι χρῆμα;»: '<τοῦτο τό> χρῆμα τί ἐστί;' «τίνα βοὴν ἴστης...»: 'ἴστης βοὴν τίνα; βγάξεις πρὸς τα ἐξω μία φωνή που τι νόημα έχει,'
886. «τὸν ζῶντα»: δηλ. 'τὸν Αἴγισθον', αντικ. στο 'καίνειν'. «τοὺς τεθνηκότας»: πληθυντικός αντί του ενικού 'τὸν 'Ορέστην'.
887. Η 'Κλ.' φαίνεται ότι κατάλαβε απόλυτα ότι η μτχ. 'τὸν ζῶντα' αναφέρεται στον 'Αἴγ.', ενώ ότι η μτχ. 'τοὺς τεθνηκότας' αναφέρεται σ' αυτόν τον οποίον οι πληροφορίες που ήρθαν πριν λίγο, τον παρουσίαζαν ως 'νεκρό', δηλ. τον 'Ορ.'
889. «ἀνδροκμήτα πέλεκυν»: η δολοφονία του 'Αγ.' δεν έγινε με 'τσεκούρι', αλλά με 'ξίφος'.
891. «τοῦδε...κακοῦ»: γενική διαιρετική, δηλ. 'έχω φτάσει στο σημείο εκείνο, όπου πρέπει να δω αν θα νικήσω εγώ, ή αν θα με νικήσει εκείνος', δηλ. 'ή εγώ θα ζήσω, ή εκείνος. Και οι δύο πλέον αποκλείεται.'
892. «τῷδε»: δηλ. 'Αἰγίσθω', 'αὐτός ἐδὼ ο Αἰγισθος πήρε αὐτό που του άξιζε', δηλ. 'τον θάνατο'.
895. «οὔτι μὴ προδῶς»: το 'οὔτι' ως ισχυρή άρνηση 'σε καμία περίπτωση – με κανένα τρόπο'. Η υποτακτική κανονικά με άρνηση το 'μή'. Για την ίδια ακριβώς σύνταξη: 'οὔτι μὴ φύγητε, Εὐρ.Κύκ.666 σε καμία περίπτωση μη φύγετε – Αποκλείεται να φύγετε' Έκάβ. 1039'. Το νόημα του στχ.: 'αν και νεκρός που είναι ο Αἴγ., εν τούτοις εσύ θα πας μαζί του'.
900. «ποῦ δαί»: ως έκφραση συνηθίζεται η 'τί δαί...; πῶς δαί...;' και 'χρησιμεύει δὲ καὶ εἰς τὸ να έκφράση ἐρώτησιν μετὰ θαυμασμοῦ, έκπλήξεως, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ μετὰ πάθους τινός, Kühner, σελ. 832,5' Βέβαια δεν απαντά πουθενά άλλού στον Αισχύλο, γι' αυτό και η διόρθωσή του σε 'ποῦ δὴ'. «τὸ λοιπὸν»: 'στο μέλλον', με την προσθήκη του 'έσται'. «Λοξίου»: γενική κτητική στις ονομαστικές 'μαντεύματα...πιστά', 'οι μαντείες του Απόλλωνα....και η υπόσχεση'.
901. «πυθόχρηστα»: 'οι οποίες μαντείες δόθηκαν από την Πυθία', 'πυθόχρηστα παραγγέλματα, Πλούτ. 116d3· τοῖς Ἀθηναίοις πυθόχρηστον ἐγένετο καταλῦσαι μὲν τὰς βασιλείας, Σχόλ.Άριστοφ.Νεφ.2' «εὐορκώτατα»: 'εὐορκος' είναι ο 'όρκος' τον οποίον δίνει κάποιος πρόθυμα, με την θέλησή του.
902. «έχθρους»: κατηγορούμενο. «θεῶν»: γενική διαιρετική στο 'άπαντας'. Το νόημα: 'αν δεν την σκοτώσεις και παραβείς τους χρησμούς του Απόλλωνα, τότε να είσαι σίγουρος ότι θα έχεις απέναντί σου το σύνολο των θεών εχθρικό'.
904. «πρὸς αὐτὸν τόνδε»: δηλ. 'Αἴγισθον'. Η πρόθεση 'πρὸς+Αἰτιατική' δείχνει κίνηση, κι όχι βέβαια 'στάση', κάτι που ἐδὼ είναι το λογικό, διότι η 'σφαγή' δεν θα γίνει εν κινήσει. Όμως χρησιμοποιείται αυτό ο εμπρόθετος, για να δείξει πως πριν την 'σφαγή', θα προηγηθεί μία 'κίνηση' προς ένα συγκεκριμένο σημείο, εκεί δηλ. που βρίσκεται ο 'Αἴγ.' ήδη τώρα νεκρός.
- 906/7. «φιλεῖς...στυγεῖς»: 'χιαστό σχήμα', καθώς έχουμε δυο προτάσεις στις οποίες τα ρρ. βρίσκονται στην αρχή της μιας και στο τέλος της άλλης, ενώ ενδιαμέσως απαντούν τα αντικείμενά τους, 'α,β – β,α'.
909. «πατροκτονοῦσα»: το ρ. 'πατροκτονῶ' ή και το επίθετο 'πατροκτόνος' αναφέρεται κατά κανόνα σ' εκείνον ο οποίος έχει δολοφονήσει τον δικό του πατέρα. Όμως ἐδὼ καταχρηστικῶς η μτχ. αναφέρεται όχι στον πατέρα της 'Κλ.', αλλά στον πατέρα του 'Ορ.'
911. «καὶ τόνδε...μόρον»: δηλ. 'τον θάνατο της Κλ.', εννοώντας τις εντολές του Απόλλωνα.
913. «τεκοῦσα γάρ»: ο 'Ορ.' κατηγορεί την 'Κλ.' για το γεγονός ότι δολοφονώντας τον 'Αγ.' στην ουσία ανάγκασε, επέβαλε στο παιδί της να γίνει ο εκδικητής – μητροκτόνος.
915. «αἰκῶς»: πρόκειται για διόρθωση της γραφής του 'Μ' 'διχῶς με δυο τρόπους'. Όσοι αποδέχονται την γραφή του 'Μ' θεωρούν ότι μ' αυτήν υποδηλώνονται 'δυο' ενέργειες που κατέστησαν τον 'Ορ.' 'δούλο', πρώτον, η απομάκρυνσή του από τον τόπο που γεννήθηκε, και δεύτερον, η στέρηση της πατρικής περιουσίας του.
916. 'Για δείξε μου τα χρήματα που πήρα, όταν σε πούλησα;', εννοώντας ότι 'αφού δεν πήρα χρήματα, τότε δεν σε πούλησα'.

917. 'Ντρέπομαι να σου πω ότι το αντίτιμο που πήρες από την δική μου πώληση ως δούλου, ήταν το ερωτικό κρεβάτι που εξασφάλισες από τον εραστή σου, τον Αίγισθο'.
918. «μὴ ἀλλά»: μια έκφραση της καθομιλουμένης: 'Ωραία! Μη πεις αυτό που ντρέπεσαι να πεις για μένα! Όμως πες...', εννοώντας φυσικά την συζυγική απιστία του 'Αγ.' με την 'Κασσάνδρα'.
919. Βασική πεποίθηση της εποχής ήταν πως οι 'άνδρες', επειδή ακριβώς διακινδυνεύουν στο εξωτερικό περιβάλλον καθ' οιονδήποτε τρόπο, είτε παίρνοντας μέρος σε εκστρατείες, όπως ο 'Αγ.', είτε δραστηριοποιούμενοι σε επαγγελματικές ασχολίες, έχουν κάθε δικαίωμα να διεκδικούν για τον εαυτό του μίας ελευθερία ερωτικών και εξωσυζυγικών σχέσεων, εν συγκρίσει με τις γυναίκες, οι οποίες απολαμβάνουν την ασφάλεια των σπιτιών τους. Συνεπώς για τον 'Ορ.' οι ερωτικές σχέσεις που είχε αναπτύξει ο 'Αγ.' στην Τροία, αλλά και η εξωσυζυγική του σχέση με την 'Κασσάν.' ήταν απολύτως δικαιολογημένες.
924. «μητρὸς ἐγκότους κύνας»: έτσι χαρακτηρίζει η 'Κλ.' τις 'Ερινύες', οι οποίες θα καταδιώξουν αργότερα τον 'Ορ.', για να τον τιμωρήσουν για την πράξη της 'μητροκτονίας'.
925. «τὰς τοῦ πατρός»: i.e. 'κύνας'.
926. Ο στχ. αυτός είναι μία παροιμιακή έκφραση, η οποία σήμαινε κάτι όπως 'χάνω τα λόγια μου', ή 'μιλάω άδικα', (όπως οι νεκροί δεν ακούν, έτσι ακριβώς δεν ακούς τώρα κι εσύ).
927. «σοῦριζει»: i.e. 'σοι ὀρίζει', 'καθορίζει για σένα'.
929. Ο στχ. αυτός από αρκετούς εκδότες αποδίδεται στον 'Ορ.', όμως ο Page έχει απόλυτο δίκιο που τον καταγράφει στην 'Κλ.', γιατί είναι τα τελευταία της λόγια που θα πει επί σκηνής, πριν οδηγηθεί στον θάνατο από το χέρι του γιού της.
930. «τὸ μὴ χρεῶν»: η δολοφονία της 'μητέρας' από τον 'γιο' της είναι μία πράξη που δεν πρέπει να γίνεται, αλλά τώρα επιβάλλεται με βάση την μέχρι στιγμής συμπεριφορά της 'Κλ.'.
931. «τῶνδε»: η γενική ως υποκειμενική στο 'συμφορὰν διπλήν', αναφέρεται στον θάνατο του 'Αίγ.' και της 'Κλ.'.
932. «ἐπεῖ»: είτε με χρονική είτε με αιτιολογική σημασία.
934. «ὄφθαλμὸν οἴκων»: το πιο πολύτιμο μέλος μιας οικογένειας χαρακτηρίζεται ως ο 'ὄφθαλμός' αυτής. «πανῶλεθρον»: κατηγορούμενο του αποτελέσματος. «μὴ πεσεῖν»: ο 'Χο.' εύχεται οι δυο αυτές δολοφονίες που διέπραξε ο 'Ορ.' να μην έχουν συνέπειες γι' αυτόν τιμωρητικές.

ΤΡΙΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ Στχχ. 935 – 971.

- ΧΟ *Αφ' ενός μεν ἔφτασε η δικαιοσύνη με τον καιρό στην Τροία,* 935
αυτή η βαριά τιμωρητική ποινή.
Αλλ' αφ' ετέρου και στο παλάτι του Αγαμέμνονα ἔφτασε
αυτό το διπλό λεοντάρι, αυτός ο διπλός Άρης.
Και ὀρμησε μέχρις εσχάτων
αυτός ο συμβουλευμένος από το μαντείο του Απόλλωνα φυγὰς 940
οδηγημένος σωστά με συμβουλές από τον θεό.
- Βγάλτε ένα επιφώνημα χαράς 'Ω!' για το γεγονός ότι το παλάτι του κυρίου μας*
απέφυγε τις συμφορές αλλά και τον αφανισμό της κτηματικής περιουσίας
από εκείνους τους δυο μολυσματικούς δολοφόνους,
από αυτήν την φρικτή εξέλιξη. 945
- Κι ἔφτασε – αυτή που νοιάζεται για την μυστική δολοφονία –*
αυτή η πανούργα τιμωρία,
κι ακούμπησε το χέρι της την ώρα της μάχης η γνήσια

- κόρη του Δία, κι αυτήν Δίκη
την ονομάζουμε 950
εμείς οι θνητοί πετυχαίνοντας εύστοχα,
η οποία αποπνέει μια φοβερή καταστροφή στους εχθρούς της.
- Αυτήν την Δίκη ο Απόλλων, ο οποίος στον Παρνασσού
την περιοχή έχει αυτό το σπουδαίο χάσμα, την όρθωσε 955
χωρίς ίχνος σκευωρίας, η οποία τις απάτες
τις τιμωρεί. Και αυτή τώρα έρχεται με εχθρικές διαθέσεις, αν και καθυστερημένη.
Και η θεότητα μακάρι πάντοτε να έχει κατά κάποιο τρόπο την εξουσία, ώστε εγώ να μη
εξυπηρετώ τις κακές πράξεις.
Αξίζει να σέβεται κανείς την εξουσία των ουρανών. 960
- Είναι δυνατόν να δουν όλοι το φως, αλλά και αφαιρέθηκε ο μεγάλος
δεσμός από το παλάτι.
Σήκω λοιπόν ψηλά, παλάτι! Για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα
βρισκόσουν πεσμένο χάμω.
- Γρήγορα ο χρόνος που ικανοποιεί τα πάντα θα περάσει μέσα 965
από τις εξωτερικές πόρτες των ανακτόρων, όταν από το σπίτι
όλο γενικώς το μίasma θα πεταχτεί έξω
με εξαγνισμούς οι οποίοι εκδιώκουν την δυστυχία.
†Και οι τύχες, έτσι ώστε να είναι αξιοπρεπείς στην βάση τους, ώστε γενικώς
να τις βλέπει κάποιος να είναι ευνοϊκές 970
σ' αυτούς που βρίσκονται ως μέτοικοι μέσα στο παλάτι.†

Στχχ. 935 – 941 = 946 – 952

U UU — U — — UU — UU —	2 Δόχμιοι
U UU — — —	Δόχμιος
U UUU — U — U UU — U —	2 Δόχμιοι
U — U — U — U —	2 Ίαμβοι
U UU — U —	Δόχμιος
U — U — — U —	Ίαμβος + Κρητικός.
U UU — U — U — — U —	2 Δόχμιοι

Στχχ. 942 – 945

U UU — U — — UU — U —	2 Δόχμιοι
U UU — U — — UU — U —	2 Δόχμιοι
UU U — U — U —	Ληκύθιος
U — — U —	Δόχμιος

Στχχ. 953 – 960 = 965 – 971

— ³⁹ UU — U — U — ⁴⁰ — U —	2 Δόχμιοι
U UU — U — U UU — U —	2 Δόχμιοι

³⁹ Στην 'στρ.β'' η 1^η συλλ. του πρώτου Δόχμιου 'τάνπ-' είναι '—', ενώ η αντίστοιχη 'τάχ-' στην 'αντιστρ.β'' είναι 'U'.

⁴⁰ Στον 'στρ.β'' η 2^η συλλ. του δεύτερου Δόχμιου 'Παρν-' είναι '—', στην 'αντ.β' αναλύεται σε δυο 'UU' '-νος αμ-'.

U UU — ⁴¹ U UU ⁴²	Δόχμιος
— UU ⁴³ — U — — UU — U —	2 Δόχμιοι
U — — U — — U ⁴⁴ — — U —	2 Δόχμιοι
U — — U —	Δόχμιος
— UU ⁴⁵ — U — U — — U —	2 Δόχμιοι

Στχχ. 961 – 964

U UU — U — U UU — U —	2 Δόχμιοι
U UU — —	Δόχμιος (καταληκτικός)
U UU — U — U UU — U —	2 Δόχμιοι
U — U — U — U —	2 Ταμβοί

- 938.** «διπλοῦς λέων, διπλοῦς Ἄρης»: αναφέρεται στην παρουσία των τιμωρών – εκδικητῶν 'Ορ.' και 'Πυλ.' Η παρομοίωσή τους με 'λεοντάρια' απαντά και στον Ευριπίδη, 'ἤλθον ἐς δόμους, ἴν' αὐθ' ἔκαστά σοι λέγω, λέοντες Ἕλληνας δύο διδύμω, Ὀρ.1400-2'. Επίσης η παρομοίωσή τους με τον θεό 'Ἄρη' οφείλεται στην αγριότητα της τιμωρίας την οποίαν επέβαλαν στην 'Κλ.' και στον 'Αἴγ.'
- 939.** «ἔλασε»: αμετάβατο χωρίς αντικείμενο έχοντας την έννοια του 'προχωρώ, βαδίζω, ορμώ'. «ἐς τὸ πᾶν»: «έφτασε στα άκρα», υπονοώντας φυσικά την πράξη της 'μητροκτονίας'.
- 940.** «ὁ πυθόχρηστος»: 'ὁ ὑπὸ Πυθοῦς χρησθεὶς Ὀρέστης, Ἀρχ.Σχολ. ο Ὀρέστης, ὁ ὁποῖος πήρε τὸν χρησμό ἀπὸ τὸν μαντεῖο τοῦ Ἀπόλλωνα'. Για την ίδια έκφραση 'πυθοχρήστοις νόμοις, Ξεν.Λακ.Πολ. 8,5,9 σε νόμους που τους έχει δώσει το μαντεῖο του Ἀπόλλωνα· διαμαχούμεθα τοῖς βαρβάροις ἐκεῖ κατὰ τὸ Πυθόχρηστον, Πλούτ. Ἄριστ., 11,5,9 θα πολεμήσουμε μέχρι τὸ τέλος ἀπέναντι τοὺς βαρβάρους σύμφωνα με τὸ μαντεῖο τοῦ Ἀπόλλωνα'.
- 941.** «ἔ... ὠρμημένος»: 'οδηγημένος με σωστό τρόπο'. «φραδαῖσι»: δοτική οργανική.
- 942/3.** «ἐπολολύξατ'»: 'ἐπολολύξατε', προστακτική Αορίστου. «ῶ»: επιφώνημα χαράς. «δεσποσύνων ... τριβᾶς»: η συντακτική σειρά των λλ.: «ἐπολολύξατε ὥ ἀναφυγῇ δεσποσύνων δόμων κακῶν καὶ τριβῆς κτεάων»: 'κραυγάστε ὦ! λόγω του γεγονότος ὅτι τα παλάτια του κυρίου γλίτωσαν ἀπὸ τις συμφορές και την καταστροφῆς της περιουσίας'. Η δοτική 'ἀναφυγῇ' εἶναι της 'αἰτίας'. η γενική 'δόμων' εἶναι υποκειμενική στην δοτική, ἐνῶ το ἐπίθ. 'δεσποσύνων' εἶναι επιθετικός προσδιορισμός· οι γενικές 'κακῶν' & 'τριβῆς' συντάσσονται με την δοτική 'ἀναφυγῇ' ως γενικές του 'χωρισμού' ἢ της 'απαλλαγῆς' (αφαιρετικές)· τέλος η γενική 'κτεάων' συντάσσεται με το 'τριβῆς' ως γενική αντικειμενική.
- 944.** «ὑπὸ... μιστὸροιν»: ἐπρόθ. προσδ. του ποιητικού αἰτίου στην δοτική 'ἀναφυγῇ'.
- 945.** «δυσσοῖμον τύχης»: η γενική 'τύχης' εἶναι παράθεση στις γενικές 'κακῶν' & 'τριβῆς'.
- 946/7.** «ἔμολε»: εἶναι η τρίτη φορά που απαντά το ρ. αὐτὸ μετὰ τον 935 & 937. Ἀν και σε καμία ἀπ' αὐτὲς τις αναφορές δεν φαίνεται καθαρὰ τὸ ὄνομα τοῦ 'Ορ.', ἐν τούτοις αὐτὸς εἶναι που υπονοήθηκε ἐκεῖ ὡς τὸ λογικὸ υποκείμενο. Ὁμοίως κι ἐδῶ, ἀν και συντακτικὸ υποκείμενο εἶναι ἡ ὀνομ. 'δολιόφρων Ποινά', λογικὸ υποκείμενο εἶναι ὁ 'Ορ.' «ἡ μέλει»: ἡ γραφή του 'Μ' ἔχει τὴν δοτικὴν 'ῶ'. (i) Ἀν διατηρηθεῖ ἡ γραφή του 'Μ', τότε θα ἔχουμε τὴν μετάφραση: 'και ἔφτασε μια πανούργα τιμωρία (δολιόφρων Ποινά) σ' ἐκείνον ὁ ὁποῖος (ῶ = Αἰγίσθω) ἔχει δεῖξει τὸ ενδιαφέρον (μέλει) για μία μυστικὴ δολοφονία (κρυπταδίου μάχας = ἡ δολοφονία τοῦ Ἀγαμέμνονα)'. Με βάση τὴν γραφή αὐτὴν ὑπάρχει μία φαινομενικὴ ομοιότητα με τὴν 'στρ.α', καθὼς στην θέση της δοτικῆς 'ῶ' ανταποκρίνεται ἡ δοτικὴ 'Πριαμίδαις'. (ii) Ἀν γίνῃ δεκτὴ ἡ διόρθωση τοῦ Auratus σε 'ἡ', τότε θα ἔχουμε: 'και ἔφτασε μια πανούργα τιμωρία

⁴¹ Στην 'στρ.β' η 3^η συλλ. '-λως' εἶναι '—', ἐνῶ ἡ ἴδια συλλ. στην 'αντιστρ.β' ἀναλύεται σε δυο 'UU -παν ε-'

⁴² Στην 'στρ.β' οι δυο τελευταῖες συλλ. '-ια' εἶναι 'UU', ἐνῶ στην 'αντιστρ.β' μία '-θῆ' που εἶναι '—'

⁴³ Στην 'στρ.β' ὁ πρῶτος Δόχμιος ξεκινά ὡς '— UU', ἐνῶ στην 'αντιστρ.β' ξεκινά ὡς 'U —'

⁴⁴ Στην 'στρ.β' η 1^η συλλ. 'το' τοῦ δευτέρου Δόχμιου εἶναι 'U', ἐνῶ στην 'αντιστρ.β' ἡ ἴδια συλλ. '-ποι' εἶναι '—'.

⁴⁵ Στην 'στρ.β' ὁ πρῶτος Δόχμιος ξεκινά ὡς '— UU', ἐνῶ στην 'αντιστρ.β' ξεκινά ὡς 'U —'.

(δολιόφρων Ποινά) στην οποία τιμωρία (ἥ = Ποινῇ) έχει υπάρξει το ενδιαφέρον (μέλει) για μία μυστική δολοφονία (κρυπταδίου μάχας = η δολοφονία του Αἰγ. και της Κλ.)

948/9. «ἔθιγε δ'...χερός»: επειδή το λογικό υποκείμενο στα δυο προηγούμενα 'ἔμολε' είναι ο 'Ορ.', γι' αυτό κι εδώ η γενική 'χερός' συντάσσεται μεν με το ρ. 'ἔθιγε' ως γενική διαιρετική. «Διὸς κόρα, Δίκαν»: η 'Δίκη' ήταν η προσωποποιημένη θεότητα της εννοίας της 'δικαιοσύνης', και αναφέρεται από τον Ησίοδο ως κόρη του Δία και της Θέμιδος (Θεογ.901). Είναι αδελφή της 'Ευνομίας' και της 'Ειρήνης'.

951. «τυχόντες καλῶς»: 'έχοντας πετύχει σωστά την ονομασία της', εννοώντας ότι το όνομά της παραπέμπει στην 'Δικαιοσύνη'.

953-956. Η αποκατάσταση του κειμένου σ' αυτούς τους στχχ. έχει αποδειχθεί εξαιρετικά δύσκολη, αν όχι τελικά αδύνατη. Μόνο με υποθετικές παρεμβάσεις οι εκδότες μπόρεσαν να το αποκαταστήσουν. Γι' αυτό υπάρχουν διαφορετικές γραφές σε διάφορες εκδόσεις. — Το κείμενο του Page στην δική του έκδοση, την οποία έχω ακολουθήσει κι εγώ στην συγκεκριμένη παρουσίαση, είναι το εξής:

τάνπερ ὁ Λοξίας ὁ Παρνασίας	Στο κείμενο αυτό έχει γίνει δεκτή: (i) η διόρθωση του
μέγαν ἔχων μυχὸν χθονὸς ἐπωρθία-	Heath της αντωνυμίας 'τάπερ' (ἄπερ) του 'Μ' σε
ξεν ἀδόλως δολία	'τάνπερ' (τήνπερ). (ii) η πρόταση του Paley 'Παρνασ-
βλαπτομέναν· χρονισθεῖσα δ' ἐποίχεται	σίας' αντί της γραφής 'Παρνάσιος' του 'Μ'. Η λογική

του Paley βασίζεται στα εξής: πρώτον, στο γεγονός ότι το επίθετο 'Παρνάσιος' δεν απαντά ως γνώρισμα του Απόλλωνα, και δεύτερον, ότι το δεύτερο άρθρο 'ὁ' πρέπει να αποδοθεί στην μτχ. 'ἔχων'. Η γραφή 'Παρνασίας' είναι γενική θηλυκού γένους και προσδιορίζει επιθετικά το 'χθονός'. (iii) η διόρθωση του Meineke 'ἐπωρθίαξεν' στην γραφή 'ἐπ' ὅχθι ἄξεν' του 'Μ'. (iv) η πρόταση του Metzger για διόρθωση της γραφής 'ἐν χρόνοις θεῖσαν' του 'Μ' σε 'χρονισθεῖσα δ'. Σύμφωνα με την γραφή του Page το κείμενο έχει την ακόλουθη ερμηνεία: «τάνπερ»: i.e. 'Δίκαν', και είναι αντικείμενο στο ρ. 'ἐπωρθίαξεν', 'αυτή την Δίκη ο Απόλλων την ἀνύψωσε, την ἀνόρθωσε'. «Λοξίας»: προσωνυμία του Απόλλωνα για το γεγονός ότι οι χρησμοί που δίνει δεν είναι σαφείς (ευθείς). «μέγαν μυχόν»:

πρόκειται για το ιερό 'Χάσμα' που υπήρχε στον ιερό του Απόλλων στους Δελφούς (σχολ.στχχ. 807/8). «χθονός»: 'Πανασσίας', γενική διαιρετική, 'στην περιοχή του Παρνασσού'.

«ἀδόλως»: προσδιορίζει το 'ἐπωρθίαξεν', 'ὀρθωσε την Δίκη χωρίς ἴχνος δόλου ή σκευωρίας'. «δόλια»: αιτιατική πληθ. ουδετέρου ως αντικείμενο σύστοιχο στην μτχ. 'βλαπτομένην', η οποία λειτουργεί επιθετικά, 'η οποία δεχόταν βλαπτικές επιθέσεις με δόλιο τρόπο', αναφερόμενη στα 'δόλια' μέσα με τα οποία οδήγησαν στον θάνατο τον 'Αγ.' ο 'Αἰγ.' με την 'Κλ.'

«χρονισθεῖσα»: i.e. 'ἡ Δίκα', 'αν και αυτή καθυστέρησε για ένα χρονικό διάστημα'. «ἐποίχεται»: 'έρχεται κατ' ευθείαν στον στόχο'. — Το ίδιο κείμενο στην έκδοση του Wecklein έχει ως εξής:

τάπερ ὁ Λοξίας ὁ Παρνασίας	(i) η αντωνυμία 'τάπερ' (:ἄπερ) εισάγει αναφορική πρό-
μέγαν ἔχων μυχὸν χθονὸς ἐπ' ὀμφαλῷ	ταση με ρ. το 'ἐθρίαξεν', και λειτουργεί ως υποκείμενο. (ii)
θρίαξεν, δολίαν	Το επίθετο 'Παρνάσιος' ως ἑναρθρο λειτουργεί επιθετικά
βλάβαν ἐγχρονισθεῖσαν ἐποίχεται.	στην ονομαστική 'Λοξίας'. (iii) 'ἐπ' ὀμφαλῷ θρίαξεν' εί-

ναι η υποθετική γραφή στην θέση της γραφής του 'Μ' 'ἐπ' ὅχθι ἄξεν'. Η σύνταξη: η αναφορική πρόταση 'τάπερ...θρίαξεν' είναι υποκείμενο σε αττική σύνταξη στο ρ. 'ἐποίχεται'. Μέσα στην αναφορική υποκ. του 'θρίαξεν' είναι ο 'ὁ Λοξίας ὁ Παρνασίας', και η αιτιατική 'τάπερ' είναι το σύστοιχο αντικείμενο. Η αιτιατική 'δολίαν' είναι αιτιατική επιρρ. που δηλώνει την εις τόπον κατεύθυνση στο 'ἐποίχεται', και ως 'δολίαν βλάβαν' υπονοεί την 'δόλια' σκευωρία που ἔστησαν εναντίον του 'Αγ.' ο 'Αἰγ.' με την 'Κλ.' Τέλος η μτχ. 'ἐγχρονισθεῖσαν' είναι εναντιωματική. η Μετάφραση: 'αυτά που προφήτεψε ο Απόλλων στον Παρνασσό, ο οποίος διαθέτει αυτό το σπουδαίο χάσμα στο κέντρο του κόσμου, έρχονται τώρα εναντίον εκείνης της ύπουλης επίθεσης, παρά το γεγονός ότι αυτή έχει καιρό που έχει συμβεί'. — Το κείμενο που έχει υιοθετήσει ο Smyth στην δική του έκδοση, έχει ως εξής:

τά περ ὁ Λοξίας ὁ Παρνασσίας
μέγαν ἔχων μυχὸν χθονὸς ἐπωρθία-
ξεν ἀδόλως δόλοις
βλάβαν ἐγχερονισθεῖσαν ἐποίχεται.

Οι αλλαγές που έχει υιοθετήσει στην έκδοσή του ο Smyth
είναι: η διατήρηση της αναφορικής αντωνυμίας 'τά:ᾶ'
στην αναφορική πρόταση 'τά...ἐπωρθίαξεν', η γραφή του
Paley 'Παρνασσίας ...χθονὸς', η διατήρηση της η διόρ-

θωση της γραφής του 'Μ' σε 'ἐπωρθίαξεν', και η πρόταση του Headlam 'ἀδόλως δόλοις'. Η Μετά-
φραση: *‘όσα ο Απόλλων, ο οποίος έχει αυτό το σπουδαίο χάσμα στην περιοχή του Παρνασσού, ὀρθωσε –
ανύψωσε, με ένα απονήρευτο τέχνασμα ἔρχεται απειλητικά εναντίον αυτής της ζημιάς που συνέβη χρόνια
πριν’.*

957/8. «κρατεῖτω δε πῶς τὸ θεῖον, τὸ μὴ μ' / ὑπουργεῖν κακοῖς»: Και σ' αυτούς τους στχχ. το κείμενο του
'Μ' είναι αδιευκρίνιστο και προβληματικό. Αυτή είναι η γραφή που έχει στην έκδοσή του ο Page, και
διορθώνει την γραφή του 'Μ' «κρατεῖται πῶς τὸ θεῖον παρὰ τὸ μὴ ὑπουργεῖν κακοῖς» με την εξής
μτφρ. *‘είναι γεγονός ότι η θεότητα δεν εξυπηρετεί τις δόλιες συμπεριφορές’.* Η διόρθωση του Hermann
στην Προστακτική 'κρατεῖτω' εκτός της αλλαγής της φωνής σε Ενεργητική, αποδίδει καλύτερα την έν-
νοια του προσδοκώμενου γεγονότος ως ευχής και προσδοκίας του 'Χο.' ὄντας μέσα στο πνεύμα του χο-
ρικού ὅλου. Το ἑναρθρο ἀπαρέμφοτο 'τὸ μὴ μ' ὑπουργεῖν' ἔχει ἀξία συμπεράσματος, *‘ὥστε ἐγὼ νὰ μὴ
ἐξυπηρετῶ ἐγὼ τις κακές πράξεις’.* — Η διορθωτική πρόταση του Wecklein έχει ως εξής: «κρατεῖται δὲ
πῶς τὸ θεῖον παρὲξ / ὑπουργεῖν κακοῖς;» δημιουργώντας μία ρητορική ερώτηση και δίνοντας την
μτφρ. *‘καὶ πῶς ἐξηγείται ἡ θεότητα συν τοις ἄλλοις νὰ ἐξυπηρετεῖ τις κακές πράξεις;’*, αφήνοντας το υπο-
νοούμενο ὅτι κάτι τέτοιο είναι αδύνατον.

960. «ἄξιον»: i.e. 'ἔστί'. Αυτή είναι η διόρθωση του Bothe.

961/2. «πάρα τὸ φῶς ἰδεῖν»: αυτή είναι διόρθωση της γραφής του 'Μ' 'πάρα τε φῶς ἰδεῖν'. Η διόρθωση του
'τε' σε 'τὸ' ἐπεβλήθη για δυο λόγους, πρώτον διότι ἀμέσως μετὰ ἀκολουθεῖ ἓνα ἐπόμενο 'τε', το οποίο
είναι ἀναντικατάστατο, και δεύτερον, διότι ἔτσι προσδιορίζεται ἓνα 'συγκεκριμένο' φως, αυτό για το
οποῖο ἔγινε λόγος στον στχ. 131, ὅπου το 'φως' ταυτίστηκε με την παρουσία του 'Ορ.' και την τιμωρία
των ἐνόχων. Το 'πάρα' ἰσοδυναμεί με το ἀπρόσωπο 'πάρεστι'. «μέγα τ' ἀφηρέθη ψάλιον»: και
ἐδὼ ἔχουμε την διόρθωση της γραφής του 'Μ' 'μέγαν τ' ἀφηρέθη'. Προφανῶς η γραφή 'μέγαν' είναι
λάθος, γιατί το 'ψάλιον' είναι ουδέτερο. Αν διατηρηθεῖ η γραφή 'ἀφηρέθη', τότε εἰσπράττουμε το νό-
ημα πῶς *‘ἐγὼ, ὁ Χορός, ἐπιτέλους ἀπαλλάχτηκα ἀπὸ τὰ δεσμά’*, ἐννοώντας πῶς τώρα με τον θάνατο του
'Αἰγ.' και της 'Κλ.' ὑπάρχει ἀλλαγή πρὸς το βέλτιον. Ἐτσι ὅμως τὰ ὅποια κέρδη περιορίζονται αὐστηρά
στο πρόσωπο του 'Χο.', ἐνὼ στην οὐσία τὰ κέρδη είναι πολὺ γενικότερα ἀγγίζοντας ὅλη την κοινωνία
του Ἀργούς. Γι' αὐτὸ και η διόρθωση σε 'ἀφηρέθη' θεωρεῖται πιο σωστὴ δίνοντας μία ευρύτερη εἰκόνα
στα θετικά ἀποτελέσματα. «οἴκων»: συντάσσεται με το ρ. 'ἀφηρέθη' ως γενική ἀφαιρετική, *‘κι αὐτὸ
το μεγάλο πλῆγμα ἀφαιρέθηκε ἀπὸ το παλάτι’.* Η γραφή 'οἴκων' είναι διόρθωση του Franz, καθὼς ὁ 'Μ'
ἔχει 'οἴκετων' ἐπιμένοντας στην λογικὴ ὅτι 'ἡ αλυσίδα αὐτὴ ἀφαιρέθηκε ἀπὸ τοὺς δούλους του παλατιοῦ,
δηλ. ἀπὸ τον Χορό'.

963. «ἄναγε μὰν δόμος»: και ἐδὼ ἔχουμε διόρθωση της γραφής 'ἄναγεμὰν δόμοις' του 'Μ'.

965/7. «παντελὴς χρόνος»: ἐδὼ η ἔννοια του 'χρόνου', ὁ ὁποῖος καθὼς περνά διαμορφώνει και τροποποιεῖ τὰ
πάντα. Ἐτσι ἀκριβῶς θα 'ἀλλάξει' γρήγορα και την εἰκόνα μέσα στο παλάτι, τώρα που ἔφυγαν ἀπὸ την
ζωὴ ὁ 'Αἰγ.' και η 'Κλ.' «ἀμείψεται πρόθυρα δωμάτων»: *‘θα διέλθει μέσα ἀπὸ τις ἐξωτερικὲς πόρτες
του ἀνακτόρου’.* Ὁ 'Χρόνος' ἐμφανίζεται ως ἓνα 'φυσικό' πρόσωπο, το ὁποῖο θα 'περάσει' το κατώφλι
των ἀνακτόρων. Μένει ἀδιευκρίνιστο ἀν πρόκειται περὶ 'εἰσόδου' ἢ 'ἐξόδου' αὐτοῦ του προσωποποιη-
μένου 'Χρόνου'. Ὅπως κι ἂν ἔχει ὅμως το πρᾶγμα, σίγουρα θα ἐπέλθει μία 'ἀλλαγή' πρὸς το βέλτιον μέσα
στο παλάτι. «ᾔταν...ἐλαθῇ»: η χρονικὴ πρόταση ἐδὼ βοηθεῖ στην κατανόηση του 'ἀμείψεται', πῶς
δηλ. πρόκειται περὶ 'ἐξόδου'. Αν ἐπρόκειτο περὶ 'εἰσόδου', τότε αὐτὸς ὁ 'Χρόνος' ἀλλαγῆς ἐπὶ το βέλτιον
δεν θα μπορούσε νὰ ἦταν τίποτε ἄλλο, ἐμὴ μόνο ὁ 'Ορ.', ὁ ὁποῖος ὅμως ἤδη βρίσκεται μέσα στο παλάτι,
ἀρα δεν μπορεί το 'ἀμείψεται' νὰ ἀναφέρεται σε κάποια 'εἰσοδο'. Αν δούμε το νόημα αὐτῆς ἐδὼ της
χρονικῆς προτάσεως, τότε μπορούμε νὰ υποψιαστοῦμε ὅτι η ἀλλαγή ἐπὶ το βέλτιον θα ἔρθει με την

‘έξοδο’ του ‘Χρόνου’ από το παλάτι. Το νόημα έχει λοιπόν ως εξής: ‘Για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα στο παλάτι μέσα κυριαρχούσε η ανομία λόγω της παρουσίας του ‘Αίγ.’ και της ‘Κλ.’ Τώρα όμως που αυτοί δεν ζουν πλέον, αυτό το ‘κακό χρονικό διάστημα’, αυτός ‘επιβλαβής χρόνος’ θα περάσει την ‘πόρτα’ του ανακτόρου και θα φύγει, θα παρέλθει για πάντα, αφού πλέον το ‘μίασμα’ που κουβαλούσαν ο ‘Αίγ.’ με την ‘Κλ.’ δεν υπάρχει, εξαφανίστηκε μαζί τους.

968. «καθαρμοῖσιν»: δοτική οργανική. «έλατηρίοις»: επιθ. προσδ. ‘με εξαγνισμούς οι οποίοι πετάνε έξω’. «ἀτᾶν»: γενική αντικειμενική στο ‘έλατηρίοις’.

969/72. Ένα άκρως προβληματικό χωρίο με εντελώς αδιευκρίνιστη την γραφή του ‘Μ’ σ’ αυτούς τους τρεις στχχ. Το κείμενο στην έκδοση του Page, που είναι αποτέλεσμα καθαρής εικασίας, έχει ως εξής: «τύχαι δ’ εὐπρόσωποι κοίται τὸ πᾶν/ιδεῖν πρευμενεῖς/μετοίκους δόμων πεσοῦνται πάλιν». Όλοι οι εκδότες εμπρός στα προβλήματα που έθετε το κείμενο αναγκάστηκαν να εξαρτήσουν όλο το νόημα από την ομοιότητα που έβλεπαν να υπάρχει ανάμεσα στο ρ. ‘πεσοῦνται’ και στην έκφραση ‘τὰ δεσποτῶν εὖ πεσόντα θήσομαι’, την οποία χρησιμοποίησε ο Αισχύλος στον στχ. 31 στον ‘Αγαμέμνονα’. Η έκφραση αυτή χρησιμοποιείται σε τυχερά παιχνίδια με ζάρια, που υποδηλώνονται με την μτχ. ‘τὰ πεσόντα’, και το ρ. ‘θήσομαι’ δείχνει τις σωστές κινήσεις που πρέπει να κάνει ο παίχτης στα πούλια τα δικά του με βάση την ένδειξη που έχουν τα ζάρια. Το νόημα με βάση το κείμενο του Page είναι πως ‘οι τύχες (τύχαι) θα ξαναπέσουν πάλι (πεσοῦνται πάλιν)’, εννοώντας ότι θα διαμορφωθεί ένα νέο πλαίσιο ‘τύχης’, ‘ώστε να είναι αυτές οι τύχες αξιοπρεπείς (εὐπρόσωποι) στην βάση τους (κοίτη) και ως προς το να εξετάσει κανείς τα πάντα (τὸ πᾶν ἰδεῖν) αυτές να είναι ευμενείς (πρευμενεῖς), προκειμένου γι’ αυτούς που βρίσκονται ως μέτοικοι (μετοίκους) μέσα στο παλάτι’. Πρόκειται για υποθετική αποκατάσταση, αλλά το ‘μετοίκους’ μένει εντελώς μετέωρο νοηματικά. Είναι γεγονός ότι το κείμενο αναφέρεται σε μία αλλαγή της ‘τύχης επί το βέλτιον’, άρα αποκλείεται με το ‘μετοίκους’ να εννοεί ως ‘ξένους κατοίκους’ τον ‘Αίγ.’ και την ‘Κλ.’ Επίσης είναι δύσκολο να θεωρεί τον ‘Ορ.’ και την ‘Ηλ.’, αφού μόνο ‘ξένοι – μέτοικοι’ δεν είναι. Το πιο πιθανό είναι να αναφέρεται στην έως τώρα εγκατάσταση των Ερινυών μέσα στο παλάτι, οι οποίες τώρα καλούνται από τον ‘Χο.’ να δείξουν μία ευμενή στάση απέναντι στον τιμωρό των δολοφόνων, τον ‘Ορ.’

ΕΞΟΛΟΣ Στχχ. 793-1076

ΟΡ. Δείτε αυτούς τους δυο τυράννους της περιοχής
και τους δολοφόνους του πατέρα μου οι οποίοι επέδραμαν στο παλάτι.
Κάθονταν μεγαλοπρεπείς τότε στους θρόνους τους,
και τώρα όμως είναι μεταξύ τους αγαπημένοι, όπως το να δει κάποιος αυτά που έπαθαν 975
είναι δυνατόν, και ο όρκος παραμένει στις μεταξύ τους εγγυήσεις.
Και ο όρκος τους παραμένει στις μεταξύ τους εγγυήσεις.
Συμφώνησαν λοιπόν με όρκους τον θάνατο εναντίον του δύστυχου πατέρα μου
αλλά και να πεθάνουν μαζί. Και αυτά τηρήθηκαν σύμφωνα με τους όρκους τους.
Δείτε τώρα στην συνέχεια, ακούγοντας αυτές εδώ τις συμφορές, 980
αυτό εδώ το τέχνασμα, αυτό το δέσιμο για τον δυστυχή πατέρα μου,
αλλά και τα δεσίματα του ζεύγους των χειρών και των ποδιών.
Απλώστε το αυτό και αφού σταθείτε κυκλικά
δείξτε αυτό το ανδρικό κάλυμμα, για να το δει ο πατέρας,
όχι ο δικός μου, αλλά αυτός που τα παρακολουθεί όλα αυτά, 985
ο Ήλιος, τα ανόσια έργα της δικής μου μητέρας,
για να παρευρεθεί για μένα ως μάρτυρας σε μία κάποια δίκη

- πως δηλ. εγώ στα πλαίσια της δικαιοσύνης συμμετείχα στον φόνο
της μητέρας μου. Όμως με τον θάνατο του Αίγισθου δεν ασχολούμαι.
Έχει βρει την τιμωρία ενός μοιχού, όπως είναι ο νόμος. 990
- Κι όποια σχεδίασε αυτήν την αποτρόπαια πράξη εναντίον του συζύγου της,
από τον οποίον έφερε το βάρος των παιδιών κάτω από την ζώνη της,
ένα βάρος που για λίγο διάστημα ήταν αγαπητό, όμως που τώρα είναι μία εχθρική κακία, όπως δείχνει,
πώς σου φαίνεται εσένα; Αν αυτή γεννήθηκε ως σμέρνα ή ως οχιά,
δεν θα μπορούσε κάποιον να τον σαπίσει ακουμπώντας τον χωρίς να τον δαγκώσει 995
μόνο και μόνο χρησιμοποιώντας το θράσος της και την άδικη σκέψη της;
Πώς να την αποκαλέσω αυτήν εδώ, ακόμη κι αν χρησιμοποιήσω μια πολύ εύσημη έκφραση;
Να την πω “παγίδα για άγρια ζώα”; ή μήπως “σάβανο νεκρού
ένα σκέπαστρο μπανιέρας”; Μάλλον δηλ. ένα “δίχτυ”
και “ράκα” θα μπορούσες να την πεις, ή ένα “ποδήρη χιτώνα”. 1000
- Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να είχε στην κατοχή του ένας άνδρας που είναι κλέφτης,
ο οποίος στα κλοπιμαία από τους επισκέπτες και σε μια ζωή βασιμμένη
στις κλοπές δείχνει εμπιστοσύνη, και με μια τέτοια είδους εξαπάτηση
σκοτώνοντας πολλούς είναι δυνατόν να γεμίσει με χαρά την ψυχή του.
Μία τέτοια είδους συγκάτοικος μέσα στο σπίτι μου ας μη 1005
υπάρξει ποτέ. Μακάρι απ’ τους θεούς να πέθαινα από πριν χωρίς παιδιά.
- ΧΟ. Αλίμονο, Αλίμονο γι’ αυτές τις θλιβερές πράξεις.
Πέθανες μ’ ένα φρικτό θάνατο.
Αλίμονο, Αλίμονο!
και γι’ αυτόν που έμεινε πίσω στην ζωή τα βάσανα ετοιμάζονται να ανθίσουν.
- ΟΡ. Ενήργησε αυτή ή δεν ενήργησε; Μου το επιβεβαιώνει εμένα 1010
αυτός εδώ ο μανδύας όπως τον έβαψε το ξίφος του Αίγισθου.
Οι σταγόνες από το αίμα αποδεικνύουν το χρονικό διάστημα που έχει παρέλθει
καθώς αυτές έχουν ακυρώσει τις πολλές βαφές αυτού του πλεκτού υφάσματος.
Τώρα λοιπόν τον πατέρα μου τον τιμώ, τώρα τον θρηνώ με τον να είμαι εδώ παρών,
ενώ απευθύνομαι σ’ αυτό εδώ το ύφασμα που έγινε η αιτία του θανάτου του. 1015
Θλίβομαι γι’ αυτά που τότε συνέβησαν, και για την τιμωρία, αλλά και για όλη την οικογένεια,
αν και έχω επάνω μου ένα μίasma απ’ αυτήν εδώ την νίκη μου, που δεν το ζηλεύει κανείς.
- ΧΟ. Κανείς από τους θνητούς την ζωή του αβλαβή
σ’ όλες τις δραστηριότητές του ατιμώρητος δεν μπορεί να την περάσει.
Αλίμονο, Αλίμονο!
Η μια δυσκολία έρχεται αμέσως, ενώ η άλλη θα έρθει στο μέλλον. 1020
- ΟΡ. Όμως, έτσι για να καταλάβετε, δεν γνωρίζω που αυτό οδηγεί,
στρέφω τα ηνία ενός άρματος σαν να με άλογα έζω
από την πορεία μου. Διότι με οδηγεί στην ήττα
το μυαλό μου το ανυπόφορο, και ο φόβος μέσα στην καρδιά μου
είναι έτοιμος να τραγουδήσει αλλά και να χορέψει λόγω της οργής. 1025
Όσο χρόνο όμως διατηρώ την λογική μου, φωνάζω στους φίλους μου
και ισχυρίζομαι ότι σκότωσα την μητέρα μου όχι άδικα,

- αυτήν την μιανή δολοφόνο του πατέρα μου και την μισητή στους θεούς.
 Και ως υποκινήσεις γι' αυτό το τόλμημα χαρακτηρίζω στον υπέρτατο βαθμό
 τον Απόλλωνα που δίνει τις μαντείες στην Γυθία, ο οποίος χρησιμοδότησε για μένα
 ότι αν τα κάνω αυτά, τότε έξω από κάθε επιλήψιμη κατηγορία
 βρίσκομαι, ενώ αν τα παραβλέψω, δεν λέω ποια είναι η ποινή.
 Γιατί κανείς δεν μπορεί με το τόξο του να πετύχει κάποια απ' αυτά τα προβλήματα.
 Και τώρα κοιτάζτε με, πώς προετοιμασμένος
 με αυτό εδώ το κλαδί και το στεφάνωμά του θα αφιχθώ
 σ' αυτόν τον ναό που βρίσκεται στο κέντρο της γης, στον χώρο του Απόλλωνα,
 που αποκαλείται ως αστείρευτο από φωτιά και λάμψη,
 διώχνοντας από πάνω μου αυτό το συγγενικό αίμα. Κι ούτε σε κάποιον άλλον βωμό
 θέλησε ο Απόλλων εγώ να κατευθυνθώ.
 † <Αυτές οι δυσάρεστες εντολές μου δόθηκαν μέσα στο πέρασμα του χρόνου
 και καλώ όλους τους κατοίκους του Άργους να σταθούν ως μάρτυρες απέναντί μου
 και να πάρουν μέρος στην δίκη, όταν έρθει ο Μενέλαος εδώ.> †
 Εγώ περιπλανώμενος και διωγμένος από αυτήν εδώ την χώρα,
 είτε ως ζωντανός είτε ως πεθαμένος αφήνω πίσω μου αυτές εδώ τις φήμες.
 ΧΟ. Σωστά ενήργησες, και να μη δεσμευθείς στο στόμα σου
 με λόγο κακό, κι ούτε να προσφέρεις λόγια προσβλητικά.
 Απελευθέρωσες όλη την πόλη του Άργους
 κόβοντας τα κεφάλια αυτών των δυο φιδιών με ευκολία.
 ΟΡ. Α! Α!
 Αυτές οι πικρές γυναίκες που μοιάζουν με τις Γοργόνες,
 οι οποίες είναι ντυμένες στα μαύρα και είναι περιπτυγμένες
 με πολλά φίδια. Δεν είναι δυνατόν να παραμείνω εγώ εδώ.
 ΧΟ. Ποιες εντυπώσεις, εσένα που είσαι ο πιο αγαπητός στον πατέρα σου μεταξύ των ανθρώπων,
 είναι αυτές που σε ταράζουν; Περίμενε, μη φοβάσαι, αν και κερδίζεις μία μεγάλη μάχη.
 Δεν υπάρχουν εντυπώσεις προβλημάτων σε εμένα,
 γιατί αυτές εδώ είναι τα κυνηγετικά σκυλιά που κουβαλούν το μίσος της μητέρας μου.
 ΧΟ. Όμως το αίμα στα χέρια σου είναι ακόμη φρέσκο.
 Από εδώ προέρχεται το γεγονός ότι το μυαλό σου είναι ταραγμένο.
 ΟΡ. Βασιλιά Απόλλωνα, αυτές εδώ γίνονται όλο και περισσότερες,
 και από τα μάτια του στάζει αίμα οργισμένο.
 ΧΟ. Μια μόνο κάθαρση υπάρχει για σένα. Ο Απόλλων με το να σε ακουμπήσει
 θα σε καταστήσει απαλλαγμένο από αυτά τα βάσανα.
 ΟΡ. Όμως εσείς δεν τις βλέπετε αυτές, αντιθέτως εγώ τις βλέπω.
 Φεύγω και δεν είναι δυνατόν εγώ να μείνω πλέον εδώ.
 ΧΟ. Μακάρι όμως να βρεις την ευτυχία, και εσένα επιβλέποντας με όλη του την θέληση
 ο θεός να σε προστατεύει με οφέλη που να είναι έγκαιρα.
 Αυτή εδώ πράγματι στα βασιλικά οικήματα
 είναι πάλι η τρίτη κακοκαιρία
 η οποία συνέρβη πνέοντας μέσα από την οικογένεια.

*Δολοφονίες παιδιών κατ' αρχήν έγιναν αφορμή
για φοβερές δυστυχίες,
δεύτερα στην σειρά τα παθήματα ενός άνδρα στον βασιλικό του αξίωμα,
και χτυπημένος στο λουτρό του σκοτώθηκε των Αχαιών
ο άνδρας αρχηγός του στρατεύματος,
και τώρα πάλι ως τρίτη στην σειρά καταστροφή ήρθε ένας σωτήρας σταλμένος από κάπου,
ή να την ονομάσω αυτήν ως δυστυχία;
Τι τέλος θα έχει, πού θα καταλήξει
η μανία αυτής της δυστυχίας ξεγελασμένη;*

1070

- 973.** «ἴδεσθε»: το ρ. 'εἶδω/εἶδέω βλέπω – κοιτάζω', έχει ως μέσο τύπο το ρ. 'εἶδομαι', το οποίο όμως διατηρεί την ενεργητική του σημασία ως 'κοιτάζω – βλέπω'. Ως μέσο με ενεργητική σημασία απαντά στα χωρία: Τρῶες δ' ὥς εἶδοντο Μενoitίου ἄλκιμον υἱόν, Ἰλ.,16,278· τοιόνδε ἐναργὲς εἰδόμην, Αἰσχ.Πέρ.179· ὅπως ἴδοιμ' ἄθαρπτον· οὐ γὰρ εἰδόμην, Σοφ.Φιλ.351· Εὐρ.Ἐλ.122. Ο τύπος 'ἴδεσθε' είναι το β' πληθυντικό της προστακτικής του Αορίστου 'ἰδοῦ - ἰδέσθω - ἴδεσθε - ἰδέσθων'.
- 976.** «φίλοι δὲ καὶ νῦν»: 'και τώρα όμως εξακολουθούν να είναι μεταξύ τους αγαπημένοι', με μεγάλη δόση ειρωνείας θέλοντας να πει ότι η μεταξύ τους σχέση είναι τόσο έντονη, ώστε και πεθαμένοι παραμένουν ενωμένοι. «ὥς ἐπείκασαι πάθη»: 'ὅπως είναι δυνατόν να δει κανείς αυτά που έπαθαν', με την αιτιατική 'πάθη' να είναι το αντικείμενο του 'ἐπείκασαι', κι όχι βέβαια 'ὅπως είναι δυνατόν να δει κανείς με βάση αυτά που έπαθαν', γιατί τότε θα έπρεπε να είχαμε 'πάθει' κι όχι 'πάθη'.
- 977.** «ὄρκος τ' ἐμμένει πιστώμασιν»: 'και ο ὄρκος που έχουν δώσει παραμένει ενεργός στις μεταξύ τους εγγυήσεις'. Ο 'Ορ.' συνεχίζει να ειρωνεύεται την στενή σχέση που είχαν ο 'Αίγ.' με την 'Κλ.', και η οποία τους οδήγησε στην δολοφονία του 'Αγ.' Στην έκφραση που χρησιμοποιεί ο 'ὄρκος' φαίνεται να λειτουργεί ως ένα φυσικό πρόσωπο, το οποίο έχει την δύναμη να 'παρευρίσκεται' και με την παρουσία του να κυρώνει υποσχέσεις και εγγυήσεις (πιστώματα). Θα ήταν ίσως πιο λογικό να περιμέναμε: 'τὰ πιστώματα ἐμμένουσι ὄρκοις και οι μεταξύ τους εγγυήσεις μένουν ενεργές μέσω των ὀρκων που έχουν δώσει'.
- 979.** «καὶ τάδε»: δηλ. 'οι συμφωνίες που έκαναν μεταξύ τους'. Ο 'Ορ.' ἐμμένει στην άποψή του πως η δολοφονία του 'Αγ.' έγινε με κοινή συναίνεση και αμοιβαία μεταξύ τους δεδομένη εγγύηση, γιατί θέλει έτσι να δικαιολογήσει την δική του τώρα δολοφονική δράση απέναντι και στους δυο.
- 980.** «τῶνδ'...κακῶν»: αναφέρεται στην απάτη με την οποία οδήγησαν στον θάνατο τον 'Αγ.'
- 981.** «τὸ μηχανήμα»: αντικ. στο 'ἴδεσθε'. «δεσμὸν»: επεξήγηση στο 'τὸ μηχανήμα'. Επιδεικνύει την 'πέπλο' με την οποία περιτύλιζαν τον 'Αγ.'
- 982.** «πέδας»: συντακτικά ὅπως και η αιτιατική 'τὸ μηχανήμα'. «χεροῖν...ποδοῖν»: γενικές επεξηγηματικές στο 'ξυνωρίδος'. «ξυνωρίδος»: γενική διαιρετική στο 'πέδας'. Πρόκειται για διόρθωση της γραφῆς 'ξυνωρίδα' του 'Μ', η οποία θεωρεῖ την αιτιατική αντικείμενο.
- 983/4.** «ἐκτείνετε...δείξαθ'»: δυο προστακτικές που απευθύνει στους υπηρέτες. «αὐτὸ»: i.e. 'τὸ μηχανήμα'
- 986.** «Ἥλιος»: ὅτι ο θεός "Ἥλιος" απεκαλείτο 'πατήρ' έχουμε μαρτυρίες: 'Ρῖπαι μὲν δὴ πατὴρ Ἥελιου, Αἰσχ.Ἀπόσπ.68· Ἥλι', οἰκτίροις ἐμέ, / <ὄν> οἱ σοφοὶ λέγουσι γεννητὴν θεῶν / πατέρα <τε> πάντων, Σοφ.Ἀπόσπ.752'
- 987.** «ὥς ἂν παρῇ»: τελική πρόταση με την προσθήκη του υποθετικού 'ἂν', για να δώσει την εικόνα μιας ενέργειας όχι απολύτως σίγουρης, αλλά πιθανής και ενδεχόμενης, 'για να εμφανιστεί – αν χρειαστεί να εμφανιστεί'. «μοι»: 'για εμένα, προς δικό μου ὄφελος'. «μάρτυς»: επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου. «ποτὲ»: 'αν κάποτε χρειαστεί'.
- 988.** «ὥς...μετῆλθον»: ειδική πρόταση ως αντικείμενο στο ενν. λεκτικό ρ. από το 'μάρτυς', 'για να μαρτυρήσει ὅτι...'.

990. «**αἰσχυντήρος, ὥς νόμος, δίκην**»: *‘αὐτός βρήκε την τιμωρία που του αρμόζει, σύμφωνα με τον νόμο που τιμωρεί τους μοιχούς’*. Ὅτι ο νόμος ἔδινε το δικαίωμα σ’ αὐτόν που κατηγορεῖτο για μοιχεία με γυναικείο πρόσωπο, να τον σκοτώσει χωρίς νομικές συνέπειες, ἔχουμε την μαρτυρία του *‘Δημοσθένη’*: *‘Εάν τις ἀποκτείνειν ἐν ἄθλοις ἄκων, ἢ ἐν ὁδῷ καθελὼν ἢ ἐν πολέμῳ ἄγνοήσας, ἢ ἐπὶ δάμαρτι ἢ ἐπὶ μητρὶ ἢ ἐπ’ ἀδελφῇ ἢ ἐπὶ θυγατρὶ, ἢ ἐπὶ παλλακῇ ἢν ἂν ἐπ’ ἐλευθέροις παισὶν ἔχῃ, τούτων ἕνεκα μὴ φεύγειν κτείναντα, Κατὰ Ἀριστ. 53,3’*.
992. «**τέκνων...βάρος**»: *‘το φορτίο των ὑπὸ γέννηση παιδιῶν – των κυοφορούμενων’*. «**ὑπὸ ζώνην**»: δηλ. *‘στην μέση της’* ἢ ἀλλιῶς *‘στην κοιλιά της’*.
993. «**φίλον τέως**»: *‘ένα βάρος το οποίο ἦταν για ένα χρονικό διάστημα αγαπητό’*. Υπάρχει ἀσάφεια, καθὼς μπορεί να ἐννοεῖ ὅτι το *‘βάρος’* αὐτό, δηλ. *‘εμένα’*, η μητέρα μου για λίγο χρονικό διάστημα ἀφού γεννήθηκα με ἀγαπούσε, πρὶν φυσικά συνάψει ἐρωτικές σχέσεις με τον *‘Αἰγ.’* και πρὶν προβεῖ στην δολοφονία του *‘Αγ.’* Μπορεῖ ὁμως να ἐννοεῖ ὅτι το *‘βάρος’* αὐτό, δηλ. *‘εγώ’*, για λίγο χρονικό διάστημα στην παιδική μου ἡλικία την ἀγάπησα, φυσικά πρὶν συνδεθεῖ ἐρωτικά με τον *‘Αἰγ.’* και πρὶν σκοτώσουν τον *‘Αγ.’* «**νῦν δ’**»: *‘τώρα ὁμως ένα βάρος το οποίο...’*, δηλ. *‘εγώ – το παιδί της’*. «**ἐχθρόν...κακόν**»: και τα δυο προσδιορίζουν το *‘βάρος’* χωρίς να φαίνεται ποιο ἐκ των δυο πρέπει να ἐκληφθεῖ ὡς ουσιαστικό και ποιο ὡς ἐπίθετο. Δηλ. ὅπως μπορούμε να πούμε *‘τώρα ὁμως ένα βάρος που συνιστά μία ἐχθρότητα που εἶναι κακή’*, ἐξ ἴσου καλὰ γίνεται να πούμε και *‘τώρα ὁμως ένα βάρος που συνιστά μία κακία ἐχθρική’*. Ἴσως ὁ *‘Αἰσχ.’* ἐπίτηδες ἀφήσε αὐτὴν την ἀσάφεια, γιατί ὁ *‘Ορ.’* λέγοντας ὅτι *‘ένα βάρος που τώρα συνιστά...’*, ὅτι κι αν συνιστά ἀπὸ τα δυο, με αὐτό ὑπονοεῖ τον ἴδιον τον εαυτό του. Δηλ. αν ἐρμηνευθεῖ ὡς *‘ένα βάρος που τώρα ὁμως συνιστά μία κακία ἐχθρική’*, ὁ *‘Ορ.’* ἐννοεῖ ὅτι ὁ ἴδιος τώρα ἐγινε κάτι *‘κακό’* που ἦταν *‘ἐχθρικό’* ἀπέναντι στην μητέρα του, ἀφού την σκότωσε· ἢ πάλι αν ἐρμηνευθεῖ ὡς *‘ένα βάρος που τώρα ὁμως συνιστά μία ἐχθρότητα κακή’*, πάλι ὑπονοεῖ τον εαυτό του, ἀφού ὁ ἴδιος εἶναι ἕνας *‘ἐχθρός’* ἀπέναντι στην μητέρα του με *‘κακές’* διαθέσεις, ἀφού την σκότωσε. «**ὥς φαίνει**»: ὄχι βέβαια *‘ὅπως φαίνεται’*, ἀφού το ρ. εἶναι ἐνεργητικῆς φωνῆς. Ὑποκείμενό του πρέπει λογικά να ἐκληφθεῖ το *‘βάρος’*, δηλ. ὁ ἴδιος ὁ *‘Ορ.’*, *‘ὅπως ἀποδεικνύει αὐτὸ το βάρος’*, δηλ. *‘εγώ με την πράξη μου αὐτήν’*.
- 994/6. «**τί σοι δοκεῖ**»: *‘ποια γνώμη ἔχεις ἐσὺ γι’ αὐτήν;’*. Ἡ ἐρώτηση αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπώληξη μιᾶς περιόδου που ξεκινᾷ ἀπὸ τον στχ. 991 με την ἀναφορική πρόταση *‘ἥτις...ἐμήσατο’*. Ἐτσι ὅπως ξεκινᾷ ἡ περίοδος, δείχνει ὅτι ἀναφέρεται γενικά σε κάθε γυναῖκα – σύζυγο, ἡ οποία σχεδιάζει μιὰ δολοφονική ἐπίθεση ἐναντίον του συζύγου της, και γι’ αὐτὸ ἡ ἀναφορική αὐτὴ πρόταση ἔχει συγχρόνως και ὑποθετική ἀξία, ὄχι δηλ. μόνο *‘ὅποια γυναῖκα σχεδίασε...’*, ἀλλὰ και *‘αν μία γυναῖκα σχεδίασε...’* Ἐνὼ ὁμως ὅλα δείχνουν ὅτι ὁ *‘Ορ.’* σκοπεύει να μιλήσει γενικά για την *‘οποιαδήποτε γυναῖκα’* που σχεδιάζει κάτι τέτοιο για τον ἄνδρα της, στην συνέχεια ἡ περίοδος ἐπικεντρώνεται ἀποκλειστικά πάνω στην *‘Κλ.’*, και το τελικό ἐρώτημα *‘τι γνώμη ἔχεις γι’ αὐτήν;’* δεν ἀναφέρεται στην *‘οποιαδήποτε γυναῖκα σχεδιάζει κάτι κακό’*, ἀλλὰ στην *‘Κλ.’* «**μύραινα γ’ εἴτ’ ἔχιδνα ἔφυ**»: δυο ὑποθετικές προτάσεις ὅπου στην πρώτη λείπει ὁ σύνδεσμος *‘εἰ’*. Ἡ *‘Κλ.’* ἔχει ἤδη παρομοιαστεῖ με *‘φίδι’*. Τώρα παρομοιάζεται με *‘σμέρνα’*. «**σῆπειν ἄν**»: δυνητικό ἀπαρέμφατο το οποίο συνιστᾷ την ἀπόδοση των δυο προηγουμένων ὑποθέσεων. Λειτουργεῖ ὡς ἀντικείμενο στο ἐνν. ρ. *‘δοκεῖ σοι...’* «**θιγοῦσα**»: *‘και μόνο με το να τον ἀκουμπήσει’*. «**ἄλλον**»: ἀντικείμενο στο *‘σῆπειν ἄν’*. «**οὐ δεδηγμένον**»: *‘χωρίς να τον δαγκώσει’*. «**τόλμης ἕκατι**»: *‘χρησιμοποιώντας μόνο το θράσος της και το ἀδικο φρόνημά της’*. Το πνεῦμα της παρομοιώσεως που ἐπιχειρεῖ ὁ *‘Ορ.’* εἶναι πὼς *‘αν ἡ Κλ. ἦταν οχιά ἢ σμέρνα, τότε δεν θα υπήρχε ἀνάγκη για να δαγκώσει κάποιον για να τον σκοτώσει, γιατί ἡ κακία της εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε θα ἀρκοῦσε και μόνο ἀκουμπώντας τον να τον οδηγήσει στον μαρασμό και στον θάνατο’*. Βέβαια ὅλη αὐτὴ ἡ παρομοίωση συνιστᾷ ἕνα νοηματικό και λεκτικό παράδοξο, γιατί ὁ *‘Ορ.’* φαίνεται να ὑποθέτει τι θα συνέβαινε αν ἡ *‘Κλ.’* ἦταν *‘οχιά’*, την στιγμή που μέσα στο ἔργο ἡδη ἡ *‘Κλ.’* ἔχει ἀναφερθεῖ ὡς *‘οχιά’* στους στχχ. 247/9. Ἐκτός κι αν ἐννοεῖ ὅτι *‘αν γινόταν ὄχι μία κοινὴ οχιά, ἀλλὰ μια οχιά με ἐξαιρετικά θανατηφόρες ιδιότητες’*.
997. «**τί νιν προσείπω...;**»: πρόκειται για ἕνα ἐρώτημα το οποίο λόγω της ἀσάφειας που δημιουργεῖ ἡ ἀντωνυμία *‘νιν’* ἔχει ταλαιπωρήσει πολὺ τους σχολιαστὲς. Δυο εἶναι τα ἐνδεχόμενα για την ἀντωνυμία *‘νιν’*: (i) να ἀναφέρεται ὡς *‘αὐτήν’* στην *‘Κλ.’* (ii) να ἀναφέρεται στο *‘δίχτυ – χιτών’* ὡς *‘τοῦτον – αὐτόν’*.

(i) Αν δεχθούμε την πρώτη λύση (νιν = αὐτήν = Κλυτ.), τότε στους στχχ. 997-1004 εξασφαλίζεται μία λογική συνέχεια με τους στχχ. 991-996 που προηγούνται, οι οποίοι επίσης αναφέρονται στην 'Κλ.' Όμως τώρα δημιουργείται ένα σοβαρό πρόβλημα: στους στχχ. 997-1004 με δεδομένη αυτήν την εξήγηση φαίνεται ότι ο 'Ορ.' παρομοιάζει την 'Κλ.' με αυτό το 'δίχτυ – χιτών', και αυτό δεν θα ήταν καθόλου παράξενο, αν δεν ήταν εμπρός στην σκηνή ολοφάνερο το συγκεκριμένο 'δίχτυ'. Δηλ. μπορείς να πεις «το Α μου μοιάζει με το Β», όμως το 'Β' δεν θα πρέπει να είναι ενώπιόν σου, γιατί πώς αλλιώς 'το Α θα σου θυμίζει το Β'; Τώρα όμως το αντικείμενο με το οποίο ο 'Ορ.' παρομοιάζει την 'Κλ.', είναι ενώπιον όλων, αφού οι υπηρέτες το επιδεικνύουν. Πώς λοιπόν είναι λογικό να διερωτάται αν θα πρέπει να 'ονομάσει' (παρομοιάσει) την 'Κλ.' με αυτό το 'δίχτυ – χιτών'; Για παράδειγμα στον 'Αγαμέμνονα' η 'Κασσάνδρα' σε ένα σημείο του λόγου της όντως παρομοιάζει την 'Κλ.' με εκείνο το δολοφονικό 'δίχτυ – χιτών', όμως αυτό το αντικείμενο δεν βρίσκεται μπροστά της (1116). (ii) Αν δεχθούμε την δεύτερη λύση, τότε η απορία του 'Ορ.' φαίνεται να είναι η εξής: 'πώς να το ονομάσω αυτό εδώ το αντικείμενο – που το βλέπετε τώρα όλοι εσείς μπροστά σας; Να το πω 'έτσι', ή να το πω 'αλλιώς';' Εδώ δεν έχουμε παρομοίωση, αλλά απλώς μία αλλαγή της ονομασίας αυτού του δολοφονικού αντικειμένου επί το χείρον, έτσι ώστε να φανεί όσο γίνεται πιο αποτρόπαιη η πράξη των δολοφόνων. Αν λοιπόν γίνει δεκτή η λύση αυτή και δεχθούμε ότι η αντωνυμία 'νιν' αναφέρεται στο 'δίχτυ – χιτών', πρόβλημα από αυτήν την άποψη τουλάχιστον δεν υπάρχει. Όμως δημιουργείται ένα νέο, καινούργιο πρόβλημα: πρόκειται για την ασυμφωνία στην ροή του λόγου, αφού στους στχχ. 991-996 ο 'Ορ.' αναφέρεται στην 'Κλ.', ενώ εντελώς αδικαιολόγητα πλέον προτίμησε να αλλάξει την θεματολογία της ομιλίας του και να αναφερθεί σ' αυτό το 'δίχτυ'. Ποια ανάγκη του επέβαλε αυτήν την αλλαγή, την στιγμή μάλιστα που στους στχχ. 1005/6 επανέρχεται στην ομιλία του στο θέμα της 'Κλ.'; — Καμία λοιπόν από τις δυο αυτές λύσεις δεν μπορεί να σταθεί χωρίς να δημιουργήσει νέα προβλήματα, γι' αυτό και οι εκδότες έχουν καταφύγει στην έσχατη των λύσεων, που δεν ήταν άλλη από την αλλαγή θέσεως των στχχ. 997-1004 με επικρατέστερη αυτήν μετά τον στχ. 982. Αν συμβεί κάτι τέτοιο, τότε: πρώτον, η αντωνυμία 'νιν' αναφέρεται στο 'δίχτυ – χιτών', αφού συνδέεται λογικά και συντακτικά με το ουσιαστικό 'δεσμόν, 981'. Δεύτερον, διασώζεται η λογική συνέχεια της ομιλίας της, αφού στους στχχ. 980-986 και στους νεομεταφερθέντες η συζήτηση γίνεται πάνω στο ίδιο θέμα, δηλ. στο δολοφονικό 'δίχτυ'. «μάλα εύστομῶν»: 'εύστομῶ = εύφημῶ'. Τα ρρ. αυτά έχουν την έννοια ότι 'προσέχω τα λόγια μου', ή 'χρησιμοποιώ προσεκτικές και ευγενικές εκφράσεις'.

998/9. «ἄγρευμα θηρός»: 'μέσον παριδεύσεως των ἀγρίων ζώων'. «νεκροῦ ποδένδυτον»: 'ποδένδυτον' ήταν το κάλυμμα με το οποίο σκέπαζαν τους νεκρούς, το 'σάβανο'. «δροίτης κατασκήνωμα»: 'κατασκήνωμα' ήταν το ύφασμα με το οποίο σκέπαζαν το κοίλωμα, την γούρνα, (δροίτη), που χρησιμοποιούσαν ως μπανιέρες, όταν δεν χρησιμοποιούνταν, για να είναι καθαρές.

1001. «τοιοῦτον»: ουδετέρου γένους ως 'κάτι τέτοιο, κάτι παρόμοιο'. «φιλήτης»: 'ο κλέφτης, ο ληστής'.

1003/4. «ἄν...θερμαῖνοι»: δυνητική ευκτική για το δυνατόν στο παρόν – μέλλον. «δολώματι»: δοτική οργανική. «πολλὰ θερμαῖνοι φρένα»: μια 'καρδιά' που θερμαίνεται, δείχνει την 'χαρά' από την οποίαν διακατέχεται. Έτσι απαντά η έκφραση στον Ευριπίδη, 'χαρᾷ θερμαινόμεσθα καρδίαν, Ήλ.401κ.ε'. Φυσικά λέγεται με αρκετή δόση ειρωνείας.

1005. «πρόσθεν»: 'από πριν', δηλ. 'πριν κάνω παιδιά'. «ἐκ θεῶν»: 'με εντολή των θεών'.

1007-1009. Το μέτρο σ' αυτούς τους στχχ. είναι 'αναπαιστικό' τετράμετρο :

Στχ.1007 — — — — UU — — — — UU — UU — UU — — — — — — — — UU — UU — —	Καταληκτικό Καταληκτικό
---	--

1007. «μελέων ἔργων»: γενική πτώση με επιφώνημα ως γενική της αιτίας. Ως 'μέλεα ἔργα' ο 'Χο.' αποκαλεί την 'μητροκτονία' στην οποίαν προέβη ο 'Ορ.'

1008. «διεπράχθης»: 'πέθανες', με υποκ. την 'Κλ.'

1009. «μῖμνοντι»: δοτική αντιχαριστική. Για τον 'Ορ.' που έχει μείνει πίσω ζωντανός, τα βάσανα και οι περιπέτειες είναι μπροστά του και τον αναμένουν. Φυσικά εννοεί την εκδικητική μανία των Ερινυών.

«πάθος ἀνθεΐ»: ὅτι οἱ τιμωρητικὲς πράξεις ἐναντίον τῶν παραβατῶν τοῦ ἠθικοῦ νόμου ἐρχοῦνται μετὰ τὴν καθυστέρηση που ἐρχοῦνται τὰ ἀνθη, εἶναι μία κοινὴ ἀντίληψη στὴν τραγωδία, γιὰτὶ φαίνεται πὼς ἡ ἀγωνία τοῦ δράστη γιὰ τὴν επικείμενη τιμωρία τοῦ γίνεται ἀκόμη πιο ἐπώδυνη λόγω τῆς καθυστέρησέως αὐτῆς (Αἰσχ. Πέρσ. 821· Ἑπτὰ, 73· Ἀγ. 659).

1010. «ἔδρασεν ἢ οὐκ ἔδρασεν;»: *‘Τι εἶναι αὐτὰ που λέτε; Ἡ Κλ. ἔκανε ἢ δὲν ἔκανε αὐτὴν τὴν δολοφονία;’*
1011. «ὥς ἔβαψεν...ξίφος»: ἀντικ. στο ρ. ἐνν. το ‘φᾶρος’. Ἡ πρόταση ἐκλαμβάνεται εἴτε ὡς ἀναφορικὴ παραβολικὴ, εἴτε καὶ ἐιδική.
1012. «φόνου κηκίς»: *‘ἡ κηλίδα ἀπὸ το αἷμα’* «ξὺν χρόνῳ ξυμβάλλεται»: *‘ἡ κηλίδα ἀπὸ το αἷμα τοῦ Ἀγ. πᾶνω σ’ αὐτὸν ἐδῶ τὸν μανδύα ἀποδεικνύει τὸν χρόνον που ἔχει γίνῃ το ἐγκλήμα’*, δηλ. *‘ἐπιβεβαιώνει τὴν δολοφονία τῆς Κλ. καὶ τοῦ Αἰγ.’*
1013. Το νόημα τοῦ στχ. *‘οἱ σταγόνες ἀπὸ το αἷμα (φόνου κηκίς) ἔχουν ἀχρηστεύσει (φθείρουσα) τὶς πολλὰς βαφές (πολλὰς βαφὰς) αὐτοῦ τοῦ υφάσματος’*. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ‘Κλ.’ μετὰ τὴν δολοφονία τοῦ ‘Αγ.’ ἔβαψε πολλὰς φορές αὐτὸν τὸν μανδύα, προκειμένου νὰ ἐξαφανιστοῦν οἱ κηλίδες τοῦ αἵματος, ἀλλὰ τελικὰ αὐτὲς οἱ κηλίδες δὲν καλύφθηκαν ἀπὸ τὶς ἐπόμενες ἀλλεπάλληλες βαφές, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο τὶς ἐβγάλαν ἀχρηστες. Μ’ αὐτὴν τὴν ἐννοία οἱ κηλίδες τοῦ αἵματος τοῦ ‘Αγ.’ εἶναι σαν νὰ *‘ἀχρήστευσαν’* (φθείρουσα) τὶς βαφές που ἀκολούθησαν.
1014. «αὐτόν»: *‘Ἀγαμέμνονα’*. «παρών»: ὅταν ὁ ‘Αγ.’ δολοφονήθηκε ὁ ‘Ορ.’ ἀπουσίαζε ἀπὸ τὸ Ἄργος.
1016. «ἀλγῶ μὲν ἔργα»: *‘πονᾶω αὐτὰ που ἐγίναν’*. Ἡ σύνταξη τοῦ ‘ἀλγῶ’ με ἀιτιατικὴ πτώση ὡς κανονικὸ ἀντικείμενο εἶναι σπάνια, (πρᾶξιν ἦν ἡλγησ’ ἐγώ, Σοφ. Αἴας, 790), καὶ ἀντιστοιχεῖ στὴν ν.ε. σύνταξη τοῦ *‘σε πονᾶω’* που σημαίνει *‘σε λυπάμαι’*. Ὡς *‘ἔργα’* ἐννοεῖ τὴν δολοφονία τοῦ ‘Αγ.’ ἀπὸ τὴν ‘Κλ.’, μίας καὶ ἀπὸ τὸν στχ. 1010 αὐτὸ εἶναι τὸ κυρίαρχο θέμα. «καὶ πάθος»: ἀναφέρεται στὴν τιμωρία τῆς ‘Κλ.’, τὴν ὁποῖαν ἀναγκάστηκε νὰ τὴν ἐπιβάλῃ ἡ ἴδιος. «γένος τε πᾶν»: ἐννοεῖ τὴν διάλυση τῆς συνοχῆς τῆς οἰκογενείας τοῦ καὶ τὴν δυσφήμιση που υπέστη.
1017. «ἄζηλα...μιάσματα»: παραδέχεται ὅτι ἡ τιμωρία που ἐπέβαλε στὴν ‘Κλ.’ θὰ ἔχει δυσάρεστες συνέπειες ἐπάνω τοῦ, ἀφοῦ τοῦ ἔχει προξενήσει *‘μολύνσεις που δὲν θὰ τὶς ζήλευε κανεὶς’*.
1018. «μερόπων»: πρόκειται γιὰ ἓνα ἐπίθετο που ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ομήρου συνοδεύει καὶ χαρακτηρίζει τοὺς ἀνθρώπους. Παράγεται ἀπὸ τὸ ρ. *‘μείρω – μόρω – μορέω’* που σημαίνει *‘μοιράζομαι’*. Ἀπὸ ἐδῶ παράγεται καὶ τὸ οὐσιαστικὸ *‘μόρος = θάνατος’*, ἀφοῦ εἶναι κάτι που τὸ *‘μοιράζονται’* κατ’ ἀνάγκη ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Ὁ ‘Ἡσύχιος’ στὸ λήμμα *‘λαοί’* τὸ ἐρμηνεύει ὡς συνώνυμο τοῦ οὐσιαστ. *‘ἄνθρωποι’*, ἀφοῦ ὅλοι οἱ *‘ἄνθρωποι’* ἔχουν μοιραστεῖ τὴν ιδιότητα τῆς ομιλίας: *‘λαοί· ὄχλοι, δῆμοι. δύνανται δὲ οὕτως εἰρησθαι ἄνθρωποι διὰ τὸ εἶναι λάλοι. ἔνθεν καὶ μέροπες, ἀπὸ τοῦ μεμερισμένην <ἔχειν> τὴν ὄπα, ὃ ἐστὶ φωνή’*. Ἀλλὰ ἀμέσως πιο κάτω στὸ ἐιδικὸ λήμμα *‘μερόπων’* ἐρμηνεύει τὴν λ. ὡς *‘ἄνθρωποι’*, *‘μερόπων· ἀνθρώπων’*. «ἄσινῃ βίοτον»: τὸ *‘βίοτον’* ἀντικ. στο ρ. καὶ τὸ *‘ἄσινῃ’* κατηγορούμενο τοῦ ἀποτελέσματος, *‘βίος ἄσινῃς = ἡ ζωὴ ἐκεῖνη που δὲν ἔχει δεχθεῖ καμία βλάβη = ἡ ἀβλαβής’*.
1019. «διὰ πάντ’»: *‘περνώντας μέσα ἀπὸ κάθε εἶδους δραστηριότητα – κάνοντα τὰ πάντα’*. Το νόημα: *‘Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ κάνει τὰ πάντα, καὶ σε καμία πράξη νὰ μὴ διαπράξῃ ἐστὼ ἓνα ἀδίκημα’*. Πρόκειται γιὰ διορθωτικὴ πρόταση τοῦ Page στὴν ἐπίσης διορθωτικὴ πρόταση τοῦ Heath *‘διὰ παντός’* ἡ ὁποία ἔχει καθαρά χρονικὴ σημασία.
1021. «ὥς ἂν εἰδῇτ’»: τελικὴ πρόταση μετὰ τὴν προσθήκη τοῦ υποθετικοῦ *‘ἂν’*. Ὡς ἐκφραση προτάσσεται στὴν ἐκφορά τοῦ λόγου γιὰ νὰ δώσει ἐμφαση. Ἀπὸ τὸν στχ. αὐτὸν κ.έ. ὁ ‘Ορ.’ διαπιστώνει ὅτι ἀρχίζει σιγά-σιγά νὰ διακατέχεται ἀπὸ μία κατάσταση ζάλης, παράνοιας, ἀπὸ μία οραματιστικὴ παράκρουση, καθὼς πιστεύει ὅτι *‘βλέπει’* τώρα ἐνώπιόν τοῦ πράγματα που ἄλλοι δὲν τὰ βλέπουν. «οὐ γὰρ...τελεῖ»: ἀπὸ ἓνα ἄνθρωπο που βρίσκεται στὴν ἀρχὴ μίας τέτοιας νοητικῆς παραφροσύνης, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ περιμένει ὀρθολογικὴ συντακτικὴ πλοκή. Ἡ πρόταση αὐτὴ εἶναι ἐνθετη, *‘δὲν ξέρω που ὁδηγεῖ’*. Το υποκείμενο τοῦ ρ. συνάγεται ἀπὸ τὴν ἀκόλουθη πρόταση, ὅπου παρουσιάζει τὸ ὄραμα που υποτίθεται ὅτι τώρα βλέπει, δηλ. πὼς *‘ὁδηγεῖ ἓνα ἱππῆλατο ἄρμα’*, συνεπὼς αὐτὸ ἐνν. *‘ἄρμα’* εἶναι τὸ υποκ. τοῦ ρ. *‘τελεῖ’*.
1022. «ὥσπερ ξὺν ἵπποις»: *‘σαν νὰ – λες καὶ ἔχει αὐτὸ τὸ ἄρμα ἄλογα’*. «ἡνιοστροφῶ»: κύρια πρόταση.

- 1023.** «φέρουσιν»: ενν. 'μέ'. «νικώμενον»: κατηγορηματική μτχ.
- 1024/5.** «φόβος»: πρόκειται για τον 'Φόβο' ως έννοια προσωποποιημένη, γιατί εμφανίζεται να 'τραγουδά', αλλά και να 'χορεύει'. Αυτές οι δυο δραστηριότητες έχουν μια κοινή αφορμή και αφετηρία. «ἄδειν»: ο 'Φόβος' τραγουδά ως προάγγελος των ταλαιπωριών που θα υποστεί ο 'Ορ.' στο άμεσο μέλλον λόγω της 'μητροκτονίας' από τις Ερινύες. «ὑπορχεῖσθαι κότῳ»: ο 'Φόβος' χορεύει για να εκφράσει τον 'θυμό' (κότῳ) που νοιώθουν οι Ερινύες για την πράξη της μητροκτονίας.
- 1028.** «θεῶν»: γενική υποκειμενική στο 'στύγος'.
- 1029.** «φίλτρα τόλμης τῆσδε»: 'και ως υποκινήσεις γι' αυτό το τόλμημα', ενν. 'το τόλμημα να σκοτώσω την μητέρα μου'. Η γενική 'τόλμης' είναι αντικειμενική. «πλειστηρίζομαι»: 'υπερθεματίζω'.
- 1031.** «εἶναι»: i.e. 'μέ'. Χρησιμοποιεί το άχρονο απαρέμφατο Ενεστώτα, για να δείξει ότι η απαλλαγή του από την όποια κατηγορία είναι σταθερή, μόνιμη και διαρκής για πάντα. «οὐκ ἔρῳ τὴν ζημίαν»: 'η ποινή μου είναι τέτοια και τόσο μεγάλη, ώστε αποφεύγω να την πω'.
- 1033.** Στον στχ. αυτόν ο 'Ορ.' παρομοιάζει την εύστοχη και ακριβή γλωσσική έκφραση και διατύπωση με την επιτυχή και εύστοχή βολή του τόξου. Αυτό που ενν. είναι πως 'κανείς όσο εύστοχος και ακριβής κι αν είναι στην γλωσσική του διατύπωση και έκφραση, δεν μπορεί να βρει, να πετύχει τις κατάλληλες λέξεις για να εκφράσει τις ποινές που θα αντιμετωπίζα, αν αγνοούσα την εντολή που πήρα από τον Απόλλωνα, δηλ. να σκοτώσω την μητέρα μου'. Για την ίδια παρομοίωση: 'γλῶσσα τοξεύσασα μὴ τὰ καίρια, Αἰσχ. Ἰκέτ. 446· ἔκυρσας ὥστε τοξότης, Αἰσχ. Ἀγ.628'.
- 1035.** «ἔξιν τῷδε θαλλῷ καὶ στέφει»: ο 'θαλλός' είναι ένα κλαδί ελιάς ή δάφνης το οποίο κρατούσαν όσοι πήγαιναν ως ικέτες στους ναούς, για να ζητήσουν μία καλύτερη μεταχείριση από το θεῖον. Το 'στέφος' ήταν ένα λευκό μάλλινο ύφασμα το οποίο το τύλιγαν ή το άπλωναν πάνω στον 'θαλλό' ως ένδειξη αγνότητας ή καθαρότητας της ψυχής τους και των προθέσεών τους. Έτσι ακριβώς εμφανίζεται ο 'Χορός' των 'Δαναϊδων', οι οποίες βαδίζουν ως ικέτιδες κρατώντας 'κλαδιά στεφανωμένα', 'τίν' ἄν οὖν χώραν εὐφρονα μᾶλλον / τῆσδ' ἀφικοίμεθα / σὺν τοῖσδ' ἰκετῶν ἐγχειριδίοις, / ἔριοστέπτοισι κλάδοισιν; Σε ποιάν ἄλλη χώρα περισσότερο ευνοϊκή απ' αυτήν εδώ θα μπορούσαμε να φτάσουμε με αυτά τα κλαδιά στα χέρια μας, τα στεφανωμένα με μάλλινα υφάσματα;'. Υπάρχει όμως και το χωρίο στον 'Οιδ.Τύρ.', στο οποίο τα μέλη του 'Χορού' πηγαίνοντας στο παλάτι του 'Οιδ.' ως 'Ικέτες' εμφανίζονται να είναι δήθεν εκείνοι οι 'στεφανωμένοι' κι όχι τα 'κλαδιά' που κρατούν· έτσι δείχνει το κείμενο 'τίνας ποθ' ἔδρας μοι θαάζετε / ἰκτηρίοις κλάδοισιν ἐξεστεμμένοι;Ο.Τ.2-3'. Όμως όλοι οι εκδότες συμφωνούν ότι εδώ πρόκειται για μία έκφραση που ισοδυναμεί με την αντίστοιχη 'ἰκτηρίοις κλάδοισι ἐξεστεμμένοις κεκοσμημένοι' (J.C. Kamerbeek), ή ότι πρόκειται για διατύπωση της οποίας το μήνυμα είναι 'κρατώντας κλαδιά που είναι στεφανωμένα με μάλλινα υφάσματα' (R.D. Dawe).
- 1037.** «πυρὸς τε φέγγος ἄφθιτον»: πρόκειται για την φωτιά που έκαιγε μονίμως στο ιερό του Απόλλωνα στους Δελφούς, 'οἶον ἐπὶ τοῦ πυρὸς τοῦ ἀθανάτου τὸ καίεσθαι μόνον αὐτόθι τῶν ξύλων ἐλάτην καὶ δάφνην ἐπιθυμῖασθαι, καὶ τὸ δύο Μοίρας, Πλούτ.385c6'.
- 1038/9.** Το γεγονός ότι ο 'Απόλλων' ήταν εκείνος που πρόσταζε στον 'Ορ.' να μην εισακούσει άλλες θεότητες, παρά μόνο αυτά ο ίδιος του έχει παραγγείλει να κάνει, ώστε να εκδικηθεί τον θάνατο του πατέρα του, το επιβεβαιώνει ο 'Αισχ.' στην επόμενη τραγωδία της τριλογίας, στις 'Ευμενίδες, στχ. 205, όπου ο ίδιος ο θεός επιβεβαιώνει την εντολή του αυτήν στον 'Ορ.'
- 1040/1.** Στους στχχ. αυτούς δυο στοιχεῖα δείχνουν πως υπάρχει μεγάλο πρόβλημα στην αντιγραφή των κωδδ. Πρώτον, το νόημα είναι ασαφές και δεν εμφανίζει λογική· δεύτερον και σπουδαιότερον, η παρουσία του 'καί' πριν το 'μαρτυρεῖν' δείχνει ότι υπήρχε και άλλο απαρέμφατο, το οποίο στην αντιγραφή εξέπεσε. Όσες απόπειρες θεραπείας έχουν γίνει, βασίζονται σε υποθετικά σενάρια και συμπληρώματα. Η μετάφραση που έχω δώσει, βασίζεται στην υποθετική διόρθωση του Stanley, η οποία έχει ως εξής: «τάδ' ἐν χρόνῳ μοι πῶς ἐπορσύνθη κακά / καὶ μαρτυρεῖν μοι πάντας Ἀργεῖους λέγω / <καὶ ξυνδικῆσαι> Μενέλεως ὅταν μόλη». Ως 'τάδε...κακά' θεωρούνται αυτές οι εντολές που του δόθηκαν (ἐπορσύνθη) στον 'Ορ.', και οι οποίες αφορούσαν την τιμωρία του 'Αίγ.' και της 'Κλ.'. Ο εμπρόθετος 'ἐν χρόνῳ'

αναφέρεται σ' εκείνη την χρονική περίοδο της εξορίας του. Τα απαρέμφατα 'μαρτυρεῖν' και 'ξυνδικῆσαι' είναι αντικείμενα στο 'λέγω'.

1042/3. Σ' αυτούς τους δυο στχχ. ρ. παρεμφατικό δεν υπάρχει, αλλά μπορεί κάλλιστα να ενν. το ρ. 'εἰμί' δίπλα στην μτχ. 'λιπών'. Το γεγονός ότι δεν διευκρινίζεται τι είδους 'φήμες' είναι αυτές τις οποίες 'αφήνει πίσω του' ο 'Ορ.', δίνει το δικαίωμα στους εκδότες να υποθέσουν ότι πρέπει να έχουν εκπέσει στχχ.

1044. «ἀλλ' εὖ γ' ἔπραξας»: 'ὅμως να είσαι σίγουρος ότι ἐνήγηρες σωστά', ενν. 'σκοτώνοντας την μητέρα σου'. Το 'γε' προσφέρει αυτήν την έννοια της βεβαιότητας, της σιγουριάς. «στόμα»: αιτιατική της αναφοράς.

1045. «φήμη πονηρᾶ»: 'μη λες για τον εαυτό σου λόγια ἄσχημα', ενν. 'κατηγορώντας τον εαυτό σου για την δολοφονία της μητέρας σου'. «ἐπιγλωσσῶ»: β' ενικό προστακτική μέσης φωνής του 'ἐπιγλωσσῶμαι'

1048. «δμοιαί»: Η γραφή του 'Μ' είναι 'δμωαί'. Αν γίνει δεκτή αυτή η γραφή, τότε πρέπει να εκληφθεί ως κλητική, και να τεθεί κόμμα αμέσως μετά το 'γυναῖκες' δίνοντας την κλητική προσφώνηση 'Δούλες γυναικες', με την οποίαν ο 'Ορ.' να απευθύνεται στις γυναῖκες του 'Χο.' Όμως μία τέτοια γραφή και μετάφραση αφήνει το 'αἶδε' μόνο του αδιευκρίνιστο. Βέβαια υποτίθεται ότι το 'αἶδε' αναφέρεται στις 'Ερινύες', αλλά μένει στην σφαῖρα της υποθέσεως και της φαντασίας. Γι' αυτό και ο Lobel υπέθεσε (!) ότι η σωστή γραφή θα έπρεπε να ήταν 'δμοιαί > δμοιός = κακός'. Η λέξη δεν απαντά πουθενά στην ελληνική γραμματεία, εἰμὴ μόνο στον Αέτιο απαντά το επίρρημα 'δμοίως' σε μία φαρμακευτική συνταγή, που κι αυτό είναι ένα ἄπαξ λεγόμενο αγνώστου σημασίας, αλλά με πιθανότερη αυτήν του 'πικρώς'. Αν υπάρχει μία ομοιότητα, αυτή σχετίζεται με το 'ἄμοιός = κακός' το οποίο παραδίδει ο Ήσυχιος. Αν είναι σωστή η υπόθεση του Lobel, τότε το 'δμοιαί' είναι επιθετικός προσδιορισμός στην ονομαστική πτώση 'γυναῖκες αἶδε' χωρίς κόμμα πλέον, με την οποίαν υποδηλώνει ο 'Ορ.' τις 'Ερινύες', τις οποίες υποτίθεται ότι βλέπει πάλι τώρα ενώπιόν του. «Γοργόνων δίκη»: 'που μοιάζουν με τις Γοργόνες'. Οι 'Γοργόνες' ήταν τρεις, η 'Σθεννώ', η 'Εὐρυάλη' και η 'Μέδουσα'. Ήταν κόρες του θαλάσσιου γέροντα, του Φόρκυ, και αδελφές τους ήταν οι 'Γραῖες', που απεκαλούντο ἔτσι, γιατί γεννήθηκαν με ἄσπρα μαλλιά (Ήσιόδος, Θεογ. 274-277).

1049. «φαιοχίτωνες»: το 'ιαμβικό' μέτρο (X— U —) στην λ. αυτήν παραβιάζεται, γιατί στις τέσσερεις πρώτες συλλαβές έχουμε (— UU —), δηλ. αντί για 'ιάμβο' ένα 'χορίαμβο'. Όμως ο 'χορίαμβος' είναι ένα μέτρο το οποίος έχει προέλθει από 'ανάκλαση' του 'ιάμβου', δηλ. από την αλλαγή θέσεως του πρώτου 'άλογου' στοιχείου 'X', όταν αυτό είναι 'U', με το πρώτο '—'. Έτσι αντί για ιάμβο 'U— U —', έχουμε χορίαμβο '— U U —'.

1051. «φίλτατ' ἀνθρώπων πατρί»: 'εσύ, που είσαι ο πιο αγαπητός ανάμεσα σ' όλους τους ανθρώπους στον πατέρα σου', ή αλλιώς, 'εσένα, που ο πατέρα σου σε αγαπά περισσότερο από κάθε άλλο άνθρωπο'. Η αιτία βρίσκεται στο γεγονός ότι εκδικήθηκε ο 'Ορ.' την δολοφονία του.

1052. «ἴσχε, μὴ φοβοῦ, νικῶν πολὺ»: 'περίμενε, μὴ φοβάσαι, αν και έχεις στα χέρια σου μια τόσο μεγάλη νίκη'. Η γραφή 'νικῶν πολὺ' είναι η γραφή του 'Μ'. Υπάρχει και η διόρθωση του Porson 'ἴσχε, μὴ φόβου νικῶ πολὺ', 'περίμενε, μὴ καταβάλλεσαι πολὺ ἀπὸ τον φόβο'.

1053. 'αὐτά που ἔχω ἐγὼ δεν εἶναι ἐντυπώσεις ἀπὸ προβλήματα'. Αυτό που ενν. ο 'Ορ.' είναι ότι 'αὐτά που τώρα βλέπω δεν εἶναι παραισθήσεις', εννοώντας τα οράματα που έχει ότι τον καταδιώκουν οι 'Ερινύες'.

1055. «ποταίνιον...ἔτι»: 'μην ανησυχείς, γιατί το αίμα που έχεις στα χέρια σου είναι ἀκόμη φρέσκο'. Αυτό που θέλει εδώ να πει η 'Κορ.' στον 'Ορ.', είναι πως η ὅποια ανησυχία έχει οφείλεται στο γεγονός ότι η δολοφονία της 'Κλ.' είναι ἀκόμη πολὺ πρόσφατη, και ότι εἶναι ἀπολύτως δικαιολογημένο να νοιώθει φόβους.

1057. «αἶδε»: δηλ. οι 'Ερινύες'.

1065-1076 Το μέτρο είναι αναπαιστικό τετράμετρο και δίμετρο.

Στχ. 1065 UU— UU— — UU — —

1066 UU— — —

1067 — — UU— UU— —

Καταληκτικό

